ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಮಂಗಳ ಬಿ.ಎನ್.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೨೧

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಮಂಗಳ ಬಿ.ಎನ್.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ-೫೮೩೨೭೬
೨೦೨೧

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

"ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು **ಮಂಗಳ ಬಿ.ಎನ್.** ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಆಗಲಿ, ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗಾಗಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಇವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು/ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ದಿನಾಂಕ :

ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

Kannada University, Hampi
Akshara Central Library
Anti-Plagiarism Cell
Certificate of Plagiarism Check Report

Dalita Vachanakartiyara Vachanagalalli Sthree Samvedane Mattu Samajika Sangharsha

Sensibility and Social Conflicts in Dalit Women Vachanas

By

Mangala B N

Reg.No. 170110020213 Dated: 09.11.2017

Research Guide

Dr C T Guruprasad

Professor

Dept of Folklore Studies

Kannada University, Hampi

Ouriginal Analysis Result

Analyzed document: KUH-PhD-DFS-Mangala B N.docx (D100386729)
Submitted: 4/1/2021 9:55:00 AM
Submitted by: Shankaragouda S G
Submitter email: shankargoudas.mailbox@gmail.com
Similarity: 8%
Analysis address: shankargoudas.mailbox.kanuni@analysis.urkund.com

15/04/2021

Seal and authorized sign

ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರ

"ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು **ಡಾ. ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್** ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿಯ ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಕಾಯದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಿಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೂ ಬಿಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಈ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಶೋಧಕರು
ಮಂಗಳ ಬಿ.ಎನ್.
ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ದಿನಾಂಕ : 15/04/21

ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ೧
ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

೧.೧. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ

೧.೨. ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ

೧.೩. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ಮಿತಿಗಳು

೧.೫. ಅಧ್ಯಯನದ ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಅ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಧಾನ

ಆ. ಆನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಧಾನ

೧.೬.ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಅ. ಲೇಖನಗಳು

ಆ. ಕೃತಿಗಳು

ಇ. ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ :

ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾನವನ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವಾಗಿರದೆ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಲನಶೀಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಒಡಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಜ್ರಂಭಣೆಯಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಜೀವನವಿಲ್ಲ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವೂ ಆಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೇಆದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವ ವಿಭೂತಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಬಂದ ಈ ವಚನಚಳುವಳಿಯು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನಪಡೆದಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಚಲನ ಮೂಡಿಸಿದ ಈ ಚಳುವಳಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಜವನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿತು. ಮಾನವಜೀವನದ ನಿಜಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೊಂದುಬೆಂದಿದ್ದ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ನಾವೀನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅನನ್ಯತೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಮಹಾನ್ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧಾಚರಣೆಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ದಲಿತರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಮಹಿಳೆಯರು ದಲಿತರಂತೆಯೇ ನಲುಗಿ ಅವರ ಜೀವನಸೆಲೆಯೇ ಬತ್ತಿಹೋಗಿತ್ತು. ಶರಣರಸ್ವಾಂತನ, ಶರಣರತತ್ವ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಮರುಜೀವಕಳೆ ತಂದಿತು. ಬಸವಪೂರ್ವ ಯುಗದಿಂದ ಬಸವೋತ್ತರ ಯುಗದವರೆಗೆ ಎರಡು ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಜರುಗಿದ ಶರಣರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನವು ಶೈವಧರ್ಮ ವೈದಿಕಧರ್ಮದಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನಧರ್ಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ

ದಲಿತವರ್ಗದವರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಶೈವಧರ್ಮ ಹೇಗೆಕಂಡಿದೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ದಲಿತರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ಸಮನ್ವಯತೆಸಾರಿದ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮವೇ ವೀರಶೈವ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಅಥವಾ ವೈದಿಕಧರ್ಮ ಪ್ರಮುಖವಾಹಿನಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿ ಮಾನವೀಯಮೌಲ್ಯ ಬೆಳೆಸಿ ಅವರ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ ಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

'ಮನೆಯೇ ಮೊದಲ ಪಾಠಶಾಲೆ ಜನನಿತಾನೆ ಮೊದಲಗುರು' ಎಂಬ ಮಾತು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಅವಳದ್ದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿದ್ದರೂ ಅವಸ್ಥಾಂತರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇಆದ ಛಾಪುಮೂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವಾಹಿನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಸಂತೋಷದೊಂದಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು, ಪ್ರೀತಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿರಹವನ್ನು, ಸನ್ಮಾನದೊಂದಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಇವು ಹೊರಸೂಸುತ್ತವೆ. ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷನಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ನೋವುಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲ ಮೌಖಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿನವರೆಗೂ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆ ಹೊಸತಲ್ಲ, ಆಕೆ ತನ್ನಎಲ್ಲಾ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ರಸವತ್ತಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ನೋವಿನ ಮೂಲದನೆಲೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಕಾರಣವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾರತವನ್ನು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತರಂತೆಯೇ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಲುಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ರೀತಿರಿವಾಜುಗಳಿಂದ ದೂರಮಾಡಿರುವುದು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಡುಗೆಮನೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೇ ಗುಲಾಮಳಂತೆ ಬದುಕಿದ್ದಳು. ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಷ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಇದು ಕೆಳವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಉತ್ತಮಕುಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಇದರಿಂದ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಸತಿಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿ, ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ, ವಿಧವಾ ಪದ್ಧತಿ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ಜಮೀನ್ದಾರಿ

ಪದ್ಧತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಾಳಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷನಿಲ್ಲದೆ ಅವಳು ಶೂನ್ಯಳೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವಳ ಬಲಿದಾನವೇ ನಡೆದುಹೋಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಪುರುಷನಾದವನು ಎಂಟರಿಂದ ಹತ್ತುಘಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ದುಡಿದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ದಿನದ ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆ ವರ್ಷದ ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತೈದು ದಿನಗಳು ದುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಪುರುಷನ ದುಡಿಮೆಗೆ ಇರುವ ಬೆಲೆ, ಗೌರವ ಸ್ತ್ರೀ ದುಡಿಮೆಗೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಗಣನೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಶೀಲಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ಬೇರೆ. ಮಾತನಾಡಿದರೆ ವಾಚಾಳಿ, ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಮೂದೇವಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಗೂಬೆ, ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತರೆ ನಯ ನಾಜೂಕಿಲ್ಲದವಳು, ಗಂಡ ಸತ್ತರೆ ಮುಂಡೆ, ಗಂಡ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಪತಿತೆ, ಜೋರಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಬಜಾರಿ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಗಂಡಿಗೆ ಇದ್ಯಾವ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿಲ್ಲದೆ ಗಂಡಸೆಂಬುದೊಂದೇ ಪಟ್ಟದಿಂದ ಗೌರವಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಖ್ಯಾತಲೇಖಕಿ ಅಮೃತಾಪ್ರೀತಮ್ ತನ್ನ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣುಗಳು
ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ
ಆ ಭಾಷೆಯೇ ನೋವು'

ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂವೇದನೆ ಇಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಅಥವಾ ನೋವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬದುಕಿನ ಭಿನ್ನತೆ, ಮಾನಸಿಕ ಖಿನ್ನತೆ ಅವಳ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜಗಳು ಮನುಷ್ಯ ರೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರೇಎಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸದೆ ಕೆಳವರ್ಗದವರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಒಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಣ್ಣ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಸ್ತ್ರೀಯ ಜೈವಿಕ ಅಂಶಗಳಾದ ಋತುಸ್ರಾವ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ಹೆರಿಗೆ, ಬಾಣಂತನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮೈಲಿಗೆ ಎಂದು, ಅವಳು ಅಬಲೆ ಎಂದು ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದವಳಂತೆ, ಭೋಗವಸ್ತುವಿನಂತೆ ನೋಡಿದರು.

ಆದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಸಮನಾಗಿದ್ದು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತು. ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಬೇಟೆ, ಶಿಕಾರಿ ಎಂದು ಮನೆಯ ಪುರುಷರು ಹೊರಗೆ ಹೋದಾಗ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದುದಿನ, ಎರಡುದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದು ಆಗ ಕುಟುಂಬದ, ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸ್ತ್ರೀಯರದ್ದೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವಳು ಎಂತಹ ಗಂಭೀರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಒಡೆತನ ಅಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದು ಗೌರವ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ವೇದಗಳು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು, ವೈದಿಕ

ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವೋ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅವಳ ಒಂದೊಂದೇ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಲೋಪಗೊಳಿಸಿ ಮೂಲೆ ಗುಂಪಾಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಮಾತೆಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾತನಾಡಲೂ ಅವಕಾಶ ಸಿಗದೆ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಿಂದ ಅದೃಶ್ಯಳಾದಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಚರಿತ್ರೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಳು.

ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ, ಅದುವರೆಗೂ ಕಟ್ಟಿದ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಶೈವತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯದಿದ್ದರೂ ತನಗಾದ ಅನುಭವದಿಂದ ಅನುಭಾವವನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದಳು. ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ, ವ್ರತನೇಮ, ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರ, ಸತಿ–ಪತಿ ಭಾವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನುತಿದ್ದುವ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆದುನಿಂತಳು. ಅವಳು ಎದುರಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪ್ರತಿರೋಧ, ಅದನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುವ ರೀತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಅವಳು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದಳು. ವಚನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ಒಡ್ಡಿದ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ.

೧.೧. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ **'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ'** ಎಂಬ ವಿಷಯವು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು' ಎಂದರೆ ದಲಿತರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಿಳೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ದೂರತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವರು, **'ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು'** ಎನ್ನುವ ವಿಶೇಷಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದಲಿತರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಗಂಡೊಬ್ಬನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿ ಅದೇ ಸಮಾಜ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಅನೇಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ವೈರುದ್ಧಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನೋವು, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿದ ಮಹಿಳೆಗೆ ಶರಣರು ಸಮಾನತೆ ನೀಡಿ ಪುರುಷನಂತೆ ಬದುಕುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಶರಣರಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆ ಅವಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕನ್ನು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಿದರೀತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಉದ್ದೇಶಗಳು :

೧. ವಚನಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು.

೨. ದಲಿತ ಮತ್ತು ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು.

೩. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಕುರಿತ ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವುದು.

೪. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ವಚನಕಾಲದ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ, ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ಕಲ್ಪನೆ, ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕುರಿತು ತಾತ್ವಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವುದು.

೫. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ಭಂಧ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ವಿಡಂಬನೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಉದಯಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಲ್ಲಿ ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ರೀತಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಶರಣರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪುರುಷ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದುವರೆಗೆ ಇದ್ದ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಮುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಧನೆ ತೋರಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ಉಂಟಾದ ಮಹಿಳಾ ಅಸಮಾನತೆ, ಶೋಷಣೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು, ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳು, ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ, ಸತಿ–ಪತಿಭಾವ,

ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ, ನೇಮ, ವ್ರತ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದ ವಿಚಾರಗಳ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳೇ ಮೂಲ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ.

೧.೨. ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿವಿಧ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ಮಹತ್ವ, ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅಧ್ಯಯನದ ಮಿತಿ, ಅಧ್ಯಯನದ ವೈದಾನಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ದಲಿತಎಂಬ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು? ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಧಿಸಿದಂತೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ

ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರರಲ್ಲಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ರೀತಿ, ವಚನಗಳ ಅರ್ಥ, ವ್ಯಾಖ್ಯೆ, ವಚನಗಳ ಭಾಷೆ, ವಚನಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣ ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಎಂಬ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪದದ ಅರ್ಥ, ಮಹಿಳೆಯರ ಶಾರೀರಿಕ ರಚನೆ, ಬಸವಪೂರ್ವ ಯುಗ, ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ಸನಾತನ ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ, ಬಸವ ಯುಗದ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಎಂಬ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸುಧೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಐದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾಗಿ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹಾಗೂ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಎಂಬ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಭೇದವೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವಾಗ ಇದರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಆರರಲ್ಲಿ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಎಂಬ ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ಅರ್ಥ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯು ಹೊಮ್ಮಿರುವ ರೀತಿ, ಅದುವರೆಗೂ ಸ್ತ್ರೀ ಕುರಿತು ಇದ್ದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವಚನಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಏಳರಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಅರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ,ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿರ್ವಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಎಂಟರಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದ ಸಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿಗಿಂತ ಇಂದು ಎಲ್ಲಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿದ್ದು ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ಒಂಭತ್ತರಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಉಪಸಂಹಾರ, ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದಕೋಶ, ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹಾಗೂ ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.೩. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು 'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು' ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಯನ್ನುಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ದಲಿತರೆಂದು ಕರೆದ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ವಚನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಜಾತಿ, ವೃತ್ತಿ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಇದಮಿತ್ಥಂ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಹ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದಾಖಲೆಗಳ ಕೊರತೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ಮಹಿಳೆಯರು, ದೀನರು, ದುರ್ಬಲರು ಮತ್ತು ಶೋಷಿತರು ಎಂದೇ ಪರಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಥಮರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಯನದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ಮೂರು ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿದ್ದು

ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರವ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ವಸ್ತು, ವಿಷಯ, ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಹೊಂದಿದೆ.

ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈವರೆಗೆ ನಡೆದಿದ್ದು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತಾರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆತಿದ್ದು ಮೂವತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ, ವಚನ ಇತರೆ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇಪ್ಪತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ, ವಾಸ್ತವ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕದಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನವರಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವರು ಒಂದೇ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡವರು ದೊರಕಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮಮ್ಮ ಇಬ್ಬರ ಅಂಕಿತ 'ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ' ಎಂದಿರುವುದು ಹಾಗೆ 'ಅಮುಗೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ' ಎಂಬ ವಚನಾಂಕಿತ ರಾಯಮ್ಮ ಮತ್ತು ಅಮುಗೆರಾಯಮ್ಮ ಎಂದಿರುವುದು. ಕಾಲ, ಕೃತಿ, ಜಾತಿ, ಸ್ಥಳ, ವಚನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನುಮಾನದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದ್ದು, ಕಾಲ, ಕೃತಿ, ಜಾತಿ, ಸ್ಥಳಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತ ಆಕರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿರುವ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ದೊರಕಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತಾದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ಮಿತಿಗಳು :

ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸರಳ ಭಾಷೆ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವದ ರಸದೂಟ, ಜನವಾಣಿಯನ್ನು ದೈವವಾಣಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇದುವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆ, ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅದರಲ್ಲೂ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಮೇಲೆ ಮಹಿಳೆಯರೇ ನಡೆಸಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರತಿರೋಧ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಲಮಾನ "ವಚನಚಳುವಳಿ" ಎಂದೇ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಕಲೆ, ಪ್ರಶಂಸೆ, ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಬದುಕಿಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇಕೆಂದು ವಚನರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಮಯ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿಬಾಳಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡ ವಿಚಾರಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು ಯಾರು? ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರೇ, ಕೆಳವರ್ಗದವರೇ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಮಹಿಳೆಯರೇ ಹಾಗಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಒಟ್ಟು ಮುವತ್ತೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ದಲಿತೇತರ ಮತ್ತು ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.ಆ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಅದರ ಹಿಂದಿನ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆ, ಮಹಿಳೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾದ್ದ ನಿಷೇಧ, ನಿರ್ಬಂಧಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದಲಿತೇತರ ಮತ್ತು ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ದಲಿತೇತರ ಮತ್ತು ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿತ್ತೇ? ಅಥವಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆ ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

"ಹೆಣ್ಣು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಷಿತಳು, ದಲಿತರ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೆತ್ತಹಿಡಿದು ಲಕ್ಷ್ಮಣರೇಖೆಗಳನ್ನು ದಾಟದಂತೆ ನಿರ್ಬಂಧ ವಿಧಿಸಿವೆ" (ಅನುಪಮಾ ಹೆಚ್.ಎಸ್.ವಾರ್ತಾಭಾರತಿ ೫ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦೧೬) ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ದಲಿತರೆ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ, ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾದವರು ದೀನರು, ದುರ್ಬಲರು ಶೋಷಿತರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು ಎನ್ನುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಹೊರಗಿನವರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಒಳಗಿನವರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಅಧ್ಯಯನವು ದಲಿತರನ್ನು, ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಒಂದೇ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವರ ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳು ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಅವರ ಧ್ವನಿ ಹೇಗಿತ್ತು? ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶರಣಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಶರಣರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ದಲಿತರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತದಿಂದ

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ವಿಶೇಷ ಮಿತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

೧.೫. ಅಧ್ಯಯನದ ವೈಧಾನಿಕತೆ :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು **'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ'** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಕುರಿತಾದ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ಪರಂಪರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ವಚನಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಹೇಗಿತ್ತು? ಅದನ್ನು ಅವರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

ಅ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಧಾನ :

ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಚಿಂತನೆಯು ಪ್ರಸ್ತುತದಿನಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಜ್ಞಾನಶಿಸ್ತುಗಳಾದ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮೊದಲಾದಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಎಲ್ಲಾ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರ ವಚನಗಳ ಓದು, ಅವಲೋಕನ, ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣಾವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಆ. ಆನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ವಿಧಾನ :

ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಲೇಖಕರು, ಸಂಶೋಧನಾಕಾರರೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವ ಕೃತಿಗಳು, ವಿಮರ್ಶೆಗಳು, ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಹುಆಯಾಮದಡಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿರುವ ನೋವು, ನಲಿವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಅಂಶಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಗಿದ್ದು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ವಚನರಚಿಸಿದವರ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ಸನ್ನಿವೇಷ, ಘಟನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರು ವಾಸಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶ, ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ಪರಿಸರ, ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು,

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳೂ, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಕುರಿತ ಶಾಸನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅಗತ್ಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಬಸವಾದಿಶರಣರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಪಾಶ್ಚ್ಯಾತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳು ಶೋಷಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವಾಗುವ ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಹಾಗೂ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವೈರುಧ್ಯಗಳು ಕಾರಣ ವಾಗಿರಬಹುದು ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ, ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಚನ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ, ವಿವರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಆನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳು ತಂಬಾ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುವ ವಿವಿಧ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಲೇಖನಗಳು, ವಿಮರ್ಶಾ ಬರಹಗಳು, ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು, ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಷಯ ತಜ್ಞರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆನುಷಂಗಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

೧.೬. ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ :

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪ' ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಅದರ ಮುಖೇನ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತನೆಗಳ ಹೊಸ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸಿದರು. ಲಿಂಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ವರ್ಗ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ 'ಕಾಯಕ' ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಂಕು ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಹೊಸದೊಂದು ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹು ಆಯಾಮದಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಯುಗದ ನಂತರ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ಮರು ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದು ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಈ ಕುರಿತಾಗಿ

ನಡೆದಿವೆ. ವಚನಕಾರರು, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹಾಗೂ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು, ದಲಿತರನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ಜೀವನ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಕಾಲಮಾನಗಳ ಅವಸ್ಥಾಂತರದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಆಲೋಚನೆಗಳು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು, ಸಂವೇದನೆಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಳೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಹಿಳೆ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಅವನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಿದಾಗ ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಅವರ ನೋವು, ನಲಿವು ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ ಹೋದಾಗ ಅವುಗಳ ನೈಜತೆ, ಸಂವೇದನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಘರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಬದುಕು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಹಲವಾರು ದಶಕಗಳಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದು, ದಲಿತಬಂಡಾಯ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯಿಂದ ಚರ್ಚೆಗೊಂಡು ಮಹಿಳೆಯ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳು, ಲೇಖನಗಳು, ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ವಚನವಾಙ್ಮಯದ ಜೀವರಸವಾಗಿದ್ದ ಬಸವ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮರೆಯಾದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮರುರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಪಿತಾಮಹರಾದ, ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರು ೧೮೯೬ ರಿಂದ ೧೯೨೧ ರವರೆಗಿನ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರುಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ವಚನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರ ಸತತ ಪರಿಶ್ರಮ ಫಲವಾಗಿ **"ವಚನಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ"** ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟಣೆ ಆದವು. ೧೯೨೬ ರಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ವಿಚಾರ ಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ **'ಶಿವಾನುಭವ'** ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂತು.

ಲೇಖನಗಳು, ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು :

ಅ. ಲೇಖನಗಳು :

'ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಬರಹಗಳು ಮತ್ತು ಭಾಷಣಗಳು' ಸಂಪುಟ-೬, ೨೦೧೬ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ

ವಿವಿಧ ಅನುವಾದಕರು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಯೊಂದಿಗೆ ಶೂದ್ರರು ಯಾರು? ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಯಾರು? ಎಂಬ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶೂದ್ರರು ಯಾರು, ಅವರ ಉಗಮ, ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾರು, ಆರ್ಯವೈಶ್ಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಪಾತ್ರ, ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಯಾರು, ಅವರ ಉಗಮ, ಆಧಾರ, ಸಿದ್ಧಾಂತ ಅವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತು ದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅನುವಾದಕರು ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಾಕಿಸ್ಥಾನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಾದ, ಕೋಮುಗಲಭೆ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ, ಅಕ್ರಮಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಡತೆ, ಪಾಕಿಸ್ಥಾನದ ಅಸ್ಥಿತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದು ಈ ಕುರಿತು ಸವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಜೆ.ಪಾರ್ವತಿ ವಿ.ಸೋನಾರೆ ಅವರ **'ಮಹಿಳಾಚಿಂತಕ ಡಾ.ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್'** ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಯ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಜ್ಯೋತಿಬಾಪುಲೆ, ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಪುಲೆ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆ ತೆಗೆದು ಅಕ್ಷರಕ್ರಾಂತಿ ಮೂಡಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಶರಣೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಬಾಬಸಾಹೇಬ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತಳಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಅವಕಾಶಗಳು ಹಕ್ಕುಗಳು, ಸಮಾನವೇತನ, ಪುರುಷ ಸಮನಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಎದುರಿಸಿದ ಕಷ್ಟ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಒದಗಿಸಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಬೆಳಕಿನಹಾದಿ ತೋರಿಸಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಈ ದೇಶದವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕೆಂದು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಅನುಪಮಾ ಅವರ **'ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್'** ಎಂಬ ಲೇಖನವು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ

ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳಾ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಮಹಿಳೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನತ್ತವಾಗಿ ನೀಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಯಾವುದೇ ಸಮುದಾಯದ ಏಳ್ಗೆಯನ್ನು ಅಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಆ ಸಮುದಾಯದ ಮಹಿಳೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ 'ಮೂಕನಾಯಕ', 'ಬಹಿಷ್ಕೃತ ಭಾರತ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಚರ್ಚೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು, ಮಹಿಳೆಯರು ಎದುರಿಸುವ ಜೈವಿಕ, ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಕಷ್ಟಗಳು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಸತಿ ಸಹಗಮನಪದ್ದತಿ, ವೇಶ್ಯಾಪದ್ದತಿ ಮೊದಲಾದ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಧರ್ಮರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಇವನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಹೊರತಳ್ಳಿ ಇದಕ್ಕಿರುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು, ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ಬಹುವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಈ ಲೇಖನ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಕುಂತಲಾ ನಾವಲಗಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ **'ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಚಿಂತನೆಗಳು'** ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ, ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವ ಮಾನವಪರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅವುಗಳು ಹೇಗೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬಹುಪಾಲು ವಚನಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪುರುಷಕೇಂದ್ರಿತ, ಜಾತಿರಾಜಕಾರಣ ವಿಚಾರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಾರತಮ್ಯ, ಲಿಂಗಾಧಾರಿತ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಕಾಯಕದಿಂದ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಕೊಂಡುಬಂದ ನೈತಿಕಮೌಲ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಲೇಖಕಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆ, ಸ್ವಂತ ಅನುಭವವೇದ್ಯ ವಿಚಾರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ತುಡಿತ, ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳ ಡಾಂಭಿಕತೆಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಾಮೃತದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಶಕುಂತಲಾ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸವಾಲಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಮ್ಮ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಸತ್ಯಕ್ಕರಂತಹ ಎಲ್ಲಾವರ್ಗದ ಶರಣೆಯರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ವಿಭಿನ್ನರೀತಿಯಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯಾದಬ್ಬೆ ಅವರ **'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು: ಒಂದು ವಿಮುಕ್ತಿಪರ ಚಿಂತನೆ'** ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಕಾರಣವಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರು

ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಸ್ಪಂದನ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವ ಚಳುವಳಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಮಹಿಳಾಸಬಲೀಕರಣ ಎಂಬುದು ಅಂದಿನವರೆಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯ ಸರ್ವಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಪುರುಷನಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು ವಚನರಚನೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆ ಕೇವಲ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ ಪುರುಷನಂತೆ ಸಾಧನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲಳು ಜ್ಞಾನ, ಚೈತನ್ಯ, ಸಾಧನೆಗಳು ಹೆಣ್ಣಾಗಲಿ, ಗಂಡಾಗಲಿ ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾ ಘಂಟಿ ಅವರ **'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮತ್ತು ಜಾತಿವಿನಾಶ'** ಹಾಗೂ **ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ, ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಖಾಮುಖಿ (ಭುವನಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ ಕೃತಿ)** ಎಂಬ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ದಲಿತರನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿದಾಗ ಶರಣರು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ದಲಿತರಿಗೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಕೆಳವರ್ಗದವರು ಸಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಮೂಲಕ ಮಾತನಾಡಿ ವಚನ ರಚಿಸಿ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಧೈರ್ಯ,ನಿಲುವು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವ ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ, ಕಾಳವ್ವೆ, ಜಾತಿಮೂಲದ ಅವಮಾನ, ಬಡತನ, ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ ದುಡಿವ ವರ್ಗದ, ಕೆಳವರ್ಗದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ ಅವರ ಲೇಖನ **'ಶಿವಶರಣೆಯರು ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಟನೆ'** (ವಜ್ರಬಿಂಬ (ಸಂ) ರಘುವಂಶ ಭಾತಂಬ್ರಾ) ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿದೆ. ಶರಣರ ವಚನಚಳುವಳಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿತು ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಅದುವರೆಗೂ ಮೈಲಿಗೆಯೆಂಬ ಅಪವಾದಕ್ಕೀಡಾದ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಮಾಯೆ, ರಾಕ್ಷಸಿ, ಅಬಲೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಶಕ್ತಿ, ಮಾತೆ, ಹೆಣ್ಣು 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಇವುಗಳು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ.

ಆ. ಕೃತಿಗಳು :

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ **ಶೂದ್ರರು ಯಾರು** ? ಎಂಬ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕಾನೂನುರಚನೆ, ಸಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಎಲ್ಲ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳ ರಚನೆಯನ್ನುಮಾಡಿ ಇತರರು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳ ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ವರ್ಣಗಳಿದ್ದು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ) ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಣವಾದ ಶೂದ್ರ ವರ್ಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಯಿದ್ದು ಇವರು ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಸಂಘರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಫಲಶೃತಿಯೇ ಶೂದ್ರವೆಂಬ ಚತುರ್ವರ್ಣ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿರುದ್ದ ಮಾತನಾಡಿದವರನ್ನು ಶೂದ್ರರೆಂಬ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿದರು). ಇವರ ವಿರುದ್ದ ಇದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು ಮತ್ತು ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಉಪನಯನ ವಂಚಿತರಾದವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯದೇ ನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಶೂದ್ರರ ಕುರಿತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತದೆ.

ಹಿರೇಮಠ ಎಸ್.ಎಸ್ ಅವರ **'ದಲಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ?** ಕೃತಿಯು ದಲಿತ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು, ದಲಿತರ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ದಲಿತರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತರ ಚರಿತ್ರೆ, ಅವರ ಕೃಷಿ, ಕೆಲಸಕಾರ್ಯ, ಅವರಿಗೆ ನಡೆದ ವಂಚನೆ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತರ ಕುರಿತು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕುರಿತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಲಿತರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುಲ-ಉಪಕುಲ, ದೈವ, ಪದ್ದತಿಗಳು, ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದಲಿತ ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ ದಲಿತರ ಇತಿಹಾಸ, ಸಾಧನೆ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಧರ್ಭದ ಅನ್ಯಶಿಸ್ತೀಯ ವಿಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ದಲಿತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವವಾಗಿದೆ.

ವಿಠ್ಠಪ್ಪ ಗೋರಂಟ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ **'ಮೊದಲವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ'** ಕೃತಿಯು ಆದ್ಯವಚನಕಾರನಾದ ದೇವರದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಜೀವನ, ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ವಚನಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನು ಜೇಡರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನೇ ಅಥವಾ ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುವ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ & ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ದಾಸೀಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಈತನೇ ಮೊದಲ ವಚನಕಾರ ಎನ್ನಲು ಇರುವ

ಕವಿಜನರ ನುಡಿಗಳು, ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯ ವಚಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ವಚನಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ದೇವರದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಆದರ್ಶ ದಾಂಪತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇವರ ವಚನಗಳ ರಾಚನಿಕ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದ್ದು ವಚನಕಾಲದ ಚಿಂತನೆ ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ.ಜೆ ಅವರು ರಚಿಸಿದ **'ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತಸಂವೇದನೆ'** ಎಂಬ ಕೃತಿ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿನಿಕೃಷ್ಟತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು, ಕೆಳವರ್ಗದವರು ಸಮನಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳ, ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಕೆಳವರ್ಗದವರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಅಸಹಾಯಕರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದರ ವಿರುದ್ಧ ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮಟ್ಟ ತಲುಪಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶರಣ, ಶರಣೆಯರಾದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರು ಜಾತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮರೆತು ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಜಗದಂಬಾ ಮಲ್ಲೇದವರು ರಚಿಸಿದ **'ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆ'** ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತ ಮಾಹಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ನಿಲುವುಗಳು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ನಿಕೃಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳು ಮಹಿಳಾ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಮತ್ತು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸಂಘರ್ಷದ ಅಂಶಗಳು ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ನೆಲೆಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜಾತಿ, ವೃತ್ತಿ, ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ರೀತಿ, ಸಮಾಜವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ರೀತಿ ಅವರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ ಪದ್ಧತಿ, ಸಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ.

ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ **'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ವಿಚಾರ ಕುರಿತು ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿರಾಂಪುರ ಅವರ **'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂವಾದ'** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಬರಹ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲು ಮೊದಲು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆದದ್ದು ವಚನಕಾರರಿಂದ,

ವಚನಕಾರರು ಜಾತಿಗಳ ಅಸಮಾನತೆ ತಾರತಮ್ಯ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದೆಂದು ಅರಿತರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ಪದ್ದತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಲು ಲಿಂಗಧರಿಸಿದವರೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಧರ್ಮ, ಯಾರಾದರೂ ಲಿಂಗ ಧರಿಸಿ ಲಿಂಗವಂತರಾಗಬಹುದೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಇದರಿಂದ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಧರ್ಮ ಅನುಸರಿಸುವಂತಾಯಿತು, ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಯಕದಾಸೋಹ ಪದ್ಧತಿ, ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನ, ಕಾಯಕದಿಂದ ಅಸಹಾಯಕತೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠ, ಉಳ್ಳವ-ಇಲ್ಲದವ ಎಂಬದನ್ನು ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ಕೆಳವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ತುಂಬಿದ ಲೇಖಕರ ನಿಲುವುಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ.

ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು ಅವರು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವ **'ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ-೫'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ ಹಾಗೂ ೧೧೦ಳ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮಲೆ ವಚನರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು. 'ಶರಣರು ಕಟ್ಟಬಯಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಸಮಾಜ' ಎಂಬ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರಹದಲ್ಲಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬದಲಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೌಲ್ಯಯುತ ಬದುಕು, ಶರಣರು ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ ಅಂದಿನ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸದುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆರುಗು ನೀಡಿದ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮೂವತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ವಚನಗಳು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಇದು ಬಹಳ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಎಂ.ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ ಅವರ **'ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಅದರ ಉಗಮ, ವಿಕಾಸ, ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ಯಾವುದೇ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಪಡೆದಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಾಗಲಿ, ಗಂಡಾಗಲಿ ದೈಹಿಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದರೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಒಂದೇ ರೀತಿಯದಾಗಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಅದುವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿಸಿರುವ

ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ **'ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ'** ಕೃತಿಯ ಭಾಗ-೨ರ **'ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಘಟ್ಟ'** ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಲೇಖನವನ್ನು ಶಾಂತಾ ಇಮ್ರಾಪುರ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಯುಗ, ಬಸವೋತ್ತರಯುಗ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಕುರಿತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶರಣಯುಗ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ವದ ಸಮಯವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳಿಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧಗಳು, ಲಿಂಗ ಜಾತಿಯ ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಗೊಂಡಿವೆ. ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ದೈಹಿಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಪುರುಷನಿಗಿಂತ ಕೆಳದರ್ಜೆಯವಳೆಂದು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅದರ ನಿಯಮಾವಳಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಶರಣಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಾನವೀಯಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಿಂದ ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬದುಕನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಂತ ಇಮ್ರಾಪುರ ಅವರ ಕೃತಿ **'ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ'**. ಇದು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನ, ಅಣ್ಣ ಅಜಗಣ್ಣನ ಮೇಲಿನ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ, ಅವಳ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ನಂತರ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಸಿದ ಈಕೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಭುದೇವರು 'ಮಹಾಜ್ಞಾನಿ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಕಾಲದ ಮೈತ್ರೇಯಿಗಾರ್ಗೇಯಿ ಅವರನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಶಾಂತ ಇಮ್ರಾಪುರ ಅವರು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶೈಲಜಾ ಉಡುಚಣ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ **'ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸತಿಪತಿ ಭಾವ'** ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಸತಿ-ಪತಿ ಭಾವ ಕುರಿತು ವಿವರಿದ್ದಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶರಣಸತಿ-ಲಿಂಗಪತಿ ಎಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿ ದೈವದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಭಾವಪರತೆಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಶರಣರ ಸಾಧನೆ ದೈವದೊಂದಿಗಿನ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರೇಮ, ವಿರಹ, ಸಂತಾಪಗಳನ್ನು ಕವಿಯತ್ರಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅಂತಿಮ ಹಂತವೇ ಸಾಧನೆ, ಮುಕ್ತಿ ಅವರ ಪರಿಭ್ರಮಣೆಯೇ ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವ ಅಂತರಂಗದ ಒಡೆಯನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಸತಿಯಂತೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಕೂಡುವ ಆತಂಕ ತಲ್ಲಣ ಅವಸರಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವೇದಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಅವರ **'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು'** ಎನ್ನುವ ಕೃತಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯ ಬಗಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿ ಏಳು ಜನ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಬಿಕೆ, ನಿಲಲೋಚನೆ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯರ ಇತಿವೃತ್ತ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಯಿತ್ರಿ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಏಳುಜನ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದಿ ಕವಯಿತ್ರಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಜೀವನ ಸಾಧನೆ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ಅಕ್ಕಮ್ಮ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮ್ಮ ವ್ರತ, ನೇಮ, ಶೀಲಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಅವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅನಾಚಾರಗಳ ಖಂಡನೆ ಟೀಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗಮ್ಮ, ನೀಲಲೋಚನೆ, ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ ಈ ಮೂವರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯನದಲ್ಲಿ ಒಳಪಡಿಸಿ ಇವರುಗಳ ಬದುಕು ಬವಣೆಯನ್ನು, ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬಸವಣ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಗೊಂಡು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಮ್ಮನ ತತ್ವಭೋದೆ ಹಾಗೂ ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳ ನಿಲುವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿ ಅವರಂತೆಯೇ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ಇತರೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿರುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಶಶಿಕಲಾ ವಸ್ತ್ರದ ಅವರ **'ಹಣತೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯು **'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಗಳು'** ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ತಲೆಬರಹ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅಧ್ಯಾಯ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಇದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳಂತೆ ಕಂಡ ಮಹಿಳೆಯು ವಚನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ಥಿತ್ವ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕವಯಿತ್ರಿ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗತಾರ ತಮ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಸಾರಿದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಲೇಖಕಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎಂ.ಆರ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ **'ವಚನಧರ್ಮಸಾರ'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯ, ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವ, ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ವಚನದ ನೀತಿ ನಿಯಮ, ವಚನಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಆಗಿನ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ತಲೆಬರಹಗಳೊಂದಿಗೆ ವಚನಚಳುವಳಿಯ ಎಲ್ಲಾ

ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಪುರುಷ ಸಮನಾದ ಗೌರವ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಾತೃ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ, ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕುರಿತು ಲೇಖಕರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ವಚನಕಾಲದ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ವಚನಕಾರರ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿರುವುದು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ.ಹೆಚ್. ಅವರ **'ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ'** ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಸಾಗಿದ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗ, ಶರಣರ ಸಾಧನೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ನಿಲುವು, ಶೈವಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳು, ಅದರ ವಿಕಸನ ಶರಣರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣಧರ್ಮದ ದಾರ್ಶನಿಕತೆ, ತಾತ್ವಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಬಸವಣ್ಣ ಇತರೆ ಶರಣರ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ ಅವರುಗಳ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭವ-ಅನುಭಾವಗಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಕೃತಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದುಗರಿಗೆ, ಸಂಶೋಧನಾಕಾರರಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ. ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ **'ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣೆಯರು'** ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ಸುಗ್ಗಲದೇವಿ ಶರಣೆಯರ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಈಕೆಯನ್ನು ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೧೪೪ರ ತಾಳಿಕೋಟೆ ಶಾಸನ, ಇಂಗಳಿಗಿ ಶಾಸನ, ಬಿಜಾಪುರ ಶಾಸನಗಳು ಈಕೆಯ ಜೀವನ ಸಾಧನೆ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ನಾವದಿಗೆಯ(ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗ್ರಾಮ) ಈಕೆ ತೊನ್ನು ರೋಗದಿಂದ ಆ ಊರಿನ ಅಗ್ರಹಾರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಅವಮಾನಿತಳಾಗಿ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಶಿವನಿಂದವರ ಪಡೆದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸುವಂತೆ ವರ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಂತಹ ಪವಾಡ ಒಳಗೊಂಡ ಶಾಸನ ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಕುರಿತು ವಿವರಣೆ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಇವರ **'ದಲಿತರ ಬದುಕು-ಮೆಲಕು'** ಎನ್ನುವ ಕೃತಿ ದಲಿತವರ್ಗದ ಮೇಲಿನ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮಾನವೀಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿದೆ. ದಲಿತರು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ನಿರಂತರ ಹೋರಾಟಗಳ ಕುರಿತು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ದಲಿತರು, ದಲಿತ ಯಾರು? ದಲಿತರು ಹಿಂದುಗಳೆ? ದೌರ್ಜನ್ಯ ಎಂದರೇನು ? ಮೊದಲಾದ ಚರ್ಚೆಗಳು ಓದುಗನಿಗೆ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಣ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ದಲಿತರ ಬದುಕಿನ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಅಮಾನವೀಯ ಆಚರಣೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ನಡೆದ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಹಲ್ಲೆಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೃತಿಗಳು :

ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಪ್ರಕಾಶನದವರ **ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವಾದ** ಎನ್ನುವ ಪುಸ್ತಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಧೀರ್ಘವಾದ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ವೈದಿಕ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ವರೂಪ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ವಚನಕಾರರು ವಚನಗಳಮೂಲಕ ವಿರೋಧಿಸಿದರೀತಿ, ಜಾತಿಪದ್ದತಿಯ ಅಮಾನವೀಯ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಆದ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ವಿಷೇಶವಾಗಿ ನಿರ್ವಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂ.ಶಿ.ಭೂಸನೂರುಮಠ ಅವರ ಕೃತಿಯಾದ **ವಚನಸಂಗ್ರಹ**ದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳ ಒಳಗೆ ವಚನಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾಲದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳಾದ ಗುರು ಲಿಂಗ ಜಂಗಮ, ಗುರು ಕಾರುಣ್ಯ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಸತಿಪತಿ ಭಾವ, ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ.

ದಂಡಪ್ಪ.ಎಚ್. ಇವರ ಲೇಖನವು **ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ** ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪಅವರು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳಾಸಮಾನತೆ, ಮಹಿಳಾಸಬಲೀಕರಣ ಎಂದಾಕ್ಷಣ ಮಹಿಳಾವಾದವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪುರುಷರ ವಿರುಧ್ಧ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಇತಹ ವಿಚಾರಗಳು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಸರ್ವೆಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಅನಿಸಿಕೆ ಯಾಗಿತ್ತು ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ವೈರುಧ್ಯ ಅಂಶಗಳು ಕಾಣಸಿಗದೆ ಪುರುಷವರ್ಗದ ಗೌರವ ಅಭಿಮಾನ ಕುರಿತ ವಿಚಾರಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಹೊಸಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈಜನರ ತುಡಿತ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆ, ಸುಂದರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜು ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನವಿನ್ಯಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ರಚನೆ, ವಚನಗಳ ಕಾವ್ಯಗುಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ, ನವಸಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಶಾಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರವಾದ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ ವಚನ, ದಾಸಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾನ ಅಂಶ ಹಾಗೂ ವಿರುದ್ಧ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಒರೆಕೊರೆ, ಸಾಧನೆಯ ಅಂಶಗಳು ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯನಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ವೀರಣ್ಣ.ಸಿ ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ **ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ; ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಭಾಗ-೨** ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬದುಕಿನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಗಂಗಾಬಿಕೆ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಮ್ಮ, ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಮೊದಲಾದ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರೊಂದಿಗೆ ಕೆಳವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾದ ಹಡಪದಲಿಂಗಮ್ಮ, ಸಂಕವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ, ಕದಿರ ಕಾಳವ್ವೆ, ಕದಿರ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಗಂಗಮ್ಮ, ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ರೇಮಮ್ಮ, ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮಮ್ಮ, ಕೇತಲಾದೇವಿ, ದುಗ್ಗಳೆ, ರೇಕಮ್ಮ, ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಕಾಮಮ್ಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, ಸಿಧ್ಧಬುಧ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ, ಇವರುಗಳ ವಯುಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರ ಕೆಲವು ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಡುತ್ತಾ ಅವರ ಬದುಕಿನ ವಿವರ,ವಿಶೇಷತೆ, ನೋವುನಲಿವು,ಸಾಧನೆ ಕುರಿತು ನೀಡಿರುವ ಮಾಹಿತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಓದುಗರನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾಲದಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ ಅವರ **"ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಮೀರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ"** ಎಂಬ ಲೇಖನವು ಬರಗೋರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಈ ಲೇಖನವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪ್ರಭುತ್ವ ಮೀರಿದ, ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದಗಳು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಮೇಲೆ ಸಾಧಿಸಿದ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು, ಭಲಾಡ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದುಕಡೆ ಇಂದ ಇದು ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರದಂತೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ವೀಣಾ ಬನ್ನಂಜೆಯವರ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಕೃತಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಉದ್ವೈತ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಜೀವನಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಕನ ಬದುಕು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಲೌಕಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಲುವು, ವ್ಯೆಯುಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂಬಲ,ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ಜಗತ್ತಿನ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಲೇಖಕಿ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳು ಸಂಶೋಧನಾಕಾರರಿಗೆ ಪೂರಕವಿಚಾರಗಳಾಗಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಇ. ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು ;

ದೊಡ್ಡನಾಯ್ಕ.ಹೆಚ್. ಅವರ **'ತಳಸ್ತರದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ'** ಎಂಬ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಪದವಿಯನ್ನು

೨೦೧೩-೧೪ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ, ಕೆಳಜಾತಿಯ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅದರಲ್ಲೂ ಕೆಳವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನಲುಗಿದ ರೀತಿ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕೃತಗೊಂಡ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರಣ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸತನವನ್ನು ಮೈವೆತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುವ ವೈಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರಣಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಹಾಗೂ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಕಾಯಕದಾಸೋಹ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ತತ್ವ, ಶರಣಸತಿ-ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವವನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆ ನಿಕೃಷ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಸಿ.ಟಿ.ಗುರುಪ್ರಸಾದ್ ಅವರು ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ **'ನೀಲಗಾರರು ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯದ ಅಧ್ಯಯನ'** ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ್ದು ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧವು ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ವಚನಕಾರರ ಹೋರಾಟ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಾರತಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೆಳಜಾತಿಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳಜಾತಿಯ ವಚನಕಾರರಾದ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಕಾಳವ್ವೆ, ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ ಇವರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಚನಚಳುವಳಿಯು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರಣರ ಅಂದಿನ ಧಾರ್ಮಿಕಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಣೆ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿ ಯಾಗಿದೆ.

ಜವರಯ್ಯ ಮ.ನ. ಅವರ **'ದಲಿತ ವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ'** ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಐದು ಶರಣರ ಹಾಗೂ ಹತ್ತು ಶರಣೆಯರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ದಲಿತವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಜನರು ಶೈವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಸವಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಬಸವಯುಗದ ವಚನಕಾರರ ಜೀವನ ವಚನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ

ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಶರಣಧರ್ಮಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ ಮತ್ತು ಶರಣಧರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಾಂತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ಶರಣರು ರಚಿಸಿದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಶರಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಟು ಜನ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರೂ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಪೂರ್ವಪರ ಇತಿಹಾಸ ವಚನಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣ, ಶಾಸನ, ಶರಣರ ಅನಿಸಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಂಗಾಬಿಕ ಪಾಟೀಲ ಅವರ **'ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವಚನಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ'** ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಒಂಭತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ, ವಚನಗಳ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಹಾಗೂ ಅಜಗಣ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಮೇಲಾದ ಅಜಗಣ್ಣನ ಪ್ರಭಾವ, ಇವರೀರ್ವರ ಸಹೋದರ ಸಂಬಂಧ, ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ವಚನಗಳ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಂಕಷ್ಟ, ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಿಂದ ದೂರವಿದ್ದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಸ್ವಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ವಚನಕಾರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ರೀತಿ, ವೈಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಶೈಲಜಾ ಉಡುಚಣ ಅವರ **'ವಚನಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ'** ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ. ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಚನಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗಿನ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಚನಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಕುರಿತಾಗಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ದಾರ್ಶನಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ವಚನಕಾರರು ಅದುವರೆಗೂ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ಸ್ತ್ರೀ ಒಬ್ಬಳು ಸಮೂಹಿಕ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಮಗಳು, ಹೆಂಡತಿ, ತಾಯಿ, ತೊತ್ತುಆಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಶರಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ

ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಪುರುಷನ ಕುರಿತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಿ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ ಅವರು ೧೯೭೭ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ **'ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ'** ಎಂಬ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಶರಣರ ಕಾಲಮಾನದ ಕುರಿತು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಮತ-ಜಾತಿ ಪಂಥದ ಜನರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲ ಈ ಯುಗವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಯುಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಪ್ರಬಂಧ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಹಿನ್ನಲೆ ಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ವೈಶಿಷ್ಠತೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಕುರಿತು ವಿಶೇಷ ಚಿಂತನೆ ಯನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವಚನಗಳು, ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸನ, ವಚನ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಆ ಕಾಲದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾದ, ಮನೋರಂಜನೆ, ಕಲೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಜನಪ್ರಿಯ ದೈವಗಳ ಕುರಿತು ಈ ಕೃತಿ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಧರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಶರಣಶರಣೆಯರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾತಲಿಂಗಪ್ಪ ಅವರು ೨೦೧೬-೧೭ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪಿಹೆಚ್.ಡಿ. ಪದವಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ **'ಕನ್ನಡ ಮೌಖಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂಘರ್ಷದ ನೆಲೆಗಳು'** ಎನ್ನುವ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಏಳು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಕುರಿತು ಜಾತಿ ವಿರೋಧಿ ನೆಲೆಗಳು, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು, ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧೀನಳಾಗಿ ಬದುಕುವ ದಯಾನೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಳ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾಗಿ ನಲುಗಿದ ವಿಚಾರಗಳು ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕವಾಗಿ ಜಾನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಸಮಾಜದ ಪ್ರಮುಖ ವಾಹಿನಿಯಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ತನಗೆ ಪುರುಷರಂತೆ ಜೀವಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಆರ್ಥಿಕ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತಳಾದ ವಿಚಾರ ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈವಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿರುವ

ಸ್ತ್ರೀ ಬದುಕಿನ ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿವೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸಂಘರ್ಷ, ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನಿತ ಎಂ.ಎಸ್. ಅವರ **'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ನೆಲೆಗಳು'** ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವು ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಪಿ.ಹೆಚ್‌ಡಿ ಪದವಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರು, ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ, ಅಂದಿನ ಪರಿಸರ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರೇರಣೆ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಬಂಡಾಯದ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು ಅವುಗಳಿಂದ ಶರಣರ ಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ವಚನ ಚಳುವಳಿ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಚನಕಾರರು ಹಾಗೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ, ತತ್ವ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈವರೆಗೆ ನಡೆದಿವೆ ಆದರೂ ವಚನಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಇದೊಂದು ಕೊನೆಗಾಣದ ಅಕ್ಷಯಪಾತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಚನವೂ ಕಾಲಮಾನ ಬದಲಾದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ ಮೈವೆತ್ತಿ ಬಿತ್ತರಗೊಳ್ಳುವ ವೈಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಮೆರೆವ ಅಪೂರ್ವ ಶಕ್ತಿ ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹಾಗೂ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳನ್ನು ಮೂಲ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಅಂತರಾಳವಾಗಿದ್ದು ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥ, ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು ಒಳಗೊಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪೂರಕ ಅಧ್ಯಯನ ವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು **'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ'** ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೨

ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆ

೨.೧. ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ

೨.೨. ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು?

೨.೩. ದಲಿತ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

೨.೪. ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ, ವಿವೇಚನೆ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನ **'ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ'** ಎಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ 'ದಲಿತ' ಹಾಗೂ 'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು' ಎಂಬ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಪದಗಳ ಕುರಿತು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

'ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು' ಎಂಬುದು ವಚನ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು, 'ದಲಿತಮಹಿಳೆ'ಯ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಕೇವಲ 'ಲಿಂಗ' ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಅಂಶ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಚರ್ಚೆ ಪರಿಶೀಲನೆಗಳು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತವೆ. 'ಮಹಿಳೆ' ಮತ್ತು 'ದಲಿತಮಹಿಳೆ' ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ, ಅವಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಹಲವು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಈ ರೀತಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಹಿಳೆ, ದಲಿತಮಹಿಳೆ ಅವಳು ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯವೆಂಬ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ಇಬ್ಬರು ಸಮಾನವಾದ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಪುರುಷಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವರ್ಗದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ. ಪುರಾಣ, ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿ, ಸೀತೆ, ಅಹಲ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಾದರೂ ಅವರೂ ಶೋಷಣೆ, ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಮದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಮಹಿಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೈವಿಕ ಹಾಗೂ ದೈಹಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರೆ. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ಸಹಗಮನ, ವಿಧವಾ ಪದ್ಧತಿ, ವೇಶ್ಯಾ

ಪದ್ಧತಿ, ಬೆತ್ತಲಸೇವೆ, ಮಡಿ–ಮೈಲಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡು, ದಾರ್ಮಿಕ ನಿಷೇಧ ಇವುಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು, ಕೆಲವು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕೆಲವು ದಲಿತಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾದ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ಭಿನ್ನ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲೂ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕು ಹೀನಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಿಳೆಯ ಕುರಿತು ಹಲವು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯ ಮೂರರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯನದ ಪ್ರಮುಖ ಬಿಂದು 'ದಲಿತ' ಕುರಿತು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಗಿದೆ.

೨.೧ 'ದಲಿತ' ಪದದ ಅರ್ಥ ವಿವೇಚನೆ :

'ದಲಿತ' ಎಂಬ ಪದದ ಮೂಲಧಾತು ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ದಲ' ಎನ್ನುವ ಪದವಾಗಿದೆ. 'ದಲ' ಎಂದರೆ ಚೂರು, ತುಂಡು, ತುಕಡಿ, ಸೈನ್ಯ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ.[೧] ಹಾಗೆಯೇ ದಲಿತ ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ನಲ್ಲಿ split, burst, opened, unfolded, blown ಎಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ.[೨] ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ 'ದಲಿತ' ಎಂದರೆ ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ, ಹಿಂದುಳಿದ, ಸೌಲಭ್ಯವಂಚಿತ, ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ, ದೀನ, ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದವರು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವನು, ಶೋಷಿತಜನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಮಟ್ಟದವರು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಇದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಮುರಿದ, ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಒಡೆದ, ಮರ್ಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ನಾಶಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಪುಡಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ.[೩]

'ದಲಿತರು' ಎನ್ನುವ ಪದ ಆಂಗ್ಲಪದದ 'depressed cla' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ depressed ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಬಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಲಿತ ಎಂದರೆ ದುಡಿಯುವ ಜನ, ಕಾರ್ಮಿಕ, ಭೂಹೀನ, ಕೂಲಿಕಾರ, ಬಡರೈತ, ಸಂಚಾರಿ ಜನಾಂಗ, ಆದಿವಾಸಿ ಜನಾಂಗ ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ.[೪]

೨.೨. ದಲಿತರೆಂದರೆ ಯಾರು?

ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ ಕುರಿತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚರ್ಚೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ದಲಿತರು ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಅದೊಂದು ವರ್ಗವೆ? ಜಾತಿಯೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ. 'ದಲಿತ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಎರಡು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಬಹುದು. ಒಂದು ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗಗಳಿಲ್ಲಿರುವ ಶೋಷಿತ ಜನ ದಲಿತರು ಎಂದು; ಇನ್ನೊಂದು ಯಾರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೋ ಅವರು ಮಾತ್ರ 'ದಲಿತರು'

ಹೀಗೆನ್ನುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಬಡವರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ರೈತರೂ ಬರಬಹುದು.[೫] ಆದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಷ್ಟು ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು ಮತ್ತಾವ ಜನಾಂಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದರೂ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಬ್ರಾಹಣನಿಗೆ ದೊರೆವ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಒಬ್ಬ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನೋಡದೆ ಅದೊಂದು ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಎನ್ನುವಪದ ಬಳಕೆಯಾಯಿತು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಸಂಘಟಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವಾಗ ಈ ಪದ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ೧೯೬೭ ರ ನವೆಂಬರ್ ನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಸಂಕೀರ್ಣ ನಡೆಇತು ಆಗ "ದಲಿತ ಪ್ಯಾಂಥರ್"ಎಂಬ ಶಬ್ಧ ಬಳಕೆಯಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಆಫ್ರಿಕಾ ಹಾಗೂ ಆಫ್ರೋ ಕಪ್ಪು ಜನರ "ದಲಿತ ಪ್ಯಾಂಥರ್" ಚಳುವಳಿ. ೧೯೭೦ ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ದಲಿತಚಳುವಳಿಯ ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ದಲಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿಯಾಯಿತು. ದಲಿತ ಎಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಟೀಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು. ದಲಿತ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ, ಜಾತಿಗಲ್ಲದೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಅಂಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ 'ದಲಿತ' ಎಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಸೌಲಭ್ಯ ವಂಚಿತರೆಂದು ಬಳಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ದಲಿತ'ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಡಾ.ಎಸ್.ಜಿ.ಇಮ್ರಾಪುರ, ಡಾ.ಬುಡ್ಡಣ್ಣ, ಡಾ. ಚೆನ್ನಣ್ಣ ವಾಲೀಕಾರ್ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

೨.೩. ದಲಿತ ಪದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :

ಅನೇಕ ಖ್ಯಾತನಾಮರುಗಳು 'ದಲಿತ' ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ:

ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ: ಇವರು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಮೂರು ರೀತಿಯ 'ದಲಿತ' ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧. ಶೋಷಣೆ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಜಾತಿಬೇಧವಿಲ್ಲ. ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಜನರೆಲ್ಲ ದಲಿತರು.

೨. ಪಂಚಮರು ಅಥವಾ ಬಹಿಷ್ಕೃತರು ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ದಲಿತರು.

೩. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಸೇರಿದಂತೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದಿದ್ದರೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಹಾಗೆ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಜನರು ಸೇರಿ ದಲಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.[೬]

ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ 'ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೊಳಗಾದವರು' ಹಾಗೂ 'ಶೋಷಣೆಯ

ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು' 'ದಲಿತ'ರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು 'ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರು' ಎಂದು ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು. ಲಿಂಗ,ಜಾತಿ, ಅಸಮಾನತೆಯಿಂದ ನೊಂದ ಮಹಿಳೆಯರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

'ದಲಿತ' ಎನ್ನುವ ಮೂರಕ್ಷರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿರುವ ಜನಾಂಗ ಕುರಿತು ಬಳಸುವ ಪದವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಇಂದು ವಿವಿಧ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ಥರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲರೂ ಸಹ ದಲಿತರೇ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಒಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೀಡಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ಥರದಲ್ಲಿ ಇರುವವರೆಲ್ಲರೂ ದಲಿತರೇ ಎನ್ನುವ ವಾದ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿದೆ.[೭] 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ' ಪದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ 'ದಲಿತ' ಎಂಬ ಪದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಋತುಚಕ್ರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಅದರ ಅರ್ಥವೂ ಸಹ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬರಹಗಾರರು, ಚಿಂತಕರು, ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಬಿಂಬಿಸುವಂತಾಗಿದೆ.[೮]

ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಅವರ ಈ ಹೇಳಿಕೆ "ದಲಿತರೆಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ಥಾರದಲ್ಲಿರುವವರು, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು ದಲಿತರು" ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ದಲಿತ'ರೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವರ್ಗ,ಜಾತಿ ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದಲಿತ ಸಾಹಿತಿ ಗಂಗಾಧರ ಪಟವಾಣೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ, 'ದಲಿತ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಜಾತಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ದೇಶದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಿಸಲಾಗಿರುವವನು'.[೯]

ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಧಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ, ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು ದಲಿತರೆಂಬ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರೂ ಹೀಗೆ ಶರಣಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜ ಹಲವಾರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಜನರೇ ಆಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯದವರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ, ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಹಾದರ ಕಾಯಕದ ಗಂಗಮ್ಮ, ಮಸಣಮ್ಮ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ರಾಯಮ್ಮ, ಕಾಮಮ್ಮ, ರೇಕಮ್ಮ, ರೆಮ್ಮಮ್ಮ, ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ರೆಮವ್ವೆ, ಕೇತಲಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದವರು ಅವರು ಮಾಡುವ ಕಾಯಕ, ಜಾತಿ, ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರೇ ಎಂದು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ದಲಿತ ಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ನೋಡಿದಾಗ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಕುರಿತು ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨.೪. ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ :

ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಮಹಿಳೆ ದಲಿತಳೇ? ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಬೇರೆಯೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಮಹಿಳೆಯಾದರೂ ಪುರುಷನ ನಂತರ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ದ್ವಿತೀಯ ದರ್ಜೆಯ ಪ್ರಜೆಯೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾಜಿಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಿಂತ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ಸರಳ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ೧೩ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ನೋಡಿದರೆ ಜಾತಿಯೆಂಬುದು, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರವೆಂಬುದು, ಅಸಮಾನತೆ ಎಂಬುದು, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ದಲಿತರಾಗಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಹೊಸಜೀವನ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ ನಿಷೇಧ, ವಿಧವಾ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಅಂಶಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದ್ದರೂ ಮೊದಲು ತಲುಪಿದ್ದು ಮೇಲ್‌ಸ್ಥರದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಹೋರಾಟದ ನಂತರ ಸಂವಿಧಾನ ನೀಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಸೌಲಭ್ಯ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಗೂ ದೊರಕಿತು. ಇವರ ಬದುಕಿಗೆ ಅನೇಕ ವಾಸ್ತವ್ಯಗಳಿವೆ. ಅವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರು ಏಕೆ ಭಿನ್ನ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ೨೦೦೧ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕೋಟಿ ದಲಿತರಲ್ಲಿ ಶೇ.೪೯.೯೬ರಷ್ಟು ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ಮಹಿಳಾ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶೇ.೧೬.೩ ರಷ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಶೇ.೪ರಷ್ಟು ಜನರು ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಇವರೆಲ್ಲ ಅವರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಕಸಗುಡಿಸುವುದು, ಶೌಚಾಲಯ ಸ್ವಚ್ಚಗೊಳಿಸುವುದು, ದೇವದಾಸಿ ಯಾಗುವುದು, ಕೂಲಿಯಾಳು ಅಥವ ಜೀತದಾಳಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು , ಚಪ್ಪಲಿ ಹೊಲಿ ಯುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ, ಗಣಿಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ, ಮನೆಗೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳು ಹೊಸರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ನಿರ್ಮಲ ಶೌಚಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ, ರೈಲ್ವೆ, ಸಾರಿಗೆ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಡಿ' ದರ್ಜೆಯ ನೌಕರರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಮೇಲೆ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಶೋಷಣೆ ನಡೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.[೧೦] ಇವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಜಾತೀಯ ಯಜಮಾನಿಕೆ ದೌರ್ಬಲ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಜಿಕ

ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ದಲಿತ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಬಡತನ ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬರುವಂತವರು. ಇವರ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಕಾರಣ ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳಾದ ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯ, ವಸತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿನೀತಿಗಳ, ಸಮಾಜಿಕ ಸೇವೆಗಳ ವೆಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಭರಿಸದ ದಲಿತಕುಟುಂಬಗಳ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮೂಲಸೌಕರ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವುಳಿದು ಬಾಲಕಾರ್ಮಿಕರಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನಗಳಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಡಿಯಲ್ಲಿ ದಲಿತರು ಅದೆಷ್ಟು ನೋವನ್ನುಂಡಿರಬಹುದು.ಇವುಗಳೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿಲ್ಲ. ಇವು ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಎಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ದಲಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ಪುರುಷಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತರಲು ಹೋರಾಡಿದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವರ ಈ ಕಾರ್ಯ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಭಾರತೀಯ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅಪಾರ ನೊಂದಿದ್ದರು. ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ, ಜಾತಿತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸುಂದರ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಸೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸಕಾರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರು. ಕಾಯ್ದೆ ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಮನಗಂಡು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಾಗಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಮಹಿಳಾ ಶೋಷಣೆಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳ ಕುರಿತು ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದತ್ತವಾಗಿ ನೀಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ಚೇತನ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಷಿತಳು. ಇಲ್ಲಿ ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿ ಒಂದೇ ಎಂದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅರಿತಿದ್ದರು. ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಡಿಪ್ರೆಸ್ಡ್‌ಕ್ಲಾಸ್ ವುಮೆನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಸಮಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರು, 'ನಿಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆ ಹರಿದು ಹರಿದು ತೇಪೆ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಆದರೇನಾಯಿತು? ಆ ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ, ನಾವು ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳದವರು ಎಂಬ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಯಿಂದ ಹೊರಬನ್ನಿ, ಯಾವತ್ತೂ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಬೇಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿರುವ ಕೀಳಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಿರಿ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ತುಂಬಿ".[೧೧] ಈ ಸಾಲುಗಳೇ ಸಾಕು ಅವರಿಗೆ ದೇಶದ ಬಗೆಗಿನ

ಕಾಳಜಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಗೌರವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳುತ್ತವೆ. ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ದಲಿತರ ಬದುಕು ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಕಂಡಿತು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವರ್ಗದವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅವರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಹೊಸ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಲು ಹರಿಲಾಲ್, ಚಮಣಲಾಲ್, ಜಾಧವ್ ಚವ್ಹಾಣ ಮೊದಲಾದವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ೧೯೨೫ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ 'ಬಹಿಷ್ಕೃತ ಹಿತಕಾರಿಣಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ದಲಿತರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾನತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಪರಸ್ಥಿತಿ, ಅವರ ಕುಂದುಕೊರತೆ ನಿವಾರಿಸುವುದಾ ಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಲಿತರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಉಚಿತವಾಗಿ ವಸತಿ, ಊಟ, ಪುಸ್ತಕ ನೀಡಿದರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜಾತಿಬೇಧವನ್ನು, ಅಸಮಾನತೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಸತ್ಯ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇವರು ಜ್ಞಾನ, ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ೧೯೨೭ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ 'ಬಹಿಷ್ಕೃತ ಭಾರತ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಚಿಂತನಾಶೀಲ ಬರಹಗಳು ಬದುಕನ್ನು ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಿಸಬಹುದೆಂದು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶೋಷಣೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದರು. ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಶಾಸನಸಭೆಯ ಗವರ್ನರ್ ಆದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಶಾಸನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಲೆ ಗೊತ್ತುವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಾದ, ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ಹಳ್ಳ, ನ್ಯಾಯಾಲಯ, ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಆಚರಣೆಗಳು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಕೊಲಬಾ ಜಿಲ್ಲೆ ದಲಿತರ ಸಂಘಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಹಾಡದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿ ಕುಡಿದರು. ಇದು ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೈಲುಗಲ್ಲಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ೧೯೫೦ ಜನವರಿ ೨೬ರಂದು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ರಚಿಸಿ ದಲಿತರಿಗಾಗಿ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಸಂವಿಧಾನದ ೧೪ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾರತದ ನಾಗರೀಕರು ಜಾತಿ, ಮತ, ಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಾನೂನಿನ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ೧೫ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಜಾತಿ, ಮತ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಾರತಮ್ಯ ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ, ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ಸಾರಿಗೆ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಯೋಗವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿ ಘೋಷಿಸಲಾಯಿತು. ೧೬ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದ ಪ್ರಕಾರ ಲಿಂಗಬೇಧ, ಲೈಂಗಿಕ ಶೋಷಣೆ ನಿಷೇಧ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಯಾವುದೇ ಇಲಾಖೆಯ ಉದ್ಯೋಗವಕಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು

ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಲು ಒಂದು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದಲ್ಲದೆ, ವಿವಾಹಕಾಯ್ದೆ, ಹೆರಿಗೆ ರಜೆ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ, ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹ, ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಕಾಯ್ದೆ, ದತ್ತು ಸ್ವೀಕಾರ, ಜೀವನಾಂಶ ಮೊದಲಾದ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ದಲಿತ(ಶೂದ್ರ) ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯಗಳು ಎರಡು ಮುಖವಿದ್ದಂತೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸರಿಪಡಿಸಿದರೆ ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಶಾಸನಾತ್ಮಕ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಿ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿದರು. ಶೋಷಿತರ, ದಲಿತರ, ಮಹಿಳೆಯರ ನೋವು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆಗಳು ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಕೋಶ ಪು.೩೪೧.

೨. ಕಿಟಲ್ ಶಬ್ದಕೋಶ ಪು.೭೭೯.

೩. ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕೋಶ ಪು.೧೩೩,ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ೨೦೧೯, ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಕೋಶ ಪು.೩೨೧, ಶಾಬಾದಿಮಠ, ಗದಗ ೨೦೧೦, ಕಸ್ತೂರಿಕೋಶ ಪು.೪೪೫ ರಾಮಾಶ್ರಯ ಪ್ರಕಾಶನ.

೪. ಭಾಗವತ ಶರಣ ಉಪಧ್ಯಾಯ, ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಪು.೧೯೭,೨೦೦೪.

೫. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ನಿಘಂಟು ಸಂಪುಟ-೪

೬. ದಲಿತರ ಬದುಕು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜಾನಪದೀಯ ಅಧ್ಯಯನ ಲೇ. .ಅರ್ಜುನ ಗೊಳಸಂಗಿ ಪು.೭

೭. ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಲೇಖನಗಳು ಪು.೪, ದೇವಯ್ಯ ಹರವ.

೮. ಅದೇ ಪು.೪

೯. ದಲಿತರ ಬದುಕು ಮೆಲುಕು ಪು.೩೬, ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ಸೋಸಲೆ ಎನ್.

೧೦. ಅದೇ ಪು.೩೬.

೧೧. ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, .ಹೆಚ್.ಎಸ್.ಅನುಪಮಾ ವಾರ್ತಾಭಾರತಿ ೫ಅಕ್ಟೋಬರ ೨೦೧೬.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೩
ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ

೩.೧. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ
೩.೨. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ
೩.೩. ವಚನದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯೆ
೩.೪. ವಚನಗಳ ಭಾಷೆ
೩.೫. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ
೩.೬. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳು
೩.೭. ಬಸವಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ
೩.೮. ಬಸವ ಕಾಲದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ
೩.೯. ಬಸವೋತ್ತರ ಕಾಲದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಭಾರತ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆ ದಿದೆ. ಎಂಟು ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಏಕೈಕ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಹಿರಿಮೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಹಳೆಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೆ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ, ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಅಕ್ಷರ ಮೈದಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅಗಾಧವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

೩.೧. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ :

ಭಕ್ತಿಯು ತೀರಾ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಹೀಗೇ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗದು. ಅದು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಅಂತರಂಗದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಕುರಿತ ಮುಕ್ತಿಗೆ, ಸಾಧನೆಗೆ, ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿಯೆನ್ನುವುದು ತಳಹದಿ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಭಯವೇ ಮೂಲ. ಆದಿಮಾನವ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬದ, ಬಂಧುಬಾಂಧವರ, ತನ್ನ ದನಕರುಗಳ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳಿಗೆ, ಸಾವು-ನೋವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಕಾರಣವೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿದನು, ನಿಃಸ್ಸಹಾಯಕತೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಭೀತಿಯಿಂದ ಆ ಅದೃಶ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮಣಿದು ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟನು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಅದೃಶ್ಯ ಶಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಗೆ ಭಯವೇ ಮೂಲವೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಿವಯೋಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನೂ ಒಪ್ಪಿರುವಂತಿದೆ. ಅವನು ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವನು:

ರೂಪಿಲ್ಲದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸಸಿಯನೇ ಬೆಳೆವುದಯ್ಯಾ?
ಭಯವಿಲ್ಲದವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನೇ ಬೆಳೆವುದಯ್ಯಾ?
ಭಯ ಕೆಟ್ಟಡೆ ಭಕ್ತಿ ಬಿಡುವುದು. ಮಹದೇವನೊಲ್ಲ
ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿನಾಥನಾ ಹೋ ಅಯ್ಯಾ![೧]

'ಭಕ್ತಿ' ಪದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಸಿಗುವುದು ಯಜುರ್‌ವೇದದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವೇತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪದದ ಬಳಕೆ ಹೀಗೆ ಬಂದಿದೆ:

"ಯಸ್ಯದೇವ ಪರಾಭಕ್ತಿಃ ಯಥಾದೇವೇ ತಥಾಗುರೌ
ತಸ್ಯೈತೇ ಕಥಿತಾಹ್ಯರ್ಥಾ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನ"[೨]

ನಾರದ ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೆನ್ನುವುದು ಪರಮ ಪ್ರೇಮರೂಪವಾದದ್ದು, ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಅನುಭವ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.[೩] ಇದನ್ನೇ ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಈಶ್ವರನ ಮೇಲಣ ತೀವ್ರತರವಾದ ಪ್ರೇಮ' ವೆಂದು ಕರೆದಿರುವನು.[೪] ಬಾಗವತದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೇಲಣ ನಿಸ್ವಾರ್ಥಮಯವಾದ ಪ್ರೇಮವೇ ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಭಕ್ತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೂಡಲು ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮ. ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮವಿರಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರತರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭಕ್ತನಿಗೂ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಧರ್ಮವು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಗುರಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕರುಣೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ದೇವರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧವೂ ಮೂಲತಃ ಅಲೌಕಿಕವಾದುದು. ಆದರೂ ಅದು ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಮಾನವೀಯ ನಂಬುಗೆಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವನು ದೇವರೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ದೇವರು ಅವನಿಗೆ ತಂದೆ–ತಾಯಿ–ಗಂಡ–ಮಗ–ಒಡೆಯ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ದಾಸ್ಯ, ಸಖ್ಯ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಮಧುರ, ಶಾಂತ, ಉಗ್ರ– ಹೀಗೆ ಐದು ಪ್ರಮುಖ ಭಾವಗಳಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಸವಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವರು ಮಠ ಅಥವಾ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಗಿದ್ದರು.[೫] ವೇದಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಅಸದೃಶ ಪ್ರತಿಭೆ–ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ, ಜನೋಪಯೋಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವ ಗುರುಗಳು ಪಡೆದರು, ಆದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಜನಮನವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇವರು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಭಾಗವತ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ವಾರಕರಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂದು ಕರೆಯುವರು.[೬] ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರೂ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮ ಗೋಡೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸಂತರು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ವಾರಕರಿಗಳ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರನೆಲೆ ಪಂಢರಾಪುರ ವಿಠ್ಠಲನ ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಮನದುಂಬಿ ಅಭಂಗಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯನಾರರು(ಅಪ್ಪರ್, ತಿರುಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧರ್, ನಂಬಿ ಆರೂರರ್) ಯಾಳ್ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುತ್ತಾ ಭಕ್ತಿ ಪರವಶರಾಗಿ ಶಿವನ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಮಧುರವಾದ ತಮಿಳು ತೇವಾರಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಶಿವಪರವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸಿದರಂತೆ), ವಾರಕರಿಗಳು ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡರಿನಾಥನ ಕರುಣೆ, ಔದಾರ್ಯ, ದಯೆ, ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಏಕನಾಥನಿಗೆ ಹರಿಜನರ ಬಗೆಗೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಮಹಾರ್ ಚೋಕಮೇಲಾ ಇವನ ಪರಮ ಸ್ನೇಹಿತ. ಆದರೂ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಬಗೆಗಿದ್ದ ತಾತ್ಸಾರ, ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಏಕನಾಥನ ಭಾರುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಚೋಕಮೇಲಾನ ಅಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನೊಬ್ಬನ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳು ಓದುಗನ ಮನ ಕಲಕುವಂತೆ ಬಂದಿವೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಅಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ವೈಷಮ್ಯ ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿರುವನು, ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿರುವನು. ಅವನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಉಚ್ಚವರ್ಣೀಯರ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಅವನ ಮನದಾಳದ ನೋವು ಸಂಕಟ ಶಾಬ್ದಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆಯಷ್ಟೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಡುವೆ ಅವನ ದನಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತನಗೆ ಪಂಡರಿನಾಥನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತಲ್ಲಾ ಎನ್ನುವ ತೃಪ್ತಿ ಆ ಎಲ್ಲ ನೋವನ್ನೂ ಮರೆಯಲು ಔಷಧವಾಗಿದೆ.

ಶೈವ ವೀರಶೈವ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಅಂತರ ಬಹಳವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಆದಯ್ಯನೆನ್ನುವ ಶರಣ ತನ್ನ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿರು ವನು. ಅವನ ಪ್ರಕಾರ, ಶುದ್ಧ ಶೈವನದು ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗ ಪೂಜೆ, ವೀರಶೈವನದು ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಾವದ ಅರ್ಚನೆ, ಪೂಜನೆ. ಶೈವನಿಗೆ ಲಿಂಗದ ನೆನಪು ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ವೀರಶೈವನಿಗೆ ಲಿಂಗದ ಸಂಗ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ಸತಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಪತಿಯ ಒಲುಮೆಯ ನೆನಪಿಗಿಂತ ಸಂಗಸುಖವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧ ಶೈವನ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿನ ನೆನಪು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾದರೆ ಸಾರೂಪ್ಯನಾಗುವನು. ವೀರಶೈವನ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿನ ಸಂಗ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾದರೆ ಸಾಯುಜ್ಯನಾಗುವನು. ಶೈವನು 'ಕೀಟ ಭ್ರಮರ ನ್ಯಾಯದಂತೆ' ಶಿವಧ್ಯಾನದಿಂದ ಶಿವನ ಸಾರೂಪ್ಯ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ, ವೀರಶೈವನು

ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧದಿಂದ 'ಅಗ್ನಿಯ ಸಂಗವ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಪೂರ' ನಾಸ್ತಿಯಾದ ಹಾಗೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಸಾಯುಜ್ಯ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರೂಪು ನಾಸ್ತಿಯಾಗಿ ಶಿವನೇ ಆಗುವನು.

ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಬದುಕಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕೂಡಲು, ಅವನ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒಂದು ಸಾಧನ ಮಾತ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಜೀವನ ವಿಕಾಸ ಜೀವನ ವಿಧಾನವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. "ಭಕ್ತಿಯ ಮಾಡಿ ಜನನ ಮರಣ ವಿರಹಿತನಾಗದಿದ್ದಡೆ ಆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಕೇಡು" ಎಂದು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಹೇಳುವನು. ಈ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ಚಕ್ರಭ್ರಮಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಒಂದು ಸಾಧನ. ಈ ಸಾಧಕಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನೆರವಾಗುವ ಸಾಧನವೆಂದರೆ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ. ಇದನ್ನೇ ಬಸವಣ್ಣ 'ಲಿಂಗವಿಡಿದು ಲಿಂಗಸಿದ್ಧಿ' ಎನ್ನುವ ಸೂತ್ರಪ್ರಾಯವಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವನು. ತನು-ಮನ-ಧನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮುಳುಗಿ ತನ್ನ ಪತನವನ್ನು ತಾನೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಬಾರದು ಜೀವದ ಊರ್ಧ್ವಮುಖೀ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವವು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವ್ಯಸನಗಳು. ಭಕ್ತ, ಮಹೇಶ, ಪ್ರಸಾದಿ ಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಏರುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕ 'ಲಿಂಗ ವ್ಯಸನಿ'ಯೇ ಆಗುವನು. ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವಾಗಿ ಕಾಡುವ ತನು-ಮನ-ಧನ ಸಂಬಂಧೀ ವ್ಯಸನಗಳು ದೂರವಾಗುವವು. ಅನುಭಾವ ಭಕ್ತಿಯ ಅಳವಡಿಕೆಯಿಂದ ತನು-ಮನ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು. ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಧನ ಸಂಬಂಧೀ ಕಾಮನೆಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗುವವು.

ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದತೆ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಸಮನ್ವಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ, ಸಮಾನತೆ, ಏಕತೆ, ಪ್ರೀತಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡು ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಬೀಜರೂಪವಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರ – ಹೀಗೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದರೂ ಅವು ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಶಕ್ತಿ ಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಾತುರ್‌ವರ್ಣಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನಗಳ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಶಕ್ತಿ ಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಂದ ಜಾತಿಯು ವ್ಯವಹರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಭಂಗವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಆಯಾ ವರ್ಣದವರು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಸುವ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುವ ಒಂದು ಜೀವನ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

೩.೨. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ :

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಕೇರಳ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ ಜಾತಿಭೇದ ಮತ್ತು ವರ್ಗಭೇದ ನೀತಿಯಿಂದ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಲಚೂರಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಅರ್ಥ ಸಚಿವನಾಗಿದ್ದ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ರಾಜಧರ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ರಾಜಧರ್ಮಗಳ ಅನುಯಾಯಿ ಗಳಾಗಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಸಾದ್ಯತೆಗಳ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವಾತಾವರಣ ಕಲುಷಿತವಾಗಿದ್ದು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವರ್ಗದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗಗಳು ಶೋಷಣೆಗೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಸಮಾನಧರ್ಮ ಸಮಾನ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಜನ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅದರಿಂದಾದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. 'ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿದ್ದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ' ಎಂಬ ವಚನದಿಂದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಸಾಸ', 'ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು' ಎಂಬ ಹಲವಾರು ವಚನಗಳಿಂದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸಿದರು.

ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಪಂಥವೆಂದರೆ ನಾಥ ಶೈವಪಂಥ ರೇವಣಸಿದ್ದ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಈ ಮೂಲದವರು.[೭] ಇದು ಯೋಗಪ್ರಧಾನ ಪಂಥ. ' ಶಿವಪಥವ ನರಿವೊಡೆ ಗುರು ಪಥಮೊದಲು' ಎಂಬ ನಿಲುವಿನದು. ಇವರು ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಗುರು ಬೋಧ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಸದಾಚಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವೃತ್ತಿನಿಷ್ಠೆಯ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಉಟೋಪಚಾರ, ಪರಸ್ಪರ ರಕ್ತಸಂಬಂಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನಂತರ ಊಟೋಪಚಾರ ಮುಂದುವರಿದು ರಕ್ತಸಂಬಂಧ ನಿಷಿದ್ದವಾಯಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಊಟೋಪಚಾರವೂ ನಿಂತು ಹೋಗಿ, ಕುಲಹೀನ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಗುರುಬೋಧ ಮಾತ್ರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಅನೇಕ ವಿಪರ್ಯಾಸಗಳು ಬೆಳೆದುನಿಂತವು. "ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯ" ದ ಈ ದೇಶೀಪಂಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆಚಾರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ, ಆಗಮಿಕ ಎಂದು ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶೈವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ಹಲವಾರು ಶಾಖೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಭಾಗಗಳಾದ ಕರ್ನಾಟಕದೊಳಗೂ ಪಸರಿಸಿದ್ದು ಶುದ್ಧಶೈವರು, ಮಿಶ್ರಶೈವ, ದೇಶಿಪಂಥಗಳೆಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಇದರ ನಂತರ ಬಸವಣ್ಣ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಲಿಂಗಾಯತರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಶೈವರು ಸೇರಿ ಲಿಂಗಾಯಿತ ಛಾಯೆ ಪಡೆದು ಕ್ರಮೇಣ 'ವೀರಶೈವ'ರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡರು.[೮] ಹಾಗಾಗಿ ಬಸವೋತ್ತರ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯಿತ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಪದಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ

ಧರ್ಮ, ಮಾರ್ಗ, ಪಂಥಗಳ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಬದಲಾಗಿ ಮತಾಂತರ ದೀಕ್ಷೆ ಉಪಕ್ರಮ ಬಳಸಿದಾಗ ಜೈನ, ಆಗಮಿಕ ಶೈವ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣ ವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಕೆಲವರು ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು, ಕೆಲವರು ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ನೆಲೆಗಳಾಗಿ ನಿಂತ ದೇವಾಲಯ, ಮಠ, ರಾಜಸತ್ತೆ, ಧರ್ಮಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನವನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ಥಗೊಳಿಸಿದ್ದವೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ಯಾವುದೇ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಜನರಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಇತರೆ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿದ್ದು ಕೆಳಸ್ಥರದ ಜನ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ಬಹಳ ನಲುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಂದು ಜಾತಿಯಂತೆ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಜಾತಿಲಿಂಗ ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. ವೈದಿಕರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಜೈನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಠ, ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿದ್ದರು.

ವೃತ್ತಿ, ಜಾತಿಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ತಾರತಮ್ಯ, ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶಕ್ತಿಯುತ ಅಧಿಕಾರ(ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ) ಶೂದ್ರರ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಅವಹೇಳನ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ ಬದುಕು, ಸಮಪಾಲು ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಜನ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬಸವಣ್ಣ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ವಚನಚಳುವಳಿ, ಮಹಾಮನೆ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಸಮಗ್ರ ಜೀವನ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಸ್ತರ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಕೇಂದ್ರಿತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಸಮಾಜ ಮುಖಿಯಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಾನವಧರ್ಮದ ಆಯಾಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ವಚನಕಾರರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಬಾಳು ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಪಾಲು ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಶರಣರು ಸಮಾಜವನ್ನು ಜಾತಿಧರ್ಮದಿಂದ ವೃತ್ತಿಧರ್ಮ ಮಾನವಧರ್ಮದ ಕಡೆ ಹೊರಳಿಸಿದರು. ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ, ಭಕ್ತಿ-ಮುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ.

ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಮತ ಉದಯ, ಉತ್ಕರ್ಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಾಗ ಒಂದಿ ಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಸಹಜವಾದ ಕ್ರಿಯೆ. ಕೆಲವು ಮತಗಳು ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ತಮ್ಮ ತಾತ್ವಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾಲದೇಶಾನುಗುಣವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು, ಆಚಾರಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ಮತಸ್ಥಾಪಕರ ಉಕ್ತಿಗಳೇ ಆ ಮತದ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಎರಡನೆಯ

ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯ ಉಪನಿಷತ್ತು ಗಳು, ಶೈವಾಗಮಗಳು, ಶೈವಪುರಾಣಗಳು, ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಶಿವಭಕ್ತಚರಿತೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲದರ ಪ್ರಭಾವವು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಉದಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನುಭಾವಿಗಳಾದ ಶಿವಶರಣರ ಸ್ವಂತಅನುಭಾವವಾಣಿಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ತಾವು ಕಂಡ ಸಮಾಜ ದರ್ಶನ, ಆಚಾರಧರ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡ ಸೋಪಜ್ಞವಾದುದಾಗಿದೆ

೩.೩. ವಚನದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯೆ :

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ರಚಿತಗೊಂಡಿರುವ ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾವಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಗದ್ಯವನ್ನು ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಎರಡು ವೃತ್ತಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕಥಾಸರಣಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾದ ಗದ್ಯವನ್ನು 'ವಚನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹನ್ನೆರಡು, ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಶರಣರು 'ವಚನ'ವೆಂದು ಕರೆದದ್ದು ಚಂಪೂವಿನ ಗದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಶಿವಶರಣರು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಹಾಗೂ ಮಾತಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವಾಗಿ 'ವಚನ'ವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

"ವಚನದಲ್ಲಿ ನಾಮಾಮೃತ ತುಂಬಿ" – ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವಚನ ಎಂದರೆ 'ಮಾತು' ಎಂಬಂತೆಯೂ, "ತನ್ನ ವಚನ(ಮಾತು) ತಪ್ಪಿದೆಡೆ ಅದೆ ಪ್ರಳಯ"–ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಮಾಣ'(ಪರಿಣಾಮ)ವೆಂಬಂತೆಯೂ, "ಆದ್ಯರ ಅರವತ್ತು ವಚನಕ್ಕೆ ದಣ್ಣಾಯಕರ ಇಪ್ಪತ್ತು ವಚನ" "ಅರವತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ವಚನಗಳ ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ ಸೋತಿತೆನ್ನಮನ ನೋಡಯ್ಯ" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವೆಂಬಂತೆಯೂ, "ವಚನಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರ ಸತ್ಯವ ನುಡಿವುದು" ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೂಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.[r]

'ವಚನ' ಎಂಬ ಪದ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ವಚ್' ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ, ನಾಮಪದ 'ವಚನ' ನುಡಿ, ಮಾತು, ಹೇಳು, ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸು ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವಚನ ಎಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಮಾತು (Promise) ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿನೋಟ) ಇಂದಿಗೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ

ಕೆಲಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ 'ವಚನ' ಎಂದರೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆ, ಆಣೆ, ತಪ್ಪದ ಮಾತು ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಮಾತು ಆಡಿದರೆ ಹೋಯ್ತು, ಮುತ್ತು ಒಡೆದರೆ ಹೋಯ್ತು" ಎಂಬ ಗಾದೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ವಚನ ಎಂಬುದು ಮಾತಿನ ಮಹತ್ವದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮಾತು ತಪ್ಪದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಘನತೆಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಎಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಹೇಳಿದಂತೆ "ಪದ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಭಾವಸೌಂದರ್ಯ, ಗದ್ಯದ ವಿಚಾರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ 'ಗದ್ಯಗೀತೆ'ಗಳೇ ವಚನಗಳೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಾ.ಶಿ.ಮರುಳಯ್ಯನವರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ವಚನಕಾರರು ಪದ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯದ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಗದ್ಯವನ್ನೇ ಪದ್ಯದ ಮಟ್ಟಕೇರಿಸಿದರು. ಈ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಛಂದಸ್ಸಿನ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದೆ ರಚನೆಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರವೇ ವಚನವಾಗಿದೆ.

ವಚನ ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರದೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ ಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಇತಿ-ಮಿತಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣತೆಗೊಂಡು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಂಪರೆ ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ನಿರಂತರ ಚಲಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶರಣರು ಸ್ಥಾವರಕ್ಕೆ ಅಳಿವುಂಟು ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಧೋರಣೆಯಿಂದಲೇ ವಚನಗಳು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಲಿವೆ.

'ವಚನ' ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟರೂಪ. ಇದು ಮೂಲತಃ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ದೇಸೀ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇವು ಅನುಭಾವ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವಗೀತೆಗಳೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ವಚನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳಿಂದ ಗದ್ಯಪ್ರಭೇದ ಬೆಳೆದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ. ರಸಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದ ಕೆಲವು ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಶೇಷತೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಭಕ್ತಿ ಅತಿಶಯದ ಕವಿತೆಯ ಆವೇಶ ತಲೆದೋರಿದಾಗ ಈ ವಚನಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವಾದ ರಸಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದಿವೆ. ಛಂದೋನಿಯಮಗಳ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿರಸ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಅನುಭವದ ನುಡಿಗಳಾಗಿವೆ.

೩.೪. ವಚನಗಳ ಭಾಷೆ :

ಸರ್ವರೀತಿಯ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಭಾಷೆ ಎಂಬುದು ಮೂಲ. ಬಹುಜನ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ-ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನುತಿಳಿದ ವಚನಕಾರರು ಆಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಠತೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದ ಭಾಷೆ ದೇಸೀಯತೆಯೆಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತು. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಎಂಬ ತತ್ವದ ಅನ್ವಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ತಮಗೆ ತಿಳಿದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ವಚನರಚನೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ವಚನಕಾತಿರ್ಯಯರಾಗಲಿ ವಚನಕಾರರಾಗಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಕೆಳಸ್ಥರದವರು, ಕುಲವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡವರು ಹಾಗೆಯೇ ಕಡಿಮೆ ಓದು ಬರಹ ತಿಳಿದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೂ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಹೊಸ ರೂಪ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇವರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಭಾಷೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸರಳವಾದುದರಿಂದ ಎಂಥವರೂ ಅದರ ಸಾರ ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ವಚನ ನೋಡಿದರೆ ವಚನಗಳ ಹಿರಿಮೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

"ಕಳಬೇಡ, ಕೊಲಬೇಡ, ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲುಬೇಡ
ಮುನಿಯಬೇಡ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಬೇಡ...."
(ವಚನ,ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು, (ಸಂ)ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ವಚನಕಾರರು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದರೂ ನಡೆದಂತೆಯೇ ನುಡಿದರು. ತಮ್ಮ ನಡೆ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥನೀಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು 'ಮಾತೆಂಬುದು ಜೋತಿರ್ಲಿಂಗ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಾತಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ "ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನಹಾರದಂತಿರಬೇಕು..." ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರರು ಜನ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ವಚನಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಚನಗಳ ಭಾಷೆ, ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರನ ಭಾಷೆ ಅವನ ನಡೆನುಡಿಯಂತೆ ವಿಭಿನ್ನವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಮನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯನಿಗೂಢತೆಯ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಯನ್ನು, ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ವಚನಕಾರರ ಭಾಷೆ ಸರಳ ಸುಂದರವಾದರೆ ದಲಿತವಚನಕಾರರ ಭಾಷೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಒರಟಾಗಿರುವ ಆಡು ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವಚನಕಾರನ ವೃತ್ತಿ, ಕುಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಏರುಪೇರು ಕಾಣಬಹುದು.

ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾದೆಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು, ರೂಪಕಗಳನ್ನು, ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಸ, ರೂಪಕ, ಗಾದೆ, ಅಲಂಕಾರಗಳು ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವಂಥವೇ ಆಗಿವೆ. ಇವರ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತು ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಧಿಕ ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ದೇಶೀ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಶಬ್ದಬಂಢಾರ ಬೆಳೆಸಿದ ವಚನಕಾರರು ಭಾಷಾತಜ್ಞರಾಗಿ ಶಬ್ದಕೋಶ ರಚನೆಮಾಡಿರುವುದು ವಚನಗಳ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆ, ಛಂದಸ್ಸು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಠಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಚನೆಗೊಳ್ಳದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವನ್ನು ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ, ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣೆಯ ಮಾನಸಿಕ ಸಂವಾದ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದೇ ವಚನಗಳ ಭಾಷೆಯ ಶೈಲಿಯಾಗಿದೆ.

೩.೫. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ :

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ಇರುವುದೇ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪದ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ. ವಚನವಾಙ್ಮಯದ ಉದಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಅಂಶಹೊಂದಿದ್ದು ಅವರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೂ ತಲುಪಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದ ವೀರಶೈವಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಶರಣರು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ತತ್ವ ಸಿಧ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಅವರ ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಭಾವ, ಆತ್ಮಾನುಭಗಳೇ, ವಚನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯೆನಿಸಿವೆ.

ವಚನಗಳು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು ಎನ್ನುವಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ ಅವು ಯಾವಾಗ ಹುಟ್ಟಿದವು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ ಬಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಈ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪ ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಜನ್ಮತಾಳಿತ್ತು ಎನ್ನಲು ಹಲವು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೫೦ ರಲ್ಲಿದ್ದ ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯನೇ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಹರಿಕಾರನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯರವಚನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಾಗ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಿಚಾರವೇ ಮೊದಲು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಮಾದರ ಚನ್ನಯ್ಯ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಇವರಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚೆ ವಚನ ರಚನೆಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಂಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ವಚನದ ಉಗಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಪಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ವಚನ ಎಂದರೆ ಮಾತು ಎಂದರ್ಥ ನಾವು ಆಡುವ ಮಾತು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಗದ್ಯವನ್ನು ವಚನವೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವಶರಣರ ಬೋಧನೆಯು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ವಚನಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ವಚನಗಳ ಧಾಟಿ

ಪದ್ಯದಷ್ಟು ಬಿಗಿಯಾಗಿರದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗದ್ಯದಷ್ಟು ಸರಳವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಗದ್ಯಪದ್ಯದ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಮಾದರಿ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಪಾದ, ಇಂಥದೇ ಗಣವೆಂಬ ನಿಯಮ ವಿಲ್ಲದೆ ಅಂಶಗಣ ಅಥವಾ ಮಾತ್ರಾಗಣ ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.

ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಡುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದರೆ? ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಎಂಬ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದು ಬಸವಣ್ಣನವರು 'ಆನು ಒಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ಅರವತ್ತೆಂಟು ಸಹಸ್ರ ವಚನಗಳ ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ ಸೋತಿತೆನ್ನ ಮನ ನೋಡಯ್ಯ' ಎಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಚನಗಳು ಗೀತಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳಲ್ಲ. ಅವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಲಯದ ಗದ್ಯ ಕವನಗಳು. ಶರಣರ ಈ ಅನುಭಾವ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಯ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಣೆಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಥವಾ ತಾಳ,ಲಯದ ಯೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಪದ್ಯಒಂದರ ಸೊಗಸನ್ನು ಗದ್ಯದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಲಯಬದ್ದವಾದ ರಚನೆಗಳೆ ಈ ವಚನಗಳೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲಶೃತಿಯೇ ವಚನಗಳು. ಅವು ಮೂಲತಃ ಪ್ರತಿಭಟನಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಉದ್ದೇಶ ನವಸಮಾಜವೊಂದರ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡವುದಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಇವರು ಆ ಕಾಲದ ಇಡೀ ಜನಜೀವನವನ್ನೇ ಕೆದಕಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಆಂದೋಲನವೆಂದರೆ, ಹೊಸ ಜೀವನ ಹೊಸ ಜೀವನವೆಂದರೆ ಜನ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ, ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಒಂದೇ ಎಂಬ ಭಾವ, ಅರಿವು ಬಂದರೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿವರ್ಗದ ನಿರಾಕರಣೆ, ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳು ಅಂದಿನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸಿಡಿಮದ್ದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು. ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಬೇರು ಸಹಿತ ಅಲುಗಾಡುವಂತಾಯಿತು. ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ ಮೂಡಿತು. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿವರ್ಗದ ವಿರುಧ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆಮಾಡಿದರು, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯಗಳ ವಿರುಧ್ಧ ಹೋರಾಡಿದರು.

೩.೬. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳು :

೧. ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಹಂಗನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಹೊರಬಂದಿತು.

೨. ಛಂದಸ್ಸಿನ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮೊದಲ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ.

೩. ವಚನಗಳು ಎರಡು ಸಾಲಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು-ಮೂವತ್ತು ಸಾಲುಗಳವರೆಗೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.

೪. ಆಡು ಭಾಷೆಯ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸಮಾಜವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಜನಾಕರ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

೫. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿಲುಕುವಂತಾಯಿತು.

೬. ಇದೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆ ಆಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಪುರಾಣಪುಣ್ಯಕಥೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿದೆ.

೭. ಇವುಗಳ ಶೈಲಿ ಹಿಂದಿನ ಚಂಪೂಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು.

೮. ಯಾವುದೇ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿದೆ.

೯. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿಕೆಯನ್ನು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಬದಲಾಯಿಸಿತು.

೧೦. ವಚನಗಳ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತನಾಮವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವದಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಮ್ರಭಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

೧೧. ವಚನಗಳ ಗುಣ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಸರಳ, ಸಾತ್ವಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ವಾಸ್ತವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ.

೧೨. ಸಮಾಜ ವಿಡಂಬನೆ, ತಾರತಮ್ಯಗಳ ವಿರೋಧ ವಚನಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

೧೩. ವಚನಕಾರರು ಸಾರಿದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶಗಳು ನೀತಿ, ನಿಯಮ,ತತ್ವಬೋಧನೆ, ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲಿಕ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಾಧರಣೀಯವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಶರಣ ಚಳವಳಿಯ ಪೂರ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ದೃಢಪಡಿಸುವುದು ಬಹಳ ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಮತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದರ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯ. ನಂತರದ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ನಿರಂತರ ವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದು ಅಸಂಖ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ರಚನೆ, ಸಂಪಾದನೆ ನಡೆದವು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಭಾಗವು ನಾಶ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಬಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ಕರ್ಷ ಅಪಕರ್ಷ ಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಬಸವಪೂರ್ವ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ

೨. ಬಸವ ಕಾಲದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ

೩. ಬಸವೋತ್ತರ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ

೩.೭. ಬಸವಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ :

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯನವರನ್ನು ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರರೆಂದು ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಹತ್ತು ವಚನಗಳು ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದಿಂದೀಚೆಗೆ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ, ಚರ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಮ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರದು. ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವರದಾಸೀಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಚನಕಾರರೂ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಆದ್ಯವಚನಕಾರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ದೇವರದಾಸಿಮಯ್ಯನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ.

ಭಕ್ತಿ ಎಂತಹದಯ್ಯಾ?
ದಾಸಯ್ಯ ಮಾಡಿದಂತಹದಯ್ಯಾ
ಭಕ್ತಿ ಎಂತಹದಯ್ಯಾ?
ಸಿರಿಯಾಳ ಮಾಡಿದಂತಹದಯ್ಯಾ
ಭಕ್ತಿ ಎಂತಹದಯ್ಯಾ?
ಸಿಂಧುಬಲ್ಲಾಳ ಮಾಡಿದಂತಹದಯ್ಯಾ
ಭಕ್ತಿ ಎಂತಹದಯ್ಯಾ?
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ
ನೀ ಬಾನಣ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯ್ದಂತಹದಯ್ಯಾ?
(ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬಸವಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳೇ ಮೊದಲ ವಚನಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

೩.೮. ಬಸವ ಕಾಲದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ :

ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನವನ್ನು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಬಸವಣ್ಣ,

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಮಾಚಿದೇವ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಆದಯ್ಯ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಶರಣೆಯರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿತ್ತೆದೆಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಎಂಭತ್ತೆರಡು ಕೋಟಿಯೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿಯರವರು ಒಟ್ಟು ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ೨೨,೦೦೦ ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯು ತನ್ನ ಉಜ್ವಲವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಪಂಡಿತರನ್ನು ತನ್ನಕಡೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಮರುಳಶಂಕರ ದೇವರು, ಕಾಶ್ಮೀರ ದೇಶದ ಮೋಳಿಗೆಮಾರಯ್ಯನು, ಗುಜರಾತ ದೇಶದ ಆದಯ್ಯನು, ತೆಲುಗು ದೇಶದ ತೆಲುಗು ಬೊಮ್ಮಯ್ಯನು, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಯು, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು.[೧೦] ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೀಗೆ ಬಂದ ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂಥಹ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವೋ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವೆಂಬ ಹೆಸರು ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮತತ್ವಗಳು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಶರಣರಿಂದ ವಚನರೂಪವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅನಂತರ ಈ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಉಪದೇಶಕಾರರು ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮತ,ತತ್ವಗಳನ್ನು ಭೋದಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಚನವಾಙ್ಮಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ವಾಙ್ಮಯಕ್ಕೆ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಶಿವಾನುಭವವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ವಚನಕಾರರು ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ವಚನಕಾರರ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪಂಗಡದವರಲ್ಲಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗ ದವರಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ತರುವಾಯದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅಶಾಂತಿ ವಾತಾವರಣ ಉಂಟಾಗಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿ ನಿಂತುಹೋಗಿ, ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ವಚನಗ್ರಂಥಗಳು ನಾಶವಾದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಮಾಚಿದೇವ ಮುಂತಾದವರು ಬಿಜ್ಜಳನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ವೀರಾವೇಶವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿ ಉಳುವಿಯ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ ತಾಳೆಗರಿಗಳಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ದೊರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

೩.೯. ಬಸವೋತ್ತರ ಕಾಲದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ :

ಬಸವಣ್ಣನವರ ನಂತರದ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಸಂಪಾದಿಸುವ, ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸ ಪುನರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲವನ್ನು ಬಸವೋತ್ತರ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾಲವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರುಗಳಾದ ಘನಲಿಂಗ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು, ಮರಿತೋಂಟದಾರ್ಯರು, ಬೋಳಬಸವಾರ್ಯರು, ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗದೇಶಿಕರು, ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣೊಡೆಯರು ಮುಂತಾದವರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರಾದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನು ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಶೋಧಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆ ಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಚನಗಳನ್ನೇ ರಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತೇರನ್ನು ಎಳೆದರು.

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದ್ದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಳ್ನುಡಿ ನಂತರ ವಚನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದರು. "ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಯನ್ನು ಒಂದರೆಘಳಿಗೆ ಇತ್ತೊಡೆ ನಿಮ್ಮನಿತ್ತಂತೆ ರಾಮನಾಥ" ಎಂಬ ಆದ್ಯವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಚನದಲ್ಲಿ ವಚನವನ್ನು ಮೊದಲು ಸೂಳ್ನುಡಿ ಎಂದಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

"ನಡೆ ಚೆನ್ನ ನುಡಿ ಚೆನ್ನ" ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಡಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನ
ಪ್ರಥಮರೊಳಗೆ ಚೆನ್ನ, ಪುರಾತರೊಳಗೆ ಚೆನ್ನ;
ಸವಿದು ನೋಡಿ.........................
"ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ದೀಪ್ತಿಯಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಸ್ಫಟಿಕದ ಸಲಾಕೆಯಂತಿರಬೇಕು
ನುಡಿದರೆ ಲಿಂಗಮೆಚ್ಚಿ ಅಹುದಹುದೆನಬೇಕು
ನುಡಿಯೊಳಗಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದಡೆ
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನೆಂತೊಲಿವನಯ್ಯಾ?
ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ನಡೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದಡೆ

ಹಿಡಿದಿರ್ದಲಿಂಗವು ಘಟಸರ್ಪನಯ್ಯಾ......

(ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು, ವಚನ,(ಸಂ).ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಾತಿನಂತೆ ವಚನ ಎಂದರೆ ನಡೆ-ನುಡಿ ಕೂಡಿದ್ದು ತಪ್ಪದೇ ನಡೆಸಿಕೊಂಡುವಂಥದ್ದು, ಮಾತಿನ ಮಹತ್ವ, ರಚನೆಯ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ವಚನ ಎಂದರೆ ಸುಂದರ ನಡೆಯುಳ್ಳವನ ಸುಂದರ ನುಡಿ.[11] ಇದು ವಚನವೂ ಹೌದು ಪದ್ಯವೂ ಹೌದು. ಹೇಳಲೂಬಹುದು ಹಾಡಲೂಬಹುದು. ಶರಣರ ರಚನೆಯೇ ವಚನ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಕರೆದಿರುವುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪದ್ಯವೆಂದರೆ ಛಂದಸ್ಸು, ಪ್ರಾಸ ನಿಬಂಧನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು. ಸಾಲು ಮಾತ್ರೆ ನಿಯಮವಿರುತ್ತದೆ. ವಚನ ಈ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗದೆ ರಚಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶರಣರ ಅನುಭವದ ನುಡಿಯಾಗಿದೆ. ತನಗೊದಗಿದ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ಯಾರ ಹಂಗಿಲ್ಲದೇ ವಚನಕಾರರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ, ಶಿವಶರಣರ ವಚನಸಂಪುಟ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ– ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೩

೨. ಶ್ವೇತಾಶ್ವೇತರ ಉಪನಿಷತ್

೩. Narada Bhakthi sutra by Shandilya muni chapter-1 definition of Bhaktivedanta Book Trust, translation by A.C.Bhaktivedanta swamy Prabhupada

೪. Shandilya Bhakti Sutra by Shandilya Muni chapter-1 part-1-page-15 1/1/1 athato Bhaktijignaja II 1 II

೫. ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ.೧ ಮುನ್ನುಡಿ ಎಸ್. ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು.

೬. ಅದೇ.

೭. "ವಚನ". ಸಂ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಸವ ಸಮಿತಿ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೧೨.

೮. ಅದೇ.

೯. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಪುಟ ೨೦೬,೧೧೮, ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಬೆಂಗಳೂರು., ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೭–(ಸಂ). ಬಿ.ವಿ.ಮಲ್ಲಾಪುರಕ.ಪು.ಪ್ರಾ.ಬೆಂಗಳೂರು, ಪುಟ.೧೭೭,೬೫, ೨೦೦೧

೧೦. "ವಚನ". ಸಂ. ಎಂ. ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಸವ ಸಮಿತಿ. ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨

೧೧. ಅದೇ

ಅಧ್ಯಾಯ : ೪
ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆ

೪.೧. ಸ್ತ್ರೀ ಪದದ ಅರ್ಥ :

'ಸ್ತ್ರೀ' ಎಂಬ ಪದ 'ಸೂತ್ರಿ, ಸೋತ್ರ್ಯ'[೧] ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು. ಇದರ ಅರ್ಥ ಹೆರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಅಂದರೆ ಸಸ್ತನಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೇ 'ಪುರುಷ'[೨] ಎಂದರೆ 'ಪುರ' ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಹೀಗೆ ನೋಡಿದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಅವಳಿಗೆ ಪುರುಷನ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. 'ಅಂಗನೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಕರೆದರೂ ದೇಹದವಳು ಅಂದರೆ ಭೋಗವಸ್ತು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಭೋಗಕ್ಕೆ, ಹೆರಿಗೆಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಅವಳ ಅವಹೇಳನ ಸ್ಥಿತಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಋತುಸ್ರಾವವಾದಾಗ, ಹೆರಿಗೆಯಾದಾಗ ಅವಳನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟು ಶೂದ್ರಳಂತೆ ಕಂಡದ್ದೂ, ವಿಧವೆಯಾದಾಗ ಅಪಶಕುನ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡದ್ದೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೪.೨. ಮಹಿಳೆಯ ದೈಹಿಕ ರಚನೆ :

ಗಂಡಿನ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಹೆಣ್ಣಿನ ದೇಹರಚನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಯಾವುದೇ ತರಬೇತಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ, ಹಾವಭಾವ, ವರ್ತನೆ, ಧ್ವನಿ, ದೈಹಿಕರಚನೆ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. "ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಬಂದರೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು, ಗಡ್ಡಮೀಸೆ ಬಂದರೆ ಗಂಡೆಂಬರು" ಎನ್ನುವ ವಚನದ ಸಾಲುಗಳು ಗಂಡುಹೆಣ್ಣಿನ ಶಾರೀರಿಕ ಲಕ್ಷಣ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೊಡುವುದಾದರೆ ದೇಹರಚನೆಯ ಆಂತರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ಗರ್ಭಕೋಶ, ಅಂಡಕೋಶ, ಸ್ಥನ, ಸ್ತ್ರೀ ಜನನಾಂಗಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ದೈಹಿಕ ಅಂಶಗಳು ಒಂದೇಆಗಿವೆ. ಈ ಭಿನ್ನತೆಗೆ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯ. ಈ ವೈಶಿಷ್ಠತೆಯಿಂದಲೇ ಭಿನ್ನಲಿಂಗಿಗಳ ಮಿಲನ ಹೊಸಜೀವದ ಸೃಷ್ಠಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ

ನೋಡಿದಾಗ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಸೃಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡಿನಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯೂ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಘಟಕ. ಲಿಂಗ ಭಿನ್ನತೆ ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನಂತೆಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಶಕ್ತಿ, ಗೌರವದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೂ ಹೆಣ್ಣಿಗಿರುವ ಶಾರೀರಿಕ ಗುಣಲಕ್ಷಣವೇ ಆಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಶೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಎಂಥವರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಸಂಗತಿ. ಇದು ವಿಭಿನ್ನವಾದರೂ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಇಂತಹ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಋತುಸ್ರಾವ, ಹೆರಿಗೆ, ಬಾಣಂತನಗಳನ್ನು ಮೈಲಿಗೆ ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ದೂರವಿಡುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಢ್ಯ. ದೇಹದ ಇತರ ಅಂಗಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಗರ್ಭಕೊಶ,ಜನನಾಂಗಗಳೂ ನಿಗದಿತಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಲ್ಲದೇ ಹೊದರೆ ಸೃಷ್ಠಿ ಅಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತಿತ್ತು. ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜವಾದ ವೈಶಿಷ್ಠತೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇದು ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕಿನ ದೊಡ್ಡ ದುರಂತ.

ಮಹಿಳೆಯ ಕುರಿತು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಲತಲಾಂತರದಿಂದ ಹಲವಾರು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿವೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಹಾಕಿದ ಸಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ತಾನು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಅವಳ ಪ್ರಮುಖ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಆಕೆ ತಪ್ಪದೇ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಪರ್ಯ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ತಾನು ಬಲಿಪಶುವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ರೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದೇ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೇ ಅವನ್ನು ಅವಳೇ ವೈಭವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ದೊಡ್ಡ ದುರಂತ. ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವಿಧವಾಪದ್ಧತಿ, ಸತಿಸಹಗಮನಪದ್ಧತಿ, ದೇವದಾಸಿಪದ್ಧತಿ, ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವ, ಋತುಸ್ರಾವ, ಬಾಣಂತನಗಳ ಮೈಲಿಗೆ, ಗಾದೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅವಹೇಳನ('ಹೆಣ್ಣು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹುಣ್ಣು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ', 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಬುಧ್ಧಿಮೊಳಕಾಲ ಕೆಳಗೆ' ಮೊದಲಾದವು.) ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ಮಹಿಳೆಯ ಶಾರೀರಿಕ ರಚನೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬಂತೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿವೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳ ವಿರುಧ್ಧ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿ ಮಹಿಳಾ ಚಳುವಳಿಗಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು.ಈ ಹೋರಟಗಳು ಜಾತಿ, ವರ್ಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಒಂದು ಭಾಗ ವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಇವು ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಪೃವೃತ್ತಿಯ ವೈರುಧ್ಧ ಧ್ವನಿಗಳಾಗಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ.

೪.೩. ಬಸವಪೂರ್ವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

ಅ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾರ್ಗಿ, ಮೈತ್ರೈಯಿಯರ ಬುದ್ದಿವಂತಿಕೆ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು. ಹಿಂದೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ

ಮಹಿಳೆಯೇ ಕಾರಣವಗಿದ್ದಾಳೆ. ಹಿರಿಯರು ಮಹಿಳೆಯ ಸರ್ವರೀತಿಯ ಸೇವೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. "ಕಾರ್ಯೇಷು ದಾಸಿ, ಕರಣೇಶು ಮಂತ್ರಿ, ರೂಪೇಶು ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಭೋಜೇಷು ಮಾತ, ಶಯನೇಷು ರಂಭಾ, ಕ್ಷಮಯಾಧರತ್ರಿ".[೩] ಮಹಿಳೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ ವೆಂದ ಮನು ತನ್ನ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಯತ್ರ ನಾರ್ಯಸ್ತು ಪೂಜ್ಯಂತೇ, ರಮಂತೇ ತತ್ರ ದೇವತಾಃ'[೪] ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದು ಆ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಸಮಾನವಾಗಿ ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಕವಿತಾ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀದುತ್ತಿದ್ದರು ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗದವರಾಗಿರದೇ ಇರುವ ಕಾರಣ ಈ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಲೋಪಮುದ್ರೆ, ಮೈತ್ರೇಯಿ, ಗಾರ್ಗಿ, ಉಭಯಭಾರತಿ ಮೊದಳಾದವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರು ದಾಸಿಯರಾಗಿ ಸೇವಕಿಯರಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನು ಪುರಾಣಪುಣ್ಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಮಹಿಲೆಯರಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಿಶಧ್ಧವಾಗಿದ್ದವು ಹಾಗೂ ಕೈಗೆ ಸಿಗಲಾರದಷ್ಟು ದೂರವಿದ್ದವು ಅಥವಾ ಅವರ ಕಡುಬಡತನ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ವಂಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ನದಿಗಳೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.(ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರ ನದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು), ಹಾಗೆಯೇ ವಿದ್ಯೆ, ಹಣ, ಶಕ್ತಿಗೆ ಅಧಿದೇವತೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ದೇವತೆಯರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರವಿದ್ದು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆ, ರೂಪ ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ರಾಜನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಹಕ್ಕು ಇತ್ತು. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸಭಾ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪತಿಯಂದಿಗೆ ಪೂಜಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪತಿಯ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಮದುವೆ ಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಾಗದಿದ್ದಾಗ ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಸಹಗಮನ ಪದ್ದತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಪತಿ ಮರಣಹೊಂದಿದಾಗ ಮರುವಿವಾಹವಾಗುವ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಧರ್ಮ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷಸಮಾನವಾದ ಹಕ್ಕು, ಸಮಾನತೆ ಮಹಿಳೆಗೂಇದ್ದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಉನ್ನತಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಳು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರಣೆಗಳು ವೇದಗಳ ಕಾಲದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಆ. ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

'ಪಿತಾರಕ್ಷತಿ ಕೌಮಾರ್ಯೇ, ಭರ್ತಾರಕ್ಷತಿ ಯೌವನೇ, ಪುತ್ರಂರಕ್ಷತಿ ವೃಧ್ಧಾಪ್ಯೇ ನಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರಮರ್ಹತೀ'[೫] ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮನು ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಧನೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಧರ್ಮ ವಿರೋಧವೆಂದು, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದೆ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಪತಿ, ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. "ಮಾತ್ರಾಸ್ವಸ್ರಾ ಮಹಿತ್ರಾ ವಾದ ವಿವಿಕ್ತಸನೋ ಭವೇತ" "ಬಲವಾನಿಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಮೋವಿದ್ವಾಂಸಮಡಿಕರ್ಷತಿ".[೬] ಮನುವಿನ

ಪ್ರಕಾರ ಮಹಿಳೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಲಿತರೆ ಪುರುಷನಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುವುದನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆ ಸ್ವಂತ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವುದು,ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುವುದನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡದ ಮನು ಅವಳು ಗುಲಾಮಳಾಗಿ, ಪುರುಷನ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ ಇರಲೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇ. ಸನಾತನ ಹಿಂದೂ ಮಹಿಳೆ :

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕಿರುಬನ ಹೃದಯದವಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹೃದಯ ಬೇಧಿಸುವವಳೆಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಂಗಸು ಕೆಟ್ಟ ಗಂಡಸಿಗಿಂತ ಕಡೆ' ಎಂದು ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆ ಹೇಳಿದೆ, ಹೆಣ್ಣು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ಮೈತ್ರೇಯ ಸಂಹಿತೆ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಖಡ್ಗದ ಅಲಗಿಗಿಂತ ಹರಿತಳಾದವಳು, ಚಂಚಲೆ ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಕೆಡುಕಿನ ಮೂಲವೆಂದು ಮಹಾಭಾರತ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪಾಪಿಗಳ, ಗುಲಾಮರ ಸಾಲಿಗೆ ತಳ್ಳಲಾಗಿದೆಎಂದು ಪೊಲಂಕಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಆಧಾರಸಹಿತ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೬] (ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ, ವೇದದ ಹಿನ್ನಲೆ ಮುನ್ನಲೆ ಮನುಶ್ಯಾಸ್ತ್ರ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ ಅದೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ನಡೆನುಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಹಿಳೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೂ ಅದೇ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹಿಂದೂ ಲಾ ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದೆ.)

ಮಹಿಳೆ ಮಗುವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತು ಸಲಹುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂದರೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಕ್ತಿ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನಿಗಿಂತಲೂ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಾನ ತಾಯಿಗಿದೆ. ಆಕೆಯ ಸಹನೆ, ಪ್ರೇಮ ನಿಸ್ವಾರ್ಥತೆ ಗುಣಗಳು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹಟ್ಟಿನಿಂದ ಆಕೆಗಿರುವ ಅನೇಕರೀತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ದೈಹಿಕ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಮಾನಸಿಕ ಸಧೃಡತೆ ಹೊಂದುವಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯುದು ಅಪಾರವಾದ ಹೊಂದಾಣಿಕಾಮಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಕುಟುಂಬವೇ ಮುಖ್ಯ. ಮಹಿಳೆ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಅವಳ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ತಾಯ್ತನ ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆಬಿಟ್ಟು ಅವಳ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪುರುಷಾಧೀನತೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣಾದವಳು ಹೇಗಿರಬೇಕಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮೃತಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೈಮುಚ್ಚುವಂತೆ ಉಡುಗೆ ಧರಿಸಬೇಕು, ಗಂಡಿನಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ, ಕುಟುಂಬದ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾಇರಬೇಕು. ಬೇರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಾರದು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮಹಿಳೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅದೆಷ್ಟು ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತೆಂದು ಮತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ವೈಯುಕ್ತಿಕ , ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಂದವ ವಂಚನೆಗೊಳಗಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನು ಪ್ರಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ಮೊಕ್ಷಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ ಅವಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗಂಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಬರಬೇಕು ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಮಹಿಳೆಯ ಬದುಕು ಅದೆಷ್ಟು ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮನುವಿನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅರಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿವ ಮನುವೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ರುವನು. ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಕೊಟ್ಟವು. ವಚನಯುಗದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸವನ್ನೂ, ವೈಚಾರಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದರು. ಇದರ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ'ದಂತಹ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಹಿನ್ನಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಶರಣಚಳುವಳಿಯ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನ, ಹಳೆಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಹಳೆಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ನಾಯಕಿ ಮಹಾಭಾರತದ ದ್ರೌಪದಿ ಈಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹೆಂಗಸರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ಅಪವಾದವೆನಿಸುವಂತಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಭಾರತದ ನಾಯಕನ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಕೆಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೆಯೇ ನಿಜವಾದ ನಾಯಕಿ. ಮಹಾ ಭಾರತದ ಕಥೆ ಮುನ್ನಡೆಯುವಂತೆ, ಸದಾ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. 'ಛಲದೊಳ್ ದುರ್ಯೋಧನ' ಎಂದಂತೆ 'ಛಲದೊಳ್ ದ್ರೌಪದಿ' ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಜೂಜು, ಬೇಟೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಾ ಪಣವಿಡುವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದರ ದುರಂತಕ್ಕೆ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಈಕೆ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ದ್ರೌಪದಿ ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು

"ಗಂಡರೈವರು ಮೂರು ಲೋಕದ ಗಂಡರು ಒಬ್ಬಳನ್ನಾಳಲಾರಿರಿ ಗಂಡರೋ ನೀವು ಭಂಡರೋ"[೮] ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ತುಂಬಾ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ದೊರೆಗಳಾದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ 'ಹದಿಬದೆಯಧರ್ಮ' ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಕಾವ್ಯ. ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಅನೇಕ ಮೌಲ್ಯ ಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗುವುದರ ಜತೆಗೆ ಪತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಅತ್ತೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವಳು. ಪತಿಯೇ ಪರದೈವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಆತನಿಗೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು

ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ತೋರಿದ್ದಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಈಕೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಳು. ಮಹಿಳಾ ವಿಮೋಚನೆಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

'ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಹಡೆದ ತಾಯಿ
ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ಪೊರೆದವಳು
ಪೆಣ್ಣು ಪೆಣ್ಣೆಂದೇತಕೆ ಬೀಳುಗಳೆವರು
ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಗಾವಿಲರು'(ಹದಿಬದೆಯಧರ್ಮ,ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ)

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವಳು.

ಚಾಮರಸ ತನ್ನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿಯ ಬಗೆಗೆ

ಲೋಕದೊಳು ಸತೀಜನ್ಮವನು ತಾ
ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನುಲೋಭ ಮೋಹವ
ನೂಕಿ ನಿಸ್ಪೃಹೆಯಾಗಿ ನಿಲುವವರಾರು ಧಾತ್ರಿಯಲಿ
ಈಕೆಗಾರೆಣೆ ಶಿವಶಿವಾ ಎನು
ತಾಕೆಯನು ಬಸವಣ್ಣಮುಖ್ಯರ
ನೇಕ ಪರಿಯಲಿ ಹೊಗಳುತಿರ್ದರಯ್ಯ ಶರಣು ಶರಣೆನುತ

ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ತದನಂತರ ಬಂದ ಕವಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನಾನಾ ಬಗೆಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ರನ್ನ ಕವಿಯ ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಬಹುಭಾಗವೆಲ್ಲ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಅನುಪಮ. ಕೊಡುಗೈದಾನಿಯಾದ ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ಇಂದಿಗೂ ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಈಕೆ ಕೃತಿಯನ್ನು ೧೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಹಂಚಿದ್ದು ನೋಡಿದರೆ ಈಕೆಯ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯ 'ಕುಮಾರರಾಮ ಚರಿತೆ' ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಕಾವ್ಯ. ರತ್ನಾಜಿ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಕಂಪಿಲರಾಯನನ್ನು ವಿವಾಹವಾದದ್ದು, ಕುಮಾರರಾಮನಿಗೆ ಮಲ ತಾಯಿಯಾದದ್ದು, ಅವನನ್ನೇ ಆಕೆ ಮೋಹಿಸುವ ಸನ್ನವೇಶ ಇವು ಸನಾತನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗಿ ನಿಂತ ಘಟನಾವಳಿಗಳು. ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುನಂದೆ, ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಮೃತಮತಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಮಾಜ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಚೌಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲೇ ಕಮರಿ ಹೋಗುವ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಮಾಜ, ಸ್ತ್ರೀಯ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಸಂಚು ಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು

ಶೋಷಿಸುತ್ತಾ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಲಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ, ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಂತಹ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅವರು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಚಾಣಾಕ್ಷತೆ ಕೆಚ್ಚು ಇದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಪುರುಷ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅಬಲೆ, ಕೋಮಲೆ ಎಂದು ಆರೋಪಿಸ ಲಾಯ್ತು. ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿಯೇ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಯ ವರ್ಣನೆ ವಿಲಾಸ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಆಳದ ನೋವಿಗೇನೂ ಕೈಹಾಕಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ವೇಶ್ಯೆಯರು ಬೇಕು ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಪುರುಷ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾತ್ರ ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಮಾಡಿ ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥತನವನ್ನು ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸಿರುವನು ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವವೂ ರೂಢಿಯಲಿದ್ದರೂ ಬಹುಪತಿತ್ವ ಅನಪೇಕ್ಷೀಯವಾಗಿತ್ತು.

ಮಹಿಳೆಗೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ನುಂಗಲಾರದ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಒಂದು ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದ ಜೀವವಿರೋಧಿಯಾದ ಶಬ್ಧ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶೀಲವೆಂಬ ಶಬ್ದ ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಸುವಂತಹದು. ಪಾವಿತ್ರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ವೈಭವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಧ್ವಿಯರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಮರಸನ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾಯೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಯೇ ಪರದೈವವೆಂದು ರಾಘವಾಂಕನಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಂದ್ರಮತಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.[೯]

ಮಹಿಳೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹಳಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಮಹಿಳೆ ಪುರುಷನಂತೆ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲಳು, ಬರೆಯ ಬಲ್ಲಳು, ಯೋಚಿಸಬಲ್ಲಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಬರೆದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸುವಂತಹದು ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಭಾರಿ ಕೇಳಿ ಬಂದದ್ದು ನಿಜವಾಗಲೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೪.೪. ಬಸವಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಕುತೂಹಲದ ಕೇಂದ್ರ ಬಸವಣ್ಣನಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿವರ್ಗಗಳ ಜನಲಿಂಗ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಇವರ ಕಾಯಕದ, ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಂದುಮಾಡಿತ್ತು. ವರ್ಗವರ್ಣಗಳ ಡಾಂಭಿಕತೆಯನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಹೋರಾಟ ದಲಿತರಿಗೆ ಹೂಸಜೀವನ ನೀಡಿತು. ದಲಿತರು ಎಂದರೆ ಬಡವರು ಎಂಬರ್ಥ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೊಳ ಗಾದವರು ಎಂದು ಇದರ

ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ. ಕುಗ್ಗಿಹೋದ ಜನರ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದು. ಪಂಚಮರು ಶೂದ್ರರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಇಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡರು. ಈ ಮೂರು ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ದುರ್ಬಲತೆ, ದೈಹಿಕ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥವರ ಆರ್ತನಾದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಯಿತು. ಸಮುದಾಯ ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು ಇದರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ತನ್ನ ತೀವ್ರಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಮ್ಮನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಅವರ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಗುರುವಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರನಿಗೂ ಒಬ್ಬ ಇಷ್ಟದೈವ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಾವು ಅನುಭವಿಸಿದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು, ಕಂಡ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿಕೂಂಡರು, ಆಗ ಭಕ್ತಿ–ಶಕ್ತಿ ಎರಡೂ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ದಲಿತರನ್ನು , ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದೇವಾಲಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿ ಮೈಲಿಗೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯತೆ ಮೌಲ್ಯ ಸಾರಿದರು. ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವರು,ದೀನ ದುರ್ಬಲರು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಭರವಸೆ ಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಂಡು ವಚನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಶರಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸಮಾನತೆ ದಲಿತರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿತು.

ಅ. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ :

ದಲಿತ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ಕಾಯಕವನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ವಚಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕುಲವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೆಸರೊಂದಿಗೆ ಅಂಕಿತದೊಂದಿಗೆ ಇರಿಸಿಕೂಂಡು ವಚನ ರಚಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಯಾತನೆ. ಘೋರತೆಯನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದರು. ವಚನ ಚಳುವಳಿ ಮಹಿಳೆಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿತು. ಲಿಂಗ, ಜಾತಿಬೇಧವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ತಾವು ಶಿವಭಕ್ತರೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮಹಿಳಾ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ವಚನಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳ ಚಳುವಳಿ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಸ್ತ್ರೀ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ, ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು

ದಲಿತರೇ ಮಾಡುವುದು ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಶರಣರೆಂದೇ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಇವರ ಹೋರಾಟವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಅನ್ಯಾಯ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಈ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿತು. ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಿನ್ನತೆಗಳಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹವೂ ನಡೆದವು.

ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿವೆ. ಆಗ ಮಹಿಳೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ತೀರ್ಥಂಕರರಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇಬಾರಿ ಮೂವತ್ತೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಿಂದ ತಿಮ್ಮವ್ವೆಯವರೆಗಿನ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗಾದ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮತನ ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೧೦]

ನೆಲನೊಂದೆ: ಹೊಲಗೇರಿ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ
ಆಲವೂಂದೆ ಶೌಚಾಚಮನಕ್ಕೆ
ಕುಲವೂಂದೆ ತನ್ನತಾನರಿದವಂಗೆ[೧೧]

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾನರಿತವಂಗೆ ಕುಲವೂಂದೆ ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಾಕ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಬೇಧವೇಕೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕುರಿತೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಬಂದೆಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ ಬಂದೆಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು
ನಡುವೆ ಸುಳಿವಾತ್ಮನು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ
ಗಂಡೂ ಅಲ್ಲ ರಾಮನಾಥ[೧೨]

ಈ ವಚನ ಜೇಡರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವಚನವಾಗಿದ್ದು. ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬ ಬೇಧ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ, ಆದರೆ ಆತ್ಮ ಎಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ. ಮಾನವೀಯತೆ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಹಸಿವು, ದಾಹಗಳು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಗೌರವ ಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ವಚನಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುರುಷಸಮಾಜದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ, ಅಂಧಶ್ರದ್ದೆಗಳಿಂದ

ಮೈಲಿಗೆ-ಮಡಿ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಶತಶತಮಾನದಿಂದ ಪುರುಷರ ತೊತ್ತಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲನೆಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ದತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಬಲೆ, ಮೈಲಿಗೆ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಳಗೆ ಜೀವಂತಶವವಾಗಿ ಬದುಕಿದ್ದಳು. ತನಗೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಗಳಿದ್ದರೂ ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿಯೆತ್ತಿದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕುಟುಂಬ ಸಮಾಜದ ಮೂಲ ಘಟಕ, ಗಂಡುಹೆಣ್ಣು ಈ ಕುಟುಂಬದ ಆಧಾರ. ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರನೌಕೆಗೆ ಅರ್ಥವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗಂಡು ಕುಟುಂಬದ ಹೊರಗಡೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರೆ, ಹೆಣ್ಣು ಕುಟುಂಬದ ಒಳಗೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಸರಿಸಮಾನ ರೆಂದು ಬಗೆಯದ ಈ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅವಳ ಅಸ್ಥಿತ್ವ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಕೇವಲ ಭೋಗವಸ್ತು ವಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಆಳಿನಂತೆ ಕಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ದುಸ್ತರವಾಗಿದ್ದು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಪತಿ-ಪತ್ನಿ ಮಕ್ಕಳು ಎಂಬ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿನಂಬಿಕೆ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಣ್ಣೆನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಮಾನವೀಯವಾದದ್ದು. ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ, ತಂಗಿ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಗಳೆಂಬ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಪ್ರೀತಿ ತ್ಯಾಗದ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಅದು ಹೇಗೆ ಅಬಲೆಯಾಗಿ, ಸೂತಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದಳೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದು. ರಕ್ತಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಒಂದೇ ಸೂರಿನಡಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಒಂದೇ ಅಡುಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ವಿಚಾರದಿಂದ ಮೈಲಿಗೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಅದುಹೇಗೆ ಮೂಡಿಬಂದಿತೆಂಬ ವಿಷಯ ಚಿಂತನಾರ್ಹವಾದದ್ದು.

ಹೆಣ್ಣಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಾದ ಋತುಚಕ್ರವನ್ನಾಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಅಪವಿತ್ರವೆಂದೆನ್ನುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅವಳ ಆ ಋತುಚಕ್ರದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಗಂಡನ್ನು ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕನಿಷ್ಠವಾಗಿಸಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಮಾಯೆ, ಮೈಲಿಗೆ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವಳು ನೀಡುವ ದೇಹದ ಸುಖ, ಮಾಡುವ ಅಡುಗೆಯ ರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡುತ್ತದೆ.

ಒಂದೆಡೆ ಅಪವಿತ್ರವೆಂದು ಸಾರುವಲ್ಲಿ ಸತಿಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಮರಣಿಸಿದರೆ ಆತನ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯೂ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಎಂಥಹ ನ್ಯಾಯ. ಗಂಡ ಸತ್ತರೆ ವಿಧವೆಯ ರೀತಿ ಬದುಕುವುದು, ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಎಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಬಾಳುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಮದುವೆಗೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೊತ್ತು. ಬಳೆ, ಹೂ, ಕುಂಕುಮ, ಒಡವೆ ಧರಿಸುವುದನ್ನು ಮದುವೆಗು ಮೊದಲು ಅಂದರೆ ತೊಟ್ಟಿಲ ಮಗುವಿನಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಮದುವೆಯಾದ

ನಂತರ ಈ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಗಂಡನ ಸ್ವತ್ತೆಂದು ಅವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದು ಬದುಕುವುದು ಎಂತಹ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಮಾನುಷ ಪದ್ಧತಿ. ಇದು ಗಂಡಿಗಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತರೆ ಮರುಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವ ಅವಕಾಶ ಗಂಡಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಗಂಡ ಮರಣಿಸಿದರೆ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಜೀವತ್ಯಜಿಸುವ ಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥಹ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ತಿಳಿಸು ವುದಾದರೆ ಇದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ. ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಸಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಸಂಕೋಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಕಟುವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅದರಿಂದ ತಾವೂ ಹೊರಬಂದು ಇತರರನ್ನೂ ಹೊರತಂದು ಸುಂದರ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು

ವೇದಕ್ಕೆ ಒರೆಯಕಟ್ಟುವೆ
ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆನಿಗಳವನಿಕ್ಕುವೆ
ತರ್ಕದ ಬೆನ್ನಬಾರನೆತ್ತುವೆ
ಆಗಮದ ಮೂಗ ಕೊಯ್ಯುವೆ.......[೧೩]

ಶಾಸ್ತ್ರ ಧರ್ಮಗಳ ಕುರಿತು ಅವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಿಸಾಡಬೇಕು. ಇವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಘಾತುಕವೆಂದು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹೊನ್ನು ಮಾಯೆ ಎಂಬರು
ಹೊನ್ನು ಮಾಯೆಯಲ್ಲ
ಹೆಣ್ಣು ಮಾಯೆಯೆಂಬರು
ಹೆಣ್ಣು ಮಾಯೆವಲ್ಲ........
ಮಣ್ಣು ಮಾಯೆಯೆಂಬರು
ಮಣ್ಣು ಮಾಯೆಯಲ್ಲ
ಮನದ ಮುಂದಣ ಆಶೆಯೇ ಮಾಯೆ
ಕಾಣಾ ಗುಹೇಶ್ವರಾ.[೧೪]

ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಪುರುಷನ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿದ್ದು, ಧರ್ಮ ಹಲವು ನಿರ್ಭಂಧ ಹೇರಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಮ ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ

ಮನದ ಮುಂದಣ ಆಸೆಯೇ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇವಲ ಗಂಡಿನ ಸೊತ್ತಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣು ಸುಖದ ಸಾಧನವಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಆದರಿಸ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶರಣರು ಸಾರಿದರು.

ವಚನಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬಸವಪೂರ್ವಯುಗಕ್ಕಿಂತ ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿತ್ತು. ಬಸವಯುಗದ ತತ್ವ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಗೌರವಾದರಗಳಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದಳು. ಬಸವಣ್ಣ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತತ್ವ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಚಾರಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಮಹಿಳಾ ವಿಮೋಚನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರು ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನಾಗಿ ವಚನ ರಚಿಸಿದರು. ವಚನಕಾರರು ಸಮುದಾಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ ಉನ್ನತಸ್ಥಾನ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ವಚನಕಾಲದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ವಿಮೋಚನೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರುಷರೇ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ವಚನಕಾರರು, ವಚನಕಾರರನ್ನು ಕುರಿತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಅವರ ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರರು ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಮಹಿಳೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಕಿ ಎಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ-ಪುರುಷ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗದೆ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ದಲಿತರು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ದಲಿತೇತರರು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ದಲಿತರಿಗೆ ಸಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತರರ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪಂದನೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ದಯೆ ಕರುಣೆ ವಚನದ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ತಾ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ತಲೆಯನೇರಿತ್ತು
ತಾ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ತೊಡೆಯನೇರಿತ್ತು
ತಾ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮನ ನಾಲಿಗೆಯನೇರಿತ್ತು
ತಾ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣು ನಾರಾಯಣನ ಎದೆಯನೇರಿತ್ತು
ಅದು ಕಾರಣ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ರಾಕ್ಷಸಿಯಲ್ಲ
ಹೆಣ್ಣು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನೋಡಾ![೧೫]

ಗಂಗೆಗೆ ಶಿವ ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿದ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನರಸಿಂಹ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡ, ಶಾರದೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ, ಶ್ರೀದೇವಿ ನಾರಾಯಣನ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಹೆಣ್ಣು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ, ರಾಕ್ಷಸಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೇ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಉನ್ನತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆಂದು ಪುರಾಣಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಳೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೆಣ್ಣು ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲ. ಅವಳು ದೈವ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ ಎಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಹತ್ವ ಹೇಳಿದ ಸಿದ್ಧರಾಮ ತಾಯ್ತನದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗರ್ಭವಿದ್ದಂಗನೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಸಂಭ್ರಮವಲ್ಲದೇ
ಗರ್ಭಗರ್ಭಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂಭ್ರಮವಿಲ್ಲ ನೋಡಾ....[೧೬]

ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಮೊದಲಬಾರಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಭ್ರಮವಿರು ತ್ತದೆ. ಚೊಚ್ಚಲ ಬಸಿರು ತಾಯ್ತನಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಜೀವಮಾನದ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ಜೀವದಾನವಾಗಿ ರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಸಾರಿ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದಾಗ ತಾಯಿ ಸಾವು–ಬದುಕಿನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ತನ್ನ ಆರೋಗ್ಯ ಹದಗೆಟ್ಟರೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವಾದರದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.

"ಭಕ್ತನ ಮನ ಹೆಣ್ಣಿನೊಳಗಾದಡೆ, ವಿವಾಹವಾಗಿ ಕೂಡುವುದು"....[೧೭]

ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ವಚನದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಆಶಯ ಸುಖೀ ಸಮಾಜದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾದ ಹೆಣ್ಣು, ಮಣ್ಣು, ಹೊನ್ನುಗಳ ಕುರಿತಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಮನು "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ" ಎಂದು ಕರೆದು ಪೂಜನೀಯ ನೆಲೆಗೆ ಒಯ್ದನು. ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣು ತ್ಯಾಗವಲ್ಲ ಅವು ಜಗದವಿಧಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವು ಸುಖೀ ಬದುಕಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇವುಗಳ ಅತಿಯಾದ ಆಸೆ, ದೌರ್ಬಲ್ಯವೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಣ್ಣು ವಿವಾಹವಾದ ನಂತರ ಗಂಡನ ಮನೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಲು ಬರುವ ನಂದಾದೀಪ. ಅವಳು ಭೋಗ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಸಂತಾನ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಒಳಿತಿಗೆ ಕಾರಣಳಾದವಳು. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ ಪವಿತ್ರ ವಾದುದು ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರದ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಎರಡು ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಗಳೆಂದರೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ವೀರ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾದರೆ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತ. ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನನ್ನು ಒಲಿದವಳೆಂದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನುಡಿದು ತನ್ನ

ಗಟ್ಟಿಯಾದ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಇಡೀ ಶರಣ ಸಮೂಹದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ವಳು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ತೋರಿದ ಸ್ತ್ರೀಚೇತನ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಉಜ್ವಲ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ದೊರೆತ ಸಮಾನತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಎಂಟು-ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತಾನು ಒಲಿದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ಕೌಶಿಕನೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಬಾಳಲಾಗದೇ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಚಿರಯವ್ವನೆ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿವಸ್ತ್ರ ತನಗೆದುರಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭ ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತಾಗ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾನದಂಡ ಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದಾಗ ಅಕ್ಕನದ ಗಟ್ಟಿತನ ಅತೀವವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಾಣದ ಗಂಡನನ್ನು ಒಲಿದು ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಾ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

"ಸಾವಕೆಡುವ ಗಂಡರನೊಯ್ದು ಒಲೆಯೊಳಗಿಕ್ಕು"[೧೮]

ಎನ್ನುವಾಗ ಆ ಕಾಲದ ಪುರುಷ ಸಮಾಜ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ "ಸಾವಿಲ್ಲದ ಕೇಡಿಲ್ಲದ ಚೆಲುವಂಗಾನೊಲಿದೆನಯ್ಯಾ"(ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳು, ವಚನ, ಎಂ.ಎಂಕಲ್ಬುರ್ಗಿ-೨೦೧೫,) ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಭಾವ ಅವಳದ್ದಾಗಿದೆ.

ಶರಣರ ಕಾಲ ಅನಂತಕಾಲದಿಂದ ರೂಢಿ, ಪರಂಪರೆಯ ಭೇದನೀತಿಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಹೊಸ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ದಾಸೋಹ, ಸಮಾನತೆ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಬೇಧರಹಿತ ಸಮಾಜ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಶರಣೆ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಬಂದೆಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಮೀಸೆಕಾಸೆ ಬಂದೆಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು
ಈ ಉಭಯದ ಜ್ಞಾನ
ಹೆಣ್ಣೋ ಗಂಡೋ ನಾಸ್ತಿನಾಥಾ....[೧೯]

ದೈಹಿಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬ ಬೇಧ ಭಾವ ಇದೆಯೇ ಹೊರತು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಬೇಧವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಶಿವಶರಣೆಯರ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅವರ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದು ಲಿಂಗವಿರೋಧ ನೆಲೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಇವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ,

ಜ್ಞಾನದ ಮಾತನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಧವಿಲ್ಲ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಧಭಾವವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದಾಗ ಕಳೆದುಹೋಗುವ ದೇಹವನ್ನಿಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಬೇಧವನ್ನು ಯಾವ ಶರಣೆಯರೂ, ಶರಣರೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆಯ ಸಿದ್ದಾಂತವನ್ನು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ಅದನ್ನು ಸಮಾಜ ದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಶರಣಶರಣೆಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

"ಗಂಡು ಮೋಹಿಸಿ ಹೆಣ್ಣು ಹಿಡಿದೆಡೆ
ಅದು ಒಬ್ಬರ ಒಡವೆ ಎಂದು ಅರಿಯಬೇಕು
ಹೆಣ್ಣು ಮೋಹಿಸಿ ಗಂಡು ಹಿಡಿದೆಡೆ
ಉತ್ತವಾವುವೆಂದರಿಯಬೇಕು"[೨೦]

ಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯ ಈ ವಚನ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನುಕಾಲದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಪುರುಷನ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ, ಆಸ್ತಿಯಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳು ಹೆರಲು ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಳೇ ಹೊರತು ಸಮಾನ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನಿಚ್ಚಳವಾದಾಗ ಅದೇ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಡವೆಯಾಗಲು ಸಿದ್ಧವೇ ? ಎಂದು ಕೇಳುವ ಈಕೆ ಈ ಎರಡರ ಉಭಯವ ಕಳೆದು ಸುಖಿ ತಾನಾಗಬಲ್ಲಡೆ ನಾಸ್ತಿನಾಥನು ಪರಿಪೂರ್ಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೂ ಅಡಿಯಾಳಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಜೀವನ ಪರಿಪೂರ್ಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮಡದಿಯ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಮೊಲೆಮುಡಿ ಇದ್ದೀತೆ?
ಒಡೆಯನ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಇದ್ದೀತೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ?
ಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂತ್ಯಜನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನೆ ಹಿಡಿಗೋಲ?
ನೀ ತೊಡಕ್ಕಿಕ್ಕಿದ ತೊಡಕ
ಲೋಕದ ಜನರೆತ್ತ ಬಲ್ಲರೈ ರಾಮನಾಥ..."[೨೧]

ಈ ವಚನದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಲು ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆ ಬಗ್ಗೆ, ಎರಡನೆ ಸಾಲು ವರ್ಗಸಮಾನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಮೂರನೆಯ ಸಾಲು ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಸಮಾನತೆ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕುಚೆಲ್ಲುತ್ತವೆ, ಇವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲ ದೈವ ನಿರೂಪಸಿದ ತತ್ವವಲ್ಲ. ಇವು ಜನರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಂಗತಿಗಳೆಂದು ದಾಸೀಮಯ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಸಮಾನತೆ ಎಂಬುದು ಜೈವಿಕ ನೀತಿಯಲ್ಲ. ಇದು ಸಮಾಜಿಕ ವಿಕೃತಿ ಎಂಬಕಡೆ ವಚನಕಾರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ, ಒಡೆಯ-ಅಂತ್ಯಜ, ಯಜ್ಞ-ಉಪವೀತ, ಹಿಡಿಗೋಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಮುಖಾ ಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಬೇಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಧರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅಂತ್ಯಜರು

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಂತ್ಯಜರಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ಅವರನ್ನು ಮೂಲೆಗೆ ತಳ್ಳಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲವನ್ನು ಸಮಾಜವು ತನ್ನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯ ವಿಶ್ವ ರೂಪವನ್ನು ದಾಸೀಮಯ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ತ್ರೀ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮೊದಲು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮೊದಲ ಕ್ರಾಂತಿ ನಂತರ ಅವರು ಸಮಾನತೆಯ ವಾದವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು.

ಆವಬೀಜವು ಬೀಳುವಲ್ಲಿ ಮೊಳೆ ಮುಖ ಹಿಂಚು ಮುಂಚುಂಟೆ
ಮೂಲ ನಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರ ನಿಂತಿತ್ತು.
ನೀ ಮರೆದಲ್ಲಿ ನಾನಿರದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ?
ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿ–ಪತಿ ಎಂಬ ನಾಮವಲ್ಲದೆ
ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ ?
ಬೇರೊಂದಡಿಯಿಡದಿರಮಾರಯ್ಯ
ಪ್ರಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವನರಿಯಬಲ್ಲಡೆ[೨೨]

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ "ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿ–ಪತಿ ಎಂಬ ನಾಮವಲ್ಲದೆ ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ" ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣು ಸೇರುವಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ದೇಹ ರಚನೆಯಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಬೇಧವಿದೆ. ಆದರೆ ಅರಿವು ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ದೇಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವರು ಪುರುಷರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಜಗತ್ತನ್ನು ಮಾಯೆ ಎಂದರು. ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಯೆ ಎಂದರು. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪುರುಷನ ಸ್ವತ್ತಂತೆ ಕಂಡರು. ಹೆಣ್ಣಿಗೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಮನಸ್ಸು, ವಿಚಾರ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಆಸ್ತಿ, ಭೋಗದ ವಸ್ತು, ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ವಿಲೇವಾರಿಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರುವುದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಪುರುಷ ನಂತೆ ತನಗೂ ಅಸ್ಥಿತ್ವವಿದೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆಯ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮಾಯೆ ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡೂ ಕೂಡ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಮೊದಲ ಸಲಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಂದೆ ಮಾಯೆ ಪುರುಷನೆಂಬ
ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ನೋಡಾ......[೨೩]

ಎಂದು ದಿಟ್ಟತೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. "ಸತಿಗೆ ಪುರುಷನೇ ದೇವರು" ಎಂಬ ಅನೇಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮಹಿಳೆಯ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇರಲಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನರಿತ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ.

"ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೊಲಿದ ಅರಸರಿಗೆ

ಮಾಯೆಯಿಲ್ಲ ಮರಗಳಿಲ್ಲ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ"

(ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳು, ವಚನ, ಎಂ.ಎಂಕಲ್ಬುರ್ಗಿ೨೦೧೫,)

ಎಂದು ಅಮೋಘವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು, ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯ ಅನ್ನುವುದು ಮೂರ್ಖತನ. ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿವಿಧಾನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಸಮಪಾಲು ಇದೆ ದೈವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ದವಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣು ಪುರುಷನಿಗೆ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ವಿರೋಧಿ ಎಂಬ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಪುರಷನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ಸೋತಿವೆ ಆದರೆ ಶರಣ ಧರ್ಮಪುರುಷ ನಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿತಲ್ಲದೆ ಕಾಯಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾನತೆ ನೀಡಿದೆ ಋತುಚಕ್ರದ ಮೈಲಿಗೆಯ ಭಹಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಧರ್ಮಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ, ಶರಣಧರ್ಮ ಋತು ಸಾವ್ರದ ನಂತರ ಕೇವಲ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಗೆ ನೀಡಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಲಾಂಛನಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ನಡುವ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ (ಉದಾಹರಣೆ ವೈದಿಕ ಶಾಹಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿವಾರ ಧಾರಣೆ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಇಲ್ಲ, ಇಸ್ಲಾಂನಲ್ಲಿ ಮಸೀದಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ವ್ಯಾಟಿಕನ್‌ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಿಲ್ಲ, ಪೋಪ್ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ, ಸಿಖ್‌ರಲ್ಲಿ ಪಗಡಿ ಧರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಸನ್ಯಾಸವೇ ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಗೆ ವಿರುಧ್ಧವಾಗಿ ಸಂಸಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿನೆ ಮಾಡ ಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸತಿ–ಪತಿ ಭಾವ ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶರಣ ಧರ್ಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ :

೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನಿತ್ತರು. "ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ", "ದುಡಿಮೆಯೇ ದೇವರು" ಎಂಬ ತತ್ವಗಳು ಶರಣಶರಣೆಯರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಿತ್ತವು. ಶರಣ ಸತಿ–ಲಿಂಗ ಪತಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಆತ್ಮ ಒಂದೇ. ಹೆಣ್ಣು ಮದುವೆಯಾಗಲೇ ಬೇಕು, ಪತಿಯಿಂದಲೇ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಎನ್ನುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಯಿತು. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ, ಲಿಂಗಪೂಜೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನಿತ್ತರು. ಇದರಿಂದ ಶೂದ್ರ ಸಮಾನಳೆನಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹಳಾದಳು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದಳು.

“ಆಚಾರವೇ ಸ್ವರ್ಗ ಅನಾಚಾರವೇ ನರಕ”, “ಅಯ್ಯಾ ಎಂದೊಡೆ ಸ್ವರ್ಗ ಎಲವೋ ಎಂದೊಡೆ ನರಕ” ಎನ್ನುವ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಾಣಿ ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯಗಳನ್ನೊಂದುಗೂಡಿಸಿತು. ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವವರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುವರಯ್ಯಾ, ಭಕ್ತನ ಮನ ಹೆಣ್ಣಿನೊಳಗಾದರೆ ವಿವಾಹವಾಗಿ ಕೂಡುವುದು, ಸಂಸಾರ ದಿಂದಲೇ ಸದ್ಗತಿ ಪಡೆಯಿರಿ. ಸದಾಚಾರ ಸದ್ಭಕ್ತಿಗಳೇ ಜೀವನದ ಆಧಾರ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಲವಾರು ಮಹಿಳೆ ಯರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾದರು. ಮಾನವೀಯ ಗುಣ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನರಿತು ಬಾಳಿದರು. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖ-ಸಂತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತ ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಎಂದು ನಂಬಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೈಲಾಸವನ್ನಾಗಿಸಿದರು.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪತ್ನಿಯರಾದ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯರು ಪತಿಯ ಸಾಧನಾಪಥ ದಲ್ಲಿ ಸಹಚರಿಯರಾದರು. ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಸ್ತಂಭ ವಾದರು. ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ತನ್ನ ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾಳೆ

> ಭಾವದ ಸೂತಕವಳಿದು,
> ಬ್ರಹ್ಮದ ನಮ್ಮುಗೆಯ ತಿಳಿದು
> ಮನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನಿಯ್ದು,
> ವಿಚಾರದ ವಿವೇಕದಿಂದಾನು
> ವಿಶೇಷ ಸುಖವ ಕಂಡೆನಯ್ಯಾ
> ಸಂಗಯ್ಯಾ ಬಸವ.
> (ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯ ವಚನ, ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ ೧೯೯೩).

ದೇಹದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಸುಲಭ. ಮನದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪತಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಿಂದ ಮನವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದು ವೈಚಾರಿಕಪತ್ನಿ ಯಾದಳು. ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಕೊನೆಗೆ ಇಚ್ಛಾ ಮರಣಿಯಾಗಿ ಅಂಗೈಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನೂ, ಸಂಗಮನಾಥನನ್ನೂ ಕಂಡು ಐಕ್ಯಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಳು. ಆಕೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಅನೇಕ ಜನ ಶರಣರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವೀರವಿರಾಗಿಣಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಇಹಕೊಬ್ಬ ಗಂಡ ಪರಕೊಬ್ಬ ಗಂಡನೇ, ಎನ್ನ ಗಂಡ ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ಮಿಕ್ಕಿದ ಗಂಡರೆಲ್ಲ ಮುಗಿಲ ಮರೆಯ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ ಎಂಬ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ವಿವಾಹದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ನಾಮದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ರೂಪವಲ್ಲದೆ, ಭಾವಿಸಲು ಗಂಡುರೂಪ ನೋಡಾ ಎಂಬ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನುಭವಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಬುದ್ಧಿ, ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಶರಣರು ಶಿರಬಾಗಿ 'ಅಕ್ಕ' ಎಂದು ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆದರು. ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸಾಧನೆಗೈದು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ' ಹೆಣ್ಣು ಅಬಲೆಯಲ್ಲ, ಸಬಲೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿದಳು.

ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಪತ್ನಿ ಲಿಂಗಮ್ಮನ ವಚನಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದವು. ಸಾಧನೆ ಬಲಗೊಂಡಂತೆ, ಮನ ಗಾಳಿ ಬೀಸದ ಜಲದಂತೆ, ಮೋಡವಿಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯನಂತಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿತ್ತ ಆ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಉಸುರ ಉನ್ನನಿಗಿತ್ತು ಶಶಿರವಿಯರೊಡಗೂಡಿ ಕುಶಲವನಳಿದು ಮಹಾಬೆಳಗಿನೊಳಗೆ ಹೆಜ್ಜೆವಿಡಿದು ಹೋಗಿ ಮಹಾಬೆಳಗಾದಳು. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಭಿಕೆ, ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ, ಕೇತಲದೇವಿ, ಗೊಗ್ಗವ್ವ, ದುಗ್ಗಳೆ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಶಿವಶರಣೆಯರು ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳು. ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಶರಣೆಯರು, ಸಂಸಾರಿಗಳು. 'ಸತಿ–ಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಪ್ಪುದು ಶಿವಂಗೆ' ಎಂಬ ದಾಂಪತ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಡೆದವರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಹಗೆಯಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅದು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ, ಪೂರಕ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಬದುಕಿ ತೋರಿಸಿದವರು. ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅವರು ಪ್ರಪಂಚ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರಮಾರ್ಥದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಶರಣರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭೇದ ರಹಿತ ಸರ್ವಸಮಾನ ಮಾನವಧರ್ಮದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆತು ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಅನುಭಾವಿಕ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆ ಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ. 'ನಡೆ, ನುಡಿ, ತನು, ಮನ ಮತ್ತು ಭಾವ ಶುದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನ ಇಂದಿಗೂ ಜನಮನವನ್ನು ತಿದ್ದ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸದಾಚಾರ ದಿಂದ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ ಪಡೆದರು. ಆತ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮಗೆ ದೊರೆತ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ಸಾಧನೆಗೈದರು.

ಇ. ಶರಣರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ :

"ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ" ಇದು ಶರಣರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಶರಣರ ಮೌಲ್ಯ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ, ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಜನರಿಗೆ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕೇಳುವ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ನಿವೇದನೆ ಆಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಬೇಕಾದರೆ ಪುರುಷರಿಗಿರುವಷ್ಟೇ ಹಕ್ಕುಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಮೇಲ್‌ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ನಿಮ್ನ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೂ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಶೋಷಣೆ, ಅಸಮಾನತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುವವು. ಚಳುವಳಿಯ ಯಶ ಸಮಾಜ ನೀಡುವ ಸಹಕಾರದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಉಳ್ಳವರು-ಬಡವರು, ಮೇಲುವರ್ಗ-ಕೆಳವರ್ಗ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರೆಂಬ ಭೇದಭಾವ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತುಳಿಯುವ ಪ್ರಬಲರು, ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾಗುವ ದುರ್ಬಲರು ಒಂದೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವಗಳ-ಆಚರಣೆಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯಾಗಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇತರರ ಬದುಕಿಗೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗ ಬಾರದೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಶರಣರು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿ ಮನೋವೈಶಾಲ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ದಲಿತರ ಶರಣರ ವಚನಕ್ರಾಂತಿ ಮನವನ್ನು ಉದಾತ್ತೀ ಕರಿಸುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಿತು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜನಮನ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಬಸವ ಅಕ್ಕ ಅಲ್ಲಮಾದಿಗಳು ಛಲಬಿಡದೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು.

ಧರ್ಮ ಅಗ್ರಜರ ಪಾಲಿಗೆ ಕಾಮಧೇನು-ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾದರೆ-ಹಿಂದುಳಿದ ಜನರಿಗೆ-ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಬರಡು ದನ-ಜಾಲಿಮರವಾಗಿತ್ತು. ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಿಂದ ಜನರನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಲು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಜೀವಗೊಳಿಸಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಶ್ರೇಯ ಶರಣರ ವಚನ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುವದು. ಸಾಮೂಹಿಕ ಜಾಗೃತಿಗೆ ವಚನಕ್ರಾಂತಿ ಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಅನುಪಮ ತತ್ವವೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅಂತ್ಯಜರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆ ಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾನ್ ಸಾಧಕರಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ನೀಡಿದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಹರಭಕ್ತ ಹರಳಯ್ಯ, ಕಂಬಳಿ ನಾಗಿದೇವ, ಮಾದಾರ ಧೂಳಯ್ಯ ಏರಿದ ನಿಲವಿನಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಗೆಲವು ಇದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕಸಗುಡಿಸುವ ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶರಣೆಯರ ಸಾಧನೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ ಶರಣ ತತ್ವದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಿದ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

"ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಬೇಡ" ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ವಚನೋಕ್ತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವುದು. ಶರಣರ ಅನೇಕ ವಚನ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡರೆ ಸಮಾಜಜೀವಿಯಾದ ಮಾನವ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿ ಯಾವುದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು. ಪರರು ತನಗೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬಯಸುತ್ತಾನೆಯೋ, ಅದನ್ನು ತಾನು ಇತರರಿಗೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ, ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆದೊಡೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಲಭ್ಯ. ಶರಣರ ಈ ನಿಲುವು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೀತಿಯ ಮೂಲ ಸೂತ್ರ, ಸದುವಿನಯದ ನಡೆ ನುಡಿ, ನಿರಹಂಕಾರ, ಸರ್ವ ಸಮತಾಭಾವ, ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪ ಈ ನೈತಿಕ ನಿಯಮಗಳು ಮಾನವೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಈ ನೈತಿಕ ನಿಯಮಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಂದಲೇ ಯಾರಿಗೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಅನ್ಯಯವಾಗಲಾರದು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮುಕ್ತಾನಂದ ದಿಂದ ಜೀವಿಸಬಲ್ಲರು, ಶರಣರು ಈ ನೀತಿ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಜೀವಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಸದ್ವಿನಯ ನಡೆ ನುಡಿ–ಸರ್ವ ಸಮತಾಭಾವಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೊಳಗಾದವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಶೋಷಣೆಯ ಮುಖ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಂತೆ ಪ್ರಖರ ಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗುತ್ತಿದ್ಧಾಳೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದರೆ ದುಡಿಯುವ ಎತ್ತಲ್ಲ, ಸಂಸಾರದ ಭಾರ ಹೊರುವ ಕತ್ತೆಯಲ್ಲ, ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಅಳುವನ್ನು ನುಂಗುವುದೇ ಅವಳ ಹಣೇಬರಹವಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾನವೀಯ ವಿಚಾರ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು ಅಂದಾಗ ಅವಳ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ನೈದಿಲೆ ಅರಳಬಲ್ಲದು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದಲ್ಲ ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು. ಹಾಯಾಗಿ ಬದುಕುವ ಹಕ್ಕು. ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪುರುಷವರ್ಗ ತಮ್ಮ ಸುಖಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು, ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದು ಸಮಾನಸ್ಕಂದ ಳಾಗಿ ಬಾಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸಮರ ಸಾರಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಕ್ಷೇಮಾಭಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಬಯಸುವವರು ಸಂಘಟನೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀಸಮಾನತೆಯ ಅಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿದಂತೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಶರಣರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡಿದ ಬಗೆ ಉದಾತ್ತ. ಹೆಣ್ಣು ಮಾಯೆಯಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮನದ ಮುಂದಣ ಆಶೆಯೆ ಮಾಯೆ. ಇದು ಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನೋಕ್ತಿ, ಮನದ ಮುಂದಿನ ಆಶೆಯನ್ನು ಹರಿದು ನೋಡಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀ ಭೋಗದ ವಸ್ತುವೂ ಅಲ್ಲ. ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳೂ ಅಲ್ಲ. ಜೀವನದ ಸರ್ವರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಳಾಗಿ ನಿಂದು ಸಮಾನಸ್ಕಂದಳಾಗಿ ಜೀವನದ ಗುರಿ

ತಲುಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಣಿಯಾಗಬಲ್ಲಳು. ಶರಣರು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡ ಬಗೆ ಉದಾತ್ತ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡ ವಿಧಾನ ಪವಿತ್ರ ಅಂದ ಬಳಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾಮಾನ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಚಿಂತನೆ. ಆಚರಣೆಯಿಂದ ದೂರಸರಿದ ಇಂದಿನ ಜನ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಾಗ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಅನ್ಯಾಯ ಎದುರಿಸಿ ಜಯಿಸಲು ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ. ಸ್ತ್ರೀ ವಿಮೋಚನೆ :

ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಇಬ್ಬರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಗತಿಗೆ ಅವಶ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬ ಬೇದ ಸಲ್ಲದು. ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕು. ಆಗ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆಯ ಸುಂದರ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ಸರ್ವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಸುಸಾಧ್ಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪರಿಹಾರ ಕಾಣುವವು. ಸಂಭವನೀಯ ಅನಾಹುತಗಳು ಜರುಗಲಾರವು. ಈ ತತ್ವವನ್ನರಿತ ಶರಣರು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಗೌರವಭಾವ ದಿಂದ ಕಂಡರು. ಸಹೃದಯಿಗಳಾಗಿ ಆದರಿಸಿದರು. ಜಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಶರಣರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ದಿವ್ಯತೆ ಇತರರ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಬಂದೆಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಮೀಸೆ ಗಡ್ಡ ಬಂದೆಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು
ನಡುವೆ ಸುಳಿವಾತ್ಮ,
ಹೆಣ್ಣೊ ಅಲ್ಲ, ಗಂಡೂ ಅಲ್ಲ ಕಾಣಾರಾಮನಾಥಾ
(ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳು,ವಚನ,ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನು ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಹೊಂದಿರುವ ಅದಮ್ಯ ಚಿಂತನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸೂತ್ರವಿದೆ. ಶರೀರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ ಭೇದ ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ದೇಹ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದ್ದರೂ ಆಲೋಚಿಸುವ ಮನ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತರಹದಾದ್ದಗಿರುವದು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಂದುವ ಅನುಭವ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬಲ್ಲದೆ? ಶಾರೀರಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಪುರುಷರ ಗುಲಾಮಳಂತೆ ತನ್ನ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ? ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು ಇಬ್ಬರ ದೇಹದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ

ಸುಳಿವಾತ್ಮ ಗಂಡೂ ಅಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣೂ ಅಲ್ಲ. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂಗವಿಲ್ಲ. ಶರಣರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಭೇಧಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೆಂಬ ಭೇದ ವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಶರಣರು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಸಾರಿದ ದಾರ್ಶನಿಕರು. ಕೇವಲ ಸಂದೇಶ ನೀಡಿ ಶರಣರು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸಾರಿದ ಸಂದೇಶದಂತೆ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜನರ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವಂತೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ದಿವ್ಯಪಥದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಿದರು. ಶಿವಶರಣರ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮೊದಲು ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಅವೈಚಾರಿಕ, ಆಚರಣೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಗೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಪಂಚ ಸೂತಕಗಳ ಪಾಲನೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶೂದ್ರಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದವು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಶೂದ್ರಳೆಂದು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೇ ಮಹಿಳೆಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಶಾಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಸೂತಕದ ವಿಚಾರ-ಆಚಾರ ಶರಣರ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಂತೆ ಹೆರಿಗೆ-ಮೈಲಿಗೆ ಸೂತಕಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂತಕ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಮೈಲಿಗೆಯೆಂದು ಹುಟ್ಟನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದ ಜನನ-ಮರಣಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಆಗದು. ಸೂತಕಗಳ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ಪಂಚಾಂಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಅನುತಾಪ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಚ್ಚಿದರು. ಪಾಪ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸುವುದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆನರನ್ನು ಶೋಷಿಸಿ, ತಮ್ಮನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೂರ್ತ ಪಂಡಿತರ ಕುಯುಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಜನ ಬಲಿಪಶುಗಳಾದರು. ಹೆಣ್ಣುಜಾತಿಗೆ ಸೂತಕತನ ಅಂಟಿಸಿದ ಹೊಲೆತನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿ ಭಾವನೆ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಸೂತಕಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕವೇ ಮಹಿಳೆಯ ಶೂದ್ರತ್ವ ನಿವಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಹೊಲಸು ತಿಂಬುವವನೆ ಹೊಲೆಯನೆಂಬ ನವಘೋಷಣೆಯಿಂದ ಮನ್ವಂತರಗಳಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಹೊಲೆತನದ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಿದರು. ಸಾವಿನ ದು:ಖಪೂರ್ಣ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದರು. ಸಾವು ಸೂತಕದ ಪ್ರಸಂಗವಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರರು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವೆಂದರು. ಮಹಿಳಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಘಾತುಕವಾದ ಸೂತಕಗಳ ಪಾಲನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಶೂದ್ರತ್ವದ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಮೋಚನೆ ಶರಣರ ಈ ಆಲೋಚನೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿತು.

ಉ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪ(ರಿಲಿಜಿಯಸ್ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್) :

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಲ್ಲಾಸ್ತರದ ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ-ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಲು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ

ಪ್ರಜಾತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕಸಭೆ. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ರಾಜಶಾಹಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಜನರನ್ನು ವಿಮೋಚನೆಗೊಳಿಸಲು ಚಿಂತನ ನಡೆಯಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಿಸಿತು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗೋಸುಂಬೆ ತನ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ದೈವಿಕತೆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಾನವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಸಾಧನೆ ಅಮೋಘ, ಅಪ್ರತಿಮ. ಇಂದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಅನುಭವಮಂಟಪದ ಮೂಲಕ ಅರಿವು-ಆಲೋಚನೆಗಳ ವಚನಗಳು ನಮಗೆ ಅರಿವು, ಆಚಾರ, ಅನುಭಾವವನ್ನೂ ನೀಡಿ ನಮಗೆ ಬದುಕುವ ಭಾಗ್ಯ ಕರುಣಿಸಿದೆ. 'ಧರ್ಮಪಿತ' ಬವಸವಣ್ಣನವರು ಅಂದು ಕಟ್ಟಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಸ್ಥಾವರ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಅದು ಜ್ಞಾನದ ದ್ಯೋತಕ. ವಚನ ವಾಹಿನಿಯ ಮೂಲಕ ಜನಮನವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿದ ಅನುಭಾವದ ತರಂಗ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅನುಭವವಿತ್ತು. ಆ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರಭು ಆಜ್ಞೆ ಅಂದರೆ ಅರಸನ ಆಜ್ಞೆ, ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತದ್ದಲ್ಲ. ರಾಜಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿಯ ವಾಣಿಯೇ ಕಾಯ್ದೆ ಕಾನೂನು ಆಗಿರುವಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಶಯ-ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಪರೀತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾನವೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಮಂಟಪ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಇಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ವಿಚಾರ-ಅನುಭವಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಮೂಲಕ ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು. ಚಿಂತನ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವ ವಿಮರ್ಶೆ-ಪರಾಮರ್ಶೆಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಅನುಭವ-ಅನುಭಾವವಾಗುವುದು. ಆ ಅನುಭಾವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗುವುದು. ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೇ ಕೊನೆಗೆ ವಚನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ವಚನಗಳೇ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ಮಹಾನ್‌ಗೊಳಿ ಸುವ ಚೇತನವೆನಿಸುವವು. ಜಗದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಜನರ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಜನತೆಯಿಂದ ಜನತೆಗಾಗಿ ಪ್ರಜಾಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದರು. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ನಿಜ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಸಾಹಿತ್ಯ. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಮೂಹವೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂದಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ತಾತ್ವಿಕ ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ವಚನಕಾರರು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ವಚನಕಾರರ-ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಾಮೂಹಿಕ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ ನಾವು ಇಂದು ಸಮಾಜವಾದಿ ತತ್ವಗಳ, ಸಮತಾವಾದದ ಅನುಭವ ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವ, ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ

ಅನುಭಾವ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದ್ದು ಜಗತ್ತಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ದಾರ್ಶನಿಕರೆಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಗೌರವ ನೀಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ದಲಿತರೆಂದು ಕಾಣಸಿಗುವ ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಸಮಗಾರ ಹರಳಯ್ಯ, ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳಯ್ಯ, ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ, ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿ. ಸ್ತ್ರೀಯರಾದರೂ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬಲದಿಂದ ಮಹಾನ್ ಶರಣೆ ಯರಾದ ಕಾಳವ್ವೆ-ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ ಮುಂತಾದ ವಚನಕಾರರು ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ವಿಭಿನ್ನ ಜಾತಿಯ ಭಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ-ವಿಭಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳ ಸರ್ವ ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರರನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ತಾನು ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳಿದ ಧರ್ಮದಾತ ಬಸವಣ್ಣನವರು ರಾಜಸತ್ತೆಯ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ಧ್ಯಾನಿಸುವ, ಅನುಭಾವದ ನಿಜವಾಸದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಮುಕ್ತಾವಕಾಶ ನೀಡಿದರು. ಸನಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ವಂಚಿನರಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆ ಯರು ವಚನಕಾರರ ಅನುಭಾವದ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲುಗೊಂಡು ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರಾದರು. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾರಿದ ಕಾಳವ್ವೆ-ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ, ಈ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಮೊದಲ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರರ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಿಂತನದ ಫಲವಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವೆನಿಸಿದೆ. ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಬಡವರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು, ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯ, ಉನ್ನತ ವರ್ಗದವರಿಂದ ದೂರವಾದಾಗ ಧರ್ಮ, ನ್ಯಾಯ, ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದಾಗ ಜನ ಸಮುದಾಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಉದಯಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮ-ಮಾನವ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಜಗದಗಲ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳು ದಾರಿದೀಪವಾದವು. ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉನ್ನತಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಶರಣರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅನುಭವ-ಜ್ಞಾನ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹಾಗೂ ಎತ್ತರಿಸಲು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಯ್ತು. ಅವಹೇಳನಕಾರಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಭವಣೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕು. ಅಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತಗೊಂಡ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಜಡವಾಗಿದ್ದವು. ಜಿಡ್ಡುಗಟ್ಟಿದ ಕಂದಾಚಾರ, ಮೌಢ್ಯತೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ರಾಜಸತ್ತೆ, ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿಯ ದರ್ಪದಲ್ಲಿ ಜರ್ಜರಿತ ಜನಜೀವನ ವನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗಿದ ಶರಣರು ಜನರ ಉತ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅರಿವಿನ ಅಂದೋಲನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅರುವಿನ ಅಂದೋಲನದ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಅನುಭವಮಂಟಪಗೈದ ಜಾಗೃತಿ-ಜನಜೀವನದ ಗತಿ ಮತಿಗೆ ಚೈತನ್ಯ ಒದಗಿಸಿತು.

ದಲಿತರು, ಬಡವರು, ದುಡಿವ ವರ್ಗದವರು ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಾಗಿ–ಅನುಭಾವಿಗಳಾಗಿ ಜೀವನ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಒಂದು ತಾಣವಾಯಿತು. ಯಜಮಾನ–ಸೇವಕ. ಅಗ್ರಜ–ಅಂತ್ಯಜ, ಬಡವ–ಬಲ್ಲಿದ,ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ, ಜ್ಞಾನಿ–ಅಜ್ಞಾನಿ, ಅಕ್ಷರಸ್ಥ–ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವ ಸಮಾನ ಪ್ರೇಮ ಭಾವದಿಂದ ಜನ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದರು. ಸಹೃದಯದಿಂದ ಚಿಂತನೆಗೈದರು. ಬುಟ್ಟಿ ಹೆಣೆಯುವ ಕೇತಯ್ಯ, ಬಟ್ಟೆ ಹಸನ ಮಾಡುವ ಮಾಚಯ್ಯ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಸುಂಕದ ಬಂಕಣ್ಣ, ತುರಗಾಹಿ ರಾಮಣ್ಣ, ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಣ–ಒಕ್ಕಲಿಗ ಮುದ್ದಯ್ಯ, ಮಾದರ ಮಾದರ ಹರಳಯ್ಯ, ಮಾದಾರ ಚನ್ನಯ್ಯ, ಮಾದರ ಹರಳಯ್ಯ, ಮಾದಾರ ಚನ್ನಯ್ಯ, ತಳವಾರ ರಾಮದೇವ, ಗಾಣಿಗ ಕನ್ನಯ್ಯ, ವೈದ್ಯ ಸಂಗಣ್ಣ, ಕಿರಾಗ ಸಂಗಯ್ಯ, ನೂಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಸೂಜಿ ಕಾಯಕದರಾಮಿ ತಂದೆ, ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಬಸವಪ್ಪ, ಪಾತ್ರೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಚಿಕ್ಕ ದೇವಯ್ಯ, ಸತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವ ರಾಮತಂದೆ, ಕನ್ನಡಿಕಾಯಕದ ಅಮ್ಮದೇವಯ್ಯ, ಹಕ್ಕಲು ಆಚರಿಸುವ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಮೋಳಿಗೆಯ ಮಾರಯ್ಯ, ಕರಣಿಕ ಸೊಡ್ಡಳ ಬಾಚರಸ, ನೂಲುವ ಕದಿರೆ ರೇಮವ್ವೆ ಕುಟ್ಟುವ ಕಾಯಕದ ರೇಮವ್ವ ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ನೂರಾರು ವೃತ್ತಿ–ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲ ಅನುಭಾವಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಅನುಭಾವಿಗಳಾಗಿ ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಮಾನವೀಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದರು.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪಾಲುಗೊಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ–ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನ ಬಸವ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತು. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯು ವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳು. ಅಕ್ಕನನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ನೀಲಮ್ಮ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ, ಹಾದರ ಗಂಗಮ್ಮ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ, ಕದರಿ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ, ಕನ್ನಡಿ ರೇವಮ್ಮ, ಸುವರ್ಣದೇವಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ರೊಚವಮ್ಮ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಮಸಣಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ಗುಡ್ಡವ್ವ, ಅಕ್ಕನಾಗಾಯಿ, ಬೊಂತಾದೇವಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಶರಣೆಯಾದರು. ಕೆಲವರು ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರಾದರು, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ–ವೈರಾಗ್ಯ ವಿಚಾರ ಗಳಲ್ಲಿ ಪುರುಷರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶರಣತ್ವ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ದಲಿತ, ಬಡವ, ಶ್ರಮ ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶರಣ–ಶರಣೆಯರಾಗಿ–ಅನುಭಾವಿಗಳಾಗಿ, ವಚನಕಾರ ರಾಗಿ, ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾಗಿ ವಚನ ರಚಿಸಿದರು. ಅಂತ್ಯಜ ಹರಳಯ್ಯನವರ ಮಗ ಮಧು ವರಸರ ಮಗಳ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ. ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಯಂತಹ

ಕಳ್ಳ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮನ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೈದು ಮಠಾಧೀಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ತೀರ್ಮಾನ ಕೈಕೊಂಡಿತು.

ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ದಿವಂಗತ ಉತ್ತಂಗಿ ಚನ್ನಪ್ಪನವರ ಅನುಭವ, ಶಿವಾನುಭವ ಪದಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಾದ ಮಂಡಿಸಿ ೧೦೮ ಕೋಟಿ ವಚನಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡವು ಎಂಬ ಅಂಶ ವಚನ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ೨೫೦ ಜನ ವಚನಕಾರರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

'ಲಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವಚನ
ನಿತ್ಯ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಸಂದಿತ್ತಯ್ಯಾ'

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಂತೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಚನ ಸಂಖ್ಯೆ ಗಮನಿಸಿ ದಾಗ ವಚನಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಪಿತ ಬಸವಣ್ಣನವರು ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾದರೆ, ಅವಿರಳಜ್ಞಾನಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ನೇತಾರರು. ಬಸವಣ್ಣ ನವರ ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಮಾಜ ಮಹಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿದ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಬರೆದ ವಚನಗಳು ಶರಣರು ರೂಪಿಸಿದ ಶಾಸನಗಳಾಗಿವೆ.

'ಪರರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಡದಿಹುದೆ ಒಂದನೆಯ ಆಚಾರ
ಪರದ್ರವ್ಯವ ಅವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡದಿಹುದೇ ಎರಡನೆಯ ಆಚಾರ'

ಈ ಪ್ರಕಾರ ೫೦ ಸರಳವಾದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಸುಖಿ ಜೀವನದ ಸಲುವಾಗಿ ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನವರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯಸನಗಳು ಅನ್ಯರನ್ನು ಪೀಡಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗ ಬಾರದು. ತನು ವ್ಯಸನ, ಮನ ವ್ಯಸನ, ಧನ ವ್ಯಸನ, ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಸನ, ವಿಶ್ವ ವ್ಯಸನ, ಸೇವಕ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಲುವ ಸಂಸಾರಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲೆಂದು ಬರೆದ ಅವರ ವಚನ ಖಂಡನ ಪರವಾದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಆಶಯದಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭರದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯುಂಟಾಗುವದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಶೋಷಣೆ ಯಾಗುವುದು. ವಾಮಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾಜದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕುಂಠಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂಥವರನ್ನು ಕಂಡ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ರಚಿಸಿದ ಈ ವಚನ ಚಿಂತನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

"ಮಸಣ ವೈರಾಗ್ಯರು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ, ಪುರಾಣ ವೈರಾಗ್ಯರು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ
ಪ್ರಸೂತಿ ವೈರಾಗ್ಯರು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ, ಪಿತ್ತ ವೈರಾಗ್ಯರು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ

ಸ್ವಾನುಭವ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯರನೊಬ್ಬರನೂ ಕಾಣೆ
ಕೂಡಲ ಚನ್ನಸಂಗಮದೇವಾ".

(ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ವಚನಗಳು,ವಚನ,(ಸಂ)ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ.)

ಧರ್ಮದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸಮಾಜವನ್ನು ಧರ್ಮದ ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ತರಲು ಶರಣರು ಸರ್ವಸಮಾನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಶರಣ ರಾದ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತ ನೈತಿಕ ಅಂದೋಲನವನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಗೊಳಿಸಿ ಶಿಷ್ಟ ಸಮಾಜ ರಚನೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಈ ಬಗೆಯ ನೈತಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳು ಪೂರ್ವಾಶ್ರಯದ ಅವಹೇಳನಕಾರಿ ಜೀವನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಶರಣರಾಗಿ ವಿಶ್ವದ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿ ಗಳಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ, ಅವಿರಳ ಜ್ಞಾನಿ ಚನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಧೀಮಂತ ಮಹಾಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿ ದೊರೆತರು. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳು ಜನರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ-ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಿ, ಭವಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಶರಣ ಗಣ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಶರಣರ ಹಾರ್ದಿಕ ಸಹಕಾರ-ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಶಿವಶರಣೆಯರು ಸಾಧಿಸಿದ ಪ್ರಗತಿ ಅದ್ಭುತ. ಶರಣರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ನಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವು ಎಂಬ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಶಿವಶರಣರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಲಿಂಗಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣರ ದಯದಿಂದ ತಾವು ಧನ್ಯರಾದೆವು ಎಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ. ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿ. ವಿಧಾಯಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೇ ವೈಚಾರಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಾಂತಿ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಶಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಧರ್ಮದಾರ್ಶನಿಕತೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಇವುಗಳ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಚನಯುಗ ನಮಗೆ ಮಾದರಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರರ ಸಂದೇಶ, ನಡೆ-ನುಡಿ ಒಂದು ಸೀಮಿತ ಅವಧಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗದೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ನಾವು ಕಥೆ ಕೇಳಿದಾಗ ವಚನಕಾರರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಓದಿದಾಗ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರು ಹಾಗೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಇದು ಇತಿಹಾಸದ ನೆಲೆಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಯಾದರೂ ಮಾನವೀಯ

ನೆಲೆಯಿಂದ ಹಿಂದುಳಿದವರ, ನೊಂದವರ ಜನಪರ ಚಳುವಳುಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಜ ಪರವಾಗಿ ಕಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರೆ ಮಗದೊಮ್ಮೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯ ದೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಆತ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ಧಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಸಮುದಾಯ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಶ್ವದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸನ್ನಿವೇಷ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಅದ್ಭುತ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಅಂದಿನ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವರ್ಗ ಹೋಮಹವನ ಪೂಜೆ, ಸಮಾರಾಧನೆ, ಶಸ್ತ್ರಾಚರಣೆ, ಅಕ್ಷರಕಲಿಕೆ ಮೇಲ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದು, ಭೂತ, ಹರಕೆ–ಬಲಿ, ಮೈಲಿಗೆ, ಅನಕ್ಷರತೆಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದು ದಲಿತ ವರ್ಗದ ಜನ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ನರಳಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅಂತರ್ಜಾತಿ ವಿವಾಹ ಅಪರಾಧಮಾಗಿತ್ತು, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ದೇವಸಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ, ಬಲಿ, ಹರಕೆ, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧ. ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮೌಲ್ಯ ದಕ್ಕು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಅಪಮೌಲ್ಯ ಮಾಡಿದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಅಂದು ಮೆರೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಧರ್ಮ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು ಜಾತಿಯ ಅಂಧಕಾರ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರು. ಸಾಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆ ಸಾರಿದರು. ಸಹಬಾಳ್ವೆ, ಸಹಜೀವನ, ಸಹಭೋಜನ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಗೌರವ, ಸಮಾನ ವಿತರಣೆ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾನತೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು ಧರ್ಮನ ತಿರುಳನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೊಸ ಕ್ರಾಂತಿ ಮಾಡಿದರು. ಭಾರತೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮ ಅಮಾನವೀಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಎಸಗುವ ಸಂಧರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ, ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡುವುದು, ವೃತ್ತಿ ಮೌಲ್ಯ ಸಾರಿರುವುದು ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸಮಾನತೆ ತುಂಬಿದ ಸಮಾಜವೇ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸಮಾಜ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಪಂಚನ ವಿವಿಧ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಜಾತಿ ಮತ ಮರೆತು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿದರು. ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಲೋಕದ ಅಂಕುಡೊಂಕು ತಿದ್ದಿದರು. ಅಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸಮಾನವಾಗಿ ದುಡಿದು ಬಾಳಿದರು.

ಊ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಬಲೀಕರಣ :

ಹೆಣ್ಣು ಅಬಲೆ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ದಾಸಿ ಎಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಅವಳನ್ನು ಅಬಲೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಸಲ್ಲದ ತೀರ್ಮಾನ. ತಮ್ಮ ಈ ವಾದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ, ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಬಲವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಿಂದ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕೆಳದರ್ಜೆಗೆ ತಳ್ಳುವುದರಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಗಳೆದು ತಾನು ಸಬಲೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಮಹಿಳೆ ಮುಂದಾಗಲು ಇಚ್ಚಿಸಿದರೂ ಅವಕಾಶ ನೀಡದೆ ಅವಳನ್ನು ತೊತ್ತಾಗಿರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಕ್ಷತೆವಹಿಸಿದೆ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದೇ ಇವೆ. ಇಂಥ ಸಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿರುವ ಹೆಣ್ಣು ತಾನು ದುರ್ಬಲೆ, ಅಬಲೆ ಇತರ ಸಹಾಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಲಾರೆ-ಬಾಳಲಾರೆ ಎಂಬ ಮಾನಸಿಕ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ಥಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಮಹಿಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಮೂಡಿಸುವ-ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ಬೆಳೆಸುವ ಚಿಂತನೆಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು.

"ಯಥೈವಾತ್ಮಾ ತಥಾ ಪುತ್ರಃ ಪುತ್ರೀಣ ದುಹಿತ ಸಮಾ" ಎಂದು ಮನುವಿನ ಹೇಳಿಕೆ ಯಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಪುತ್ರಿ ಸಮಾನಳೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳ ಲಾಗಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅಬಲೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವ ಬುದ್ಧಿ ವಂತಿಕೆಯೆನ್ನಬೇಕೋ, ಕುತಂತ್ರವೆನ್ನಬೇಕೋ ತಿಳಿ ಯದ ವಿಷಯ. ಪುತ್ರ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪುತ್ರಿಯೂ ಮಾಡಬಲ್ಲಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ದರೆ ಮಹಿಳೆ ಸಬಲೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೊದಗಿಸಬಲ್ಲದು. ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಶರಣರ ಜೀವನದಿಂದ-ಅವರ ಸಂದೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಪುರುಷರು ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಯಾಕೆ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬಗಳ ಚಾಲನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದವರು ಪುರುಷರು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಂಧನರಹಿತವಾಗಿ ಇರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಮಗಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನೈತಿಕ ಬಂಧನಗಳಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದು ಪಕ್ಷಪಾತವೆನಿಸಲಾರದೆ? ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿಲ್ಲ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಲ್ಲ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರನಾದವನು ಕಲಿತು ಜಾಣನಾಗಬೇಕು. ಪುತ್ರಿ ಅಭ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಮನೆಗೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿರುವ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿ ರೊಂದಿಗೆ ವಿಧೇಯಳಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಮಗನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ, ಮಗಳಿಗೇಕೆ ತಂಗಳು ಅನ್ನ ಎಂದು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯಬಾರದಂತೆ ಹೆಣ್ಣನ್ನು

ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಗಳಲ್ಲಿರಸಲಾಗಿದೆ. ಮಗನಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಮಗಳಿಗೂ ನೀಡಿದರೆ ಮಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳ ಲಾರದೆ? ಮಗನಿಗೆ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಲು ಸರ್ವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಮಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಗಳ ವಿಕಾಸ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಅವಳ ಜೀವನ ದಾರುಣ ದಾಯಕವಾಗುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಜ್ಞಾನ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವಳು ಅಬಲೆಯಾಗು ತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಂಕೋಲೆಗಳ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೇ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಿಶಕ್ತಳನ್ನಾಗಿ, ದಾಸಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಮಾಜ ಒಡ್ಡಿದ ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಲು ಮಹಿಳೆ ಇಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕು. "ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕೇಡು ನೋಡಯ್ಯ" ಎಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವಾಣಿಯೇ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಕೇವಲ ನಗರವಾಸಿ ಮಹಿಳೆಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಹ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಅಧಿಕ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಕೇವಲ ದುಡಿಯುವ ಯಂತ್ರ. ಅವಳಿಗೂ ಮನಸ್ಸು ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಇರುವವರು ಸಹ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಾಗಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಸಬಲಳಾಗಿ ಬದುಕಬಲ್ಲಳು.

ಕುಟುಂಬದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣವನ್ನು ಇಂದು ಕೇವಲ ಪುರುಷನಷ್ಟೇ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆ ಏರಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬಗಳು ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಗಂಡನೊಬ್ಬನೆ ದುಡಿದರೆ ಸಾಲದು. ಹೆಂಡತಿಯ ದುಡಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯ ದುಡಿತ ಎರಡು ಪಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಪುರುಷನು ದುಡಿಯುವ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು ಹಾಗೂ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮನೆಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯಬೇಕು, ವರಮಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದ್ವಿ-ಮುಖ ದುಡಿತದಿಂದ ಬಳಲುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರೆತರೆ ದುಡಿಯುವ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ದೊರೆಯು ವುದು. ಈ ಸಾಂತ್ವನ ಇನ್ನೂ ದುಡಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಅವಳ ಅಭಿಲಾಷೆಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲದು. ಮನೆ ಹಾಗೂ ಧನ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸತಿಗೆ ಮನೆಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವ ಗಂಡಸರಿಲ್ಲ. ಅವಳ ದುಡಿಮೆಯ ಹಣ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅವಳು ಎರಡುಪಟ್ಟು ಶ್ರಮವಹಿಸುವುದು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿರುವ ಸಹನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಪುರುಷ ವರ್ಗ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಸತ್ಯ ವನ್ನು ವಿವೇಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪುರುಷರು ಮಹಿಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲೆನಿಸುವ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಸಹಕರಿಸುವ– ಕುಟುಂಬ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಿಳೆಗೆ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಹೊಸ ಚೇತನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವದ ಇತಹಾಸವನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಯುರೋಪಿನ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜನ್ಮತಾಳಿದ್ದು ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಹದಿನೆಂಟನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾದ ನಂತರ ಶ್ರಮಿಖ ವರ್ಗದ ಸಂಘಟನೆಗಳಾದವು. ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಫೆಡ್ರಿಕ್ ಏಂಗೆಲ್ಸ್ ಮುಂತಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶ್ರಮಿಕರ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ತತ್ವ ಗಳು ಕುರಿತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬರೆದರು.(ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಪಕ್ಷದ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ೧೮೪೮ ಹಾಗೂ ೧೮೬೪ ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ವರ್ಕಿಂಗ್ ಮೆನ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ ಸ್ಥಾಪನೆ) ಹಾಗೂ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವರ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲದವರ ಹಲವು ಕ್ರಾಂತ್ರಿಗಳು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ತತ್ವ ಮೂಲಕ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಹೋಮಹವನ ಮಾಡುತ್ತಾ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಕಳೆಯುವ ಜನರನ್ನು ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ದಲಿತ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕರಾದ ಬಸವಣ್ಣ ನವ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು, ಪರಸ್ಪರ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವ ಮಾನವೀಯ ಗುಣ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅಕ್ಷರದ ಅರಿವು, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ, ಕಾಯಕ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಶರಣರ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಲವು ಕ್ರಾಂತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡಿದಿದೆ.

೪.೫. ವಚನಗಳ ತಾತ್ವಿಕತೆ :

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂದು ವಚನಕಾರರು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಅದರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರರ ಅನುಭಾವ, ದಾರ್ಶನಿಕತೆ, ತತ್ವ ಇವೆಲ್ಲ ಆತ್ಮತತ್ವದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆನಿಂತಿವೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೂ ತತ್ವಗಳಿಗೂ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನೂ ತನ್ನ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೆಲೆ, ನಂಬಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಜನರಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇವು ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ನೀತಿ,

ಮೌಲ್ಯಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಚೈತನ್ಯ ತುಂಬಿದ ನಿಲುವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನೆಡೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ವಚನಕಾರರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಆತ್ಮ ಮತು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಪರಿಶುದ್ಧ ಜೀವನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕತತ್ವ, ದಾಸೋಹತತ್ವ ನಡೆ-ನುಡಿತತ್ವಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ತತ್ವಗಳ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮೂಲಕ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದರು. ವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದ ಒಂದು ಘಟನೆ, ಮಾನವನ ಗುಣಅವಗುಣಗಳ ಸಾರ, ಬದುಕಿನ ಸಂದೇಶ, ನೀತಿನಿರೂಪಣೆ ಹೊಂದಿವೆ. ಇವು ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಮತ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ವ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಇವುಗಳ ಕುರಿತು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಘರ್ಷ ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಮಾನವನನ್ನು ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸುವ ನ್ಯೂನ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಆತನ ವೃತ್ತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ವಚನಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ.

ವಚನಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವೇ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯರಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುವುದಾಗಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಜಾತಿಧರ್ಮಗಳ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು ಆತ್ಮತತ್ವದ ತಳಹದಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಾಜ ರೂಪಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಮೂರು ತಳಪಾಯಗಳೆಂದರೆ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ(ಲಿಂಗಪೂಜೆ) ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರೂ ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ನಂಬಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ'ವೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿ ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿ, ಕಸುಬಾಗಲಿ ಸಮಾನವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ದುಡಿದು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಗೌರವವೆಂಬ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯದು 'ದಾಸೋಹ' ದಾನ ಅಥವಾ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುವುದು. ಅದು ಅನ್ನದಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಅನುಭಾವ, ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ, ಜ್ಞಾನ ಇದರಿಂದ ಮಾನವರಲ್ಲಿರುವ ಭಿನ್ನತೆಗಳ ಕುರಿತ ಈರ್ಷೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೆಂಬ ಭಾವವುಂಟಾಗಿ ಸಮಾಜಿಕ ಸ್ಥರಗಳು, ವರ್ಗಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾದವು. ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯ ತತ್ವ ಆದ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಇದರ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಗುರಿ 'ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ' (ಈಶ್ವರ, ಲಿಂಗ) ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಾಗಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಲಿಂಗಧರಿಸುವ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕತೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಧರಿಸಿವರೆಲ್ಲಾ ಶರಣರು ಅಂದರೆ ಶಿವ ಅಥವಾ ದೈವದ ಅನುಯಾಯಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೂಲವಾಗಿಸಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ, ಮಡಿ, ಮೈಲಿಗೆ ಒಳಗು ಹೊರಗು ಹೀಗೆ ಅಂದಿನವರೆಗಿದ್ದಾ ಎಲ್ಲಾ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಆತ್ಮಪರಿಕಲ್ಪನೆ ನೀಡಿದರು.

ವಚನಕಾರರಂತೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರೂ ಕೂಡ ಅವರ ಕಾಲದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಯ ತಪ್ಪಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹೊಸ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಮಾಜದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ ವಾಗಿರುವ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಶಯ ಎಲ್ಲ ವಚನಕಾರ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮೊದಲು ಶೂದ್ರ ಕೊನೆಯೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾನವರು ಎಂದು ಸಾರು ಛಲ ಅವರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರಮ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಬುನಾದಿಯಾದವು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆ, ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ ಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ, ಕೂಡಿ ಉಣ್ಣುವ, ಕೂಡಿ ಬಾಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದಲೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯ ಅನುರಣನ ವಾಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ, ಬಡವ–ಶ್ರೀಮಂತರೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಬದಲಾಗಿ ವೈಚಾರಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಇದರಿಂದ ಅಸಮಾನತೆ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿ ಯಿಂದ ದೂರವಾಯಿತು. ಅಂತ್ಯಜರಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ಶೂದ್ರರೂ, ಮೈಲಿಗೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ಮಹಿಳೆಯರೂ, ಕೀಳಿರಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಸೂರಿನಡಿ ಸೇರಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಸಹೋದರೆ ಯಿಂದ ಬಾಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬಸವತತ್ವ ದಲಿತ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರ ಮೇಲೆ ಆಗದೇ ಹಾಗೆಯೇ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಪ್ರಭಾವ ವಚನಕಾರರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಶರಣರ ಆಂದೋಲನ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಿಕಾರಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ ವಾಯಿತು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೇತೃತ್ವದ ಈ ಚಳುವಳಿ ಜಾತಿಹೀನ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸರ್ವಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಶೋಷಣೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಕಾಯಕಜೀವಿಗಳು ಗುಲಾಮರು, ಮಹಿಳೆಯರು, ಶ್ರಮಿಕರು, ದಲಿತರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದರು. ಜಾತಿಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಹೋದರತೆಯ ಐಕ್ಯತೆ ಮೂಡಿದ್ದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಮಾಡಿದ ಈ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆ(ಲೇ) ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ, ವಚನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ

೨. ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ವಿಮರ್ಶೆ(ಲೇ) ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ, ೨೦೧೪

೩. 'ನೀತಿಸಾರ' ೧೨ನೇ ಶತಮಾನ (ತೆಲುಗು ಗ್ರಂಥ)

೪. ಮನುಸ್ಮೃತಿ, ೫೬

೫. ಅದೇ. ೯,೩

೬. ಅದೇ.(೨೧೫)

೭. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪೋಲಂಕಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಸಂಕ್ರಮಣ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೯೮೨ ಪು. ೨೩

೮. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಥಾಮಂಜರಿ

೯. ಮಹಿಳೆ: ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪುಟ– ೮೭, ಶ್ರೀಮತಿ ಆಶಾರಾಣಿ ಎಂ.ಚಿ.ಕುಕ್ಕೆಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೦. ವಚನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ

೧೧. ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ–೧, ಪು. ೨೨೯

೧೨. ಅದೇ ಪುಟ–೨೨೯

೧೩. ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ–೧, ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೪. ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಡಾ.ಹೆಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ

೧೫. ಸಿದ್ದರಾಮರ ವಚನ, 'ವಚನ' ಎಂ.ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೬. ಅದೇ

೧೭. ಅದೇ

೧೮. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳು 'ವಚನ' ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

೧೯. ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು.

೨೦. ಅದೇ

೨೧. ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳು ಲೇ.ಎಸ್.ಸಿ. ಬಾಳೇಕುಂದ್ರಿ, ಪಾರುಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ

೨೨. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ

೨೩. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೫
ದಲಿತೇತರ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ

೫.೧. ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು

೫.೨. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು

೫.೩. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪರಿಚಯ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು
ದಲಿತೇತರ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡದ ಅಪೂರ್ವ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಪುರುಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡ ಮಹಿಳೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತಾಗ ಅದುವರೆಗೆ ಅವಳು ವಂಚಿತಳಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ದೊರೆತವು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ಮನೆಯ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಸ್ಥಿತ್ವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶರಣರ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡ ಮಹಿಳೆಗೆ ಪುರುಷಸಮಾನ ಹಕ್ಕು ದೊರೆತವು. ಸಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ರಂಗವನ್ನು ಅದುವರೆಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸದೇ ಇರುವ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇದು ಸ್ವರ್ಗದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಾಯಿತು. ಮಹಿಳೆಯರೆಲ್ಲ ಶರಣೆಯರಾಗಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾದರು. ಅದುರೆಗೂ ಇರದ ಸ್ತ್ರೀಪರಕಾಳಜಿ, ಅವಳು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಕೀಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಾಜನಳಾದಳು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವ ಯಾತನೆಯನ್ನು ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದರು. ಸಮಾಜದ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು, ಅವರಿಗಾದ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದರು. ಮಹಾಮನೆ, ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ವೇದಿಕೆಯಾಯಿತು. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಭೇದ ಕಿತ್ತೆಸೆದರು. ಮದುವೆ, ಗಂಡ, ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಬದುಕನ್ನು ಸಮಾಜನ ಸುಧಾರಣೆಗೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲದ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸಮಾಜ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದರು. ಸೃಜನಶೀಲರಾದರು.

ಇಂತಹ ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಮುವತ್ಮೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹುಟ್ಟಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರಕಿದೆ ಎಂದು ಉಗ್ರಹೋರಾಟ ಮಾಡದೆ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ತಾವು ಪುರುಷಸಮಾನವಾಗಿ ಬಾಳಬಲ್ಲೆವು ಎಂದು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು 'ದಲಿತ' ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಉದ್ದೇಶ ವೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಅವಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಗೆ, ದಮನಕ್ಕೆ(ತುಳಿತಕ್ಕೆ) ಒಳಗಾದವಳೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಲಿತಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಕೆಳಜನಾಂಗದವರಾಗಿದ್ದು ಜಾತಿ, ವರ್ಣ, ಕಾಯಕದ ಆಧಾರದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದವಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ದಲಿತಳು ಅಂದರೆ ಹಿಂದುಳಿದವಳು, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವಳು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ 'ದಲಿತ' ಎಂಬ ಪದ ಬಳಸಿ ಅದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ದಲಿತ ಮತ್ತು ದಲಿತೇತರ ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ದಲಿತರಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ದಲಿತರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ನೀಲಮ್ಮ, ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಇವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಬಹುತೇಕ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದವರು. ಇವರೆಲ್ಲ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರನ್ನು ದಲಿತರು ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದಿನ ವಿಶೇಷಣ ಹಾಗೂ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ವೃತ್ತಿ ಸಂಬಂಧಿತ, ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿತ ಪದಗಳನ್ನು ಮಾನದಂಡವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದಲಿತ ಮತ್ತು ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಂಡುಬಂದ ಜಾತಿಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆ, ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಂದಿನ ಮೌಲ್ಯಯುತ ಜೀವನ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಪ್ರಗತಿ ಪರ ಘಟ್ಟವಾಗಿದ್ದು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನೆನಪಾಗುವುದು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಾದರೂ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಾದ ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಕದಿರೆ ಕಾಳವ್ವೆ, ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ,

ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ರೇಕಮ್ಮ, ಮಸಣಮ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ, ಜಾತಿಗೆ, ಅಂಟಿದ ಹೊಲೆತನ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಆರ್ಥಿಕ,ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಮಾನತೆ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಅಂದಿನವರೆಗಿದ್ದ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯ ಗಳನ್ನು ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ಪ್ರಭುತ್ವ, ಸಮಾಜ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಅವರು ನಲುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದು ಹೊಸ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆಸಿ ಸಾವು–ಬದುಕಿನ ನಡುವೆ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ದಲಿತರು ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಅವರು ದಲಿತರಾಗಲು ಕಾರಣಗಳೇನು? ಅವರ ಮೇಲಾದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಎಂಥದ್ದು? ಎಂದು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ಮಜಲುಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಒಂದೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ದಲಿತರು ಎಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಶೇಕ್ಷಣಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾದವರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬಟ್ಟಾರೆ ಶೋಷಿತರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಅನ್ನ, ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಈ ಭಿನ್ನತೆ ಏಕೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ದಾಗ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸ ಜಾತಿಭೇದ ನೀತಿ, ಶ್ರೇಣಿ ಪದ್ದತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದಾಗ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಜಾತೀಯತೆಯ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಕ್ಕಿ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಮಾಜಿಕ–ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದರ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ದಲಿತ ಪದದ ಅರ್ಥ, ಅಂದಿನ ಸಮಸ್ಯೆ, ಜಾತಿರಾಜಕೀಯ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ದಲಿತ ಪದವನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಬಳಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ವಚನ ಪೂರ್ವ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ ಸಮಾಜ ವರ್ಗದ ಆದಾರದ ಮೇಲೆ ಅಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರೆಂದು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು ವೃತ್ತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇವು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಸೀಮಿತ ಬದುಕನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿನ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖದಂತೆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ದೇಹದ ಭಾಗಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ತಲೆಯಿಂದ ಭಾಗದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಭುಜದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ತೊಡೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ವೈಶ್ಯರು(ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು) ಹಾಗೂ ಪಾದದಿಂದ ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ಜನ್ಮಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[೧] ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥೆ,

ಜಾತಿ ಉಪಜಾತಿ, ಮೇಲ್ಜಾತಿ, ಕೆಳವರ್ಗಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕರಾಳ ಸದೃಶ್ಯವಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಕುಲದವರು, ಪುರೋಹಿತ ಶಾಹಿಗಳು ಕೆಳವರ್ಗದವರನ್ನು ಬಹಳ ಹೀನವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಶೋಷಣೆಗಳು ನಡೆದವು.

ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸ ಬಯಸಿದ್ದ ಬಸವಣ್ಣ ವಚನಚಳುವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಯುಗಪವರ್ತಕರಾದರು. ಸ್ತ್ರೀಸಮಾನತೆ, ದಲಿತ ಉದ್ದಾರ ಕುರಿತ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದಾಗಿ ವಚನಕಾರರು ಮತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇವರು ರಚಿಸಿದ ವಚನ ಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮಸ್ಯೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ,ಧಾರ್ಮಿಕ,ರಾಜಕೀಯ,ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದರು. ಈ ವಚನಗಳ ಓದು, ಪಾಲನೆ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಸತನ ನವಚೈತನ್ಯ ನೀಡುವ ಕೈಗನ್ನಡಿಗಳಾಗಿವೆ.

೫.೧. ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು :

ವಚನ ಚಳುವಳೀಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಅವರ ಜ್ಞಾನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ದೃಷ್ಠಿ ಯಿಂದ ವಿರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಬಿಕೆ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ, ಬೊಂತಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದವರು ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾದರೂ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವ ಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರೆಂಬ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ಇವರನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಉಳಿದಂತಹ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರೂ ಕೂಡ ದಲಿತರು ಅಥವಾ ಶೋಷಿತರೆಂದು ಹಿಂದುಳಿಯದೇ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳೇ ಅತಿಹೆಚ್ಚು ದೊರೆತಿದ್ದು ಉಳಿದಂತೆ ಕಡಿಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳು ದೊರಕಿವೆ.

ಪತಿ ಕೌಶಿಕನನ್ನು ದಿಕ್ಕರಿಸಿ ವಿವಸ್ತ್ರೆಯಾಗಿ, ಕೇಶಾಂಬರಿಯಾಗಿ ಕಾಡುಮೇಡು ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶರಣ ಪ್ರಮುಖರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾದಳು, ಊರೂರು ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಶ್ರೀಶೈಲ ಮುಟ್ಟುವವರೆಗೆ ಗಂಡನನ್ನು ತೊರೆದವಳು ಹೀಗೆ ಕೇಶಾವರಣೆಯಾಗಿ ಸುತ್ತುವಾಗ ಬಹುಷಃ ಸಮಾಜ ಇವಳನ್ನು ನಿಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ದಲಿತ ಳಂತೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳಂತೆ ದೂರತಳ್ಳಿರಲೂಬಹುದು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಿಂದ ಮಹಾದೇವಿ ಎನ್ನುವ ಈಕೆ ಅಕ್ಕನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ನಡೆಸಿದ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಳಂಕ ಹಚ್ಚಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಇಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಕೊನೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಆದರೆ ವಚನಚಳುವಳಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಸಮಾಜದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಕಾಣದ ಗಂಡ, ದೈವ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ್ನು ಶ್ರೀಶೈಲದವರೆಗೆ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಸಾಗುವ ಈಕೆಯ ಜೀವನ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಆಯ್ಕೆ ಯೆಂಬುದು ಗಂಡಿನಂತೆಯೇ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಇವಳ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವನ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಪತಿ ಮಹಾದೇವನೊಂದಿಗೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ರಾಜವೈಭೋಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡಿ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗದೆ ಹೊನ್ನಿನ ಚೀಲ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ಶರಣರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶರಣರೆಲ್ಲ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣದ ಹತ್ತಿರ ಮೋಳಿಗೆ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಕ್ಯರಾಗುವ ಈ ದಂಪತಿಗಳಾದರೂ (ಮಹಾದೇವ-ಭೂಪಾಲ-ಗಂಗಾದೇವಿ) ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರೂ ಜಾತಿಮತ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ನೆರಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟದೆ ಕಾಯಕದಾಸೋಹ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು ಈ ಚಳುವಳಿ ಅದೆಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನ ಅಕ್ಕ ಎಂದು ಕೆಲ ಮೂಲಗಳು ಸಾರಿದರೂ ಅಂದಿನ ಸಹೋದರಾ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಅಕ್ಕ ಎಂದು ಕರೆದಿರಲೂಬಹುದು. ಈಕೆ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ತಾಯಿ. ಈಕೆಯ ಪತಿ ಶಿವದೇವ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಈಕೆಯೂ ಬಸವಣ್ಣನ ಅಕ್ಕ ಅಥವಾ ತಂಗಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದವಳೆಂಬ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡದೆ ಶರಣ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಳಂತೆಯೇ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ ವಚನಗಳು ಬದುಕಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಎಡರುತೊಡರುಗಳನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ. ಶಿವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದ ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ಮಗನ ಅಗಲಿಕೆ, ಬಸವಣ್ಣನ ಸ್ತುತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ ಅಂಶಗಳು, ನೋವುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬಿತ್ತರಗೊಂಡಿವೆ. ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಗಂಡ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಸಂವೇದನೆಯ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ನಿಲಾಂಬಿಕೆಯ ವಚನಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿಸಿವೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷ, ಜಾತಿವೈರುದ್ಧನ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳಾದ ನೇಮ, ಭಕ್ತಿ, ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಢಾಂಬಿಕತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಕೂಗು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಚಾರದ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿ ಲೋಕದ ಗಂಡಂದಿರ ವಿರುದ್ಧ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಅಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ

ವಚನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟತೆ, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ನಿಲಾಂಬಿಕೆ, ಬೊಂತಾದೇವಿ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಮನೋಧರ್ಮ, ವೃತ್ತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಲಿಂಗಬೇಧ, ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ, ಅಸಮಾನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ, ಡಾಂಭಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಸಂಘರ್ಷನಗಳು ಗೋಚರವಾಗಿವೆ.

ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದು ಕೆಲವೆಡೆ ಸೌಲಭ್ಯ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿರುವ ಕಾರಣ ಇವರೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು, ದೂರ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವರು ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇವರೂ ದಲಿತರೇ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪ್ರಸಕ್ತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳು ದಲಿತೇತರ ಅಂದರೆ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಒಳಗುಪಡಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದೆನಿಸಿ ಅಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೫.೨. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು :

ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸರ್ವೋದಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದ್ದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ಆಶಾಕಿರಣ ಮೂಡಿಸಿದ್ದು ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುವಂಥದ್ದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ದೇಶದ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನ ಈ ಚಳುವಳಿಯೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ ಎಂಬ ತತ್ವ ಅನುಸರಿಸಿ ಶ್ರಮಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಾಯಕದಾಸೋಹ, ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಲುಗಿ ಬೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದ ಜನಸಮುದಾಯ ಒಂದಕ್ಕೆ ದಾಸ್ಯ ಭಯಮುಕ್ತ ವಾತಾವರಣ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲ, ಬದುಕುವ ಆಸೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ವಚನಚಳುವಳಿ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಶರಣರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅದರಲ್ಲೂ ದಲಿತ, ಹಿಂದುಳಿಗ ವರ್ಗದವರು ಅದುವರೆಗೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿ ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವ, ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ, ಮನಸಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಅದೂ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾತನಾಡಿದ್ದು ಈ ಚಳುವಳಿಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ, ವರ್ಣವರ್ಗಗಳ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿರುವುದು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ ವೈಚಾರಿಕ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಎಂಥವರನ್ನೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದಲಿತವರ್ಗ ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಕಸಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕದ ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಕದಿರಕಾಳವ್ವೆ, ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ, ದುಗ್ಗವ್ವೆ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ, ರೇಕಮ್ಮ, ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಕಾಮಮ್ಮ, ಗಂಗಮ್ಮ, ರಾಯಮ್ಮ, ಕದಿರ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆ ಗಳಿಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ವೃತ್ತಿ, ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿತ ವಿಚಾರಗಳು ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಇವರು ದಲಿತವರ್ಗದವರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಬದುಕನ್ನೂ, ಬದುಕಿನ

ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇವರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರು. ಶ್ರಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಇವರ ಬದುಕಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಬಂದಿದ್ದಂತೂ ನಿಜ. ಕಾರಣ ಅದುವರೆಗೆ ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾದರೂ ಇವರ ಅನುಭವದ ನುಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವುದು ಎಂಥವರನ್ನೂ ಮೂಕ ವಿಸ್ಮಿತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ವಿಶೇಷಣೆಗಳಾದ ಹಡಪದ, ಸೂಳೆ, ಹಾದರದ ಕಾಯಕ, ಕದಿರ ಕಾಯಕ, ಬಾಚಿಕಾಯಕ, ಕೊಟ್ಟಣದ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ, ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಮೊದಲಾದವು ಇವರು ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಬಂದವರೆಂಬುದನ್ನೂ ಕಾಯಕಜೀವಿಗಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಹಾಗೂ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರಿಗಿದ್ದ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ತಾವು ಮಾಡುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡ ಮಹಾನುಭವಿಗಳಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನುಭವದಿಂದ ವಚನರಚನೆ ಯಾವ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಿಗೂ ತಾವು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆಯಿಂದ ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆವರೆಗಿನ ಕೆಳವರ್ಗದ, ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಶರಣಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶರಣೆಯರಾಗಿ ಅದುವರೆಗೂ ಅವರನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಿದ ಸಮಾಜದ ಕ್ರೌರ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಡಾಂಭಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೇಮ–ನೀತಿ, ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ ಹಿಂದಿನ ಧರ್ಮರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಅದರ ಹಿಂದಿನ ದುರುದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮ, ದೇವರುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಸಮಾಜದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬೇರೂರಿದ್ದ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಮೇಲು–ಕೀಳು, ಪುರುಷ–ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸಮಾಜವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೫.೩. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಪರಿಚಯ :

ಒಟ್ಟಾರೆ ದಲಿತ ಅಥವಾ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು, ಒಳಗಾಗದವರು ಎಲ್ಲರೂ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೂವತ್ತೂರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರನ್ನು ಅವರವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ವಯ ಒಂದು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದು ಅವರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಸಂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ	ಹೆಸರು ಅಂಕಿತನಾಮ	ದೊರೆತ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
೦೧. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ	ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ	೩೫೫
೦೨ ಅಕ್ಕಮ್ಮ	ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ	೧೫೩
೦೩ ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ	ಅಮುಗೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ	೧೧೫
೦೪ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ	ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗ	೨೫
೦೫ ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ	ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳರಸ	೧೨
೦೬ ಕದಿರ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ	ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರ	೦೧
೦೭ ಸಿದ್ಧಬುದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ	ಭೀಮೇಶ್ವರ	೦೧
೦೮ ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಬಸವಪ್ಪಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ	ಕರ್ಮಹರ ಕಾಳೇಶ್ವರ	೦೩
೦೯ ಎಡೆಮಠದ ನಾಗಿದೇವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಮಸಣಮ್ಮ	ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರ	೦೨
೧೦ ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ	ಕದಿರರೆಮ್ಮಿ ಒಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರ	೦೪

೧೧	ಕನ್ನಡಿಕಾಯಕದ ರೇಮಮ್ಮ	ಸದ್ಗುರುಸಂಗನಿರಂಗಲಿಂಗ	೦೧
೧೨	ಕಾಟಕೂಟಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರೇಚವ್ವೆ	ನಿಜಕಾಂತೇಶ್ವರ	೦೧
೧೩	ಕಾಲಕಣ್ಣಿಯ ಕಾಮಮ್ಮ	ನಿರ್ಭೀತಿನಿಜಲಿಂಗ	೦೧
೧೪	ಕೊಂಡೆಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ	ಅಗಜೇಶ್ವರಲಿಂಗ	೦೧
೧೫	ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮಮ್ಮ	ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ	೦೧
೧೬	ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಮಸಣಯ್ಯಪ್ರಿಯ	ಗಜೇಶ್ವರ	೦೯
೧೭	ಗುಂಡಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ವೀರಮ್ಮ	ಕುಂಬೇಶ್ವರ	೦೨
೧೯	ದಸರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ವೀರಮ್ಮ	ಗುರುಶಾಂತೇಶ್ವರ	೦೫
೨೦	ದುಗ್ಗಳೆ	ದಾಸಯ್ಯಪ್ರಿಯರಾಮನಾಥ	೦೨
೨೧	ಬತ್ತಲೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ	ನಿಂಬೇಶ್ವರ	೦೧
೨೨	ಬೊಂತಾದೇವಿ	ಬಿಡಾಡಿ	೦೫
೨೩	ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ	ಎನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ನಿಃಕಳಂಕ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ	೦೯
೨೪	ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರಾಯಮ್ಮ	ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗ	೦೧
೨೫	ರೇವಣಸಿದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರೇಕಮ್ಮ	ಶ್ರೀಗುರುಸಿದ್ದೇಶ್ವರ	೦೧
೨೬	ಸತ್ಯಕ್ಕ	ಶಂಭುಕೇಶ್ವರ	೨೯
೨೭	ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ	ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ	೦೧

೨೮	ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣದ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗಮ್ಮ	ಅಪ್ಪಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ	೧೧೨
೨೯	ಹಾದರರದ ಕಾಯಕ ಮಾರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗಂಗಮ್ಮ	ಗಂಗೇಶ್ವರ	೦೧
೩೦	ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ	ಗಂಗಾಪ್ರಿಯಕೂಡಲಸಂಗ	೦೯
೩೧	ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ	ಬಸವಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಸಂಗಯ್ಯಾ	೨೫
೩೨	ನೀಲಮ್ಮ	ಸಂಗಯ್ಯ	೧೨೬
೩೩	ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ	ಅಜಗಣ್ಣತಂದೆ	೩೭

೧. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ :

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನೆನಪಾಗುವ ಹೆಸರು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯದು. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಈಕೆಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಉಡುತಡಿ(ಉಡುಗಣಿ) ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಈಕೆಯ ತಂದೆ ನಿರ್ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ತಾಯಿ ಸುಮತಿ ಎಂಬುದು ಕಾವ್ಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಅವರ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಂದಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಾದುವುಗಳಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇವು ಕಲ್ಪಿತ ಹೆಸರುಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಮಹಾದೇವಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಚಳುವಳಿಯ ಆದಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕಿಯಾಗಿ, ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ಕವಿಯತ್ರಿಯಾಗಿ, ಅಕ್ಕರೆಯ ಅಕ್ಕನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾಳೆ. ಉಡುತಡಿ ಅಥವಾ ಉಡುಗಣಿ ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕೌಶಿಕ ಮಹಾರಾಜನ ಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಕನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇರುವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೌಶಿಕ ಮಹಾರಾಜನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ೨. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತ ನಾದ ಕೌಶಿಕ ಮಹಾರಾಜ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆತಂದರೂ ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವಳ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಬಾರದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮುರಿದ ಕಾರಣ ಅವಳು ಆಭರಣ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ತನ್ನ ಕೇಶದಿಂದ ಮೈಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ತನ್ನ ದೈವ ಪತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದು 'ಹರಿಹರನ' 'ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ರಗಳೆ'ಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗಂಡನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಲೋಕ ನೀತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಇತಿಹಾಸ. ಕೇಶಾಂಬರಿಯಾಗಿ ಚೆನ್ನ

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೊರಟಾಗ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಡಬಿಟ್ಟವಳೆಂಬ ಕುಖ್ಯಾತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜನರ ಕೊಂಕುಮಾತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದ ಗಂಡನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯಳಾದ ವಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಅಂಕಿತನಾಮ 'ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ' ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದು ೩೫೫ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಹುಡುಕಾಟ, ಢಾಂಬಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗಾದ ನೋವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸಿ ದವಳೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನಡೆ-ನುಡಿ ನೇಮವ್ರತಗಳ ಕುರಿತ ವಚನಗಳು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

೨. ಅಕ್ಕಮ್ಮ :

ವ್ರತ ನಿಯಮ ಕಾಯಕವನ್ನೇ ಬದುಕಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಒಬ್ಬ ಶರಣೆ ಈ ಅಕ್ಕಮ್ಮ. 'ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ' ಎಂಬುದು ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತನಾಮ.ಈಕೆಯ ೧೫೪ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಜೀವನದ ಯಾವುದೇ ವಿವರಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. 'ರೆಮ್ಮವ್ವೆ'ಗೆ 'ಅಕ್ಕಮ್ಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರಿಗೆ ಇದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರ ಅಂಕಿತನಾಮ, ಹೆಸರು, ಸ್ಥಳ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ 'ರೆಮ್ಮವ್ವೆ' ಹೆಸರಿನ ಐದು ಜನ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಂದರೆ 'ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ', 'ಕದಿರ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ', 'ಅಕ್ಕಮ್ಮನೆಂದು ಕರಿಸಿಕೊಂಡ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ', 'ಕೃಷಿ ಕಾಯಕದ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ', 'ಆದಿಲಿಂಗ'ವೆಂದು ಅಂಕಿತವಿರಿಸಿಕೊಂಡ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ.[೩] ಇವರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ನಂತರ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವಳು ಅಕ್ಕಮ್ಮ. ಇದು ಈಕೆಯ ನಿಜನಾಮ ಧೇಯವೇ? ಅಥವಾ ಅವಳ ಅಂಕಿತ 'ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ' ಎಂಬುದು ಇವಳದ್ದೇ ಅಂಕಿತವೇ? ಇಂಥಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಉದ್ಭವವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈಕೆ ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಅನುಭಾವ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ವಿಚಾರ ಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಆಕೆಯ ಸ್ವಭಾವ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈಕೆ ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾಳೆ, ವೇಷ ಹಾಕಿ ಡಾಂಭಿಕತ ಪ್ರದರ್ಶಿಸು ವವರನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾವ್ಯಗುಣ ಕಾಣದೇ ಹೋದರೂ ನೇಮವ್ರತ, ಶೀಲ. ಆಚಾರ, ನಂಬಿಕೆ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕು, ಆಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕು ಈಕೆಯ ವಚನಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ.

೩. ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ :

ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ ಅಮುಗೆ ದೇವಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ. ಅಮುಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳ ೧೧೫ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆ ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರ ಸಮಕಾಲೀನಳಾಗಿದ್ದು ವರದಾನಿಯಮ್ಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ಶಿವಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾತಕಾರ ರಚಿಸಿರುವ ಅಮುಗಿ ದೇವನ ಸಾಂಗತ್ಯ

ಮತ್ತು ನೇಗಿಯ ಅಮುಗಯ್ಯ ಜಾನಪದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ವಿದೆ.[೫] ಆಚಾರ ನಿಷ್ಠೆ, ನಡೆ-ನುಡಿ, ಸತಿ-ಪತಿಭಾವ, ವ್ರತದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಈಕೆಯ ವಚನಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

೪. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ :

ಈಕೆ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ. ಬಸವಣ್ಣ,ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ಸಮಕಾಲೀನ ಶರಣೆ. ಇವರು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಮರೇಶ್ವರ ಗ್ರಾಮದವರು. ಬಡತನ ಕಾರಣದಿಂದ ಹಾಗೂ ಶರಣರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ಇವರು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಅಂಗಡಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮನೆಯ ಒರಳು ಸುತ್ತ ಚೆಲ್ಲಿದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆಯುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಮೊದಲು ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿ ಉಳಿದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಇವರು ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಶರಣದಾಸೋಹ ಮತ್ತು ಕಾಯಕ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಬಡತನದ ಕ್ರೂರತೆ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಇವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಒಂದು ಘಟನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹಾಗೂ ಇವರ ಬಡತನವನ್ನು ತಿಳಿದ ಬಸವಣ್ಣ ಬೇಕೆಂದೇ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಸಿದ. ಇದರಿಂದ ಮಾರಯ್ಯ ಮೂರು ದಿನಗಳಿಗಾಗುವಷ್ಟು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ದಿನ ಮನೆಗೆ ಆಯ್ದು ತಂದು ಹೆಂಡತಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಹಿಂದಿರುವ ಕಾರಣ ಅರಿತ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಶರಣರನ್ನು ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಮನೆಗೆ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಬರಲು ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಾರಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮಾರಯ್ಯ ಆಯ್ದು ತಂದ ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಶರಣರಿಗೆ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ದಾಸೋಹ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಘಟನೆ ಅವರ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬಡತನ ಎದುರಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಆಸೆ ಪಡದ ಸರಳತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[೬] ಅದೇ ರೀತಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವ ತಿರುಕನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಅರ್ಧಭಾಗ ಹರಿದು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ಇವಳ ದಾನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಿರೀಟವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಅರ್ಧ ಸೀರೆ ಸಾಲದು ಎಂದಾಗ ಮಾರಯ್ಯ ತನ್ನ ಲಂಗೋಟಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಆಗ ಪರಶಿವ ಇವರಿಬ್ಬರ ಭಕ್ತಿ, ದಾನ,ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಗೆ ಮನಸೋತು ಅವರಿಬ್ಬ ರನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಇವರ ಪವಾಡಗಳು ಸರಳಜೀವನ, ಬಡತನದ ಘೋರತೆಯನ್ನು ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸುತ್ತವೆ.[೬]

೫. ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ :

ಕಾಳವ್ವೆ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುವ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿ[೦] ಶೂದ್ರನಾದ ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಯ ಪತ್ನಿ. ಈಕೆಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈಕೆಯ ೧೨ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು 'ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳರಸ' ಎಂಬುದು ಅವುಗಳ ಅಂಕಿತವಾಗಿದೆ.

ಭಕ್ತ ಹೇಗಿರಬೇಕು, ವ್ರತಾಚರಣೆ, ಪ್ರಸಾದದ ಮಹತ್ವ, ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ ಈಕೆಯ ವಚನಗಳ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶಗಳು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಂದೇಡ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಂಧಾರ್ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಾಳಿದವಳು. ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದೆ ಮೂಲತಃ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವ ವೃತ್ತಿಯವನು. ಈ ಕಳ್ಳನಾದ ಪೆದ್ದಣ್ಣ ಊರಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕದಿಯಲು ಹೋದಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಾದ ಉರಿಲಿಂಗ ದೇವರು ಅವರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆನೀಡಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಕೇಳಿದ ಪೆದ್ದಣ್ಣನ ಮನ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತೊರೆದು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸತಿಯೊಂದಿಗೆ ಶಿವಾನುಭವಿ ಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಡಾಂಭಿಕ ಭಕ್ತರನ್ನು ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದ ಕಾಳವ್ವೆ ಮಹಾಶರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ನಾಲ್ಕು ಜನ ಕಾಳವ್ವೆಯರಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯವಳು ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ, ಎರಡನೆಯವಳು ಸಿದ್ಧಬುದ್ದಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ ಕಾಳವ್ವೆ, ಮೂರನೆಯವಳು ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ ಕಾಳವ್ವೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯವಳು ಕದಿರೆ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ .ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಜನರಲ್ಲೂ ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಪತ್ನಿ ಕಾಳವ್ವೆ ದಲಿತರಾಗಿದ್ದು ಕಾಳವ್ವೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಭಾವಂತೆ ಹಾಗೂ ಶಿವಾನುಭವಿ ಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವುಗಳು ಆಕೆಯ ವಚನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ.

೬. ಕದಿರ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ :

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಯತ್ರಿಯರು ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿಕಾರರು ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಕೆಯ ಜೀವನದ ಯಾವುದೇ ವಿವರಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಕೆಯ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದಿನ ಕದಿರಕಾಯಕ(ಕದಿರು)[೯] ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ ಅಂದರೆ ರಾಟೆಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ನಾಮ ಹೊಂದಿರುವ ಎರಡು ಸಾಲಿನ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದೆ.

ಕದರು ಮುರಿಯೆ ಏನು ಇಲ್ಲ
ವ್ರತಹೀನನ ನೆರೆಯಲಿಲ್ಲ, ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು)

೭. ಸಿದ್ದಬುದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ :

ಸಿದ್ಧಬುದ್ಧಯ್ಯನ ಹಾಗೂ ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಳವ್ವೆ ಮಹಾಮನೆಯ ಶರಣರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶರಣರಾಗಿದ್ದು ಕಾಳವ್ವೆಯ ಒಂದು ವಚನ ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದ್ದು ಭೀಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನ ಲಿಂಗ ಬಾಹ್ಯನ ಕಂಡಡೆ
ಸತ್ತನಾಯ, ಕಾಗೆಯ ಕಂಡಂತೆ
ಅವರೊಡನೆ ನುಡಿಯಲಾಗದು ಭೀಮೇಶ್ವರಾ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೩೮೯ ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

ವ್ರತಬ್ರಷ್ಟನನ್ನು ಲಿಂಗಬಾಹ್ಯರನ್ನು ಟೀಕಿಸುವ ಕಾಳವ್ವೆ ಅಂಥವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಲಾಗದು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸತ್ತನಾಯಿಯನ್ನು, ಕಾಗೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಎಂಬ ಅಪಶಕುನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೮. ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸವಪ್ಪಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಗಳ ಕಾಳವ್ವೆ :

ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಪತಿ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಪತಿ ಬಸವಯ್ಯ ಅಥವಾ ಬಸಪ್ಪಯ್ಯ ಬಡಿಗಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದು ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೦ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಳವ್ವೆಯ ಅಂಕಿತ 'ಕರ್ಮಹರ ಕಾಳೇಶ್ವರಾ' ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದು ಈಕೆಯ ಎರಡು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿರುವ ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ, ಕಾಯಕದ ಮಹತ್ವ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಆಗುವ ತೊಂದರೆ ಕುರಿತು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.ಈಕೆ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಹಾಲು ಕರೆದು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿದಳೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ.[೧೦] ಇವಳೂ ಮಹಾಶರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

೯. ಎಡೆಮಠದ ನಾಗಿದೇವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಮಸಣಮ್ಮ :

'ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಸಣಮ್ಮನ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದೆ. ಈಕೆ ಎಡೆಮಠದ ನಾಗಿದೇವಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ರಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಚೋಳಮಂಡಳದ ಕಾಂಚಿಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಎಂದು ಕವಿ ಚರಿತಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[೧೧] ಈಕೆಯ ವಚನ ವ್ರತದ ಕುರಿತು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕಾಗೆಯ ನಾಯ ತಿಂದವರಿಲ್ಲ;
ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನ ಕೂಡಿದವರಿಲ್ಲ.
ನಾಯಿಗೆ ನಾರಂಗವಕ್ಕುವುದೇ?
ಲೋಕದ ನರಂಗೆ ವ್ರತವಕ್ಕುವುದೆ ಶಿವಬೀಜಕಲ್ಲದೆ?
ನೀವೇ ಸಾಕ್ಷಿ ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

೧೦. ಕದಿರ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ :

ಕದಿರ ರೆಮ್ಮವ್ವ ಹನ್ನೆರಡನೆ ಶತಮಾನದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕಾಯಕಯೋಗಿನಿ. ರಾಟೆಯಿಂದ ಕದಿರು ಅಂದರೆ ನೂಲು ತೆಗೆದು ನೂಲು ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸಿದ ಶರಣೆ. ಈಕೆಯ ಹಿನ್ನಲೆ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ಎಂದು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಈಕೆಯ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ 'ಕದಿರೆ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ. ಈಕೆ ನೂಲುತೆಗೆವ ಕಾಯಕದವಳೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಿಹರ ಕವಿ ತನ್ನ 'ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯ ರಗಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಶರಣೆಯರೊಂದಿಗೆ ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ' ತನ್ನ 'ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಣ' ಸಹಸ್ರ ನಾಮಯಾದಿ ಯಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಸವಯುಗದ 'ಸಕಲ ಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು' ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ವಚನವಿರುವ ಕಾರಣ ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[೨] 'ಕದಿರರೆಮ್ಮೆಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ವಚನಾಂಕಿದ ನಾಲ್ಕು ವಚನಗಳು ದೊರಕಿದ್ದು ಜಾತಿಕುಲಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಹಾಗೂ ಬಸವಣ್ಣ. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಭುದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಚನದ 'ನಾ ತಿರುಹುವ ರಾಟೆಯ ಕುಲಜಾತಿಯ ಕೇಳಿರಣ್ಣ' ಎಂದಾಗ ಇವಳು ಜಾತಿಜನಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೊಂದವಳು ಹಾಗೂ ಬಸವಣ್ಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಭುದೇವರ 'ಕರುಣದಿಂದಲಾನು ಬದುಕಿದೆನಯ್ಯಾ' ಎನ್ನುವಾಗ ಇವರ ಸ್ವಾಂತನದಿಂದ ಬದುಕಿ ಶರಣೆಯಾಗಿ, ಕಾಯಕಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

೧೧. ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ರೇಮಮ್ಮ :

ಕನ್ನಡಿಯ ಕಾಯಕ ಎಂದರೆ ಕ್ಷೌರಿಕ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾದ ರೇಮಮ್ಮನಿಗೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ಎಂದು ಕವಿ ಚರಿತ್ರೆಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈಕೆಯ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು "ಸದ್ಗುರುಸಂಗ ನಿರಂಗ ಲಿಂಗ" ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿದೆ. ಈಕೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಇರುವುದರಿಂದ 'ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ರಮ್ಮಿದೇವಯ್ಯ'ನಿಗೂ ಈಕೆಗೂ ಏನಾದರೂ ಸಂಬಂಧವಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಕನ್ನಡಿ

ವಾರುವ ಕಾಯುಕದವಳಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ದೇವರಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ತೋರಿಸುವ ಕಾಯಕದವಳಾಗಿರಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಈಕೆ ಬಗೆಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.[೧೩] ಈಕೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ರತಾಚಾರ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಡಾಂಭಿಕರನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಲಿಂಗಜಂಗಮದ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆ?
ಕೊಂದಡೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಭವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ
ಪಡಿಹಾರನ ಪಾದರಕ್ಷೆಯನಿಕ್ಕುವೆ
ಮುಂಡಿಗೆಯನೆತ್ತಿರೊ ಭ್ರಷ್ಟ ಭವಿಗಳಿರಾ;
ಎತ್ತಲಾರದಡೆ ಸತ್ತ ಕುನ್ನಿನಾಯ ಬಾಲವ
ನಾಲಗೆ ಮುರುಟಿರೋ ಸದ್ಗುರುಸಂಗ ನಿರಂಗಲಿಂಗದಲ್ಲಿ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

೧೨. ಕಾಟಕೂಟಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರೇಚವ್ವೆ :

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ರೇಚವ್ವೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆಯ ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಕಾಟಕೂಟಯ್ಯ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲಾಗಿದೆ.[೧೪] ಈಕೆಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು, ಈಕೆಯ ವಚನದ ಅಂಕಿತ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 'ಕುಂಭೇಶ್ವರ' ಎಂದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಯಿತ್ರಿಯರು ಗ್ರಂಥ ದಲ್ಲಿ 'ನಿಜಕುಂಬೇಶ್ವರ' ಎಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ರ ಚರಿತ್ರೆ, ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿಜಶಾಂತೇಶ್ವರಾ' ಎಂದಿದೆ.[೧೫] ಈಕೆ ಒಬ್ಬ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವ್ರತಾಚರಣಿ ವ್ರತಹೀನರ ಜೊತೆ ಗೂಡಬಾರದು ಎಂದು ವ್ರತಾಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಬಂಜೆಯಾಮಿಂಗೆ ಕ್ಷೀರವುಂಟೆ?
ವ್ರತಹೀನನ ಬೆರೆಯಲುಂಟೆ?
ನೀ ಬೆರೆದಡೂ ಬೆರೆ ನಾನೊಲ್ಲೆ ನಿಜಶಾಂತೇಶ್ವರಾ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

೧೩. ಕಾಲಕಣ್ಣಿಯ ಕಾಮಮ್ಮ :

ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೫೦೦ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಕಲಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು'. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಸಮಕಾಲೀನ ಶರಣೆಯರೊಂದಿಗೆ ಈಕೆಯ ವಚನವೂ ಇದೆ. ನಿರ್ಭೀತ ನಿಜಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತದೊಂದಿಗೆ ಈಕೆಯ ಒಂದೇ ಒಂದು

ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಜೀವನ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿದ 'ಕಾಲಕಣ್ಣಿ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಅರ್ಥ ನೀಡು ತ್ತದೆ. 'ಕಣ್ಣಿ' ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಬಳಸುವ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕಣ್ಣಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣಿ ಹೊಸೆದು ಮಾರುವ ಕಾಯಕದವರಾಗಿ ಈ ಕಾಯಕ ಮಾಡುವವರು ಕೊರವರು, ಕುಂಚಿಕೊರವರು, ಕೊರಸರು[೯೬] ಎಂಬ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳೊಬ್ಬ ದಲಿತೆ ಎಂದು ಕೊರವ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವಳೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಎಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಅರ್ಥವಿದ್ದು ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಎಂದರೆ ಕಣಿ ಹೇಳುವ, ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಹೇಳುವ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುವ 'ಕೊರವಂಜಿ'ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾ ಊರೂರು ಅಲೆಯುವ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರ ನೋಡಿದಾಗ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ವೃತ್ತಿಯೊಂದಿಗಿನ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನಾಂಗಗಳಿರುವುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕಾಲಕಣ್ಣಿ ಕಾಮಮ್ಮ ಶಿವಶರಣರ ಸಂಗ ಮಾಡಿ ಶರಣೆಯಾಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಬೇರಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯದೇ ಹೋದರೂ ಬಸವಾದಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಶರಣೆಯರಲ್ಲಿ ಇವಳೊಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದು ಈಕೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ಕುರಿತು, ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯ ಕುರಿತು ಇವಳು ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳು ಶರಣಸಿದ್ಧಾಂತ, ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಪರಿ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ಈಕೆ ದಲಿತವರ್ಗದವಳಾದರೂ ಅವಳ ವಚನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಇತರ ಶರಣರ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

> ಎನ್ನ ಕರಣಂಗಳ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವೆ
> ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮದ ಕಾಲ ಕಟ್ಟುವೆ
> ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟರ ನಿಟ್ಟೊರಸುವೆ, ಸುಟ್ಟು ತರುತುರನೆ ತೂರುವೆ
> ನಿರ್ಭೀತ ನಿಜಲಿಂಗದಲ್ಲಿ
> (ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

೧೪. ಕೊಂಡೆ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ :

ಈಕೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಂಡೆಯ ಮಂಚಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ. ಇವನು ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ಸದಾ ಬಸವಣ್ಣನ ಬಗೆಗೆ ಚಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ವೀರಶೈವ ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ.ಕೊಂಡೆ ಎಂದರೆ ಚಾಡಿಚುಚ್ಚುವ, ಗುಪ್ತಚಾರಿಕೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಇವನದಾಗಿತ್ತು. ಈತ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ವೈಷ್ಣವ ಭಕ್ತನಾದರೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದು ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಲಕ್ಮಮ್ಮ ರಚಿಸಿದ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು 'ಅಗಜೇಶ್ವರಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ನಾಮ ಹೊಂದಿದೆ.

ಕೊಂಡೆಮಂಚಣ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು ಸಕಲಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು ಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೆಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಇರುವ ಕಾರಣ ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ[೧೭]. ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುವ ಈಕೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ರತತಪ್ಪಿ ನಡೆದರೆ ಪ್ರಾಣಹೋದಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

೧೫. ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ :

ಈಕೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರವೇನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಸು.೧೧೬೦ ಎಂದು ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಯಕಜೀವಿಯಾಗಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಮಧ್ಯೆ ಬಾಳಿದ ಶರಣೆ. 'ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ' ಹಾಗೂ ಸಕಲ ಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಹೆಸರಿನ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಚನ ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದ್ದು 'ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮ ಹೊಂದಿದೆ. ಈಕೆಯ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದಿನ ಕೊಟ್ಟಣ ಕುಟ್ಟುವುದು ಅಂದರೆ ಅಕ್ಕಿ ಕುಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ. ಇದರಿಂದ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗುರು ಲಿಂಗಜಂಗಮ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ, ಕಾಯಕ ಈಕೆಯ ವಚನದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿವೆ. ವ್ರತಹೀನನ ನೆರೆಯ ನರಕವಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ[೧೮] ಎಂದು ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ವ್ರತದ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

> ಹದತಪ್ಪಿ ಕುಟ್ಟಲು ನುಚ್ಚಲ್ಲದೆ ಅಕ್ಕಿಯಿಲ್ಲ
> ವ್ರತಹೀನನ ನೆರೆಯೆ ನರಕವಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ
> ಅರಿಯದುದು ಹೋಗಲಿ ಅರಿದು ಬೆರೆದೆನಾದೊಡೆ
> ಕಾದಕತ್ತಿಯಲಿ ಕಿವಿಯ ಕೊಯ್ವರಯ್ಯಾ!
> ಒಲ್ಲೆಬಲ್ಲೆನಾಗಿ ನಿಮ್ಮಾಣೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ
> (ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

೧೬. ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ :

ಈಕೆ ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ. ಆದರೆ ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ಎಲ್ಲೂ ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. 'ಮಸಣ್ಣಯ್ಯ ಪ್ರಿಯಗಜೇಶ್ವರ' ಎಂಬುದು ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತನಾಮವಾಗಿದೆ. ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯ ಅಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಕರಜಗಿ ಗ್ರಾಮ ಕಾಲ ೧೧೬೦ ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕಾಲವೂ ಅದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.[೧೯] ಈಕೆಯ ಒಂಭತ್ತು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮ, ಭಕ್ತರ ಸಂಬಂಧ, ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

೧೭. ಗುಂಡಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕೇತಲೆ :

ಈಕೆ ಕುಂಬಾರ ಗುಂಡಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ. ಇವರು ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಲ್ಕಿಯವರು. ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಮಡಿಕೆಮಾಡುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿದ್ದವರು ನಂತರ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪಸರಿಸಿದಂತೆ ಇವರಿಗೂ ತಿಳಿದು ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಕುಂಭೇಶ್ವರ' ಇವರ ಅಂಕಿತನಾಮ ಒಳಗೊಂಡ ಎರಡು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಎರಡೂ ವಚನಗಳು ವ್ರತಾಚರಣೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಇವು ಇವಳ ವೃತ್ತಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ್ದು ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ಬೆರೆಯಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಈಕೆ ವಚನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಈಕೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳಾಗಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಕೆಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಾಂತಲಿಂಗ ದೇಶಿಕನ 'ಭೈರವೇಶ್ವರನ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ'ದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.[೨೦] ಕುಂಬಾರ ಗುಂಡಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ಪತ್ನಿ ಕೇತಲಾದೇವಿ(ಕೇತಲೆ) ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆ ಕುಡಿಕೆ ತಯಾರಿಸಿ ಮಾರಿ ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನ ಭಕ್ತರಾದ ಇವರ ಕುರಿತು'ಭುವನಕೋಶ' ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ ಕುಂಬಾರ ಗುಡಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ ಕೇತಲೆಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಶಿವನಿಗೆ ಹೊಸ ಪಾವುಡೆ(ವಸ್ತ್ರ) ಹಾಕುವ ನೇಮವಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಪಾವುಡ ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ ಶಿವನ ನೇಮಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಾರದೆಂದು ಪಾವುಡಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತನ್ನೆದೆಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹಾಸಿ ನೇಮ ಪೂರ್ಣ ಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.[೨೧] ಇದು ಇವರ ವೀರನಿಷ್ಠೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

೧೮. ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ (ದೀಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ) :

ಈಕೆಯ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ವಿಶೇಶಣದಿಂದ ಇವಳದ್ದು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಗುಗ್ಗುಳ ದೀಪ ಹಾಕುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಕೇರಳದ ಅಮಲೂರು ಈಕೆಯ ಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ಕೇರಳದವಳಾಗಿ ಮಲಯಾಳಂ ಅವಳ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದರೂ ವಚನಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚಿಸಿರುವುದು ಇವಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಷೇಶತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಸ್ತಿನಾಥ ಎನ್ನುವುದು ಈಕೆಯ ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತವಾಗಿದೆ. ಶಿವಭಕ್ತಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಈಕೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅಪಾರಭಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದು ಇವಳ ವಚನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವಳು ಮದುವೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಈಕೆಯ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಮದುವೆ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಮದುವೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮನೆಯಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಶಿವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ವಿವಾಹದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಅವಳ ಮನದಾಸೆ ಅರಿತ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಮದುವೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡದೆ ಅವಳ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಗೊಗ್ಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಧೂಪಹಾಕುವ ಸೇವೆಮಾಡುತ್ತಾ ಸನ್ಯಾಸಿನಿಯಾಗಿರಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.[೨೨] ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನಳಾಗಿದ್ದ ಇವಳ ಕಾಲ ೧೧೬೦ ಎಂದು

ಶಿವಶರಣವಚನಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ವೀರಣ್ಣರಜೂರು ಉಲ್ಲೆಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳ ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ನಿಜ ಪವಾಡಗಳು ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ 'ಗುರುರಾಜ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಗೊಂಡಿವೆ. ಒಂದುಸಾರಿ ಗೂಡುಗಲೂರು ರಾಜನಾದ ಚೇರಮರಾಯನು ಕೈಲಾಸದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬಂದಾಗ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ತನ್ನ ಧೂಪದ ಹೊಗೆ ಹಾಕಿ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕೈಲಾಸದ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿದಳೆಂಬ ಕಥೆಕುರಿತು ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನು ತನ್ನ ಗುರುರಾಜ ಚರಿತ್ರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ,

'ಭವರಹಿತೆ ಧೂಪದಾಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯೆಂಬಾಕೆ
ಶವನ ಧೂಪವ ನೀಡಿ ಕೈಲಾಸ ವದವನುಂ
ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ತೋರಿ ಶಂಕರನ ಕೃಪೆ ಪಡೆದಳ್'

ಈಕೆಯ ಭಕ್ತಿ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಇದು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಸಾಕು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಶಿವ ಇವಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಯುವಕನ ರೂಪ ಧರಿಸಿ ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶಿವನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದಾಗ ಶಿವ ಇವಳ ಭಕ್ತಿ ತತ್ಪರತೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇವಳನ್ನು ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಇವಳು ತನ್ನ ಇಡೀ ಜೀವನ ಕಾಯಕಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಭೇದವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಇವಳ ವಚನಗಳು ಶರಣತತ್ವವನ್ನು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಭೋಗವಸ್ತುವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೇವಲ ದೇಹರಚನೆಯಂದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಇಬ್ಬರೂ ಸರಿಸಮಾನರೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಜ್ಞಾನ, ಮಾಡಿರುವ ಸಾಧನೆಗಳು, ಸತ್ಯಶುದ್ಧಕಾಯಕ, ದಸೋಹಗಳು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿರುವ ಅಂಶಗಳು ಈಕೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಚನಗೊಂಡಿವೆ.

೧೯. ದಸರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ವೀರಮ್ಮ :

ವೀರಮ್ಮ ದಸರಯ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ೧೧೬೦. ಗುರು ಶಾಂತೇಶ್ವರಾಎಂಬುದು ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತವಾಗಿದ್ದು ಇವರ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ೫ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಅವು ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಏಕಾದಶ ಪ್ರಸಾದಗಳ ವಿವರ ಹೊಂದಿವೆ. ದಸರಯ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರಮ್ಮ ರಾಮಗೊಂಡೆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ದವರು೨೩. ಪತಿಪತ್ನಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ಸೇವೆ ನಿರತರಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸಿ ದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ವಿಚಾರ, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೨೦. ದುಗ್ಗಳೆ :

ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪತ್ನಿಯೇ ದುಗ್ಗಳೆ. 'ಸತಿ-ಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಪ್ಪದು ಶಿವಂಗೆ ' ಎನ್ನುವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನದಂತೆ ಶಿವ

ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾದ ಶಿವಶರಣೆ. ಈಕೆಯದು ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ಕಾಯಕ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ, ವಸ್ತ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ, ಕೋಲಶಾಂತಯ್ಯ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೭ರ ಚಿಕ್ಕಮುದೇನೂರು ಶಾಸನ, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೯೭ರ ಕಿರಿಯಿಂಡಿ ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨೦೧ರ ಗಿಜಗನಹಳ್ಳಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ಆದ್ಯ ಶರಣದೇವರದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ ದುಗ್ಗಳೆ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಮೂಲತಃ ಶಿವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವಳು. ಮೂಲತಃ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುದನೂರಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಗೊಬ್ಬೂರು ಮತ್ತು ಹಿರಿಯ ಗೊಬ್ಬೂರೆಂಬ ಗ್ರಾಮಗಳಿದ್ದು, ಹಿರಿಯ ಗೊಬ್ಬೂರು ಈಕೆಯ ತವರುಮನೆ. ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಬಂದಾಗ ಹಿರಿಯಗಬ್ಬೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವಿಯ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದ ದುಗ್ಗಳೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾನೆ. ಮರಳನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಪಾಯಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೇಳಿದಾಗ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಸವಾಲನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ದುಗ್ಗಳಾದೇವಿ ಆ ಮರಳನ್ನು ತೊಂಡೆ ಬಳ್ಳಿಯ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಪಾಯಸ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವಸತ್ವ ಹೊಂದಿದ ಸುಶೀಲೆ ದುಗ್ಗಳೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.[೨೪] ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಕವಿ ಶಾಂತಲಿಂಗ ದೇಶಿಕ ಶಾಂತಲಿಂಗ ತನ್ನ ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪತಿಪತ್ನಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಶಿವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿ ಬದುಕು ಬಾಳಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೨೧. ಬತ್ತಲೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ :

ಈಕೆಯ ಕಾಲ ೧೪೩೦ ಎಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈಕೆಯ ಪತಿ ಬತ್ತಲೇಶ್ವರ ಅಂಕಿತ ನಾಮ ನಿಂಬೇಶ್ವರ ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದು ಈಕೆಯ ಒಂದು ವಚನ ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದೆ.

ವ್ರತಾಚಾರನಿಷ್ಠೆಯ ವಿಚಾರ ಇದರ ವಸ್ತು
ತನುಬತ್ತಲೆಯಾದಡೇನು, ಮನಬತ್ತಲೆಯಾಗದನ್ನಕ್ಕ?
ವ್ರತವಿದ್ದಡೇನು? ವ್ರತಹೀನರಾದ ಬಳಿಕ
ನೆರೆದೆಡೆ ನರಕವಯ್ಯಾ ನಿಂಬೇಶ್ವರ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

ವೀರಶೈವ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನ ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯರ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ಬತ್ತಲೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ನಾವದಿಗೆ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಹಾಗೂ ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ಬತ್ತಲೇಶ್ವರನ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯ ವಚನಕಾಲ ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಉಳಿದಿಬ್ಬರು ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯರೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳು ಹೊಲತಿ ಎಂದೂ ಬಸವಪೂರ್ವ ಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ಕುರಿತು ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು

ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ ಈಕೆಯನ್ನು ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದು.ಈಕೆ ಶಾಸನೋಕ್ತ ಶರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ೧೧೪೮ರ ತಾಳೀಕೋಟೆ ಶಾಸನ, ೧೧೯೪ರ ಇಂಗಳಿಗಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ೧೨೭೮ರ ವಿಜಾಪುರ ಶಾಸನಗಳು ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ವೈಷ್ಣವರು ಕಿತ್ತೆಸದ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಷೋಡಶಗಣ ಶರಣರ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಿ ಶರಣ ಧರ್ಮದ ವಿರೋಧಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಶರಣಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವೀರಮಹಿಳೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.[೨೫] ನಾವದಿಗೆ ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯ ಕುರಿತು 'ಬಸವ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಭೀಮಕವಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ತೊನ್ನು ಮುಂತಾದ ರೋಗಗಳಿದ್ದ ರೋಗಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಇವಳೊಬ್ಬ ಹೊಲತಿ ಅಥವಾ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯೆ. ಈಕೆಯ ಸ್ಥಳ ನಾವದಿಗೆ(ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ)ಲ್ಲಿನ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗುವಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈಕೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಆಕೆ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ತೊನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾವದಿ ಪುರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಕ್ಷಣವೇ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಹೊರಟ ಈಕೆ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಬಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ, ತೆವಳುತ್ತಾ ಹಿಮ್ಮಡಿ, ಮೊಳಕಾಲು, ಮೊಳಕೈಗಳು ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದರೂ ಶಿವದರ್ಶನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ವಿಚಲಿತ ಲಾಗದೆ ಇದ್ದಾಗ ಶಿವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಏನು ಬೇಕೆಂದಾಗ ನಾವದಿಗೆ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲಸೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶಿವಲಿಂಗ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಈಕೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಿವಲಿಂಗ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವೀರಮಹಿಳೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಾದ ನಂತರ ತೊನ್ನಿನ ವ್ಯಾಧಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದಿವ್ಯಾಂಗನೆಯಾಗಿ ನಾವದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಎಂಬುವವರು ಇಬ್ಬರು. ಒಬ್ಬಳು ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ನಾವದಿಗೆ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬುದು ಕಥೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರೇ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ತೊನ್ನು ರೋಗಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಮಹಿಳೆ ಯಾಗಿದ್ದು ಆಕೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಅಂಶವೆಂದ ಬಸವಣ್ಣ. ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಯನ್ನು ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ಹೊಲತಿ ಎಂದು ಬಿಜ್ಜಳ ಜರಿದಾಗ ಬಸವಣ್ಣ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಎಲ್ಲರ ಮೈಯಲ್ಲೂ ಹರಿವುದು ರಕ್ತವೇ ಎಂದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದ ಶರಣ ಶಿವನಾಗಮಯ್ಯನ ತೊಡೆಕೊಯ್ಯಲು ಅಲಿ ರಕ್ತದ ಬದಲು ಹಾಲುಕ್ಕು ತ್ತದೆ. ಇದು ಆತನ ಜಾತಿರಹಿತ ಭಕ್ತಿಗೆ ನಾಂದಿ. ಹೀಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನ ಕಥೆ ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ವರದಾನಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆಯು ತೊನ್ನು ನಾಶವಾಗಿ ಶಿವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕಥೆ. ಬಸವಪುರಾಣದ ಪವಾಡ ಈಕೆಯ ನಿಜಭಕ್ತಿ ಸಾರುತ್ತವೆ.

೨೨. ಬೊಂತಾದೇವಿ :

ಈಕೆಯ ಕಾಲ ೧೧೬೦ ಕಾಶ್ಮೀರದ ಮಾಂಡವ್ಯಪುರದ ಅರಸನ ಮಗಳಾದ ಬೊಂತಾದೇವಿಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು'ನಿಜದೇವಿ'. ದೈವಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬಂತೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಶಿವನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡವಳು. ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದರೂ ವೈರಾಗ್ಯತಾಳಿ ಸಕಲ ಸುಖ ಭೋಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಜಿಸಿ ತಾನುಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ದಿಗಂಬರೆಯಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣದತ್ತ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಶಿವನು ಈಕೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸುಂದರ ಯುವಕನಂತೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗು ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಶಿವನೇ ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದ ಆಕೆ ಕಾಮನ ವೈರಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಮದುವೆ ಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶಿವ ಹರದನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತೀಯಾ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಶಿವನೇ ಬಂದಿರುವುದು ತಿಳಿದ ಬೊಂತಾದೇವಿ ನಿನಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಪರಶಿವನು ಆಕೆಯ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ದಿಗಂಬರೆಯಾದ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಬೊಂತೆಯನ್ನುನೀಡಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. (ಬೊಂತ ಇದು ತೆಲುಗು ಮೂಲಪದವಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡದ ಕವುದಿ ಅಥವಾ ಕೌದಿ ಆಗಿದೆ). ಅಂದಿನಿಂದ 'ನಿಜದೇವಿ'ಯಾದ ಈಕೆ 'ಬೊಂತಾದೇವಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಡಗೊಂಡು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಶರಣ-ಶರಣೆಯರು ಚದುರಿ ಹೋದರೂ ಈಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಲಿಂಗೈಕ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳು ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಸ್ಮಯವೆಂದರೆ ಇವಳು ತಾನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಬೊಂತೆಯನ್ನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ತೂರುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಹಾರುತ್ತಾ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೊಡನೆ ಇವಳೂ ಬಯಲಾಗುತ್ತಾಳೆ.[೬] ಈ ಕಥೆಯು 'ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯ' ದ 'ಕಥಾಮಣಿಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ', 'ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ' ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದ್ದು ಬೊಂತಾದೇವಿಯ ವೀರವೈರಾಗ್ಯ ಕುರಿತು ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ ಬೊಂತಾದೇವಿಯ ಐದು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು 'ಬಿಡಾಡಿ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಬಿಡಾಡಿ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಬಂಧನಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಬಯಲುರೂಪಿಯಾದ ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಭಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೨೩. ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರಾಯಮ್ಮ :

ಬಸವಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣನ ಪತ್ನಿ ರಾಯಮ್ಮ ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಮಹಾಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶರಣರ ಸಾನಿಧ್ಯ ಈಕೆಗೆ ವಚನ ರಚಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಶರಣರ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಅನುಭವಮಂಟಪದ ಸದಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಅನುಭಾವಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಈಕೆ ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳ

ಒಂದೇ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆಕಿದೆ. 'ಸಕಲಪುರಾತನರ ವಚನಗಳು' ಹಾಗೂ 'ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ'ಎಂಬ ವಚನ ಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇದು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಅಮುಗೇಶ್ವರ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿರುವ ವಚನವಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಮುಗೆ ದೇವನ ಪತ್ನಿ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ವರದಾನಿಯಮ್ಮ ಅಮುಗೆದೇವನ ಪತ್ನಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಮುಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿರುವ ೧೧೬ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಅಮುಗಿರಾಯಮ್ಮನ ವಚನಗಳು ಎಂದು ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು ಭಾಗ-೪ರಲ್ಲಿ ಆರ್.ಸಿ.ಹಿರೇಮಠ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಈಕೆ ಆಕೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[೨೭]

೨೪. ರೇಕಮ್ಮ (ರೇವಣ ಸಿದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ) :

ರೇಕಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ರೇವಣಸಿದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ. ಇದು ಬಿಟ್ಟು ಈಕೆಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ವಿವರ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.ಸೋಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ, ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರ ಪ್ರಭುದೇವರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಕುರಿತ ಕಥೆಯಿದೆ. ರೇಕಮ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಹೂವಿನದಂಡೆ ಕಟ್ಟಿ, ಹೂವಿನ ದಂಡೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆಂಪುಸಂಪಿಗೆ(ಕೆಂಡಸಂಪಿಗೆ) ಹೂವು ಸೇರಿಸಿ ಆ ಹೂವಿನ ದಂಡೆಯನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಅರ್ಪಿಸುವ ನೇಮವಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ತಪ್ಪದೇ ನೇಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಒಂದು ದಿನ ಕೆಂಪುಸಂಪಿಗೆ ಹೂವು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನೇಮ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ದೇಹದ ಮಾಂಸವನ್ನು ತೆಗೆದೆ ಸಂಪಿಗೆ ಹೂವಂತೆ ದಂಡೆ ಕಟ್ಟಿ ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಳಂತೆ. ಅವಳ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಶಿವ ಮೆಚ್ಚಿದನಂತೆ[೨೮] ಹಾಗೂ ಅವಳ ಉಗ್ರಭಕ್ತಿ ಅವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ರೇಕಮ್ಮನ ಒಂದು ವಚನ ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದ್ದು ಶ್ರೀ ಗುರುಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮ ಹೊಂದಿದೆ. ಆಚಾರಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ತತ್ವ ತಪ್ಪಿದವರನ್ನು ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮರನ್ನು ಕೊಂದವರನ್ನು ಗುರುಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ನರಕದಲ್ಲಿಕ್ಕುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

೨೫. ಸತ್ಯಕ್ಕ :

ಈಕೆಯ ಸ್ಥಳ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿರಾಳಕೊಪ್ಪ ಸಮೀಪದ ಹಿರೇಜಂಬೂರು. ಶಿವಭಕ್ತರ ಮನೆಯ ಅಂಗಳದ ಕಸ ಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕ ಇವಳದಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯ ೨೯ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು 'ಶಂಭುಜಕ್ಕೇಶ್ವರಾ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿವೆ. ಈಕೆ ಏಕದೇವೋಪಾಸಕಳಾಗಿದ್ದು ಶಿವನನ್ನೇ ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಪೂಜಿಸಿದ ಶರಣೆ ಆಗಿದ್ದಳು. 'ಹರಿಹರ' ತನ್ನ 'ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ ಯರಗಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಶರಣೆ ಸತ್ಯಕ್ಕನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅವಳು ಪರಿಪಾಲಿಸಿದ ಏಕದೇವತೋಪಾಸನೆಯ ಭಕ್ತಿ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಕೆಯ ಸೀಮಾತೀತ ಶಿವಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನು

ತನ್ನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹರನೇ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸತ್ಯಕ್ಕನಿಗೆ ಬೇರೆ ದೇವರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈಕೆಯ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಶಿವನು ಭಿಕ್ಷುಕನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾನೆ ಅವಳು ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿದಾಗ ಅದು ಅವನ ಹರಿದುಹೋದ ಜೋಳಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆಗ ಪರಶಿವನು 'ಹರಿದೆ ಹರಿಯಿಂದ ಕಾಳು ಹರಿದ ಹೋಯ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಹರಿ' ಎಂದು ಸತ್ಯಕ್ಕನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ " ಹರಿ ಶಬ್ದ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಕೋಪಗೊಂಡ ಸತ್ಯಕ್ಕ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚುಂಚುಗ (ಸುಟ್ಟುಗ)ದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಡೆತ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇಂತಹ ಭಕ್ತಳ ಚರಣಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದು ಲಕ್ಕಣದಂಡೇಶ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಪವಾಡವನ್ನು 'ಶಾಂತಲಿಂಗದೇಶಿಕ' ತನ್ನ 'ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿಸೂತ್ರ' ಹಾಗೂ 'ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕವಿ 'ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಶಿವಯೋಗಿ' ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[೨೯] ಅವರಿವರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಕಸಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕದ ಉಪಜೀವನ ಮಾಡಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕೂಲಿಕಂಬಳ ಮಾಡಿ ತಂದು ಶರಣರದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಅವಳ ಜೀವನ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದಾಗಿದೆ.

೨೬. ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ :

ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದಾಖಲೆಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದಿನ ಸೂಳೆ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈಕೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು ನಂತರ ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಬದುಕು ನಡೆಸಿದಳೆಂದು ಅವಳ ವಚನದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.[೩೦] ಬ್ರಷ್ಟರ ಟೀಕೆ ಮತ್ತು ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ ಈಕೆಯ ವಚನದ ಸಾರವಾಗಿದೆ. ಹೀನರ ಸಂಗ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಈಕೆಯ ನಿಲುವು. ತಾನು ಮಾಡಿದ ವೃತ್ತಿಯ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಅಂಜಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮ ವಂಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಶರಣತತ್ವವನ್ನು ಮಹತ್ವವನ್ನು, ಕಾಯಕದ ಗೌರವವನ್ನು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಸಂಕವ್ವೆಯ ಕಾಲ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಶರಣೆಯರ ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತೆಕಾರರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨೭. ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ :

ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಹಡಪದ ವೃತ್ತಿ ಅಂದರೆ ಕ್ಷೌರಿಕ ವೃತ್ತಿಯವರು ಈಕೆ ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನ ಪತ್ನಿ ದಲಿತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇವರು ಕ್ಷೌರಿಕ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಕಾಯಕಜೀವಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.[೩೧] ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನ ಆಪ್ತ ಮತ್ತು ನಿಕಟವರ್ತಿ. ಈಕೆ

ಅಪ್ಪಣ್ಣನ ಪತ್ನಿ ಎನ್ನುವುದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರಕದ ಕಾರಣ ಅವಳು ರಚಿಸಿರುವ ವಚನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ದಲಿತರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಕ್ಷೌರಿಕರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ, ಹೊರಗಡೆ ಹೊರಟಾಗ ಅವರು ಎದುರು ಬಂದರೆ ಅವರ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ಅಪಶಕುನ ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವ ಕಾರಣ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿನಿಂತ ಈಕೆ ಕನಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ, ಉತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದೆ ಸತ್ಯಶರಣರ ಪಾದವಿಡಿದೆ[೩೨] ಎಂಬ ವಚನದ ಮೂಲಕ ವೈದಿಕನೆಲೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹುಟ್ಟು, ಜಾತಿ, ವಂಶ ಪರಂಪರೆ ಮೊದಲಾದ ದರ್ಜೆಗಳನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ ಪ್ರಸಾದ ಮುಕ್ತಿಯ ಫಲಗಳಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಈಕೆ ಮಹಾನ್ ಶರಣೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದು ಇವರು ಈಕೆಯ ಗುರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ಹಡಪದ ಎಂಬುದು ಆಕೆಯ ಗಂಡ ಅಪ್ಪಣ್ಣನ ಕುಲವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣ ಈಕೆ ಜಾತಿ ವೈರುಧ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದಲಿತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸತಿಪತಿ ಭಾವ, ಗಾದೆ, ದೇಶೀಪದಗಳು ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಶರಣರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೨೮. ಹಾದರ ಕಾಯಕದ ಮಾರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಗಂಗಮ್ಮ :

ಎಲ್ಲಾ ಕಾಯಕಗಳು ಸಮಾನ ಗೌರವ ಹೊಂದಿವೆ ಎಂದು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾದರದ ಕಾಯಕದ ಮಾರಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗಮ್ಮ 'ಗಂಗೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದೆ. ಈಕೆ ಮೊದಲು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಂತರ ಶರಣರ ಸಾನಿಧ್ಯದಿಂದ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಯಕಜೀವಿಯಾದಳು.[೩೩] ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿ ಬಸವಣ್ಣನ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ ಹಾಗೂ ಗಂಗಮ್ಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ದೊರೆತಿರುವ ಈಕೆಯ ವಚನವು ಕಾಯಕದ ಮಹತ್ವ ಹಾಗೂ ವ್ರತಾಚಾರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

೨೯. ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ :

ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ ಬಸವಣ್ಣನ ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಂಡತಿ. ಬಲದೇವ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗಳಾದ ಈಕೆಯ ಒಂಭತ್ತು ವಚನಗಳು ದೊರಕಿವೆ ಹಾಗೂ 'ಗಂಗಾಪ್ರಿಯ ಕೂಡಲಸಂಗ' ಎಂಬುದು ಅಂಕಿತನಾಮ. ಸಿಂಗಿರಾಜನ 'ಸಿಂಗಿರಾಜನ ಪುರಾಣ', 'ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ' 'ಗುರುರಾಜನ ಚಾರಿತ್ರ', 'ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಪತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸತೀಮಣಿಯಾದ ಈಕೆ ಬಸವಣ್ಣನ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಸಿದ್ಧರಸನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದು ಅವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಿ ಹರಿಹರ ಕವಿ ಆತನ 'ಶಿವಶರಣರ ರಗಳೆ' ಅರವತ್ಮೂರು ಪುರಾತನರ (ಅಂದರೆ ತಮಿಳಿನ 'ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಅರವತಮೂರು ಶಿವಭಕ್ತರ ಕಥೆ) ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಕೆಯ ನಾಲ್ಕು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಗನ ಅಗಲಿಕೆಯ ದುಃಖ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿನಿಷ್ಠೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ.

೩೦. ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ :

ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ನಾಗಮ್ಮ ಅಥವಾ ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ. ಈಕೆ ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣನ ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಹೋದರಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು ಬಸವಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚೆನಸಂಗಯ್ಯ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಈಕೆಯ ಪತಿ ಶಿವದೇವನೆಂದು ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನ ಎಂದು ಸಿಂಗಿ ರಾಜ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ[೩೪] ಹಾಗೂ ಕಕ್ಕಯ್ಯನ ಮನೆ ಪ್ರಸಾದದಿಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಈಕೆಗೆ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಜನಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಿರಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ ತನ್ನ ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ ಬಸವಣ್ಣನ ಅಕ್ಕ ಅಥವಾ ತಂಗಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಕೆಯ ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವ ಮೊದಲನೇ ಕಾವ್ಯ ಬಸವಪುರಾಣ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭೀಮ ಕವಿಯು ಬಸವಣ್ಣ ಬಾಗೇವಾಡಿಯಿಂದ ಕೂಡಲಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನುಜೆ(ತಂಗಿ)ಯಾದ ನಾಗಲಾದೇವಿ ಹಾಗೂ ಸತಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಸಹಿತ ಹೊರಟನೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ ಅಕ್ಕ ಅಲ್ಲ ತಂಗಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಾದಿ ಮಹಾದೇವಯ್ಯನ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯಳಾದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಲಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಭೀಮಕವಿಯಂತೆಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಂತರದ ಲಕ್ಕಣ ದಂಡೇಶ ಹಾಗೂ ಸಂಗಿರಾಜ ಅವರು 'ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಕ' ಎಂಬುದು ಗೌರವಸೂಚಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನ ಅಕ್ಕನೆಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿದಾಗ ಈಕೆ ಬಸವಣ್ಣನ ತಂಗಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗುತ್ತದೆ.[೩೫] ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಡಿವಾಳಮಾಚಯ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಪ್ರಭುದೇವ ಅಜಗಣ್ಣ, ತನ್ನ ಮಗ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನಿಂದ ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಆಸೆ ಕಳೆದು ಅಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದೆನೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

೩೧. ನೀಲಮ್ಮ :

ನೀಲಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನ ಎರಡನೆ ಹೆಂಡತಿ. ಸಂಗಯ್ಯ ಹೆಸರಿನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ೧೨೬ ವಚನ ಲಭ್ಯವಿದ್ದು ವಚನಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರವಚನ, ಕಾಲಜ್ಞಾನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ.ಈಕೆಗೆ ಬಾಲಸಂಗಯ್ಯ ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನೆಂದು ವೀರಶೈವ ಕಾವ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಲಕ್ಕಣದಂಡೇಶ ನೀಲಲೋಚನೆ, ನೀಲಮ್ಮ, ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವ ಈಕೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ತಂಗಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ ಸಿದ್ಧರಸನ ಮಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಿಂಗಿರಾಜ ಕವಿ ನೀಲ ಲೋಚನೆ ಸಿದ್ಧರಸನ ಮಗಳು ಹಾಗೂ ಬಿಜ್ಜಳದೊರೆಯ ಸಾಕುತಂಗಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವಳ ಜೀವನದ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿವರ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಈಕೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನು ಆಗಮಿಸಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸತಿ–ಪತಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ. ಕಲ್ಯಾಣಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಂಗಡಿಗಿಯಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಳಾದಳೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ.[೫೬] ನೀಲಮ್ಮನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಗ ಸಂಗಯ್ಯನ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವು, ಅನುಭಾವ ವಿಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ.

೩೨. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ :

ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಊರು ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಎಂದು ಶಾಂತಲಿಂಗದೇಶಿಕ ಕವಿಗಳ 'ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ, ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಳು ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವದ ನುಡಿಗಳು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದವಿಲ್ಲದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಚರಿತ್ರೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಸಹೋದರ ಅಜಗಣ್ಣ ಶರಣರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅಜಗಣ್ಣನನ್ನೇ ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ತನ್ನ ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತವನ್ನು 'ಅಜಗಣ್ಣತಂದೆ' ಎಂಬುದಾಗಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಮುಮತ್ತೂರು ವಚನಗಳು ದೊರಕಿದ್ದು ಅನುಭಾವದ ಆಳವನ್ನು ಅವು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈಕೆ ವಿವಾಹಿತೆಯಾಗಿದ್ದು ಹತ್ತು ವರ್ಷದವಳಿದ್ದಾಗ 'ಮಸಳಿಕಲ್ಲು' ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಇದು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಈಕೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅಜಗಣ್ಣನೇ ಈಕೆಗೆ ಗುರು ಮತ್ತು ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಆರಾಧ್ಯದೈವ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಸೋಮೇಶ್ವರನಾದ ಕಾರಣ (ಅಂಕಿತ ಮಹಾಘನ ಸೋಮೇಶ್ವರ) ಆಕೆಯ ತವರುಮನೆ ಲಕ್ಕುಂಡಿ ಎಂದು ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[೫೭] ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಮರುಳ ಶಂಕರದೇವ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ಮೊದಲಾದ ಶರಣ–ಶರಣೆಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

೩೩. ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ :

ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಈಕೆ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು. ಇವರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಮಹಾದೇವ ಭೂಪಾಲ ಮತ್ತು ಗಂಗಾದೇವಿ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಶರಣರ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಠವಾದ ದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿಗಳು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ರಾಜಮನೆತನದ ದಂಪತಿಗಳಾದರೂ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಆಂದೋಲನದೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಗೊಂಡು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಆರು ಸಾವಿರ ಜಂಗಮ ರಿಗೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಶಿವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಇವರು ರಾಜವೈಭೋಗ ವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡಿ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇವರ ಸರಳತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸಲ ಜಂಗಮರು ಮೋಳಿಗೆ ಮಹದೇವ ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವಿಯರ ಮನೆಯ ಅಂಬಳಕ(ಗಂಜಿ) ಸವಿದು ಬಂದು ಅದರ ರುಚಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಬಸವಣ್ಣ ಸ್ವತಃ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಅವರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲು ಮಾರುವೇಷದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮನಂತೆಯೇ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಿ ಮಾತ್ರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಆದರ ಆತಿಥ್ಯ ಸೇವಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅಂಬಳಕ ಸವಿದ ನಂತರ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಅವರ ಮನೆಯ ಪೂಜಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ತುಂಬಿದ ಚೀಲವನ್ನು ಇರಿಸಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮಹಾದೇವ ತನ್ನ ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯದಂತೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪೂಜಾ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿರುವ ಹೊನ್ನಿನ ಚೀಲ ನೋಡಿ ಈ ಕುರಿತು ಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಇದು ಯಾರದು? ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾದೇವಿ ಜಂಗಮನೊಬ್ಬ ಆಗಮಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಬಳಕ ನೀಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇದು ಇವರ ದಾಸೋಹ ನಿಷ್ಠೆ ನಿರಪೇಕ್ಷಾ ಭಾವವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೂಡಿರುವ ತಂತ್ರ ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಆ ಹೊನ್ನಿನ ಚೀಲವನ್ನು ಮರಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಇವರ ನಿಜ ಭಕ್ತಿ, ಕಾರ್ಯಶುದ್ಧತೆ ತೋರಿ ಶರಣರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಶರಣರೆಲ್ಲ ಐಕ್ಯರಾದಾಗ ಮಾರಯ್ಯ ತಾನೂ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಮಹಾದೇವಿಯ ಬಳಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾದೇವಿ "ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತು ಕೈಲಾಸವುಂಟೇ?" ಎಂದು ಆತನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ದಾಂಪತ್ಯದ ಅನ್ಯೋನತೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನ, ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹದಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ ಇವರೀರ್ವರೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ 'ಮೋಳಿಗೆಕೇರಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈಕೆಯ ೬೯ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು "ಎನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ನಿಃಕಳಂಕ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮವನ್ನು ಒಳಗೊಮಡಿದೆ. ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಈಕೆಯ

ವಚನಗಳು ನಡೆ–ನುಡಿ, ದಾಂಪತ್ಯದ ಸತ್ಯತೆ, ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತವೆ.[೩೭] ಇವರ ಕುರಿತು ಬಸವಪುರಾಣ, ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ, ಗೌರವಾಂಕನ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನ ಪುರಾಣ, ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ, ಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರ ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳು ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಅಧ್ಯಯನ ಸಂ.೩, ಲೇ.ಚ.ನ.ಶಂಕರರಾವ್

೨. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫ ಪು.೧೫,೧೬&೧೭ಸಂ. ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩

೩. ಅದೇ ಪುಟ.೧೫-೨೦ ಹಾಗೂಅಮುಗೆರಾಯಮ್ಮ-ದೇವಯ್ಯ, ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣ-ರಾಯಮ್ಮ,ಲೇ.ಬ.ಹ.ರಮಾಕುಮಾರಿ, ವಚನಚಿಂತನ ಮಾಲೆ ಶ್ರೀಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಮೈಸೂರು ಪು.೨೧&೨೨

೪. ಅದೇ ಪುಟ.೧೭-೨೦ ಹಾಗೂಅಮುಗೆರಾಯಮ್ಮ-ದೇವಯ್ಯ, ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣ-ರಾಯಮ್ಮ,ಲೇ.ಬ.ಹ.ರಮಾಕುಮಾರಿ, ವಚನಚಿಂತನ ಮಾಲೆ ಶ್ರೀಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಮೈಸೂರು ಪು.೨೧&೨೨

೫. ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರುಒಂದುಅಧ್ಯಯನ ಪು.೨೬೮ & ೨೬೯ ಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭,ಸಿ.ಟಿ.ಗುರುಪ್ರಸಾದ್, ನೀಲಗಾರರು; ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕಸಮುದಾಯದ ಅಧ್ಯಯನ,೨೦೦೨.

೬. ಅದೇ ಪು.೨೬೮ &೨೬೯ ಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭

೭. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ ಪು೩೮೮ & ೩೯೦.

೮. ತಳಸ್ಥರದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪುಟ.೩೨,೩೩ದೊಡ್ಡನಾಯ್ಕ ಹೆಚ್. ೨೦೧೩-೧೪ ಹಾಗೂ ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಪು.೩೪೬ಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭, ಸಿ.ಟಿ. ಗುರುಪ್ರಸಾದ್, ನೀಲಗಾರರು; ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯದ ಅಧ್ಯಯನ,೨೦೦೨.

೯. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೪೪ ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು.೧೯೯೩

೧೦. ಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫ ಪುಟ.೨೩, ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು.೧೯೯೩

೧೧. ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರುಒಂದುಅಧ್ಯಯನಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭

೧೨. ಕದಿರರೆಮ್ಮವ್ವೆಯ ವಚನಗಳು ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ೫ ಪು.೧೧೧ & ೧೧೨ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩

೧೩. ತಳಸ್ಥರದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪು.೪೭,೪೮ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪು.೪೪

೧೪. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫ ಪು.೩೬,೩೭ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩

೧೫. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೨೭೫, ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು. ೧೯೯೩

೧೬. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫ ಪು.೨೭ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು೧೯೯೩

೧೭. ಅದೇ ಪುಟ೨೭&೨೮

೧೮. ಅದೇ ಪು.೨೯ & ೩೦.

೧೯. ಅದೇ ಪು.೩೦ & ೩೧.

೨೦. ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರುಒಂದುಅಧ್ಯಯನ ಪು.೨೫೧ & ೨೫೨ಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭

೨೧. ಅದೇ ಪು.೨೭೩

೨೨. ಅದೇ

೨೩. ಅದೇ ಪು.೩೩

೨೪. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ-೫ ಪು.೦೭ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩

೨೫. ಅದೇ ಪು.೩೮ & ೩೯.

೨೬. ಅದೇ ಪು.೪೨.

೨೭. ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರುಒಂದುಅಧ್ಯಯನ ಪು.೧೫೪,೧೫೫ & ೧೫೬ ಮ.ನ.ಜ.೧೯೯೭

೨೮. ಅದೇ

೨೯. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೪೫ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩ ಹಾಗೂ ದಲಿತವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರುಒಂದುಅಧ್ಯಯನ ಮ.ನ.ಜ. ೧೯೯೭.

೩೦. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೪೭ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩ , ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪು.೧೪೪ ಲೇ.ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ

೩೧. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೪೭ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು. ೧೯೯೩

೩೨. ಅದೇ ಪು.೩೫,೩೬ & ೩೭.

೩೩. ಅದೇ

೩೪. ಅದೇ

೩೫. ಅದೇ

೩೬. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಕ್ಕಡಾ.ವಿನಯಾ ವಚನಚಿಂತನಮಾಲೆ ಸಂ.ಬರಗೂರುರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ
ಶ್ರೀ ಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಮೈಸೂರು ೨೦೧೫ ೩೨
೩೭. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫, ಪು.೪೦,೪೧, ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು ೧೯೯೩.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೬

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ

೬.೧. ಸಂವೇದನೆ ಪದದ ಅರ್ಥ

೬.೨. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ

೬.೩. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಳ್ನುಡಿ, ವಚನ, ವಚನಾಗಮವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗವಾಗಿದೆ. ಇವು ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿದ್ವತ್‌ವಲಯದವರೆಲ್ಲರೂ ಜೀವನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಆತ್ಮಧ್ವನಿಯಾಗಿವೆ. ವೇದ, ಬೈಬಲ್, ಖುರಾನ್‌ಗಳಂತೆಯೇ ಪವಿತ್ರ ಪೂಜನೀಯವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ರಿಗೂ ದಾರಿದೀಪವಾಗಿವೆ.

ವಚನಕಾಲವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಶರಣಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮನುಶಾಸ್ತ್ರದ ಪೊರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳಚಿ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷ ಸಮನಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅಪ್ರತಿಮ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಗುರಿ ತಲುಪಿದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಯಿತ್ರಿ ಕಂತಿಯ ನಂತರ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತೀವ್ರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಆಂದೋಲನ ಮಾಡಿದರು. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದರು. ಇದು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮೂವತ್ತಾರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಶಿವಶರಣೆಯರು ವಚನರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ, ಹೊಲತಿ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಯ ಸತಿ, ಕಾಳವ್ವೆ, ಕುಂಬಾರ ಗುಂಡಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕೇತಲದೇವಿ, ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ದಲಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದು ಈ ಕಾಲದ ಅಸಾದೃಶ್ಯ ಸಂದರ್ಭವಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಅಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಬಂಧದ ಎಲ್ಲೆಮೀರುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಜೀವಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಕೊಟ್ಟು ಅವಳ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದ್ದು ವಚನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅನುಭವಗಳು ಒಬ್ಬ ದಲಿತಸ್ತ್ರೀಯ ಅನುಭವಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಜಾನಪದ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಂದಿನ ಮಹಿಳೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಭಿನ್ನತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಷಯ ವಿನ್ಯಾಸ, ನಿರೂಪಣೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಕಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ ಅಂದರೆ ಸಮಾಜ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದುರ್ಬಲಲಿಂಗಿಯೆಂದು ನೋಡುವ ಅಂಶ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಲೋಪ, ಕ್ರೌರ್ಯ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ತೆಗೆದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳೆಯರ ಬಗೆಗೆ ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಗೌರವದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಮಾಯೆಯಲ್ಲ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮಾನಳು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಪಡೆದು ವಿಚಾರಮಂಥನ ಮಾಡಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಸಮಾಜದ ಅಂಕುಡೊಂಕು ಸರಿಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚಿಸಿದಳು.

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟಗಳ ನೇರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಸಮಾಜದ ಅಡಿಪಾಯದಂತಿರುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ, ತಾಯಿಯಾಗಿ, ಸಹೋದರಿಯಾಗಿ, ಸೊಸೆಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಹಲವಾರು ಆಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಅನುಭವಿಸುವ ಯಾತನೆಗಳು ಹಲವಾರು ಆಗಿವೆ. ವಚನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವುದಾದರೆ ವಚನಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಾಗ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪುರುಷ ಜಗತ್ತು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕಾರಣ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸಗಳ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮರುವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ನಡುವಿನ ಜೈವಿಕತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವದ ಭಿನ್ನತೆ ಯಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಅನುಭವದಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನತೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಗಂಡು ಯಾವುದೇ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊರ ಹಾಕುವಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವುದು ಕಠಿಣ. ಇಂತಹ ಕಠಿಣವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ನರಳಿದ್ದಾಳೆ. ಅದನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದು ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ

೬.೧. ಸಂವೇದನೆ ಪದದ ಅರ್ಥ :

"ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ 'Sensibilitas' (SENSIBILITAS)"[೧] ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಖಜಚಿಖಿಭುಟುಣಥಿ ಎಂಬ ಪದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಇದು ನಾಮಪದವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಸ್ತು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದು ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂವೇದನೆ ಎಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ಗುಣ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಸರದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅನುಭವಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅರಿವು ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಈ ಅರಿವು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನುಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ, ಸಂವೇದನೆ, ಭಾವನೆ, ಅನುಭೂತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು.

ಕಾಲ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ಸಂಬಂಧ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಕಾಲವೇ ಮನುಷ್ಯನ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಎಂಬುದು ಸಂತೋಷ ಅಥವಾ ದು:ಖ ಎರಡರಿಂದ ಕೂಡಿರಬಹುದು ಮತ್ತು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದು, ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಂವೇದನೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಸರಳವಾದುದಲ್ಲ. ಅದು ಸಂತಸ, ನೋವುಗಳಿಂದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಬರಹದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

'Sensation' ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲಪದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಸಂವೇದನೆ' ಎಂಬ ಪದವಿದೆ. 'ಸಂವೇದ' 'ಸಂವೇದನೆ' ಎಂದು ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೊಳಿಸಿ 'ಸಂವೇದನೆ' ಎಂದರೆ 'ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟ್ಟುವಿಕೆ' 'ಅನುಭವ', 'ಹೊಳೆಯುವಿಕೆ', ಜ್ಞಾನ, ಭಾವನೆ, ಅರಿವು[೨] ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುತ್ತದೆ.

ಇದರಂತೆ ಆಂಗ್ಲಪದವಾದ 'Sensation' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "Consciousness of perceiving or seening to perceive some state or affection of one's body,its parts or one's mind or emotions contents of such consiciousne"[೩] ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಂವೇದನೆ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ "ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾವನೆ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಳದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಯಾವುದೇ ಜನಾಂಗದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಾಳದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಯಾವುದೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಸಂವೇದನೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ".[೪] ಇದು ತಾತ್ವಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಲಿಂಗ, ಕೋಮು, ವರ್ಗಗಳ ಸಂವೇದನೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವ ಮೂಲಕ ದಲಿತಸಂವೇದನೆ,

ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವು, ಸಂಕಟ, ಅಪಮಾನಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಅನುಭವಗಳೇ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ದಲಿತರಾದ ಇವರು ಅಂದರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅಲಕ್ಷಿತಗೊಂಡಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಅಲಕ್ಷಿತ ಭಾವದಿಂದ ಉಂಟಾದ ವೈರುಧ್ಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದು ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದ 'ದಲಿತ' ಪದ ವಿಶೇಷ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ 'ದಲಿತ' ಎಂದರೆ ಅಲಕ್ಷಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಜೊತೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ವಚನದ ತಾತ್ವಿಕ ಸಂಕೇತ."

ವಚನಪೂರ್ವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಮಾತೃ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಗೌರವಸ್ಥಾನ ಪಡೆದು ಕುಟುಂಬದ ಸಮಗ್ರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಪರಾಧೀನಳಾಗಿ ಅವಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾಯಿತು. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ನಿಯಮ-ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡರು. ಅಬಲೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಉಸಿರುಗಟ್ಟುವ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಜೀವಂತ ಶವವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಿದರು.

೬.೨. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆ :

ಶರಣರು ಆತ್ಮಸಮಾನತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಕೇವಲ ದೇಹ ರಚನೆಯೆಂಬುದು ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂದು ಭೇದ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿದರು. ಆದ್ಯವಚನಕಾರ ದಾಸೀಮಯ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷವೆಂಬ ಬೇಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೊಡಲಿ ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ವಚನ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

"ಮೊಲೆ ಮೂಡಿ ಬಂದೆಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಮೀಸೆಕಾಸೆ ಬಂದೆಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು
ನಡುವೆ ಸುಳಿವಾತ್ಮನು
ಹೆಣ್ಣು ಅಲ್ಲ ಗಂಡು ಅಲ್ಲ ರಾಮನಾಥ"
(ವಚನ. ಪು.೪೫೧ ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ.)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಮಾನತೆಯನ್ನು ದಾಸೀಮಯ್ಯನು ದೈಹಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲು ಭೇದ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಆದರೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಂಥಹ ವಿಚಾರವನ್ನು ದಾಸೀಮಯ್ಯ ನಗೆಮಾರಿತಂದೆ ಇತರೆ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಹೆಣ್ಣು ಕಂಡು ಹೆಚ್ಚಿ ಹೆಕ್ಕಳಬಡುವಂತೆ
ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿರೋ ಶಿವಲಿಂಗದೇವನ"
ಕರಣದಿಚ್ಛೆಗೆ ಹರಿದು, ನರಕದಲ್ಲಿ ನೆರೆದು
ಬರುದೊರೆಹೋಗದೆ, ಮರೆಯದೆ ಪೂಜಿಸಿ,
ನಮ್ಮ ರಾಮನಾಥ (ವಚನ. ಪು.೪೫೩ ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಎಂದು ಹೇಳಿದ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಶಿವಲಿಂಗದೇವನ ಕಡೆ ಗಮನಸೆಳೆದರೆ, ನಗೆಯಮಾರಿ ತಂದೆಯು ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲಣ ಮೋಹ ಕಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಯೋನಿಕಂಡಾಗ ದಣಿಯಿತ್ತು
ಹೊನ್ನಿನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಕೂಡಿ ಭಿನ್ನವಾಗಲಾಗಿಯ ದಣಿಯಿತ್ತು
ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಅರಿಗಳ ಮುರಿದ
ಹರವರಿಯಾದಾಗಲೆ ದಣಿಯಿತ್ತು
ಇವನೊಂದುವ ಕಾಣದ ಮೋಹ ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡದು
ಇದರ ಸಂದನಳಿದು ಹೇಳಾ, ಆತರವೈರಿ ಮಾರೇಶ್ವರಾ"
(ವಚನ. ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ತುಂಬಾ ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನಗೆಮಾರಿತಂದೆ, ನೇರವಾಗಿಯೇ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಹೊನ್ನು-ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ ಅದರ ಮೋಹ ಬಿಡದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಈ ವಚನಕಾರ, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ವಿಕೃತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕಂಡು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಮೋಳಿಗಮಾರಯ್ಯನೆಂಬ ವಚನಕಾರ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ಹೆಣ್ಣು ಹೊರಗಣದೆಂದು, ಹೊನ್ನು ಹೊರಗಣದೆಂದು,
ಮಣ್ಣು ಹೊರಗಣದೆಂದು

ಸುಬೋಧೆಯ ಇದಿರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ದುರ್ಬೋಧೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ನಡೆವುತ್ತಿಹ

ದುರ್ಗುಣಿಗಳ ಕಂಡು ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತ್ತು ನಿಃಕಳಂಕಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ"

(ಮೋಳಿಗೆಮಾರಯ್ಯನ ವಚನಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಚನಸಂಪುಟ ೩ ವಚನ೫೯)

ಇಂತಹ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಸಹಜವಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸುಖ, ಭೋಗಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಅವುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಮೋಸಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾಗಿದೆ.

ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗಿರುವ ಗಂಡಿನ ಮೋಹ ಹಾಗೂ ಗಂಡಿನ ಬಗೆಗಿರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೋಹ ಇವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಹಾಗೂ ಸಹಜವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಶರಣರು ಇಂತಹ ಮೋಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುವವರನ್ನು ಅವರು ಮನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ.

"ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆದಾಡುವನ್ನಬರ

ಅವರುಹಿರಿಯರುಎಂತಪ್ಪರೊ?"

(ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯನ ವಚನಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಚನಸಂಪುಟ ವಚನ ೧೫೬)

ಎಂದು ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಇದನ್ನೇ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಹೆಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟಡೇನು ಹೊನ್ನಿನಾಸೆ ಉಳ್ಳನ್ನಬರ?

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಿರಿಯತನ ಸಾಲದು"

(ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ವಚನ ಚಿಂತನಮಾಲೆ ಪು.೫೨)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗೆ ತುಂಬ ಗೌರವವುಳ್ಳ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳು ಆತನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಯಾಗಿವೆ.

"ಶಿವಲಿಂಗ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ

ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ನೋಡಿದಡೆ, ಅಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಿಲ್ಲ"

(ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ವಚನ ಚಿಂತನಮಾಲೆ ಪು.೬೭)

ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನೇ ಬಸವಣ್ಣನು "ಛಲಬೇಕು ಶರಣಂಗೆ ಪರಸತಿಯನೊಲ್ಲೆನೆಂಬ"[೬] ಎಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶರಣರು ರತಿಸುಖವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರತಿಸುಖವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಡೆ ಆ ಮೋಹ–ವ್ಯಾಮೋಹಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಸ್ತ್ರೀ, ಪರಧನದ ಮೋಹ ಬಿಟ್ಟು ಬಾಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ರತಿಯಿಂದ ರತ್ನ ಗತಿಯಿಂದ ವಾದ್ಯ
ಸದ್ಗತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ನಿರ್ಗತಿಯಿಂದ ವಿರಕ್ತಿ..."
(ವಚನ ಸಂಪುಟ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಪು.೩೫೬)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ರತಿಸುಖವೆಂಬುದು ಸಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು ಸರಿಸಮಾನರೆಂದು ಸಾರುವ ಚೌಡಯ್ಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ, ಅದು ಆತನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ.

"ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗ ಪತಿ' ಎಂಬರು
ಶರಣ ಹೆಣ್ಣಾದ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತು
ಲಿಂಗ ಗಂಡಾದ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತು?
ನೀರುನೀರು ಕೂಡಿ ಬೆರೆದಲ್ಲಿ ಭೇಧಿಸಿ ಬೇರೆ ಮಾಡಬಹುದೇ?
ಗಂಡುಹೆಣ್ಣು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಆತುರಹಿಂಗಿ ಘಟಬೇರೆಯಿತ್ತು
ಇದುಕಾಣ ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಎಂಬ ಮಾತು ಮೊದಲಿಗೆ
ಮೋಸ ಲಾಭಕ್ಕಧೀನವುಂಟೇ?ಎಂದ ನಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ
(ಅಂಬಿಗರಚೌಡಯ್ಯ ವಚನಚಿಂತನಮಾಲೆ ಪು.೯೬)

ಎನ್ನುವ ಚೌಡಯ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ ತುಂಬ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರೂ 'ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ'ಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ, ಶರಣನೇ ಏಕೆ ಸತಿಯಾಗಬೇಕು, ಲಿಂಗವೇ ಏಕೆ ಪತಿಯಾಗಬೇಕು? ಮತ್ತೆ ಇವೆರಡೂ ಸತಿ-ಪತಿಗಳಾದದ್ದು ಯಾವಾಗ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಚೌಡಯ್ಯ 'ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಮೊದಲಿಗೆ ಮೋಸವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಾಗೇ ಮುಂದುವರಿದು
ಕೇಳಿರಯ್ಯಾ ಮಾನವರೆ
ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಮನಸ್ಸು ಒಂದಾಗಿದ್ದರೆ
ದೇವರಮುಂದೆ ನಂದಾದೀವಿಗೆಯ ಮುಡಿಸಿದಹಾಗೆ
ಗಂಡಹೆಂಡತಿರ ಮನಸ್ಸು ಬೇರಾದರೆ
ಗಂಜಳಿದೊಳಗೆ ಹಂದಿ ಹೊರಳಾಡಿ
ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಬಂದು ಮೂಸಿದ ಹಾಗೆ
(ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನಗಳು, ಸಂ.ಎಸ್.ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಪು.೫೬)

ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ ಪತಿ-ಪತ್ನಿ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿದ್ದರೆ ಬದುಕಿನ ಬಂಡಿ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವುದು. ಅವರ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆ ದೇವರ ಮುಂದಿನ ದೀಪವಿದ್ದಂತೆ. ಅದೇ ಅವರಿಬ್ಬರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವಗಢ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದು ಕೆಸರು ರಾಡಿ ಅಥವಾ ಸಗಣಿರಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಂದಿಗಳು ಹೊರಳಾಡಿದಂತೆ ಜೀವನ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿರಲು ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ ಸಮಚಿತ್ತದಿಂದ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸಮಾನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರು ವಚನಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಬಗೆಗೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರು ಗೌರವಯುತ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಎನ್ನ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ಮಹದೇವಿಯಕ್ಕನ ನಿಲುವು ನೋಡಯ್ಯ ಪ್ರಭುವೇ' ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣ ಹೇಳಿದರೆ 'ನಿಜಪದವ ನೈದಿದ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ಶ್ರೀಪಾದಕ್ಕೆ ನಮೋ ನಮೋ ಎಂಬೆನು' ಎಂದು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ನಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ನಿಲುವಿಂಗೆ ಶರಣೆಂದು ಶುದ್ಧನಾದೆನು' ಎಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮ ಹೇಳಿದರೆ 'ಗುಹೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಲಿಂಗವಾದ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕಗಳ ನಿಲುವಿಂಗೆ ಶರಣು ನುಡಿರ್ದೆನು" ಎಂದು ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವೇ ಶರಣೆಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮೊಂದಿಗಿದ್ದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪುರುಷರಿಗೆ ಈ ಮಹಿಳೆಯರು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಅಂದಿನ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಯ್ದಕ್ಕಿಲಕ್ಕಮ್ಮ, ನೀಲಮ್ಮ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಈ ಮುಂತಾದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಿ ದ್ದಾರೆ. ಈ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮಹಿಳೆಯ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡದಿದ್ದರೂ, ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಲ್ಲಾಡಿದ ಕೆಲವು ನುಡಿಗಳು ತುಂಬ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

"ಮಡದಿಯೆನಲಾಗದು ಬಸವಂಗೆ ಎನ್ನನು
ಪುರುಷನೆನಲಾಗದು ಬಸವನೆನಗೆ
ಉಭಯದ ಕುಲವ ಹರಿದು ಬಸವಂಗೆ ಶಿಶುವಾದೆನು,
ಬಸವನೆನ್ನ ಶಿಶುವಾದನು
ಪ್ರಮಥರು ಪುರಾತನರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ
ಸಂಗಯ್ಯನಿಕ್ಕಿದ ದಿಬ್ಯವ ಮೀರದೆ ಬಸವನೊಳಗಾನಡಗಿದೆ."
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ .ಪು.೨೬೦-೨೬೧ನೀಲಮ್ಮನ ವಚನಗಳು)

ಎಂದು ಹೇಳುವ ಬಸವಣ್ಣನ ಸತಿ ನೀಲಲೋಚನೆ ಸತಿ–ಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

"ಹೊನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಹೊನ್ನಿಂಗೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುದ್ದವೆ?
ಹೆಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಹೆಣ್ಣಿಂಗೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುದ್ಧವೆ?
ಮಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಮಣ್ಣಿಂಗೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುಧ್ಧವೇ?
ಅಂಗವ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಅಂಗಕ್ಕೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುಧ್ಧವೇ?
ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುಧ್ಧವೇ?
ಜಗವ ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂಬರು,
ಜಗಕ್ಕೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುಧ್ಧವೇ?
ಇದುಕಾರಣ,ಪರಂಜ್ಯೋತಿಪರಮಕರುಣಿಪರಮಶಾಂತನೆಂಬ ಲಿಂಗವು
ಕೋಪದ ಮುನಿಸನರಿದಡೆ ಕಾಣಬಹುದು, ಮರೆದೆಡೆ ಕಾಣಬಾರದು.
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ಪು. ೨೨೩,೨೨೪ ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ವಚನಗಳು)

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಗಜೇಶಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಂಬಂದಿಸಿ ದಂತೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗ ವನೊಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವವರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಈ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಲಿಂಗವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದ ಮೂಲಕ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲು ಆ ಕಾಲದ ಶರಣರು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದ ವಚನಕಾರರು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಮಹಿಳೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಚಳವಳಿಯೊಂದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತಿರುವುದು ಚರಿತ್ರೆಯು ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವಳು. ಅವಳು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮೊಲೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು,
ಮೀಸೆಕಾಸೆ ಬಂದಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು,
ಈ ಉಭಯಜ್ಞಾನ
ಹೆಣ್ಣೋಗಂಡೋ ನಾಸ್ತಿನಾಥ.
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ಪು ೨೨೭ ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯ
ವಚನಗಳು.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಹೊರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವು ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸರಿಸಮವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆಯ ರೂಪ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಹಕ್ಕನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು. ಅರಿವು, ಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಕೇವಲ ಗಂಡಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಪುರುಷನೇ ಸರ್ವವನ್ನು ಅರಿತವನು, ಅವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಮನುವಿನ ಲೆಕ್ಕಚಾರವೂ ಈ ಒಂದು ವಚನದಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯೂ ಪುರುಷನಂತೆ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವ ಛಲ-ಬಲ ಹೊಂದಿದ್ದಾಳೆಂದು ಸಾರುತ್ತಾಳೆ. ಶರಣರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಆತ್ಮಸಮಾನತಾ ತತ್ವ ಅಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆ ಯರೂ ಅದುವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮಾನಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಬಂಧ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಅಪಾರ ಅನ್ಯಾಯವೆಸಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಕಳಂಕಗ್ರಸ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ವೇದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ದೂರ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವ ಮಾನಸಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರ ಸಾಲಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯೂ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ಶರಣರು ಮಹಿಳಾ ಸಮಾನತೆ ನೀಡಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದಲಿತರನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅಕ್ಕಮ್ಮ ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ

ಬತ್ತಲೆ ಇದ್ದವರೆಲ್ಲ ಕತ್ತೆಯ ಮಕ್ಕಳು, – ಜೈನ ಮುನಿಗಳು
ತಲೆಬೋಳಾದವರೆಲ್ಲ ಮುಂಡೆಯ ಮಕ್ಕಳು, – ಬೌದ್ಧ ಮುನಿಗಳು
ತಲೆ ಜಡೆಗಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲ ಹೊಲೆಯರ ಸಂತಾನ, – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಋಷಿಗಳು
ಅವ ಪ್ರಕಾರವಾದಡೇನು? ಅರಿವೆ ಮುಖ್ಯವಯ್ಯಾ,
ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ. ೧೪೩ .ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ವಚನದ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ದಲಿತರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅದೆಷ್ಟು ಹೀನವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಟ್ಟೆ ತೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದೆ, ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡು ಜಡೆಗಟ್ಟಿದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಇರುತ್ತಿದ್ದು ಅವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಚಿಂತಾಜನಕವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಎಂಬ ಆತ್ಮಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿ ಜ್ಞಾನ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮಾನವೀಯತೆ ಮುಖ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಸತಿಗೆ ಪುರಷನ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಸತಿನಡೆಯ ಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಉಂಟೇ?[೭] ಎಂದು ಅಕ್ಕಮ್ಮ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.ಇಲ್ಲಿ ಸತಿಯಾದವಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಪತಿ(ಪುರುಷ) ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅವಳಿಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲ. ಗಂಡಿನ ವ್ರತ ಮೊದಲು ನಡೆಯಬೇಕು ನಂತರ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಇವೆರಡೂ ಮುಗಿದಲ್ಲಿ ವ್ರತ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ದೊರೆತ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸ್ತ್ರೀಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗಾದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಹತ್ತು ಹಲವು. ಜಾತಿ–ಕುಲಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾದರೆ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಒಂದು ಕಡೆ. ಈ ಎರಡರಿಂದಲೂ ಅತಿಯಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವಳು ಸ್ತ್ರೀ ಕನಿಷ್ಟ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಯಾತನೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಕುಲೀನೆ, ಮೈಲಿಗೆ ಎಂಬ ವೈರುದ್ಯ ಒಂದು ಕಡೆಯದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣು ಇವು ಮಾಯೆ ಎಂದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಈಡುಮಾಡಿದ್ದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶರಣ ಸಮಾಜವು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಯೆ ಎಂಬುದು ಮನುಜನ ಅತಿಯಾಸೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮಾಯೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡರು. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿ ಅವಳಿಗೂ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಸಿದರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಮಾನರು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಶರಣರು ಎರಡು ಕಾರಣ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮಗಳು ದೇವನ ಅಂಶವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠರಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದು ಹೆಣ್ಣು ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು

ಸಂಸಾರದ ಒಂದು ಆಧಾರವಿದ್ದಂತೆ. ತಾಯಿ, ಮಡದಿ, ಸೋದರಿಯಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆ ತಾಳ್ಮೆಯ ಪ್ರತಿರೂಪವೂ ಹೌದು, ಶಕ್ತಿಯ ರೂಪವೂ ಹೌದು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಣುಕಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೌರವಾದರಗಳು ಇರದೆ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ವಾಹಿನಿಗೆ ಬರದಂತೆ ಇದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಚನಯುಗದಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಎಲ್ಲಾ ಗೌರವಾದಾರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದಳು.

ನೀಲಮ್ಮನ ಈ ವಚನ ವಚನಕಾಲದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿನ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪರಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ

ಏಕೆ ಪುಟ್ಟಿಸಿದೆಯಯ್ಯಾ ಹೆಣ್ಣು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ,
ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪಾಪಿಯ?
ನಾನು ಇಹಪರಕ್ಕೆ ದೂರಳಯ್ಯಾ,
ಎನ್ನ ನಾಮ ಹೆಣ್ಣು ನಾಮವಲ್ಲಯ್ಯಾ,
ನಾನು ಸಿರಿಯಿದ್ದ ವಸ್ತುವಿನ ವಧುವಾದ ಕಾರಣ,
ಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ವಧುವಾದ ಕಾರಣ,
ಎನಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನಾಮವಿಲ್ಲಯ್ಯ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು. ೨೪೮. ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ತಾನು ಏಕಾದರೂ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲ, ಇಹ ಪರವಿಲ್ಲ, ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಪಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ತಾನೂ ಅರ್ಹಳಾದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣ ಸಂಸಾರ ಎಂದರೆ ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಾದವನು ಅಂದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದ ನೀಲಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಸವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾರದೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸುಖವನ್ನರಸಿ ತಾನು ಹೆಣ್ಣು ಅಷ್ಟೆ ನನಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನಾಮವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಇದು ಆಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಲುವನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ.[೮]

ವಚನಪೂರ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೀ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡರೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಮಾತ್ರ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಭಕ್ತರು ಇಷ್ಟಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸತಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಗಂಡಾದರೂ ತನ್ನ ದೈವಕ್ಕೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸತಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಹೆಣ್ಣು ಕನಿಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೋ ಅವಳು ಶಕ್ತಿರೂಪಿಣಿ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಮಾತೆಯೆಂದು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ. ಇವರಿಬ್ಬರು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಕೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಚಿತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯ ಹಾಹೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆತ್ಮನಿಂದ ಚೇತನಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಹವೆ?
ಅವು ಸೂತ್ರಾಧಿಕತ ಭೇದ, ಎನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಜಾತಿಯ ಲಕ್ಷಣ.
ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಎನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು.
ಎನಗೆ ಭಿನ್ನದ ಮಾತಿಲ್ಲ.
ಎನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಇಮ್ಮಡಿ ನಿಃಕಳಂಕಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬವರು ನೀವೆ!
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು೨೯೩.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ತನ್ನ ಪುರಾತನ ಜನ್ಮದ ಪಾಪದಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಶಿವನಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯನ್ನು ಶಿವನ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿದ್ದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಈಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ನೋಡಿದಾಗ ಈಕೆ ಕಾಶ್ಮೀರದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಈಕೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಕೊಡದೆ, ಬಹುಶಃ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವ ಬದಲು ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಬಯಸಿದಾಗ ಶರಣರ ಸಂಗ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯಳಾಗಿ ಬದುಕಿದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.[೯] ಶರಣರ, ಭಗವಂತನ ಸಂಗದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಕನಿಷ್ಟತೆ ಅಡಗಿ ಶರಣೆ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಒಳಗೊಂಡ ಅಂಶ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಚಾರಗಳ ಖಂಡನೆ, ಜಾತಿವರ್ಗಗಳ ಖಂಡನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸಮಾನರು ಇವು ಹುಟ್ಟಿನೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳು ಅಸಮಾನತೆ ಜೈವಿಕ ನಿಯಮವಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಕೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮೊದಲು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು ಇದು ಮೊದಲ ಕ್ರಾಂತಿ ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ತಿರಸ್ಕೃತ ಭಾವವನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ಭಾವ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವರು. ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀಪುರಷರೆಂಬ ಭೇದ ಅರ್ಥಹೀನವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ಲಿಂಗವ ನೊಲಿಸ ಬೇಕೆಂಬರು ಹೆಣ್ಣಿಂಗೆಯೂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ವಿರುದ್ಧವೇ[೧೦] (ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ವಚನಗಳು) ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ ಕಾರಣ ಅದು ವರೆಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಗೈದವರು ಪುರುಷರೇ ಆಗಿದ್ದೂ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮಾಯೆ ಎಂದರು, ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣು ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮಾಯೆ ಎಂದರು. ಈ ಮೂರು ಪುರುಷನ ಸ್ವತ್ತು ಎಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೂ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗಿ ಕಂಡು ಅವಳಿಗೂ ಅಸ್ಥಿತ್ವ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಿಂತನೆ ಇದೆ ಎಂದು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದರು.

ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಮೂಲಭೂತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಕೊರತೆ ಇರುವ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ, ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕುರಿತ ಪಠ್ಯಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದರ ಶರಣ-ಶರಣೆಯರು ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿದವರು.

ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಚನಕಾರರು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆಸಿದ್ದರೆಂದು ಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಗಂಡು ಮೋಹಿಸಿ ಹೆಣ್ಣ ಹಿಡಿದಡೆ
ಅದು ಒಬ್ಬರ ಒಡವೆ ಎಂದು ಅರಿಯಬೇಕು.
ಹೆಣ್ಣು ಮೋಹಿಸಿ ಗಂಡ ಹಿಡಿದಡೆ
ಉತ್ತರವಾವುದೆಂದರಿಯಬೇಕು.
ಈ ಎರಡರ ಉಭಯವ ಕಳೆದು ಸುಖಿ ತಾನಾಗಬಲ್ಲಡೆ
ನಾಸ್ತಿನಾಥನು ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂಬೆ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು. ೨೨೬.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಬದಲು ವಿರೋಧಿಗಳೆಂದೆನಿಸುವ ಬದಲು ಅನುಭಾವ, ಜ್ಞಾನ ಅರಿವಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಾರುವುದು ಶರಣರ ನಿಲವು ಆಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜವೆಂಬುದು ಸಂಬಂಧಗಳ ಜಾಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಿರುಕುಗಳಿವೆ. ಜಾತಿ, ಹಣ, ಅಧಿಕಾರ ಮೊದಲಾದವು. ಆದರೆ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಬಹಳಷ್ಟು ವೈರುಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೆಳೆದಂತೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬುದು ಮೈಗೂಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಶರಣರ ವಿರೋಧವಿದ್ದಿದ್ದು ಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಹೊರತು ಹೆಸರು ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅವರ ವೃತ್ತಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಗೌರವಯುತ ವಾಗಿ ಬಾಳಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಎಲ್ಲರ ಹೆಂಡಿರು ತೊಳಸಿಕ್ಕವರು;
ಎನ್ನ ಗಂಡಂಗೆ ತೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
ಎಲ್ಲರ ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಬಸಿವರು;
ಎನ್ನ ಗಂಡಂಗೆ ಬಸಿವುದಿಲ್ಲ.
ಎಲ್ಲ ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಬೀಜವುಂಟು;

ಎನ್ನ ಗಂಡಂಗೆ ಅಂಡದ ಬೀಜವಿಲ್ಲ

ಎಲ್ಲರ ಗಂಡಂದಿರು ಮೇಲೆ;

ಎನ್ನ ಗಂಡ ಕೆಳಗೆ ನಾ ಮೇಲೆ.

ಕದಿರರೆಮ್ಮೆಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರ.

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಕದಿರೆರೆಮ್ಮವ್ವೆಯ ಈ ವಚನದ ಮೂಲ ಅನುಭಾವ ದೇವಮಾನವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಈ ವಚನ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾತ್ತದೆ. ಶರಣಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವ ಹೊಂದಿರುವ ಇದು ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ದೂರವಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಚನದ ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 'ಎನ್ನ ಗಂಡ ಕೆಳಗೆ ನಾ ಮೇಲೆ' ಎನ್ನುವಾಗ ಇಡೀ ಸಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ತಲೆ ಕೆಳ ಗಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ತಾನೇ ಮೇಲೆಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಸ್ತ್ರೀಸಮಾನತೆ ಆಶಯ ಹೊಂದಿದ್ದು ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜ ಅಶ್ಲೀಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಯಾವುದೇ ಅಳುಕಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಆಕೆಯ ಧೈರ್ಯ ಲಿಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮರುರಚನೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಗಿದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳು ಸಮಾಜ, ಧರ್ಮ, ಕಾಯಕಗಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಪುರುಷರಂತೆ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದ ಮಾಡಿರುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಈ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗ್ರಹಿಕೆ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಜಾತಿ, ಕುಲ, ವೃತ್ತಿ, ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ರೀತಿ ಮತ್ತು ಅವು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ತನ್ನ ವೈಚಾರಿಕಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯಿಂದ ಪುರುಷಸಮಾನಾಗಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತಳು. ಪುರುಷಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ ಓದಿ ದೀಕ್ಷೆಹೊಂದುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಳು.

ಸಿಗ್ಮಂಡ್ ಫ್ರಾಯ್ಡ್‌ನ ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. "Woman as subject expands in to woman as subject-object that is, object to her own subjectivity as she internally relates to and identifies with or against another internally experienced women"–Freud.[೧೧]

'ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಅವಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯ-ವಸ್ತುಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ, ಹೀಗೆ ಎದುರಾಗುವ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು

ಭಾವ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಎರಡೂ ಬಲವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಒಂದು ಪರ ಅಥವಾ ವಿರುದ್ಧ ರೂಪ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ' ಎಂದು ಸಿಗ್ಮಂಡ್ ಫ್ರಾಯ್ಡ್ ವಿಕ್ಟೋರಿಯನ್ ಯುಗದ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಕಾರ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೇವಲವಾಗಿ, ಕೆಟ್ಟದ್ದಾಗಿ, ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಶರಣರು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಮಾನತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಸಿಗ್ಮಂಡ್ ಫ್ರಾಯ್ಡ್ ಹೇಳಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಇದಕ್ಕೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಉದಾಹರಣೆ, ಅವಳ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಬದುಕು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಾಗಿ ರುವ ಕಾರಣ ಅವಳ ಭಾವ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯಂತೆಯೇ ನೀಲಮ್ಮ ಕೂಡ ನಿರ್ಭಯ ಹೆಣ್ಣು. ಅವಳ ಒಂದು ವಚನ ಹೀಗಿದೆ

> ನನ್ನನಾರೂವರಿಯರು,
> ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಿಯಲ್ಲ ಅಪವರ್ಗಿಯಲ್ಲ
> ನನ್ನನಾರೂವರಿಯರು
> ನಾನು ಮುಕ್ತಳಲ್ಲ ಅಮುಕ್ತಳಲ್ಲ
> ನನ್ನನಾರೂವರಿಯರು
> ಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ ರೂಪಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣಾದ
> ಕಾರಣಾ ನನ್ನನಾರು ಅರಿಯರು
> (ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯುವವರು ಇಲ್ಲ, ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅವಳ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ಬಳಸಿರುವ ಭಾಷೆ, ಭಾವ ಉತ್ಕಟವಾದದ್ದು. ಇಂಥಹ ವಚನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬದುಕೆಂಬುದು ಅಂದಿಗೂ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀವಾದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಚನ ಗಂಭೀರವಾದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತದೆ.

ಹರಿಹರನು ತನ್ನ 'ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯ ರಗಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ೫೦ ಜನ ಶಿವಶರಣೆಯರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಈಕೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.[೧೨] ಈಕೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಕಾಯಕ ಇವಳ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೇ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಚರತೆಕಾರರು ಇವಳ ಕಾಲವನ್ನು ಸು. ೧೧೬೦ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೧೩] ಇವಳ ೫ ವಚನಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರಕಿವೆ.[೧೪] ವಚನಗಳ

ಅಂಕಿತ 'ಕದಿರೆಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ'. ಶರಣ ಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಈಕೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ:

ಎಲ್ಲರಗಂಡಂದಿರು ಪರದಳವಿಭಾಡರು
ಎನ್ನ ಗಂಡ ಮನದಳವಿಭಾಡ
ಎಲ್ಲರ ಗಂಡಂದಿರು ಗಜವೇಂಟೆಕಾರರು
ಎನ್ನ ಗಂಡ ಮನವೇಂಟಿಕಾರ
ಎಲ್ಲರ ಗಂಡಂದಿರು ತಂದಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಬರು
ಎನ್ನ ಗಂಡ ತಾರದೆ ಇಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಬ
ಎಲ್ಲರ ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಮೂರು
ಎನ್ನ ಗಂಡಂಗೆ ಅದೊಂದು ಸಂದೇಹ,
ಕದಿರೆ ರಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವಾರಾ.
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಇವಳು ಲೋಕದ ಗಂಡರಿಗೂ ತನ್ನ ಮನದೊಡೆಯನಿಗೂ ಇರುವ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂತಹುದೇ ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ವಚನದಂತೆಯೇ ಪಾರಲೌಕಿಕವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ.

ನಾ ತಿರುಹುವ ರಾಟೆಯ ಕುಲಜಾತಿಯ ಕೇಳಿರಣ್ಣಾ
ಅಡಿಯ ಹಲಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ತೋರಣ ವಿಷ್ಣು
ನಿಂದ ಬೊಂಬೆ ಮಹಾರುದ್ರ,
ರುದ್ರನ ಬೆಂಬಳಿಯವೆರಡು ಸೂತ್ರಕರ್ಣ
ಅರಿವೆಂಬ ಕದಿರು, ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಿರುಹಲಾಗಿ,
ಸುತ್ತಿತ್ತು ನೂಲು, ಕದಿರು ತುಂಬಿತ್ತು
ರಾಟೆಯ ತಿರುಹಲಾರೆ, ಎನ್ನ ಗಂಡ ಕುಟ್ಟಿಹ
ಇನ್ನೇವೆ ಕದಿರ ರಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ?
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು.೨೧೨.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಇಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಾಯಕ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ರಾಟೆಯ ಕ್ರಿಯಗಳನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳ ಕೆಲವು ವಚನಗಳು ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬೆಡಗಿನ ವಚನಗಳಂತಿವೆ.[೧೫]

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವೈರುಧ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವೈರುಧ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು ಸಮಾನತೆ ಎಂಬುದು ದೊರೆತಾಗ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀತನದ ನೋವುಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀವಿಮುಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ವಚನಚಳುವಳಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕ ಕೂಡ ಒಬ್ಬಳು. ಶಿವಶರಣರ ಮನೆಯಂಗಳದ ಕಸಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಹೆಣ್ಣು ಏಕದೇವತಾ ನಿಷ್ಠೆ ಹೊಂದಿದವಳು. ಸಮಾನತೆ, ಸಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ ಈಕೆಯ ವಚನದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಈಕೆಯ ಒಂದು ವಚನ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ

ಏಕೆನ್ನ ಬಾರದ ಭವಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿಸಿದೆ?
ಏಕೆನ್ನ ಘೋರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರಿಸಿದೆ?
ಏಕೆನಗೆ ಕರುಣಿಸಲೊಲ್ಲದೆ ಕಾಡಿಹೆ?
ಏಕೆ ಹೇಳಾ ಎನ್ನ ಲಿಂಗವೆ? ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪೇನು?
ಸಾಕಲಾಗದೆಂದು ಅಕ್ಕೊತ್ತಿ ನೂಕಿದಡೆ
ಏಕೆ ನಾ ನಿಮ್ಮ ಬಿಡುವೆ ಶಂಭುಜಕೇಶ್ವರಾ?

(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ಪು.೩೧೨ .ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಅಬಲೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಸಬಲೀಕರಣದ ಛಲ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ವಚನ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಕಾರಣ ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದಂತಹ ಅಂಶಗಳು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ, ಕೆಳಮಟ್ಟ ದವಳೆಂದು ಜರಿದಾಗ ಯಾಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕಷ್ಟನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಸಂಸಾರದ ಘೋರತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ, ನಾನೇನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆ, ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕಲಾರದೆ ನೂಕಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಶರಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನುವಿನ, ಮನದ ಬಯಕೆಗಳು ಮಾಯೆಯಂತೆ ಕಾಡಿವೆ. ಇಂಥದ್ದೇ ಒಂದು ತೊಂದರೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸತ್ಯಕ್ಕ ಆ ಬಂಧನದಿಂದ ಹೊರಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವನಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಜದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಹಾತೊರೆದಿದ್ದು ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡೆಂಬುದು ಈಕೆಯ ಕೋರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೊನೆಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ತನ್ನ ಹಕ್ಕನ್ನು, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕಲು

ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೊರನೂಕಿದರೆ ನಾನೇಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಇದು ನನ್ನ ಮನೆ, ನನ್ನ ಗಂಡನಾದು ನೀನು ನನ್ನ ಹೊರನೂಕಿದೊಡೆ ನಾನು ಹೊರಹೋಗಲಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬರುವ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು. ಅದು ಹೆಣ್ಣಾದರೂ ಸರಿ ಗಂಡಾದರೂ ಸರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾಳೆ.

ಶರಣರ ಬದುಕೇ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿತ್ತೋ ಚಳುವಳಿಯೇ ಬದುಕಾಗಿತ್ತೊ ಅಥವಾ ಎರಡೊ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿದ್ದವು. ದುರ್ಬಲರಿರಲಿ ಅಬಲೆಯರಿರಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸು ವುದು ಇವರ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ಚಳುವಳಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ವಚನ ಚಳುವಳಿಯೂ ಇಂಥದ್ದೊಂದು ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ವಚನಗಳು ಕೇವಲ ಒಂದು ಧ್ವನಿ ಹೊತ್ತಿರದೆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಲವಾರು ಧ್ವನಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಬಹುಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ವಚನಕಾರರ ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಕೋನಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

೬.೩. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ :

ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಗ್ರಹಿಸಲು ಭಾಷೆ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ತಮಗಾದ ಅನುಭವ ಗಳನ್ನು ರಸವತ್ತಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ಕೆ.ವಿ.ನಾರಾಯಣ ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವ ಅನೇಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ವಚನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಮುಖಿಯಾಗಿ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುವ ಅವಕಾಶ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಸ್ತ್ರೀಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆಯ ವಚನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು

"ಒತ್ತೆಯಹಿಡಿದು ಮತ್ತೊತ್ತೆಯ ಹಿಡಿಯೆ
ಹಿಡಿದೆಡೆ ಬತ್ತಲೆ ನಿಲಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವರಯ್ಯಾ
ವ್ರತಹೀನನರಿದು ಬೆರೆದೆಡೆ
ಕಾದಕತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಿವಿ ಮೂಗ ಕೊಯ್ವರಯ್ಯಾ

ಒಲ್ಲೆನೊಲ್ಲೆ ಬಲ್ಲೆನಾಗಿ

ನಿರ್ಮ್ಮಾಣಿ ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರಾ"

(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು.೩೯೯.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಕವ್ವೆ ಅವಳ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಹೀನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡು ನಿಂದಿಸಿದರು. ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿ ತಪ್ಪೆಂದು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶರಣೆಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಜನರ ನಿಂದೆಗೆ ಈಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ ಜನರಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ "ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ ಜೀವನ ಮಾಡಿದರೆ ಅವಮಾನಕರ, ಆದರೆ ತಾನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಕೀಳಾದರೂ ತಾನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಇದ್ದೇನೆ. ವೃತ್ತಿಗೂ–ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೂ ಅದರದೇ ಆದ ಮಾನ್ಯತೆಗಳಿದ್ದು ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೆ ಶಿಕ್ಷೆ ತಪ್ಪದು" ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯದ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲಾರದೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ ಧೈರ್ಯ ದಿಂದ ಬದುಕಿ ಅಪರೂಪದ ಶರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ದಲಿತ ಎಂಬ ಪದ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮಾಜ ಎಂದಾಗ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಧಾಚರಣೆ, ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜ ವೆಂದಾಗ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವೃತ್ತಿ, ಉಡುಪು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜಾತಿಗೂ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವೃತ್ತಿ ಇದ್ದು ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ವಚನಗಳನ್ನು ವೃತ್ತಿ (ಕಾಯಕ), ಜಾತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ(ಆಚರಣೆ) ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರ್ತಿ. ಇಂಥಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ರೀತಿ ಅಧ್ಯಯನದ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ ನಿಷ್ಠುರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದವಳು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ, ಸಮಾಜವಿಮರ್ಶೆ ಅತಿಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

"ಹೆದರದಿರು ಮನವೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದಿರು ಮನವೆ

ಹಿಡಿದ ಛಲವ ಬಿಡದಿರು ಮನವೆ

ಜರಿದರೆಂದು ಝುಂಕಿಸಿದರೆಂದು

ಶಸ್ತ್ರಸಮಾಧಿ ನೀರು ನೇಣು ವಿಷ ಔಷಧದಲ್ಲಿ ಘಟವ ಬಿಡದೆ

ಗುರುವಾದಡು ಲಿಂಗವಾದಡು ಜಂಗಮವಾದಡು

ನೊಸಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಪಶುಪತಿಯಾದಡು
ತೆತ್ತಿಗರು ಕಂಡು ಒತ್ತಿ ನುಡಿದರೆಂದು ಘಟವ ಬಿಡುವ ಘಟ ಕರ್ಮಿಗಳು
ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೂಕರನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ,
ನೂರೊಂದು ಕುಲ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಅಮೇಧ್ಯವ ತಿಂದು
ಹೊಲೆಯರ ಮನೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿಪ್ಪರಯ್ಯಾ;
ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗವೆ, ನಿಮ್ಮಾಣೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಥಮರಾಣೆ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ಪು.೧೯೭,೧೯೮.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಅಮುಗೆರಾಯಮ್ಮ ತನಗೆ ತಾನೆ ಧೈರ್ಯ, ಸಮಾಧಾನ ಕಂಡುಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಗೂ ಭಯ, ದುಖ, ನೋವು, ನಲಿವು ಸೋಲೆಂಬುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಲೋಕದ ನಿಂದೆಗೆ ಹೆದರದೆ ಬದುಕು ಎಂಬ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬದುಕಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಬದುಕ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಶಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಧಿ, ನೀರು ನೇಣು, ವಿಷವೆಂಬುದು ಅತ್ತೆಮಾವ ಗಂಡನ ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಸಮಾಜ ಪೀಡೆಗಳಿಂದ ನೊಂದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು ವುದು ಮಹಿಳೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ಮುಂದುವರಿದು

ಹೊನ್ನಬಿಟ್ಟಡೇನು, ಹೆಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟಡೇನು, ಮಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟಡೇನು
ವಿರಕ್ತನಾಗಬಲ್ಲನೇ?
ಆದ್ಯರ ವಚನಂಗಳ ಹತ್ತು ಸಾವಿರವ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಓದಿದಡೇನು,
ನಿತ್ಯರಾಗಬಲ್ಲರೆ?
ಮುಂಡೆಯ ಬೋಳೀಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಭಂದಕೆ ತಿರುಗುವ
ಜಗಭಂಡರ ಮೆಚ್ಚುವನೆ, ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗವು?
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ಪು.೨೧೧.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣು, ಮಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿರಕ್ತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಹಾಗೆಯೇ ಆದ್ಯರ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವಚನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಓದಿದರೆ ನಿತ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆಯೇ? ಅದೇರೀತಿ ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅಂದ ಭಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಾಡುವ ಭಂಡರನ್ನು ಆ ದೇವರು ಮೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಜರಿಯುವ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುವ ಮೈಲಿಗೆಯೆಂದು ದೂರವಿಡುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಮಹಿಳೆಯ ಕುರಿತು ಇರುವ ಸೂತಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಳಲು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

"ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೋಲುವ ಇಬ್ಬರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿದ್ದು, ಅಮುಗೆ ದೇವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ, ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರಾಯಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು ಎರಡೂ ವಚನಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದು 'ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿದೆ. ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ೧೧೬ ವಚನ ದೊರೆತಿದೆ"[೧೬] ಈಕೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲದವಳೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರ್ಯಾವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವರ ದೊರೆತಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಯಾಗಲೀ ಪುರಷನಾಗಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ದುರ್ಬಲತೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾವೇ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದು ಈಕೆಯು ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ರಾಯಮ್ಮ ನಿಷ್ಠುರವಾದಿಯಾಗಿದ್ದು ಮೂಡನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಪಟವೇಷಧಾರಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಒಡೆಯನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ಒಡಲಹೊರೆವವರು ಕೋಟ್ಯಾನುಕೋಟಿ ಎನ್ನುವ ವಚನದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯುವುದೊಂದು ನಡೆಯುವುದೊಂದು ಆದರೆ ಭಗವಂತ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಲಾರನೆಂದು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವೇದನೆಯ ಅಂಶಗಳು ಕಾರಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ನೋವುಂಡಾಗ ಅವರ ಆರ್ತನಾದ, ಸಮಾನತೆ ದೊರೆತಾಗ ಅವರ ಅಪ್ರತಿಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಸಂತೋಷಗಳು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿವೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ Sensibilitas oxfard dictionary.

೨. www.shabdkosh.com, www.EQHO.com, ಕಸ್ತೂರಿ ಕೋಶ, ರಾಮಾಶ್ರಮ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ ಧಾರವಾಡ ೨೦೦೧ ಪುಟ ೮೦೧.

೩. New Oxfard Encyclopediya.

೪. ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ, ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ,೨೦೧೮, ಪು.ಸಂ, ೨೨೦.

೫. ಮೊಗಳ್ಳಿ ಗಣೇಶ, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ, ೧೯೯೯, ಪು.ಸಂ. ೧೨೩.

೬. ಎಂ.ಎಂ.ಕಲುಬುರ್ಗಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು, ೨೦೧೭, ಪು.ಸಂ.೪೭.

೭. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು, ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ, ೧೯೯೩, ಪು.ಸಂ.೧೬೨, ವಚನ೪೯೮.

೮. ಅದೇ ಪು.ಸಂ.೩೫,೩೬,೩೭.

೯. ಜೆ.ಕರಿಯಪ್ಪ ಮಾಳಿಗೆ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ ವಚನಚಿಂತನಮಾಲೆ, ೨೦೧೫, ಪು.ಸಂ.೪೩.

೧೦. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು, ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ, ಪು.ಸಂ.೨೨೩,೨೨೪, ೧೯೯೩

೧೧. ಸಿಗ್ಮಂಡ್ ಫ್ರಾಯ್ಡ್, ಸೈಕೊ ಅನಾಲಿಟಿಕ್‌ಥೆರಪಿ.

೧೨. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ೧೯೯೩

೧೩. ಅದೇ ೧೯೯೩, ಪು.ಸಂ. ೨೩,೨೪,೨೫

೧೪. ಅದೇ ೧೯೯೩, ಪು.ಸಂ.೨೩,೨೪,೨೫

೧೫. ಅದೇ ಪು.ಸಂ.೨೩,೨೪,೨೫.

೧೬. ಅದೇ ಪು.ಸಂ. ೩೮,೩೯.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೭

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

೭.೧. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯೆ

೭.೨ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

ಅ. ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳ ಸಂಘರ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ

೭.೩. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

ಅ. ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತ ವೈರುಧ್ಯಗಳು

೭.೪. ಆರ್ಥಿಕ ನಿಲುವುಗಳು

ಅ. ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ

ಕುಟುಂಬ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಮೂಲ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದು ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕುಟುಂಬದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳೆ, ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜ ಇವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅಂಟಿಕೊಂಡ ನಂಟಾಗಿವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ನಂತರದ ಸ್ಥಾನ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ನೀಡಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಬದುಕು ಹೇಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಕಷ್ಟ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸಿ ದರು ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವರ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಿಳೆಯು ಜನನದಿಂದ ಮರಣದವರೆಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಒಂದಲ್ಲಾ ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮಾತ್ರ ವಲ್ಲ ಬಹುಶಃ ವೈದಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಸ್ಥರ ಹಾಗೂ ಕೆಳಸ್ಥರದ ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸಮಾಜದ ಬಂಧನದಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ ಹೊಂದುವ ಒಂದು ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಿಳೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಚನ ಸಂದರ್ಭದ ಚಳುವಳಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಅಸಮಾನತೆಯ ದ್ವಂದ್ವನೀತಿಯ ವಿರುದ್ದ ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಂತೆ ಸಿಡಿದಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ. ಅಂತಹ ಸಂಘರ್ಷದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ.

೭.೧. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯೆ :

'ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ಒಂದು ಪದವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಸಮಾಜ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪದಗಳ ಕುರಿತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಸಮಾಜ ಎಂಬ ಪದ 'ಸೊಸೈಟಿ' ಎನ್ನುವ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ಅದು 'ಸೊಸ್ಯಿಟಾಸ್'[೧] ಎಂಬ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಳುವ ಯಾವುದೇ ಜನಸಮೂಹ ಎಂದು ಅರ್ಥ. 'ಸಮಾಜವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಲೆ'[೨] ಎಂದು ಮ್ಯಕವರ್ ಮತ್ತು ಪೇಜ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಸಂಘರ್ಷ ಎಂಬ ಪದ 'ಕಾನ್‌ಫ್ಲಿಕ್ಟ್' ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. 'ಕಾನ್‌ಫ್ಲಿಕ್ಟ್' ಎಂಬ ಪದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಪದವಾದ ಕನಫಿಂಗೆರೆ ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು ಇದರ ಅರ್ಥ ಹೋರಾಟ, ಸಂಘರ್ಷ ಎಂದಾಗಿದ್ದು ಇದು ಕೇವಲ ಜಗಳ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕೊಡದೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜದ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೋರಾಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುತ್ತದೆ.[೩] ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂದರೆ ತಿಕ್ಕಾಟ, ಕಾದಾಟ, ಬಡಿದಾಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಕಿಟೆಲ್ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷ ಎಂದರೆ ಘರ್ಷಣೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ.

'ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ' ಎಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ 'ಸೋಷಿಯಲ್ ಕಾನ್‌ಫ್ಲಿಕ್ಟ್' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.[೪] ಅಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.[೫] ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಸಂಘರ್ಷ ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷವೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಗಳ ನಡುವಿನ ಘರ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಒಂದು ಅನ್ಯಾಯ, ಶೋಷಣೆ, ಅಸಮಾನತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರೋಸಿಹೋದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಗುಂಪುಗಳ ವಾಗ್ವಾದ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಚಳುವಳಿ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಫಲತೆ ಆಗಿರಬಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಸಮಾಜದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳ ನಡುವೆ ಆದ ಅನ್ಯಾಯ ಹೊಸಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದಾಗ ಈ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಚಳುವಳಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಘಟಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮಾಜ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳವಿಚಾರಗಳು ಸಾಮರಸ್ಯ ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಆದವಿಫಲತೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಎರಡುಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಂಘರ್ಷದ ತೀವ್ರತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ವಚನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಆದ ಅಸಮಾನತೆ, ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಅದುವರೆಗೂ ತನ್ನದೇ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ವೈದಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚರಣೆ, ವಿಚಾರ, ತತ್ವಗಳನ್ನು ಈ ವಚನ ಚಳುವಳಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಸಿತು. ಮಹಿಳೆ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಅಬಲೆಯನ್ನು ಸಬಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು.

ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವ ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿ ಎಂಬುದು ವಚನಕಾರರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ, ಸಮಾಜದ ಭಾಗವಾದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿಷಿದ್ಧಗಳು ಅವಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ

ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವುದು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗಂಡಿನ, ಸಮಾಜದ ಅಧೀನಳಾಗಿ ಇರಲು ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ರಚನೆ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಈ ಸಂಘರ್ಷದ ಮೂಲಕಾರಣ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ತಡೆದು ಏಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಶರಣರ ಮನದಾಳದ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಶೋಷಣೆ, ಅಸಮಾನತೆಗಳ ವಿಷವೃತ್ತದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದು ಸರಳವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿರದೆ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದು ದಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಆಯಾಮಗಳು, ಒಳಸುಳಿಗಳು, ಪರಿಭಾಷೆಗಳು, ನೆಲೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿವೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿರದೆ ಕುಟುಂಬದ, ಸಮಾಜದ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಅನುಕಂಪತೋರಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತೇವೆಂದರೆ ಅದು ದಾನದತ್ತಿಯೂ ಆಗಬಹುದು ಅವರನ್ನು ಸಬಲೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹಕ್ಕು ನೀಡುವುದೇ ಬೇರೆ ಅಂದರೆ ಒಂದು ಮಗುವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೆತ್ತು ಕೊಡುವ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ದೈವದತ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ನೀಡಿರುವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿ? ನೀಡಿರುವ ಕೆಲವು ಹಕ್ಕುಗಳು ಪುರುಷನ ಅಧೀನತೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳು, ಅಡುಗೆಮನೆ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೇವಲ ಮನೆಯಾಳಾಗಿ ಇರುವುದು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮಹಿಳೆಯರೆಲ್ಲ ದಲಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ದುರುಂತವೆಂದರೆ ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷಶಾಹಿ ಎರಡರ ವಿರುದ್ದವೂ ಹೋರಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಇವೆರಡರ ಜೊತೆ ಜಾತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಬಡತನ, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಎಂಬ ಹಲವಾರು ವೈರಿಗಳ ವಿರುದ್ದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲೇ ಹೋರಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಘರ್ಷವೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಶರಣರು ಅವರ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಹಸ್ತ ನೀಡಿದರು.

ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ‘ಲೆವಿಸ್ ಎ ಕೊಸೆರ್’ ಎಂಬಾತನು ‘ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಿತ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಮತೋಲನ ಒತ್ತಡ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತವೆ’[೬] ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಶೋಷಿತರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಮಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಸಹನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಘರ್ಷದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದರೆ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅದೆಷ್ಟು ಕ್ರೂರವಾಗಿರಬಹುದು?. ಪುರೋಹಿತಶಾಯಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನಿಕೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ತಲ್ಲಣ ಅನುಭವಿಸಿರಬಹುದು?. ಇವುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘರ್ಷದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪಕಟವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ತೊಳಲಾಟ, ದುಃಖ, ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ನಿರಾಕರಣೆಗಳನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಹಾಕಿದ ಬಗೆ ಅನುಕರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲೆಲ್ಲ

ದುಃಖ ಮತ್ತು ಮೌನ ಮಾತ್ರ ಮಹಿಳೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸತಿಸಹಗಮನ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ಪದ್ಧತಿ, ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆ, ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೇವಲ ಗುಲಾಮಳು ಎಂದೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿ ದನಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದೆ.

ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕೇವಲ ಸಮಾನತೆಯಲ್ಲದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿರುವುದು ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಗೌರವವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹದ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶೇಷ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ನಾಶವಾಗುವ ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಅಲೌಕಿಕ, ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮಗೆ ಇದಿರಾದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೈವಗಳ ಮುಂದೆ ಬಿನ್ನೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಬಹುತೇಕ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಳವರ್ಗದವರು ಮತ್ತು ದಲಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನ ವೇದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದವರು ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಪಡೆದು ಸಮ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಬದುಕಿಬಾಳಿದ್ದು ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಮನೆಯ ಸಾಂಗತ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾದರೂ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವಿದ್ವತ್‌ಪೂರ್ಣ ಪದಬಳಕೆ ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸುವಂಥಹದು. ವ್ರತಹೀನತೆಯ ಖಂಡನೆ, ಶರಣತತ್ವದ ಮೆಚ್ಚುಗೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಷಿದ್ದತೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆದೇಶದಂತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿನಂತಿಯಂತೆ ಇರುವ ವಚನಗಳು ಸಪ್ತಮ ವೇದವೆಂಬಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಕಾಯಕ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತ ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಬಹಿರಂಗ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದ ಶರಣೆಯರ ವಿಚಾರಗಳು ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಮಹತ್ವ ಸಾರುತ್ತವೆ. ಶರಣೆಯರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಅನುಭವಿಸಿದ ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ಸಮಾಜ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ಒಟ್ಟಾರೆ ಆಶಯವೇ ವಚನಗಳ ಅಂತರಾಳವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿ, ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ , ಹಡಪದಲಿಂಗಮ್ಮ, ಗುಡ್ಡವ್ವೆ ಇವರ ಜೀವನಗಳು ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಶಿಕ್ಷಕಿಯಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾಪುಲೆ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದಿಂದ ಬಂದ ಬಾಕ್ಸರ್ ಶ್ರೀಮತಿ ಮೇರಿಕೋಂ, ಸಾಲು ಮರದ ತಿಮ್ಮಕ್ಕ. ಇಂತಹ ಹಲವು ಮಹಿಳೆಯರ ಜೀವನಗಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಕಟ ಹಾಗೂ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿವೆ. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು, ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದಲಿತರೇ ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಭೋಗದ ಸರಕುಗಳಾಗಿ ಮನೆಗೆಲಸದ ಗುಲಾಮರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯಿಂದ ದಲಿತರೆನ್ನದೆ ಇತರರನ್ನು ದಲಿತರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೭.೨ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ :

ಸಮಾಜವೆಂದರೆ ಪರಸ್ಪರಾವಲಂಬನೆ ಇರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡಗಳುಳ್ಳ ಜನರ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ದಲಿತರ ಏಳಿಗೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿಷೇಧ, ಹಿಂದುಳಿದ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಮೀಸಲಾತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾಧ್ಯಮಾಡಿದ್ದರು. ಶ್ರಮದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ಕಾಯಕದಿಂದ ಧರ್ಮ ವನ್ನು, ದಾಸೋಹದಿಂದ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ವಿಚಾರಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಸಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಹಿಳಾ ಅಸಮಾನತೆಯ ತಡೆಯಲು ಪ್ರಯತಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಅದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.

ಬಸವಾದಿ ವಚನಕಾರರು ಜಾತಿ, ಲಿಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಾಶವಾಗಲು ಜಾತಿಕುಲ ಎನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇವನಾರವ ಇವನಾರವ ಇವನಾರವ ಎಂದೆನಿಸದರಯ್ಯಾ
ಇವನಮ್ಮವ ಇವನಮ್ಮವಇವನಮ್ಮವನೆಂದಿಸಿಸಯ್ಯಾ
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮಗನೆಂದೆನಿಸಿಯ್ಯಾ
(ವಚನ ೬೪ ಪು.೧೭ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿದು

ಅಪ್ಪನು ನಮ್ಮ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ
ಬೊಪ್ಪನು ನಮ್ಮ ಡೋಹರಕಕ್ಕಯ್ಯ
ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನೆಮ್ಮಯ್ಯಾ ಕಾಣಯ್ಯ
ಅಣ್ಣನು ನಮ್ಮ ಕಿನ್ನರಬೊಮ್ಮಯ್ಯ
ಎನ್ನನೇತಕ್ಕ ಕರೆಯಿರಿ, ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯ
(ವಚನ ೧೪ ಪು.೭ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಹೀಗೆ ಜಾತಿಪದ್ದತಿಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಜರನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಮೇಲುಕೀಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ವೇದಗಳಿಗೆ ಒರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಕೋಲೆ ತೊಡಿಸುತ್ತೇನೆ, ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಚರ್ಮ ಸುಲಿಯುತ್ತೇನೆಂದು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ಒಂದೇ ವಚನದ ಮೂಲಕ ವೈದಿಕಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಂಪರೆ

ಗಳನ್ನು ದಿಕ್ಕರಿಸಿ ನುಡಿದು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ದಲಿತರಿಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಿರುವುದು ಅಂದಿನ ವೈಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

"ಕೊಲುವನೇ ಮಾದಿಗ ಹೊಲಸು ತಿಂಬುವವನೆ ಹೊಲೆಯ
ಕುಲವೇನೋ ಆವದಿರ ಕುಲವೇನೋ?
ಸಕಲ ಜೀವಾತ್ಮಜರಿಗೆ ಲೇಸನೆ ಬಯಸುವ
ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗನ ಶರಣರೆ ಕುಲಜರು
(ವಚನಪುಟ೪೧ ,ವಚನ೧೭೫ ಒ.ಎಲ್.ನಾಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ.)

ಎಂದು ಕುಲದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠಗಳ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾನ, ಗುಣ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಆಧಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಹುಟ್ಟು ಜಾತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶರಣಶರಣೆಯರು ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಅಪಸವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಖಂಡಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನೇ ನಡೆಸಿ ಹೊಸಸಮಾಜದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಜಾತಿ, ಲಿಂಗ, ಕಸುಬು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಭ್ರಷ್ಟಚಾರ, ಢಂಭಾಚಾರ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ರಾಜ ಶಾಹಿ, ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲದರ ವಿರುದ್ಧ ಸಕಲ ಜಾತಿ, ಮತ, ಲಿಂಗದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ನಡೆಸಿದ ಸಂಘರ್ಷ ವಿಶ್ವದ ಇತಿಹಾಸದ ಅಪೂರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ.

"ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನ ನಿಲುವು ಕನ್ಯೆಯ ಸ್ನೇಹದಂತಿದ್ದಿತು"[೭] ಎಂಬ ವಚನವೊಂದೇ ಸಾಕು ಅವರಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಬೋಗವಸ್ತು, ಮೈಲಿಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳು ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಿ ಮಹಿಳೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ದರು. ಬಸವಣ್ಣ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದು ತನ್ನ ಸೋದರಿ ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮನಿಗೆ, ಆಕೆ ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಳು.[೮] ಅದರಿಂದ ವಿಧವಾಪದ್ಧತಿ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರತೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿಧವಾವಿವಾಹ, ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಗೌರವ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮಹಿಳೆಗೆ ದೋಷವಿರಲಿಲ್ಲ, ಪತಿಯನ್ನು ತೊರೆದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಸಮಾಜ ಆಕೆಯನ್ನು ದೂರವಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಕಳಂಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಿಂತವರು ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಾಕ್ಷಿ ಹೀಗೆ ಮಹಿಳೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳೂ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಬರದಂತವಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರು ಆಕೆಗೆ ನವೀನ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಿ ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವೇ ಮೊದಲ ವೇದಿಕೆ ಆಯಿತು.

ಅ. ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯಗಳ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ :

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ಹಾಗೂ ವಿಡಂಬಡೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಸಮಾನತೆಯ ಹಂಬಲವಿದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇದೆ. ಲಿಂಗವಿರೋಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಶರಣರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವವಿದೆ. ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಢಂಬಾಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಟೀಕಿಸಿ ದ್ದಾರೆ. ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದ್ದ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಆಶಯಗಳಿವೆ.

ಶ್ರೇಣಿಪದ್ದತಿ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ನೀತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿ ಅದರದೇ ಆದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬ ಭಾವನೆಗಳು ಮೈತಳೆದು ಕೆಳಜಾತಿಯ ಜನರಿಗೆ ದಲಿತರಿಗೆ ಘನತೆ, ಗೌರವ, ಮಾನವೀಯ ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿಷೇದಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ದಲಿತರು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ, ದೈಹಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ವರ್ಣಗಳಿದ್ದು ಶೂದ್ರ ಅಂದರೆ ಅತೀ ಕೆಳಮಟ್ಟದವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಮಾನವೀಯವಾಗಿ ಕಂಡರು. ಭಾರತದ ಜಾತಿಪದ್ದತಿ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ವಾದವಿವಾದಗಳಿದ್ದರೂ ಜಾತಿಪದ್ದತಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದ್ದು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಾಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಈ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನೊಳಗೆ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಜಾತಿಪದ್ದತಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸಮಾಜದ ಅಧೋಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದದ್ದರಿಂದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಪದ್ದತಿಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಳಜಾತಿಯ ಪುರಸ್ಕಾರ ಗುಣಸಮಾನತೆಯೊಂದಿಗೆ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಾಶಮಾಡಿ ಸಮಾನವಾದ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಅಂದಿನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ಸಮಾಜದ ನಿಯಂತ್ರಕರಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸು ತ್ತಿದ್ದರು. ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಜಾತೀಯತೆಯ ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡಲು, ಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಚಳುವಳಿಯೊಂದು ಅದೇ ಆಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಬಸವಣ್ಣ ಜಾತೀಯತೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಲು ಉಗ್ರವಾದಿಗಳ ಪಕ್ಷದ ಹಿರಿತನವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಕಲರೂ ಸಮಾನರೆಂದೂ, ಪುರುಷರಷ್ಟೇ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ರೆಂದೂ ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹವು ತಪ್ಪೆಂದು, ವಿಧವೆಯರಿಗೆ

ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡುವುದು ಒಪ್ಪವೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇಯಾಗಿದ್ದು ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನ ಮತ್ತು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವುದು, ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸಮಾನರೆಂದು, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹವು ನಿಷೇಧವೆಂದೂ, ವಿಧವೆಯರು ಪುನರ್ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವದರೊಂದಿಗೆ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ತಂದರು.

ಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದ ಇವರು ಆ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಹರಿಸಿದ್ದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಬೇರೂರಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಮೇಲು–ಕೀಳು, ಸ್ಪೃಶ್ಯ–ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ, ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಮತ್ತು ನಡೆನುಡಿಯನ್ನು ಇವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸತ್ಯ ಶುದ್ಧ ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹಗಳ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ನೀತಿಯುತ ಬದುಕು ನಡೆಸಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು ನುಡಿದು, ತಾವು ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಶರಣರ ಹೊಸಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಕೆಳವರ್ಗದ ಶರಣೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒರಟುತನ, ಆಡುಭಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಶಿಯ ಸೊಗಡು, ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ರೊಚ್ಚು, ದಲಿತ ಬಂಡಾಯದ ಧೋರಣೆಗಳು ಗಾಢವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಶರಣರು ಗಂಡು–ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ, ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದು ತೋರಿಸಿದರು.

"ನಡುವೆ ಸುಳಿವ ಆತ್ಮ ಹೆಣ್ಣೂ ಅಲ್ಲ ಗಂಡೂ ಅಲ್ಲ ಕಾಣಾ ರಾಮನಾಥ" ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಜೈವಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಒಂದು ಸಾಲಿನಿಂದಲೇ ವಚನಕಾಲದ ವಚನ ಕಾರರು ಮತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಯ ದಿಕ್ಕಿನತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಯಾಗಿವೆ. ದೈಹಿಕ ರಚನೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಸಾಧನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು 'ನಡುವೆ ಸುಳಿವ ಆತ್ಮ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳು ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ವಚನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಲಿತವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕೃತತೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದರು. ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ದಲಿತೇತರ

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ, ದುಗ್ಗಳೆ, ಅಕ್ಕಮ್ಮ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯದ ವಿಚಾರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಗೊಗ್ಗವ್ವ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅವರಿಗೆ ದೊರಕಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತಸ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರುಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವೈಚಾರಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಚನ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದವರು ಸಮಾಜ, ಧರ್ಮ, ನೇಮಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ತಮಗಾದ ಅನ್ಯಾಯ, ಶೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ಇತರರಿಗೆ ಉಂಟಾದ ನೋವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನು ಇದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಲಿಂಗಬೇಧ ಕುರಿತು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತ ಪಿಂಡೈಕ್ಯನ ಚಿತ್ತವಾಯು
ಆರುದಳದ ಪದ್ಮದಲ್ಲಿಹುದು
ಮೊಲೆಮೂಡಿ ಬಂದರೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಗಡ್ಡಮೀಸೆ ಬಂದೆಡೆ ಆ ಪಿಂಡವನು ಗಂಡೆಂಬರು
ನಡುವೆ ಸುಳಿವಾತ್ಮನು ಹೆಣ್ಣೂ ಅಲ್ಲ ಗಂಡು ಅಲ್ಲ
ಇದರಂತುವ ತಿಳಿದು ನೋಡಿಹನೆಂದಡೆ
ಕೃತಿಗಗೋಚರವೆಂದಾತ ನಂಬಿಗ ಚೌಡಯ್ಯ"
(ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯನ ವಚನಗಳು, ವಚನಸಾವಿರ ಓ.ಎಲ್.ನಾಗಭೂಷಣ)

ಜೇಡರ ದಾಸೀಮಯ್ಯ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯರಂತೆಯೇ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಬೇಧವಿಲ್ಲ, ಪಿಂಡವಿರು ವಾಗ ಯಾವುದೇ ರೂಪವಿರದೆ ನಂತರ ಜೈವಿಕ, ದೈಹಿಕ ರಚನೆ ಆಧರಿಸಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಬೇಧ ಮಾಡುವುದು ಅದೆಷ್ಟು ಸರಿ ಎಂದು ಮಹಿಳಾ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ, ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಇದ್ದಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ
ಕಾಸೆ ಮೀಸೆ ಕಠಾರವಿದ್ದುದೆ ಗಂಡೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ
ಅದು ಜಗದ ಹಾಹೆ, ಬಲ್ಲವರ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಏತರ ಹಣ್ಣಾದರೂ ಮಧುರವೆ ಕಾರಣ,
ಅಂದವಿಲ್ಲದ ಕುಸುಮಕ್ಕೆ ವಾಸನೆಯೆ ಕಾರಣ,

ಇದರಂದವ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ ಶಂಭುಜಕ್ಕೇಶ್ವರಾ"

(ವಚನ ಪು.೩೩೭,ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಸತ್ಯಕ್ಕನ ವಚನದ ಈ ಸಾಲು, ಮೊಲೆ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣೆಂದು, ಮೀಸೆಕಾಸೆ ಕಠಾರಿಯಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗಂಡೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದರೂ ಅದು ಬಲ್ಲವರ ನೀತಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

'ಹೆಣ್ಣು ಹೆಣ್ಣಾದಡೆ ಗಂಡಿನ ಸೂತಕ
ಗಂಡು ಗಂಡಾದಡೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೂತಕ
ಮನದ ಸೂತಕ ಹಿಂಗಿದಡೆ
ತನುವಿನ ಸೂತಕಕ್ಕೆ ತೆರಹುಂಟೆ?
ಅಯ್ಯಾ, ಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಸೂತಕಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಯಿತ್ತು ಜಗವೆಲ್ಲ
ಎನ್ನ ದೇವ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಗುರುವಂಗೆ
ಜಗವೆಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡಾ ಅಯ್ಯಾ'

(ವಚನಸಾವಿರ ಪು.೩೧೧,ಸಂ.ಒ.ಎಲ್.ನಾಗಭೂಷಣ)

ಜನ್ಮ ಪಡೆದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನುಸರಿಸುವ ಸೂತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡಿನ ಸೂತಕವಿದೆ, ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೂತಕವಿದೆ. ಸಂಬಂಧ ದಿಂದಾಗಿ ದೋಷ ಉಂಟಾಗುವುದು, ಮನದ ಮೈಲಿಗೆಯೇ ಕಳೆದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ದೋಷವೆಲ್ಲಿರುವುದು? ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲದ ಈ ಸೂತಕ ನಂತರ ದೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಲೋಕದ ಜನರು ಮರುಳರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎನ್ನ ದೇವ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯ ನಿಗೆ ಜಗದಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲಾ ಜಗವೇ ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನುವುದು ಎಂದಿದ್ದಾಳೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ. ಹಾಗೆ ನೋಡುವಾಗ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಮಗ್ಗಲಿನ ವೈರುದ್ಯಗಳು ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

"ಅತ್ತೆ ಮಾಯೆ ಮಾವ ಸಂಸಾರಿ
ಮೂವರು ಮೈದುನರು ಹುಲಿಯಂತವದಿರು
ನಾಲ್ವರು ನೆಗೆವೆಣ್ಣು ಕೇಲು ಕೆಳದಿ
ಐವರು ಭಾವದಿರನೊಯ್ಯ ದೈವವಿಲ್ಲ
ಆರು ಪ್ರಜೆಗಳತ್ತಿಯರ ಮೀರಲಾರೆನು
ತಾಯೇ, ಹೇಳವಡೆ ಏಳು ಪ್ರಜೆ ತೊತ್ತಿರ ಕಾಹು
ಕರ್ಮವೆಂಬ ಗಂಡನ ಬಾಯ ಟೊಣೆದು

ಹಾದರನಾಡುವೆನು ಹರನಕೂಡೆ
ಮನವೆಂಬ ಸಖಿಯ ಪ್ರಸಾರದಿಂದ
ಅನುಭಾವದ ಕಲಿತೆನು ಶಿವನೊಡನೆ
ಕರಚೆಲುವ ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬ
ಸಜ್ಜನದ ಗಂಡನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ"
(ವಚನಸಾವಿರ ಪು.೧೪,ಸಂ.ಓ.ಎಲ್.ನಾಗಭೂಷಣ)

ಈ ವಚನವು ಕೌಟುಂಬಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಸಂಸಾರದ ಜಂಜಾಟಗಳ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ನಿಸ್ವಾರ್ಥವಾದ, ನಿರ್ಮಲವಾದ, ದೈವ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಮೇಲಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ದಿಟ್ಟತನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಟತನ ಬೆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವಕ್ಕೆ ವಶವಾಗದೆ, ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಆಂತರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಅಕ್ಕನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ-ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಮಾಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಾಳೆ

ಪುರುಷನ ಮುಂದೆ ಮಾಯೆ ಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡುವುದು
ಸ್ತ್ರೀಯ ಮುಂದೆ ಮಾಯೆ, ಪುರುಷನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡುವುದು
ಲೋಕವೆಂಬ ಮಾಯೆಗೆ ಶರಣಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಮರುಳಾಗಿ ತೋರುವುದು
ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೊಲಿದ ಶರಣಂಗೆ,ಮಾಯೆಯಿಲ್ಲ,ಮರಡಿಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ
(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ-೫,ಪು.೨೩,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು)

ಹೆಣ್ಣು ಮಾತ್ರ ಮಾಯೆ ಎಂದಾಗ ಪರಸ್ಪರ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾಯೆಯೇ ಎಂದು ಪುರುಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕುವ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಾಯೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೆಯೇ ತನಗೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಮಾಯೆ ಕಾಡಿತು ಇದಕ್ಕೆ ಅಂಜುವವಳಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನೆಂದಡೆ ಬಿಡದೀ ಮಾಯೆ ಎಂದು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅಂಟಿದ ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಪರದೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದ ಅಕ್ಕ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ಭದ್ರಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾಯೆ ಎಂಬುದು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ.

ಅದನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಎಂದು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. "ನಾಮದಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸೆಂಬ ಹೆಸರಾದಡೇನು? ಭಾವಿಸಲು ಗಂಡುರೂಪು" (ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ೫,ಪುಟ.೪೯(ಸಂ)ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು) ಎಂಬ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣೇ ಗಂಡೆಂಬುದು ನಾವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಹೆಣ್ಣು ಹೀಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೆಲೆ ಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇಂದೇ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಿಮಾನ್‌ದಿ ಬೋವಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಯಾರು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ನಂತರ ರೂಪಿತವಾಗುತ್ತಾಳಷ್ಟೇ" ಎಂಬ ಮಾತು ಅಂದಿನ ಅಕ್ಕನ ಚಿಂತನೆಯಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಗಂಡನನ್ನು ತಿದ್ದಿದ ಅಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ, ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವಿಕ ಎತ್ತರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಗೌರವ ಪಡೆದ ಅಕ್ಕ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ ಮೊದಲಾದವರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು.

ಮಹಿಳೆಯರ ಇಡೀ ಬದುಕೇ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣ ದಲ್ಲಿದೆ. ತಮ್ಮ ಬದುಕು ತಮ್ಮದು ಹೌದೆ? ಅಲ್ಲವೇ? ಪುರುಷರಂತೆ ತಮಗೂ ಹಕ್ಕುಗಳು ಏಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇಂಥಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಎನ್ನುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅರಿವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ನಿರ್ಬಂಧ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವಳ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಈ ವಚನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು

ಹೆದರಿದರು ಮನವೆ, ಬೆದರದಿರು ತನುವೆ
ನಿಜವನರಿತು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರು
(ಶಿ.ಶ.ವ.ಸಂ.೫,ಪು.೧೯೯.ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರು)

ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧ ನಡೆ-ನುಡಿಯನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡಿ ಬದುಕುವ ಜನರನ್ನು ಕಂಡರೆ ವ್ಯಂಗ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇದೆ. ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದು ಕಠಿಣ. ಶರಣರ ನಡೆ-ನುಡಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಭಯಪಡುವುದು ಬೇಡ, ನಿಜವನ್ನರಿತು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ. ವಚನದ ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ಸಮಾಜದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಪತಿತ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಧನೆಗೈದಳು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಧೈರ್ಯ, ನೈತಿಕತೆ ಇವುಗಳು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಚನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಛಲವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ.

'ಹೆದರದಿರು ಮನವೆ, ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದಿರು ಮನವೆ
ಹಿಡಿದ ಛಲವ ಬಿಡದಿರು ಮನವೆ
ಜರಿದರೆಂದು ಝುಂಕಿಸಿದರೆಂದು
ಶಸ್ತ್ರ ಸಮಾದಿ ನೀರು ನೇಣು ವಿಷ ಔಷಧದಲ್ಲಿ ಘಟವ ಬಿಡದೆ
ಗುರುವಾದಡು ಲಿಂಗವಾದಡು ಜಂಗಮವಾದಡು
ನೊಸಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಪಶುಪತಿಯಾದಡು
ತೆತ್ತಿಗರು ಕಂಡು ಒತ್ತಿ ನುಡಿದರೆಂದು ಘಟವ ಬಿಡುವ ಘಟಕರ್ಮಿಗಳು
ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೂಕರನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ
ನೂರೊಂದು ಕುಲ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಅಮೇಧ್ಯವ ತಿಂದು
ಹೊಲೆಯರ ಮನೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲ ಕಾಯ್ದು ಕೊಂಡಿರಿಸಯ್ಯಾ
ಅಮರೇಶ್ವರಲಿಂಗವೆ, ನಿಮ್ಮಾಣೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಥಮರಾಣೆ'
(ವಚನ :ಪು:೩೯೯ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಜರಿಯುವಿಕೆ, ನಿಂದನೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬಾರದು. ಯಾರೇನೆನ್ನುವರೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖವಾದರೆ ಮನಸ್ಸು ಸದಾ ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುವಂತಾದರೆ ಕೆಡುವುದು ಸಮಾಜವಲ್ಲ ನಾವು, ಮುರಿಯುವುದು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆ. ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವನ್ನೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಂಜಿಸುವರು ಎಂದಾದರೂ ಹಿರಿಯರಾಗಬಲ್ಲರೇ? ಅಂಥವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅನುಭವ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ ಗಂಡಿಗೂ ಆಗಬಹುದು. ಯಾರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿ ರುತ್ತಾರೋ ಅವರನ್ನು ಈ ಭಾವ ನುಂಗಿ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಜೀವ ನಾವಂದುಕೊಂಡಷ್ಟು ಸಣ್ಣದಲ್ಲ. ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಅದು ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಮರಳಿಬಾರದಂತಹದ್ದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನನ್ನನ್ನು ಜರಿವ ಮುಂಚೆ ನಾನೇನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೇ? ಎಂದು ನನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಈಕೆಯ ವಿಚಾರ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ, ಅಸಮಾನತೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿರೋಧದ ಭಾವವಿದೆ. ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆಶಯವಿದೆ. ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಢಂಬಾ ಚಾರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಡಂಬನೆ ಹೊಂದಿದೆ ಮತ್ತು ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಕುರಿತು ಅಪಾರ ಗೌರವವಿದೆ. ಆಚಾರ, ಆಹಾರ, ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ, ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವಿದೆ.

ಸಮಾಜವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಮತ್ತು ವಿಶಾಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಿದ್ದುವ ಹಂಬಲವಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಒಡಮೂಡಿವೆ.

ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆಯ ವಚನ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಕೃಷ್ಟ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ಬದಲಾಗದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ತೀವ್ರ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶಿವಶರಣೆ ಸಂಕವ್ವೆ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಮನ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿದ್ದ ಈಕೆ ಮಹಾಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೊಸಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಭವಿಗಳು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ಇವಳನ್ನು ಸೂಳೆಯೆಂದೇ ಕರೆದು ಅವಮಾನಿಸಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಮತ್ತು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವಂತೆ ಹಂಗಿಸಿರಬಹುದು. ಜನರ ಟೀಕೆ, ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮನನೊಂದು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎದುರಾದಾಗ ಅವನ್ನು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಒತ್ತೆಯ ಹಿಡಿದು ಮತ್ತೊತ್ತೆಯ ಹಿಡಿಯೆ
ಹಿಡಿದೆಡೆ ಬತ್ತಲೆ ನಿಲಿಸಿ ಕೊಲುವರಯ್ಯಾ
ವ್ರತಹೀನನರಿದು ಬೆರೆದೆಡೆ
ಕಾದ ಕತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈ ಕಿವಿ ಮೂಗ ಕೊಯ್ಯರಯ್ಯಾ
ಒಲ್ಲೆನೊಲ್ಲೆ ಒಲ್ಲೆನಾಗಿ, ನಿಮ್ಮಾಣೆ ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರ.
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆಯ ವಚನಗಳು)

ಮೊದಲು ವೇಶ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದವಳಿಗೆ ಶಿವಶರಣೆಯಾಗುವ ಉತ್ತಮ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತು ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆನಿಸಿದಾಗ ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಮತ್ತೆ ಬೆತ್ತಲಾಗುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ತಪ್ಪು ಹಾಗೆಯೇ ಸೂಳೆಯಾಗಿದ್ದ ತಾನು ಮತ್ತೆ ವೇಶ್ಯೆಯಾದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಯೇ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ವ್ರತನಿಷ್ಠಳಾಗಿ ಶರಣೆಯಾದ ತಾನು ಮತ್ತೆ ವ್ರತಬಿಟ್ಟು ವ್ರತಹೀನರನ್ನು ಸೇರಿ ವೇಶ್ಯೆಯಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೈ, ಕಿವಿ, ಮೂಗನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಏನೇ ಕಷ್ಟಗಳು ಬಂದರೂ ಶಿವಶರಣೆಯಂತೆಯೇ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ನೀಲಮ್ಮ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ತನ ಮೀರಿರುವ ಅಂಶಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಆಡಲಿಲ್ಲ ನಾನು ಹೆಣ್ಣು ರೂಪಧರಿಸಿ
ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ ನಾನು ಹೆಣ್ಣು ರೂಪಧರಿಸಿ
ನಾನು ಹೆಣ್ಣಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ನಾನು ಇಹಪರ ನಾಸ್ತಿಯಾದವಳಯ್ಯ

ನಾನು ಉಭಯದ ಸಂಗವ ಕಾಣದಂತಿದ್ದೆನಯ್ಯಾ

ಸಂಗಯ್ಯಾ, ಬಸವಬಯಲ ಕಂಡಕಾರಣ

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.ಪು.೨೬೫ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂಬ ಭಾವ ಅಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಾನು ಹೆಣ್ಣಾದರೂ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ. ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಎರಡೂ ಸಂವೇದನೆ ಮೀರಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಅರಿವೆಡೆ ನಾನು ಅರಿವುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ

ಮೆರೆವೆಡೆ ನಾನು ಮೆರೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಮಿನಯಲ್ಲ

ಏನೂ ರೂಪಿಲ್ಲವನಗೆ

ಎನೂ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿವೆನಗಯ್ಯ ಸಂಗಯ್ಯ

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೨೦೨ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ನಾಮವ ಕಳೆದು ಸುಖ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ನೆಯ್ದುವೆಯನ್ನಯ್ಯಾ

ಸಂಗಯ್ಯಾ, ಬಸವನ ರೂಪವಡಗಿತೆನ್ನಲ್ಲಿ

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವವನಸಂಪುಟ ಪು.೨೦೨ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ ರೂಪಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣಾದ ಕಾರಣ ನನ್ನನಾರೂ ಅರಿಯರು

(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೨೯೬ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ ರೂಪವಳಿದ ಹೆಣ್ಣು ನಾನು

(ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೨೯೬ವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಮೇಲಿನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ತತನದ ನೋವು-ನಲಿವು ಸಂಟಕಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ನಂತರ ಹೆಣ್ತನ ಮೀರುವ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ನೀಲಮ್ಮ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ನೀಲಮ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂಬ ಬೇಧವಿಲ್ಲ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂತೆಯೇ ದೈಹಿಕ ಅಂಶಗಳಿಗಿಂತ ಬೌದ್ಧಿಕ ಅಂಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ವಿಚಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದು ಲಿಂಗ ಸಮಾನಯ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಭೇದ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ.

'ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿ-ಪತಿಯೆಂಬ ನಾಮವಲ್ಲದೆ
ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೇ?'
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ,ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ವಚನಗಳುವೀರಣ್ಣರಾಜೂರ್)

ಇಲ್ಲಿ ಮದುವೆ, ಕುಟುಂಬ, ಮಕ್ಕಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬೆರೆಯಲು ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದವಿದೆ ಅಂದರೆ ಜೈವಿಕ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿದತ್ತ ಕಾಣಿಕೆಯಾದ ಮಿಲನ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ಋತುಸ್ರಾವ, ಹೆರಿಗೆ, ಪೋಷಣೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಅರಿವು, ಜ್ಞಾನ, ಸಾಧನೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

'ಮೊಲೆಮೂಡಿ ಬಂದಡೆ ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು
ಮೀಸೆಕಾಸೆ ಬಂದಡೆ ಗಂಡೆಂಬರು
ಈ ಉಭಯ ಜ್ಞಾನ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೋ ನಾಸ್ತಿನಾಥ'.
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ಪು.೨೨೬, ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ದೇಹದ ರಚನೆ ನೋಡಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೆಂದು ಹೇಳುವ ನಾವು ಜ್ಞಾನದ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಯಾವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ ಸಲ್ಲದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ

'ಗಂಡು ಮೋಹಿಸಿ ಹೆಣ್ಣ ಹಿಡಿದೆಡೆ
ಅದು ಒಬ್ಬರ ಒಡವೆ ಎಂದು ಅರಿಯಬೇಕೆ.
ಹೆಣ್ಣು ಮೋಹಿಸಿ ಗಂಡ ಹಿಡಿದೆಡೆ
ಉತ್ತರವಾವುದೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು'.
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ಪು.೨೨೬ ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಒಡವೆ, ಒಂದು ವಸ್ತು ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ, ಅಂದರೆ ಭೋಗವಸ್ತುವಾಗಿ ಗಂಡಿಗೆ ಅಧೀನಳಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಗಂಡು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮೋಹಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಪುರುಷ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ತೊತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಅದುವರೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿಗೆ ಅಧೀನಳಾದವಳು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಲಿ ಅದುವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಮೋಹಿಸುವ, ಪ್ರೀತಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದುದು ಎಂಬ ಒಳಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ ಸಾರಿದ್ದಾಳೆ.

ಪುರುಷ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಭೇದಗಳ ಕುರಿತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಾರಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಂತೂ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ೧೮ನೇ ವಯಸ್ಸನ್ನು ತಲುಪುವ ಮೊದಲೇ ವಿವಾಹ ಬಂಧನದೊಳಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಜೀವನವಿಡೀ ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಅಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ವಿವಾಹವಾಗುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪದೇ ಪದೇ ಗರ್ಭವನ್ನು ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹಲವಾರು ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉಂಟಾಗಿ, ರಕ್ತಹೀನತೆ, ಶಾರೀರಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪದೇಪದೇ ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲನೆ–ಪೋಷಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿರತ ದುಡಿಮೆ ಇದೊಂದು ವಿಷವರ್ತುಲ. ಈ ವಿಷವರ್ತುಲದೊಳಗೆ ಸಿಲುಕಿರುವ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೆಣ್ಣೇ ಶತ್ರುವೆಂಬಂತೆ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಇದೇ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಹಿಳೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭ್ಯ ವಾದರೆ, ಆಕೆಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಿಕಾಸ, ಚಿಂತನಾಶಕ್ತಿ, ತಿಳುವಳಿಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಬಲತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿದ ನಂತರ ಅವಳು ಅನುಭವಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ.

ವಿವಾಹ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನಂತಹ ಮಹಿಳೆ ಯರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ವಿವಾಹಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ವಚನ ಚಳುವಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರೀಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶರಣರಂತೆ ಶರಣೆಯರೂ ವಚನಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದುದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿದ ಹಿರಿಮೆ ಶರಣರದು.

ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ ದಲಿತ ದಂಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತನಾಮದಲ್ಲಿ ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವ ಕಾರಣ ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು). ಇವರಿಬ್ಬರು ದಲಿತ 'ಮಾದಿಗರ' ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಇವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಯ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಪೆದ್ದಣ್ಣ ಎಂಬುದಾಗಿದ್ದು ರಾಘವಾಂಕನ 'ಆದಯ್ಯ ಚರಿತೆ' ಹಾಗೂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ ಚನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[೯] ಇವನು ಮೊದಲು ಕಳ್ಳತನದ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಪೆದ್ದಣ್ಣನು ಮನೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಉರಿಲಿಂಗ ದೇವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಪೆದ್ದಣ್ಣ ಉರಿಲಿಂಗ

ಪೆದ್ದಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ದನಾಗುತ್ತಾನೆ.[೧೦] ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಳವ್ವೆ ಮೂಲತಃ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವಳು ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕಾಯಕ ಜೀವಿಯಾದಳು. 'ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಗಳರಸ' ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತನಾಮ. ಈಕೆಯ ೧೨ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.[೧೧] ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ:

"ಕುರಿ-ಕೋಳಿ ಕಿರಿಮೀನು ತಿಂಬವರೆಲ್ಲ
ಕುಲಜ ಕುಲಜರೆಂದೆಂಬರು!
ಶಿವಗೆ ಪಂಚಾಮೃತವ ಕರೆವ ಪಶುವ
ತಿಂಬ ಮಾದಿಗ ಕೀಳುಜಾತಿಯೆಂಬರು
ಅವರೆಂತು ಕೀಳುಜಾತಿಯಾದರು?
ಜಾತಿಗಳೇ ನೀವೇಕೆ ಕೀಳಾದಿರೊ?
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನುಂಡುದು ಪುಲ್ಲಿಗೆ ಶೋಭಿತವಾಗಿ
ನಾಯಿ ನೆಕ್ಕಿ ಹೋಯಿತು
ಮಾದಿಗರುಂಡುದು ಪುಲ್ಲಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂಗೆ
ಶೋಭಿತವಾಯ್ತು ಅದೆಂತೆಂದಡೆ-
ಸಿದ್ಧಲಿಕೆಯಾಯ್ತು, ಸಗ್ಗಳೆಯಾಯ್ತು
ಸಿದ್ಧಲಿಕೆಯ ತುಪ್ಪವನು ಸಗ್ಗಳೆಯ ನೀರನು
ಶುದ್ಧವೆಂದು ಕುಡಿದ ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿ ವಿಪ್ರರಿಗೆ
ನಾಯಕ ನರಕ ತಪ್ಪದಯ್ಯ!
ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗಳರಸ ಇದನೊಲ್ಲನವ್ವಾ".
(ವಚನಸಾವಿರ ವಚನ-೪೪೨ ಪು.೧೨೧,ಒ.ಎಲ್.ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ)

ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ ಕಾಳವ್ವೆ ಗೋಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವವರನ್ನು ಕೀಳುಜಾತಿ ಎನ್ನುವವರ ವಿರುದ್ದ ಈ ವಚನ ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಕೆ, ಸಗ್ಗಳೆಗಳು ಚರ್ಮದ ಚೀಲ ಹಾಗು ನೀರೆತ್ತಲು ಬಳಸುವ ಉಪಕರಣವಾಗಿದ್ದು ಇವನ್ನು ಚರ್ಮ ಹದ ಮಾಡಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥಹ ಚರ್ಮದ ಚೀಲದಲ್ಲಿನ ತುಪ್ಪ ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಸಗ್ಗಳಿಕೆಯಿಂದ ತಂದ ನೀರು ಶುದ್ಧವಾದರೂ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವವನು ಯಾಕೆ ಅಶುದ್ಧನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗೋವಿನ ತುಪ್ಪ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆದರೆ ಗೋವಿನ ಮಾಂಸವೇಕೆ ಕನಿಷ್ಠ? ಎಂದು ಮಾದಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವೇಕೆ ಕೀಳಾಗುತ್ತೀರೆಂದೂ, ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ ತಪ್ಪೆಂದು ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆಯ ವಚನದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವೈರುಧ್ಯ ಕುರಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನಾ ತಿರುಹುವ ರಾಟೆಯ ಕುಲಜಾತಿಯ ಕೇಳಿರಣ್ಣಾ
ಅಡಿಯ ಹಲಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ತೋರಣ ವಿಷ್ಣು
ನಿಂದ ಬೊಂಬೆ ಮಹಾರುದ್ರ
ರುದ್ರನ ಬೆಂಬಳಿಯವೆರಡು ಸೂತ್ರಕರ್ಣ
ಅರಿವೆಂಬ ಕದಿರು, ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಿರುಹಲಾಗಿ
ಸುತ್ತಿತ್ತು ನೂಲು ಕದಿರು ತುಂಬಿತ್ತು
ರಾಟೆಯ ತಿರುಹಲಾರೆ–ಎನ್ನ ಗಂಡ ಕುಟ್ಟಿಹ
ಇನ್ನೇವೆ ಕದಿರರೆಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ?
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪುಟ ೧೧೨ ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಇವಳು ಜಾತಿಜನಾಂಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನಿತಳಾದರೂ ಕಾಯಕದಿಂದ ಮೇಲಾಗಿ ಜಾತಿಭ್ರಮಣೆ ಮೆಟ್ಟಿದ ಅಂಶವಿಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಕಾಯಕಗಳು ಎಂಥವರನ್ನೂ ಉತ್ತಮನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳನ್ನು ಜಾತಿ ಅಥವಾ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವ ಹೇಳನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ–ದಾಸೋಹ ಶರಣತತ್ವ ರೂಢಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಭುದೇವರನ್ನು ನೆನೆದು ಇಂತಿಂತವರ ಕರಣದಿಂದ ನಾನು ಬದುಕಿದೆನಯ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಬೊಂತಾದೇವಿಯ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಚನ ಸಮಾನತೆಯ ಕುರಿತಾಗಿದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ–ಹೊಲೆಯ ಎಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಒಳಗೆ–ಹೊರಗೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಬಯಲು ಎಂಬುದಾಗಿ 'ಬಯಲು' ದೈವ ನಿರ್ಣಯ, ಮಾನವನಿರ್ಮಿತ ಜಾತಿಪರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಈಕೆಯ ಧೃಡ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿದೆ.

'ಊರ ಒಳಗಣ ಬಯಲು, ಊರ ಹೊರಗಣ ಬಯಲೆಂದುಂಟೆ?,
ಊರೊಳಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಬಯಲು, ಊರ ಹೊರಗೆ ಹೊಲೆಬಯಲೆಂದುಂಟೆ?,
ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಡೆ ಬಯಲೊಂದೆ,
ಭಿತ್ತಿಯಿಂದ ಒಳಹೊರಗೆಂಬನಾಮವೈಸೆ,
ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಡೆ ಕರೆದಡೆ ಓ ಎಂಬಾತನೆ ಬಿಡಾಡಿ.
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ. ಪುಟ ೩೯, ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಹೀಗೆ ಜಾತಿ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಮಾನವ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಪ್ರಮುಖ ವೆಂಬುದು ಈಕೆಯ ವಾದವಾಗಿದೆ. ಶಿವನು ಕೊಟ್ಟ ಬೊಂತೆಯುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಊರೂರು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದವಳೆಂದು ಜನ ದೂರ ತಳ್ಳಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಾಡಿ ಅಂಕಿತವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಯಲಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದವಳು ಬಯಲೇ ಈಕೆಗೆ ಬದುಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ. ಶರಣರ ಸಂಗವ ಮಾಡಿ ಮಹಾ ಶರಣರಾದ ಈರ್ವ ದಂಪತಿಗಳು ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಾಯಕ ಮಾಡಿದವರು. ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮನ ೧೧೩ ವಚನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.[೨] ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಮೂಲತಃ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇವರು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ಬಂದವರು. ಅವರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿ ಶರಣರಾದರು. ದಲಿತರಾದ ಇವರು ಶರಣರಾಗಿ ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತ ವಪ್ಪುದು ಶಿವಂಗೆ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದರು.ಹಡಪದ ಎಂದರೆ ಕ್ಷೌರಿಕ ವೃತ್ತಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ತಕ್ಷಣ ಇವರ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ಅಂದಿನ ದಿನವೆಲ್ಲಾ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಕತ್ತರಿ ಬೀಳುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ. ಇಂತಹ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಅವಹೇಳನ ಗೊಂಡ ಇವರನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ಇದು ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಯೆಂದು ಜರಿದು ಅವರನ್ನು ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.[೩] ಅವಳ ಒಂದು ವಚನ ಜಾತಿವೈರುಧ್ಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಅಯ್ಯಾ ನರರೊಳು ಹುಟ್ಟಿ,
ಮರಹಿನೊಳಗೆ ಬಿದ್ದವಳ ತಂದು,
ಮಹಾಶರಣರು ಎನಗೆ ಕುರುಹ ತೋರಿದರು.
ಗುರುವೆಂಬುದನರುಹಿದರು, ಜಂಗಮವೆ
ಜಗದ ಕರ್ತೃವೆಂದರಹಿದರು.
ಅವರ ನೆಲೆವಿಡಿದು ಮನವ ನಿಲಿಸಿದೆ,
ಕಾಯ ಜೀವವೆಂಬುದನರಿದೆ,
ಭವಬಂಧನ ಹರಿದೆ, ಮನವ ನಿರ್ಮಲವ ಮಾಡಿದೆ.
ಬೆಳಗಿದ ದರ್ಪಣದಂತೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ,
ನೀವು ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪಾದವಿಡಿದು
ನಾನು ನಿಜಮುಕ್ತಳಾದೆನಯ್ಯಾ

ಅಪ್ಪಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,ಪು೩೪೩,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಕಾಯಕದಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದಲೂ ತಿರಸ್ಕೃತಗೊಂಡ ಬದುಕು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿ ನಿರಾಕಾರ ಪರಾತ್ಪರ ಪರವಸ್ತುವಿನ ಕುರುಹು ತೋರಿ ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸಿ ಮನಃ ಪರಿಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಬದುಕಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯಾದ ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಸಿಗುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಕಾಯಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನೋವು, ಅಸಮಾನತೆ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಶೋಷಣೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲಾ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಹುದೆಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು ಎಲ್ಲಾ ವಚನಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಬದಲಾದರೆ ಸಮಾಜ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದು ನಂಬಿ ಅದನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಹಸಿವು, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಸಮಾಜವನ್ನು ದಿಕ್ಕನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗೆ ತಳ್ಳಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹಗಳನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಜನರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿ 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಬಡತನ, ಹಸಿವು, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ನಿರುದ್ಯೋಗಗಳು ಮಾಯವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದಿದ್ದರು. ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಗೌರವ, ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ದೊರೆತು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಕಾಯಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಚಳುವಳಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದೆಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಜೀವಿಸಲು ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ವೈದಿಕಧರ್ಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಿಮ್ನ ಜಾತಿಗಳವರ ಭಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಶರಣರಿಂದ ಪಡೆದದ್ದನ್ನು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಈಕೆಯ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಕೃತಯುಗ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷವರುಷದಲ್ಲಿ ಹೋಮವನಿಕ್ಕುವಾಗ

ಹಂದಿಯ ಬಸುರಲ್ಲಿ ಬಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದುಕಾಭ.......

ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗಳರಸ ಒಲ್ಲನವ್ವಾ

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,ಪು೨೦೬,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಮಾಂಸತಿನ್ನುವ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಕೀಳೆಂದಾಗ ಕೃತಯುಗ, ತ್ರೇತಾಯುಗ, ದ್ವಾಪರಯುಗ, ಕಲಿಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಎಮ್ಮೆ, ಕುದುರೆ, ಆಡು(ಕುರಿ) ಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಹೋಮ ಹವನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು

ಬಲಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅದು ಹೇಗೆ ಸತ್ಕುಲದವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಹೇಗೆ ಕೀಳಾಗುತ್ತೇವೆ. ಶರಣರಿಗೆ, ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಬದಲು ಇಂಥಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅದು ಹೇಗೆ ನಾವು ಎಂಭತ್ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಯೋನಿ ದಾಟಿ ಹಂದಿಯ ಬಸುರಲ್ಲಿ ಬಾರದೆ ಮಾನವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳ ಲೇಸನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯ, ಕಾಯಕದ ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಶರಣರಾದರ್ಶವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತಿ-ಪತಿ ಬಾಂಧವ್ಯ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಬುದ್ದ ಚಿಂತನೆ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

'ಅವ ಬೀಜವು ಬೀಳುವಲ್ಲಿ ಮೊಳೆಮುಖ ಹಿಂದು ಮುಂದುಂಟೇ?
ನೀ ಮರೆದಲ್ಲಿ ನಾವರಿದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೇ?
ಮೂಲನಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರ ನಿಂದಿತ್ತು
ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿ-ಪತಿ ಎಂಬ ನಾಮವಲ್ಲದೆ
ಅರಿವಿಂಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ?'
(ವಚನ ಪುಟ.೩೨೦ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ದೈವಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಹೆಣ್ತನವನ್ನು ಕನಿಷ್ಠವಾಗಿಸಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಅರಿವು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಒಳಗೆ ಸುಳಿವ ಆತ್ಮ ಒಂದೇ ಎಂದು ಸಾರಿದ ದಾಸಿಮಯ್ಯನವರ ಧೋರಣೆಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಅರಿವಿಗೆ ಬೇರೊಂದೊಡಲುಂಟೆ? ಎನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ಗ್ರಹಿಕೆ ಯನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಒಡೆದು ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ವೈಚಾರಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ.

'ಕೈದಕೊಡುವರಲ್ಲದೇ ಕಲಿತನ ಕೊಡುವರುಂಟೇ ಮಾರಯ್ಯ?'
'ಹೆಣ್ಣ ಕೊಡುವರಲ್ಲದೆ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರುಂಟೇ ಮಾರಯ್ಯ?
'ಕಳುವ ಚೋರಂಗೆ ಬಡವರೆಂದು ದಯವುಂಟೆ ಮಾರಯ್ಯ?',
ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುಣವ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಲ್ಲ ಮಾರಯ್ಯ.
ಶೂಲವನೇರಿ ಸಂದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿನ್ನು ಸಾವಿಂಗೆ ಹಂಗು ಪಡಲೇಕೆ
ಮಾರಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗ ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ.
(ವಚನ ಪುಟ.೩೨೦ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಗುಣ ಗಣ್ಯವಾದಲ್ಲದೆ ಜಾತಿ ಗಣ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬ ವಚನದ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಸಮೃದ್ದವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತು ಮುಂದುವರೆದು
ಸಸಿಗೆ ನೀರೆರೆದೆಡೆ ಎಳಕುವುದಲ್ಲದೆ
ನಷ್ಟಮೂಲಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತು ನೀರ ಹೋಯಿದಡೆ ಎಳಕುವುದೆ ಮಾರಯ್ಯ?
ನಿನ್ನ ವಿರಕ್ತಿ ನಷ್ಟವಾಗದ ಮುನ್ನವೆ
ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗವನರಿಯಿರಯ್ಯಾ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೨೦೪ (ಸಂ).ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರು)

ಎನ್ನುವ ಆಕರ್ಷಣ ಉಕ್ತಿಗಳ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಚನದ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮೃದ್ದಗೊಳಿಸಿವೆ.

ಶರಣ, ಶರಣೆಯರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಲಿಂಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ, ಅಸಮಾನತೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂರದೆ ಅದರ ತಾತ್ವಿಕತೆ ಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಅದರ ಪುನರಭಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಲಿಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಇದ ರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹೊಸದಾಗಿ ನೋಡಲು, ಗ್ರಹಿಸಲು, ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಕಲಿತರು. ಶುಭ ವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಸೇರಿದ ಶರಣಶರಣೆಯರಿಗೆ ಅದು ಶುಭಸೂಚಿಸುವ ಪದ ಮಾತ್ರ ವಾಗಿರದೆ ಅನೇಕ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ಅನುಭಾವವು ಅವರಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿ ಹೊಸ ದಾರಿ ತೋರಿತಲ್ಲದೆ ಅಸಮಾನತೆ ಯ ಬಾಹ್ಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಂತರಿಕವಾಗಿಯೂ ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಮಹಿಳೆ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾದವುಗಳು. ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನಾಗಲೀ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕವನ್ನಾ ಗಲೀ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿತ್ತೆಂದು ಅದೇ ಆಕರಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಜೀವನದ ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿತ್ತು, ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ವಿವರಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಅಕ್ಷರ, ಆಸ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರ

ಹಾಗೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ವಿರಾಮದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದ ಮಹಿಳೆಯರು ಕತ್ತಲ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂಧಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ದೀರ್ಘ ಚರಿತ್ರೆ ನಮ್ಮದು. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಕಾಲಾವಧಿ ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಕೆಯ ಗೌರವ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತ್ತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಶೋಷಣೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸಾಮಾಜಿಕಾರ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಸಿಯಿತು.

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಣಿಯರ ಸ್ಥಾನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಕೀಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಲಿತವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಠಿಣ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಅನರ್ಹರಾಗಿದ್ದರು. ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿನ ಜನನವೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪೀಡೆಯೆಂದು ಪಾಲಕರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳುವುದೇ ಉಚಿತವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರಲ್ಲಿತ್ತು.

ಹೆಂಗಸರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ನಗಣ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಪತಿ ಸೇವೆಯೊಂದೇ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ತರುವ ಸಾಧನವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಗಂಡನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಸಹಭಾಗಿತ್ವವನ್ನು ಹೆಸರಿಗೆ ಪಡೆದವಳಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಧವೆಯಾದವಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿರಕ್ತ ಜೀವನವು ನಿಗದಿಯಾಗಿದ್ದುದ ರಿಂದಲೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ದಿದ್ದುರಿಂದಲೂ ವಿಧವೆಯರ ಸ್ಥಾನವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಾನಕವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ವಿಧವೆಗೆ ಮುಂಡನಕ್ರಿಯೆ ನಡೆ ಯುವ ಪರಿಪಾಠ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಮಹಿಳೆಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಚನಕಾರರ ಎದುರು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಶರಣಧರ್ಮದಾತಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿತು. ಅವರ ಹೆಣ್ಣು ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ಗಂಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿತು. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ತನ್ನ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿತಾದರೂ ಧರ್ಮದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಸಮಾನತೆಯ ಮಹತ್ವ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಪುರುಷನಾಗಲಿ ಮಹಿಳೆಯಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಲ್ಲದೆ ವಚನಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಧರ್ಮವು ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ನೀಡಿತು. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗಿದ್ದ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿ ಜನರಲ್ಲಿ

ವಿಚಾರವಂತಿಕೆ ಬೆಳೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ದಲಿತವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಧರ್ಮಸಾರ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅದು ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಡಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವಚನಕಾರರು ಭಾಷೆಗಿಂತ ಭಾವ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬಂತೆ ತಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೈವನನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಮಾಜದ ಆಚರಣೆ, ಡಾಂಭಿಕತೆಯನ್ನೇ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೇಧ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವೈರುಧ್ಯ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿರೋದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ರತ, ಭಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆವವರು ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆ, ವ್ರತ ಇಲ್ಲದವರ ಬದುಕಿನ ಉತ್ತಮ ವಿಚಾರ ವೈಷಮ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ವಚನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೭.೩ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ :

ವಚನ ಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ ನಿಷ್ಠೆ ಢಾಂಬಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ವೈರುಧ್ಯದ ಸಂಘರ್ಷಗಳೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ಅಂದಿನ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಢಾಂಭಿಕತೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಠೂರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ ವೃತ, ಭಕ್ತಿ, ಕಾಯಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಶರಣರು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಚನಕಾರ್ತಿಯೂ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನದೇ ನಿಲುವು ಹೊಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಅದನ್ನು ತನ್ನದೇ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ವ್ರತ ಎಂಬುದು ಸಮಾಜ ದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗುವ ಭಯ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮದಿಗ್ಬಂಧನಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿ, ಶೀಲವಂತೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುವುದೂ ಕಾಯಕದ ನಿಷ್ಠೆ, ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಷ್ಠೆ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ವ್ರತಾಚರಣೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಿಂದ ಘಟಿಸಬಹುದಾದ ಅವಾಂತರ ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಜದೈವನಿಗೆ ಹೆದರಿ ವ್ರತ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮನ ವಿಮರ್ಶೆ, ಪರಾಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅವರ ವಚನಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿವೆ. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಂಶಗಿಂತಲೂ ಚಿಂತನಾಶೀಲತೆಯೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ವೀರಮ್ಮ, ಕಾಳವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ ಮುಂತಾದ ಕಾಯಕ

ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ, ಆಚಾರನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಭಾಷೆ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಗದ್ಯದ ನಿರರ್ಗಳತೆ, ಸರಳತೆ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಕೇತಲದೇವಿ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ, ಕದಿರೆರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಕನ್ನಡಿಕಾಯಕದ ರೇಮವ್ವೆ ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಮೂಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭಾವದ ಅನಿರ್ವಚನೀಯತೆಯನ್ನು ತತ್ವಾದರ್ಶಗಳ ಆಚರಣೆಗಳ ನೆಲೆಯನ್ನು ಭಾಷಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿರದಿದ್ದರೆ, ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಪ್ರಮಾಣಿಕ ಕಾಯಕವೇ ಆಕೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕಗೊಳಿಸಿವೆ.

'ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟ ಲಿಂಗಬಾಹ್ಯನ ಕಂಡಡೆ ಸತ್ತ ನಾಯಿ ಕಾಗೆ ಕಂಡಂತೆ'

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ. ಪುಟ.೨೦೦,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣಾ ರಾಜೂರ)

ಅವರೊಡನೆ ನುಡಿಯಲಾಗದು ಎನ್ನುವ ಶರಣೆ ಕಾಳವ್ವೆ , ವ್ರತಹೀನನ ಬೆರೆಯಲಾಗದು. ಬೆರದೆಡೆ ನರಕ ತಪ್ಪದು ಎನ್ನುವ ಕುಂಬಾರಗುಂಡಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ ಕೇತಲದೇವಿ,

'ತನು ಬತ್ತಲೆಯಾದಡೇನು ಮನ ಬತ್ತಲೆಯಾಗದನ್ನಕ್ಕರ'

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪುಟ.೩೨೮,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣಾ ರಾಜೂರ)

ಎನ್ನುವ ವ್ರತಹೀನತೆಯನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸುತ್ತ ಜೊತೆಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಶುಚಿತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದ ಗುಡ್ಡವ್ವೆ,

'ನುಡಿಯಲು ಬಾರದು ಕೆಟ್ಟ ನುಡಿಗಳ
ನುಡೆದರೇನು ನುಡಿಯದಿದ್ದರೇನು
ಹಿಡಿದ ವ್ರತ ಬಿಡದಿರಲು ಅದೇ ಮಹಾಜ್ಞನದಾಚರಣೆ'

(ವಚನ ಪುಟ.೩೩೧ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಹೀಗೆ ನಡೆನುಡಿಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಮೂಲ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದವರು ಶರಣೆಯರು.

ಭಕ್ತಿಯ ಚಳುವಳಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದು ಆ ಕಾಲ ಮಹತ್ವದ ಅಧ್ಬುತ ಪ್ರಯೋಗವೇ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ನೀಲಾಂಭಿಕೆ, ಗಂಗಾಂಭಿಕೆ, ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ, ಮೋಳಿಗೆಯ ಮಹಾದೇವಮ್ಮ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಮೇಲವರ್ಗದ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಭಾವನೆ, ನಿರಾಶೆ, ವೈರಾಗ್ಯಭಾವ, ಸತಿ-ಪತಿ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ, ಲಿಂಗಮ್ಮ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಕಾಳವ್ವ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ರಾಯಮ್ಮ, ಗಂಗಮ್ಮ, ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ ಮೊದಲಾದ ಕೆಳವರ್ಗದ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ವರ್ಣ, ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಮ್ಮ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣು ಇವು ಮೂರನ್ನು ಮಾಯೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಈಡುಮಾಡುವ, ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯೊಡ್ಡುವ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಾಧಕ ದೂರವಿರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತ ಬರಲಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಾಯೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದು ಜನಿತಕ್ಕೆ ತಾಯಾಗಿ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸತಿಯಾಗಿ, ಮೋಹಕ್ಕೆ ಮಗಳಾಗಿ, ಯೋಗಿಗೆ ಯೋಗಿಣಿಯಾಗಿ, ಸವಣಂಗೆ ಕಂತಿಯಾಗಿ,ಪುರುಷನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನೆಂದರೆ ಬಿಡದೆ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಕಾಡುವ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯೆಂದು ದೂರತಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಪಾರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಲು, ವಿರಕ್ತಿ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯಳನ್ನಾಗಿ ಕಾಣದ ಈ ವಿಷಮಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಶರಣರು 'ಮಾಯೆ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಬಗೆಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನೇ ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿ, ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮಾಯಾ ಸೆರೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಇಂಥಹ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಿಂದ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದವರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರು ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಶರಣರು ಗಾಢವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದರು

ಕೇವಲ ಹೆಣ್ಣು-ಹೊನ್ನು-ಮಣ್ಣುಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಾಯೆಯಲ್ಲ. ಈ ಮಾಯೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಮನದ ಮುಂದಣ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಆ ಆಸೆ ಇಲ್ಲವಾದಾಗ ಮಾಯೆಯೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಿದೆ ಅರಿಯೇನೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವವ ಮೀರಿದ ಶರಣಂಗೆ ಮಾಯೆ-ಮರಡು-ಅಭಿಮಾನ ಎವಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾರಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ, ಅವಳೂ ಪುರುಷನಂತೆ ಒಂದು ಜೀವ ಎಂಬ ಹಿತಕರ ವಾತಾವರಣ ಮೂಡಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಚನ ರಚನೆ ಮಾಡಿದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಿರಬಹುದಾದರೂ ಇದುವರೆಗೂ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಜನ ಶರಣೆಯರೂ ನಮ್ಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಚನಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ತಮಗೆ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷಣ, ಉದ್ಯೋಗದ ಅವಕಾಶಗಳಿಂದ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕಿಯರು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ರಾಜಿಯ ಮಧ್ಯೆಯೂ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನ ದನಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ಅವಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಪಾಲು ಕಥಾವಸ್ತು ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಅಸಮ ವಿವಾಹದಿಂದ ಉದ್ಬವವಾಗುವ ವೈಪರೀತ್ಯ, ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವಾಗ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಂಧ, ಶೈಲಿ, ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನಾ ವಿಧಾನಕ್ಕಿಂತ ತೀರಾ ಭಿನ್ನವೆನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಂಗ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪ್ರವೇಶಪಡೆದರು. ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳು ಕಂಡು

ಬಂದವು. ಹಾಗೇ ಶಿವಶರಣರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಚಿಂತನ ನಡೆಸಿ ದರು. ಈ ಮಹಿಳೆಯರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು.

ಅ. ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತ ವೈರುಧ್ಯಗಳು :

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿ ಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಲೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡುದು ಅಪೂರ್ವ ಸಾಧನೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ಮಹತ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ–ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಜನಪರಗೊಳಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆ ಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ದಗೊಳಿಸಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಸ್ತುಶೈಲಿ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವ ಕೇಂದ್ರಿತ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕು ಬವಣೆಗಳಿಗೆ ದನಿಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದುದು ವಚನಕಾರರ ಉದಾತ್ತ ಜೀವನದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಠಿಯ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆ. ವಚನಪ್ರಕಾರವು ಬಸವಯುಗದ ಶರಣರಿಂದ ಬೆಳಕಿನ ಆಳ–ವಿಸ್ತಾರ–ವೈವಿಧ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡು 'ಮಾನವ ಮೈಲಿಗೆ ಕಳೆಯುವ' ಸಾಧನವಾಗಿ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಭಾವಜೀವಿಗಳು ಆಗಿದ್ದ ವಚನಕಾರರ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭಾಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಕಾವ್ಯ ಸತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಭಕ್ತಿಸಾಧಕರಾದ ಶರಣ–ಶರಣೆಯರಿಗೆ ವಚನವು ಆತ್ಮಶೋಧನೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖವಾಣಿ ಯಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿತು.

ಅರ್ಥ ಪ್ರಾಣಾಭಿಮಾನದ ಮೇಲೆ ಬಂದರೂ ಬರಲಿ,
ವ್ರತಹೀನನ ನೆರೆಯಲಾಗದು...........
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,ಪು೨೦೫,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಶಿವಶರಣನಾದವನು ಮಹೇಶ್ವರನ ಸೇವೆಯನ್ನು, ರುದ್ರಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವ್ರತಹೀನರ ಸಂಗ ಮಾಡದೆ ಅವರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಅರ್ಥ ಪ್ರಾಣ ಅಭಿಮಾನ ಬಂದರೂ ಬರಲಿ ಯಾರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯತನವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅಂಥವರನ್ನು ದೇವರು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ನಕ್ಕು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ವ್ರತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಈ ವಚನದ ವಿಶೇಷ.

ಅಯ್ಯಾ ಸೂಳೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟವರೊಳು ಸಮೇಳ, ಕೊಡದವರೊಳು ಕ್ರೋಧ
ವ್ರತಹೀನರೊಳು ಮೇಳ
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ.'ತಾಯಿಯಂತೆ ಮಗಳು, ನೂಲಿನಂತೆ ಸೀರೆ' ಎಂಬ ಗಾದೆಮಾತಿನಂತೆ ಸೂಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹಣವಿರುವವರ ಹತ್ತಿರವೇ ಇರುತ್ತಾರೆ, ಹಣ ಕೊಡದವರನ್ನ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶಿವಭಕ್ತರು ಶಿವಭಕ್ತರಲ್ಲಿಯೇ ಒಡನಾಟವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ವ್ರತಹೀನರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅಂಥವರನ್ನು ದೇವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ದಸರಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ವೀರಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವೀರಶೈವ ಪುರಾಣಗಳು ಈಕೆಯನ್ನು ದಸರಯ್ಯನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾಗಿದ್ದು ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ ೧೧೬೦ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.[೧೪] ಈಕೆಯ ಅಂಕಿತನಾಮ ಗುರುಶಾಂತೇಶ್ವರ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಂತೆ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯ ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

'ಚರಣಾಯುಧ ವೇಳೆಯನರಿವುದಯ್ಯ,
ಭಕ್ತ ವ್ರತಹೀನನನರಿದು ನೆರೆಯಯ್ಯ.
ನೆರೆದಡೆ ನರಕ, ಗುರುಶಾಂತೇಶ್ವರ'
(ಪು.೩೨೭,ವಚನ ಸಂ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ)

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಕೋಳಿ ವೇಳೆಯನರಿತು ಕೂಗುವಂತೆ ಶಿವಶರಣ ವ್ರತಹೀನರನ್ನು ಅರಿತೂ ಸೇರಲಾರ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬೆರೆತರೆ ಅವನಿಗೆ ನರಕ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮರ ಕೆಲಸದ ಪರಿಕರ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ(ಬಾಚಿ) ಬಡಿಗರು ಕುಲದವರೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.೧೧೬೦ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ.[೧೫] ತನ್ನ ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಹೀನರ ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೆಳುತ್ತಾಳೆ.

'ಕೈ ತಪ್ಪಿ ಕೆತ್ತಲು ಕಾಲಿಗೆ ಮೂಲ,
ಮಾತು ತಪ್ಪಿ ನುಡಿಯಲು ಬಾಯಿಗೆ ಮೂಲ,
ವ್ರತ ಹೀನನ ನೆರೆಯಲು ನರಕಕ್ಕೆ ಮೂಲ'
ಕರ್ಮಹರ ಕಾಳೇಶ್ವರ. (ಬಾಚಿ ಕಾಯಕದ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆಯ ವಚನಗಳು ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಗಾದೆಯಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿರುವ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ನೇಗಿಲು, ಈಸು, ಕುಂಟೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಡಿಗರು ಕೆತ್ತುವಾಗ ಎಚ್ಚರದಿಂದರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕೈ ತಪ್ಪಿದರು ಕಾಲು ನೋವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ವ್ರತಹೀನರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದರೆ ನಾವು ವ್ರತಹೀನರಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆಂದು ವ್ರತಹೀನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರಾಯಮ್ಮ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅವಳ ಒಂದೇ ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ರತ ತಪ್ಪಿ ನಡೆದ ವ್ರತಹೀನರು ಶರೀರ ಹಿಡಿದು ಬದುಕುವುದನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾಳೆ.

'ಗರುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಲ್ಲದೆ,ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಕೋಲುಂಟೆ?
ಭವಿಗೆ ಮೇಲುವ್ರತ ಪುನರ್ದೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತರಿಗುಂಟೆ?
ವ್ರತ ತಪ್ಪಲು ಶರೀರವಿಡಿದ ನರಕಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ,
ಆಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ.' (ರಾಯಸದ ಮಂಚಣ್ಣಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ರಾಯಮ್ಮನ ವಚನಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಒಮ್ಮೆ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದ ವ್ರತಾಚಾರಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ.

ಮಸಣಮ್ಮ ಎಡೆಮಠದ ನಾಗಿದೇವಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ. ಈಕೆ ಪತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಂಚೀನಗರದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದವಳು. ಈಕೆಯ ಒಂದೇ ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು "ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ" ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿದೆ.[೧೬]

ಎಡೆಮಠದ ನಾಗೀದೇವನು ಕಾಂಚೀನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾರಾಜ ಬಿಜ್ಜಳನೊಂದಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವಿಯಾದ ನಾಗೀ ದೇವನಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಕಾಂಚೀನಗರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಮಸಣಮ್ಮನನ್ನೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕರೆತರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕೃಷ್ಣಾನದಿ ತೀರದ ಚಿಮ್ಮಲಾಗಿ ಪ್ರದೇಶದ ಹತ್ತಿರ ನೆಲೆಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶರಣ ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರನನ್ನು ಮಸಣಮ್ಮ ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ವಚನದ ಅಂಕಿತನಾಮವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.[೧೭]

ಈಕೆಯ ವಚನ

ಕಾಗೆಯ, ನಾಯ ತಿಂದವರಿಲ್ಲ
ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನ ಕೂಡಿದವರಿಲ್ಲ
ನಾಯಿಗೆ ನಾರಂಗವಕ್ಕುವುದೇ?
ಲೋಕದ ನರಂಗೆ ವ್ರತವಕ್ಕುವುದೆ ಶಿವಬೀಜಸಲ್ಲದೆ?

ನೀವೇ ಸಾಕ್ಷಿ ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ

(ಪು.೨೧೯ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ,,ಸಂ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಅದು ಗೊತ್ತಿರುವುದು ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಜಗುಣೇಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ವಚನವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಢಾಂಬಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದು ತೋರಿಕೆಗೆ ನೇಮ ವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾಗೆ ಅಗುಳು ಅನ್ನ ಕಂಡರೆ ಬಳಗ ಕರೆದು ಉಣಬಡಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಾಯಿ ತುತ್ತು ಅನ್ನ ನೀಡಿದ ಒಡೆಯನ ಮನೆಯನ್ನು ನಿಯತ್ತಿನಿಂದ ಕಾಯುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ನಿಜ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡದ ಸಮಾಜ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಅಪಶಕುನವೆಂಬಂತೆ, ನಾಯಿ ಹೊಲಸು ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಾಡುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡದೆ ಅವರಲ್ಲಿನ ದೋಷ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ನಾಯಿಗೆ ನಾರಂಗ ಅಂದರೆ ಎಳೆನೀರು ಇದರ ರುಚಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಜನರ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿವಭಕ್ತರಾದವರು ಎಳೆನೀರಿನಷ್ಟೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಅವರ ಸುವಿಚಾರಗಳು ವ್ರತಹೀನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು ಅದು ದೇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಕ್ತನ ಆಚಾರವಿಚಾರ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕುರಿತು ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕುಹುಕ ನುಡಿವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕುರಿತು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಸಿದ್ಧಬುದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಕಾಳವ್ವೆ ಈಕೆಯ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಬುದ್ಧಯ್ಯಗಳ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೧೬೦ ಈಕೆಯ ಕಾಲಮಾನವಾಗಿದೆ.[೧೮] ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಂತೆ ವ್ರತನೇಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಈಕೆಯ ಅಥವಾ ಈಕೆಯ ಪತಿಯ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಶರಣರಂತೆ ಜೀವಿಸಿದ್ದರು. ಈಕೆಯ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು 'ಭೀಮೇಶ್ವರ' ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ವಚನದಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರ ನೋಡಲಾಗಿ ಈಕೆ ಕೆಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬಹುದು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನ, ಲಿಂಗಬಾಹ್ಯವ ಕಂಡೊಡೆ

ಸತ್ತ ನಾಯ, ಕಾಗೆಯ ಕಂಡಂತೆ

ಅವರೊಡನೆ ನುಡಿಯಲಾಗದು ಭೀಮೇಶ್ವರ

(ಪು.೩೧೯,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನ ಅಂದರೆ ನೀತಿನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಬಾಹ್ಯನನ್ನು ಅಂದರೆ ಮೈಮೇಲೆ ಲಿಂಗಧರಿಸದೆ, ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ದೇವರನ್ನು

ನಂಬದವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ದೂರವಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವ್ರತಕ್ಕೆ, ಕಾಯಕಕ್ಕೆ, ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಇರುವ ಬೆಲೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತೊರೆದು ನಡೆಯುವವರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೀನವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ಕಾಳವ್ವೆಯು ಈಕೆಯ ಹೆಸರ ಹಿಂದಿನ ಕದಿರೆಕಾಯಕ ಅಂದೆ, ಕದಿರು ಎಂಬ ಶಬ್ದ ರಾಟೆಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈಕೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೦ರ ಮತ್ತ್ಯಾವ ಮಾಹಿತಿ ಇವಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಕೆಯ ಒಂದು ಎರಡು ಸಾಲಿನ ವಚನ ದೊರೆತಿದ್ದು ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ಹೊಂದಿದೆ.

ಕದಿರು ಮುರಿಯೆ ಏನು ಇಲ್ಲ
ವ್ರತಹೀನನ ನೆರೆಯಲಿಲ್ಲ, ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ
(ಪು.೨೦೮,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಈ ಎರಡು ಸಾಲಿನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕಾಳವ್ವೆ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಕದಿರು ಮುರಿಯೆ ಏನು ಇಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಇವಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಯಕ ರಾಟೆಯಿಂದ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವುದು ರಾಟೆಯು ಮುರಿದರೆ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಷ್ಠೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ನೀತಿನಿಯಮಗಳ ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಜೀವನವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಇದನ್ನು ಮಾನವೀಯತೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲದೆ ಬದುಕೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಿಶೇಷತೆ ಎಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಯಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಯಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆ ಇವರ ವಚನಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಕಾಳವ್ವೆಯು ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತನ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ, ವ್ರತಾಚರಣೆಯ ಮಹತ್ವ ಪ್ರಸಾದದ ಮಹಿಮೆ-ಇವುಗಳನ್ನು ಆಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ

"ತುಬರದ ಕೊಳ್ಳಿಯಂತೆ ಉರಿವಾತ ಭಕ್ತನೇ?
ಹಸಿದು ತಂದು ಮಾಡುವಾತ ಭಕ್ತನೇ?
ಭಕ್ತರ ಕುಲವನೆತ್ತಿ ನಿಂದಿಸುವಾತ ಭಕ್ತನೇ?
ನಿಂದಯಾ ಶಿವಭಕ್ತನಾಂ ಕೋಟಿ ಜನ್ಮನಿ ಸೂಕರಃ
ಸಪ್ತಜನ್ಮನಿ ಕುಷ್ಟಿಸನ್ ದಾಸೀಗರ್ಭೇಷು ಜಾಯತೇ
ಎಂಬುದಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲೆ ಬಂದಡೂ ಬರಲಿ, ಇವರ ಬಿಡಬೇಕು
ಬಿಡದಿರಲು ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗ ಅರಸನೊಲ್ಲನವ್ವಾ"
(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಬಿಡದೆ ಮದ-ಮತ್ಸರಗಳನೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪರರ ನಿಂದಿಸಿ ಸುಳ್ಳು ವಂಚನೆಗಳಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವವ ಭಕ್ತನಲ್ಲ. ಭಕ್ತನೆಂಬ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಆತ ಕೋಪಾತೀತನಾಗಿರಬೇಕು. ಸದಾಚಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು, ಪರನಿಂದೆಗೆ ದೂರಸ್ಥ ನಾಗಿರಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತನ ಮನೋಭಾವನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ದರ್ಪಣವಾಗಿದೆ. ಈ ವಚನ ಕಾಳವ್ವೆ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಳ್ಳನಾಗಿದ್ದರೂ ಗುರುಗಳಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಂಗ ಸಂಸ್ಕೃತಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪಂಡಿತನಾದ ಪತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶರಣೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಇರಬಹುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವ್ರತ ಹೋದಾಗಲೇ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ ಕಳೆ ನಷ್ಟವವ್ವಾ ಅವರು ಲಿಂಗವಿದ್ದು ಭವಿಗಳು ಎಂದು ವ್ರತದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಹೇಳಿದ ಶರಣೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ವ್ರತಹೀನರು ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲದ ದೇಹದಂತೆ ಅವರನ್ನು ನೆನೆಯಲಾಗದು. ನೋಡಲು, ನುಡಿಯಲು ಎಂತೂ ಆಗದು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ವ್ರತಾಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಆಕೆಗಿದ್ದ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ಅರಿಯಬಹುದು.

'ಉಂಡೊಡೆಯರಲ್ಲಿ ಕೊಂಬ ಪ್ರಸಾದ ಕಾರಿದ ಕೂಳು',

'ನಿಂದಿಸಿ ಕೊಂಬ ಪ್ರಸಾದ ಕುನ್ನಿಯ ಕೂಳು'

(ಪು.೧೦೫,೧೦೭,ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಈ ಎರಡು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಳವ್ವೆ ಸರಿಸಮಾನದಲ್ಲಿ, ಯೋಗ್ಯರಾದವರಲ್ಲಿ ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆ ವಿನಃ ಕಂಡವರೆದುರು ಕೈಚಾಚಕೂಡದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾಳೆ.

"ಕೃತ್ಯಕಾಯಕವಿಲ್ಲದವರು ಭಕ್ತರಲ್ಲ

ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಿಲ್ಲದುದು ಕಾಯಕವಲ್ಲ

ಆಸೆಯೆಂಬುದು ಭವದ ಬೀಜ

ನಿರಾಸೆಯೆಂಬುದು ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಿ

ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಗಳರಸದಲ್ಲಿ ಸದರವಲ್ಲ ಕಾಣವ್ವಾ"

(ಪು.೧೦೬,೧೦೭ಶಿವಶರಣೆಯರವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕವ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಆಸೆಯನ್ನಳಿದು, ನಿರಾಸೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೇ ಭಕ್ತ ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತನಾಗಬಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ತತ್ವದ ಗಹನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಚಿಕ್ಕ-ಚಿಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಭೀಕರಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಎಟಕು ವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ-

ಕಾಳವ್ವೆ ಕೊಟ್ಟವರೊಳು ಸಮ್ಮೋಹ ಕೊಡದವರೊಳು ಕ್ರೋಧ ತೋರುವ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳು 'ಸೂಳೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳು' ಎಂದು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಲಿಂಗಮ್ಮ ತನ್ನ ವಚನಗಳನ್ನು ಭಾವಗೀತೆಗಳಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವರವಚನಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮಾನವಕುಲದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ಅವರ ಜೀವನದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಹಗಲಿರಳು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಶರಣರು ಕೇವಲ ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲರಲ್ಲ, ಅವರು ಕೃತಿಯ ಬಂಟರು, ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದವರು, ನಡೆದಂತೆ ನುಡಿದವರು. ಶರಣೆ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಅಷ್ಟಾವರಣ ಸಂಪನ್ನಳಾಗಿ, ಪಂಚಾಚಾರ ಸಾಧಕಳಾಗಿ, ಷಟ್ಸ್ಥಲಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಲಿಂಗಾಂಗಯೋಗ ಸಾಧಿಸಿ, ಮಹಾಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದ ಅಪೂರ್ವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಚೇತನ ಈಕೆಯಯದಾಗಿದೆ. ಶರಣರು ಅರಿವು-ಆಚಾರ-ಅನುಭಾವ ಸಂಪನ್ನರು. ಅವರು ಮರಣವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಮಹಾಂತರು. ಅವರನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು, ಅವರ ನಡೆನುಡಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲ
ಭವಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರಯ್ಯಾ......
(ಪು.೩೨೮,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ .ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಶರಣರನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಅವರ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಆಗಲೇ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆ ದೂರವಾಗುವುದು. ಶರಣರನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೋ ಅಲೆದು ಹುಡುಕಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸತ್ಯಶುದ್ಧಕಾಯಕ, ನಿತ್ಯಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ, ಭಕ್ತಿದಾಸೋಹದ ಜೀವಿಗಳಾದ ಶರಣರ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಕಂಗಳ ಮುಂದೆ ಮಾಣಿಕವಿದ್ದು ಕಾಣಲರಿಯರೇಕಯ್ಯಾ?
ಬಾಗಿಲ ಮುಂದೆ ಹಾಲಸಾಗರವಿದ್ದು
ಒರತೆಯ ನೀರಿಗೆ ಹಾರುವಂತೆ....
(ಪು.೩೩೩,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಶರಣರು ಮಾಣಿಕ್ಯದಂತೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶರು, ಅಮೂಲ್ಯ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವರು, ಹಾಲಿನಂತೆ ಮಧುರಗುಣದವರು, ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಸಾಕ್ಷಾತ್‌ದೇವ ಸ್ವರೂಪರು. ಶರಣರನ್ನರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಲೋಕದ ಮನುಜರು ಆಸೆ-ರೋಷ-ವ್ಯಾಮೋಹ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಆಸೆಯನಳಿದು, ರೋಷವ ನಿಲಿಸಿ,
ಜಗದ ಪಾಶವ ಹರಿದು,
ಈಶ್ವರನೆನಿಸಿಕೊಂಬ ಶರಣರ

ಜಗದ ಹೇಸಿಗಳೆತ್ತ ಬಲ್ಲರು

ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣಾ?

(ಪು.೩೨೫,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಶರಣರು ಆಸೆಯನ್ನು ಅಳಿದವರು, ರೋಷವನ್ನು ಗೆದ್ದವರು, ಈ ಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಬಂಧನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೆ ಅದರೊಳಗಿದ್ದೂ ಅತೀತರಾದವರು. ಶರಣರು ನಡೆ-ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳಿದವರು. ಇಂತಹ ಶರಣರನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಂತಹ ಅಲ್ಪಜರು ಅರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಶರಣರನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ವಿನಯ, ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನ ಸದ್ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಹಿರ್ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೆಡೆಗೆ, ಇಂದ್ರಿಯಮೂಲ ಭೋಗದೆಡೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಈಕೆ ಹೀಗೆ ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ.

ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹಾಕೆ

ತಿಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಪೂರವನರಸುವಂತೆ

ತಿಪ್ಪೆಯಂತಹ ಒಡಲೊಳಗೆ ಕರ್ತೃವನರಸಿಹೆನೆಂಬ

ಅಣ್ಣಗಳಿರಾ ನೀವು ಕೇಳಿರೋ ಹೇಳುವೆನು...

(ಪು.೩೨೫,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ವ್ಯಾಪಾರವನೆ ಬಿಟ್ಟು ತಾಪತ್ರಯವನೆ ಹಿಂಗಿ

ಲೋಕದ ಹಂಗನೆ ಹರಿದು,

ಬೇಕು ಬೇಡೆಂಬುದನೆ ನೂಕಿ....

(ಪು.೩೨೭,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಮಾನವನು ತನ್ನ ಜೀವನದ ಗುರಿ, ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮರೆತು, ಲೌಕಿಕ ಆಸೆಗಳ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬದುಕನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಬುದ್ಧಿಹೀನ ಮಾನವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಹೇಳಿ, ಶರಣರು ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿ-ಬೆದುಕಿದರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ,

ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಎತ್ತಲೆಂದರಿಯದೆ,

ಕತ್ತಲೆಯೊಳು ಮುಳುಗಿ, ಕಾಮನ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ

ಎಗ್ಗ ಮನುಜರಿರಾ ನೀವು ಕೇಳಿರೋ

ನಿಮ್ಮ ಇರವು ಎಂತೆಂದಡೆ

ಕಾಯವೆಂದಡೆ ಕಳವಳಕ್ಕೊಳಗಾಯಿತು.....

(ಪು.೩೨೮,೩೨೯ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಶರಣರದು ಉದಾತ್ತವಾದ ಬದುಕು. ಲೌಕಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಹೀಗಳೆಯದೇ ಅಲೌಕಿಕ ಬದುಕಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನವನ್ನು, ಸರ್ವ ಅಂಗವನ್ನು ಲಿಂಗವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಲಿಂಗಸಂಗಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕಿದವರು. ಇಂದು ಲಿಂಗವಂತರು ಇಡೀ ವಿಶ್ವ ದಲ್ಲಿಯೇ ವಿನೂತನವಾದ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಲಿಂಗಾಂಗಯೋಗ, ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ-ಪ್ರಸಾದಮಯ ಶರಣ ಜೀವನದ ಮಹತ್ವವನ್ನರಿಯದೇ ಯಾವುದಾ ವುದೋ ಯೋಗಸಾಧನಗಳು, ಸಂಘ-ಸಂಘಟನೆಗಳ ಭ್ರಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.[೨೦]

ಮುಂದುವರೆದು ಇನ್ನೊಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ,

ಬಂಡೆಯ ಮೇಗಣ ಹೆಳವನಂತೆ
ಕಂಡ ಕಂಡ ಕಡೆಗೆ ಹಲುಬಿದಡೆ
ನಿಮಗೆ ಬಂದುದೇನಿರೋ ? ....
(ಪು.೩೩೨,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಧಾರ್ಮಿಕ ಅವಧೂತರು ಶರಣರಂತೆ ಮಾತು ಕಲಿತುಕೊಂಡು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಕೇವಲ ಇತರರಿಗೆ ಉಪದೇಶ, ಬೋಧೆ, ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಟುವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ತನ್ನ ತಾನರಿಯದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧೆಯ
ಹೇಳುವ ಅಣ್ಣಗಳಿರಾ, ನೀವು ಕೇಳಿರೋ
ಅವರ ಬಾಳುವೆ ಎಂತೆಂದಡೆ
ಕುರುಡ ಕನ್ನಡಿಯ ಹಿಡಿದಂತೆ ....
(ಪು.೩೩೮ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯದವರನ್ನು ಕತ್ತೆಗಳೆಂದು, ಕುರುಡರೆಂದು ಜರೆದು, ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ,

ಮರ್ತ್ಯದ ಮನುಜರು ಸತ್ತರೆಲ್ಲಾ!
ಕತ್ತಲೆಯೊಳು ಮುಳಗಿ, ಮಾತು ಕಲಿತುಕೊಂಡು ....
(ಪು.೩೪೦ ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಮಾನವರಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಂದು ಸಂದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ- "ಶರಣರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಶರಣೆಂದು ಬದುಕಬೇಕು" ಎಂದು. ಶರಣರ ಅರಿವು-ಆಚಾರ-ಅನುಭಾವ ಸಂಪನ್ನರು. ಮಹಾಘನವನ್ನು ಶರಣರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಅವರು ನಾವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ದೂರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ಕಂಡಿಹೆ ಕೇಳಿಹನೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವವ ಹಿಂಗಿ
ಉಂಡಿಹೆ ಉಟ್ಟಿಹೆನೆಂಬ ಹಂಗ ಬಿಟ್ಟು ....
(ಪು.೩೩೬,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಕೈಲಾಸ-ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಕುರಿತು ತನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಶರಣರು ಇವುಗಳನ್ನು ತಂಗಡಿಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಲಿಂಗದೊಳು ಒಂದಾದರು. ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಶರಣರು ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಸವಣ್ಣನರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ-ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅವರೂ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಮುಂದೆ ಬಸವಣ್ಣನವರೂ 'ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ'ನೆಂಬ ಕರದಿಷ್ಟಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಲಿ, ಮಹಾಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು. ಶರಣೆ ಲಿಂಗಮ್ಮಳು ತಮ್ಮ ವಚನದಲ್ಲಿ-ಶರಣರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾಳೆ:

ಬಸವೇಶ್ವರ, ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ, ಮಡಿವಾಳಯ್ಯ
ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಹಡಪದಪ್ಪಣ್ಣ
ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತೊತ್ತಿನ ತೊತ್ತಿನ ಪಡಿದೊತ್ತಿನ ಮಗಳೆಂದು
ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚರವ ಪಾಲಿಸಿ
ರಕ್ಷಣೆಯ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ
ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಶ್ರೀಪಾದದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜಮುಕ್ತಳಾದೆನಯ್ಯಾ
ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ..
(ಪು.೩೫೮,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕೊನೆಗೆ, ಲಿಂಗಮ್ಮ ತಾಯಿ ನುಡಿದ ನುಡಿ ತುಂಬಾ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ. ಕುಟುಂಬದಾಚೆಯ ಬದುಕಿನ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಬದುಕುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರು ನಂತರ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ವಿಸ್ಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೆಳ ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನಾನುಭವದ ಗಟ್ಟಿ ನೆಲೆಗಳಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಪುರುಷ ಕೇಂದ್ರಿತ, ಜಾತಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ದುರಾಸೆ ಢಾಂಬಿಕತೆಯನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭಾವ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು, ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಜೀವನಾನುಭವದ ಮಿಡಿತಗಳನ್ನು ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುವ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಆಚಾರನಿಷ್ಠೆ, ತತ್ವನಿಷ್ಠೆಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.[೨೧]

ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವಚನಾಂಕಿತವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಯಕ ಕೈಗೊಂಡಿ ರುವ ಕಾಲಕಣ್ಣಿಯ

ಕಾಯಮ್ಮ, ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಕದಿರೆ ಕಾಳವ್ವೆ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೈವ ಅಥವಾ ಗುರು-ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಾಂಕಿತವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ಯಕ್ಕ-ಶಂಭುಕೇಶ್ವರ, ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ-ನಾಸ್ತಿನಾಥಾ, ಕದಿರೆಕಾಳವ್ವೆ-ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ, ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ-ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರಾ, ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆ-ನಿರ್ಲಜ್ಜೇಶ್ವರಾ, ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ-ಕದಿರರೆಮ್ಮಿಯೊಡೆಯ ಗುಮ್ಮೇಶ್ವರಾ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆಗಳ ಬದಲು ವಚನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭಾವಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ಸಂವಹನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಿಭಿನ್ನ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳೇ ಅವರ ವಚನಗಳ ರೂಪ ರಚನೆ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಜನಬಳಕೆಯ ಬಾಷೆ, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ಅಕ್ಕಮ್ಮ, ರಾಯಮ್ಮ, ರೆಮ್ಮವ್ವೆ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಲಿಂಗಮ್ಮನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೊನಚು, ಹರಿತ ಭಾಷೆ, ನಿರೂಪಣಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿ ವಿನೂತನವಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ವರ್ಗ, ವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ತಂತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಭಾಷೆ, ಕಾಯಕದ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಹಜಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಭಾವಾಭವ್ಯಕ್ತಿಯ, ಅನುಭಾವದ ಅವರ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ವಚನಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾವಗೀತೆಗಳಾಗಿವೆ.

೭.೪. ಆರ್ಥಿಕ ನಿಲುವುಗಳು :

ವಚನಗಳೆಂದರೆ ಕೇವಲು ಭಕ್ತಿಯ, ಅನುಭಾವದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಆದೇಶಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಣ ಗೊಂಡಿರುವುದು ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗದ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ದುಡಿಯದೆ ಇರುವ ಜನ ಸುಖವಾಗಿರುವುದು, ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೈಗಳ್ಳತನ, ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ಶರಣರನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಡಿದವು. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಗಳಿಂದ ಸಮಷ್ಠಿಗಳ ವಿಕಾಸ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಶರಣರು ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹದಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ದುಡಿಯಲೇಬೇಕು. ಆ ದುಡಿಮೆ ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು, ನೈತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು, ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಾಯಕ ತತ್ವದ ಮೂಲಕ ಕರೆ ನೀಡಿದರು. ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮತ್ತು ಕೆಲವರಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರೋಢೀಕರಣಗೊಂಡ ಸಂಪತ್ತು ಹಂಚಿ ಹೋಗುವ ಅಸಂಗ್ರಹ ತತ್ವವಾದ ದಾಸೋಹವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿಯೂ ಕೂಡ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಕ್ಕೆ ಮಿಗಿಲಾಗಿರುವ ಈ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ಶರಣೆಯರು ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅ. ಕಾಯಕ ಮತ್ತು ದಾಸೋಹ :

ಜಾತಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ದೈಹಿಕ ದುಡಿಮೆಗೆ ಅಗೌರವ, ತಿರಸ್ಕಾರಗಳು ಮನೆಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕಾಯಕ ತತ್ವವು ಕೆಲಸದ ಗೌರವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಿತು. ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಅಂಶ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಯಕದಿಂದ ಅನ್ನ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಸದೃಢ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮುಕ್ತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಜನ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಶರಣರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಯಕದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಲ್ಲಿ ಶರಣೆಯರ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು. ಇದು ಅವರು ಏರಿದ ಅರಿವು, ಜ್ಞಾನದ ಆಳ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶರಣರು ರೂಪಿಸಿದ ಕಾಯಕ ಹಾಗೂ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಚರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದವಳು ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ. ಅವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕು ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣ ಅವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೆಂಬಂತೆ ಮಹಾಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದಾಗ ಮಾರಯ್ಯ ಸಂತಸದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆರಿಸಿ ತಂದು ಮಹಾಮನೆಗೆ ಓಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಎಲ್ಲೆರೆದುರು ಪತಿಗೆ

"ಆಸೆಯೆಂಬುದು ಅರಸಿಂಗಲ್ಲದೆ,
ಶಿವಭಕ್ತರಿಗುಂಟೇ ಅಯ್ಯಾ?,
ರೋಷವೆಂಬುದು ಯಮದೂತರಿಗಲ್ಲದೆ,
ಅಜಾತರಿಗುಂಟೆ ಅಯ್ಯಾ,
ಈಸಕ್ಕಿಯಾಸೆ ನಿಮಗೇಕೆ? ಈಶ್ವರನೊಪ್ಪ,
ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ದೂರಮಾರಯ್ಯ."
(ಪು.೨೦೦,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ವರ್ಗವು ನೀಡದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಶಿವಶರಣರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಅಂದರೆ ಶರಣರು ದುಡಿದೇ ತಿನ್ನಬೇಕು ಮಾಡಿದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ದುಡಿದು ತಿಂದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ.

"ಭಕ್ತರು ಕಾಯಕವೆಂದು ತಂದು
ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಬಹುದೆ
ಒಮ್ಮನವ ತಂದು ಒಮ್ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿ

ಹಿಮ್ಮನವವಾಗುವ ಮುನ್ನವೆ

ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸಲಬೇಕು ಮಾರಯ್ಯ"

(ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಅಂದರೆ ನಿತ್ಯವು ಆಯ್ದು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಅಕ್ಕಿಯ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲು ದುಪ್ಪಟ್ಟು ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಂದ ಮಾರಯ್ಯ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಬೇಸರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪತ್ತನ್ನು, ದವಸಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಪರಾಧವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಯಕದ ಅಸಂಗ್ರಹದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನತೆ ಅಳಿದು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಳ್ಳಲು ಹೆಣ್ಣು ದುರ್ಬಲಳೆಂಬ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಗಂಡಿನ ದುಡಿಮೆಯೂ ಕಾರಣ. ತನ್ನ ದುಡಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಪುರುಷ ಕುಟುಂಬದ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ, ಅನುತ್ಪಾದಕವೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೊಳಗಾದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಈ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಶರಣರು'ಕಾಯಕ'ದ ಗೌರವ ನೀಡಿದ್ದರೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ' ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶರಣರು ಕಾಯಕ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ಅವರ ಹೆಂಡಂದಿರು ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದ ಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಅಡಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ

"ಕಾಯಕ ನಿಂದಿತ್ತು ಹೋಗಯ್ಯ ಎನ್ನಾಳ್ದನೆ

ಭಾವ ಶುದ್ದವಾಗಿ ಮಹಾ ಶರಣರ ತಿಪ್ಪೆಯ ತಪ್ಪಲ ಅಕ್ಕಿಯ ತಂದು

ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಮಾಡಬೇಕು ಮಾರಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ

ಬೇಗ ಹೋಗು ಮಾರಯ್ಯ"

(ಪು.೨೦೦,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಜಂಗಮ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮರೆತ ಮಾರಯ್ಯನಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ ತರಲು ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಳವಳದಿಂದ ಹೇಳಲು ಕಾರಣ ಗಂಡನ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯ ಜೊತಗೆ ತನ್ನ ದಾಸೋಹ ನಿಷ್ಠೆಯೂ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಭಯ ಅಕ್ಕಿ ತಂದು ನಿಶ್ಚೈಯಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಕೀಳರಿಮೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ತನ್ನ ಗೃಹಕೃತ್ಯಕ್ಕೂ ಗೌರವವಿದೆಯೆಂಬ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ದಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಸತ್ಯ ಶುದ್ದ ಕಾಯಕವಾದರು ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲು-ಕೀಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಜಾತಿ ವಿಹೀನವಾದ

ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಶರಣರು ಶ್ರಮಿಸಿದರೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನೋನ್ನತಿಯ ಮಹದೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ 'ಕಾಯಕ ತತ್ವ'ವು ವಿಶ್ವದ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಶರಣರು ನೀಡಿದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ.

ಇಂಥ 'ಕಾಯಕ ತತ್ವ'ವನ್ನು ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ಮೂಲಕ ಪರಮಸುಖಿಯಾದವರು ಶರಣ ಶರಣೆಯರು. 'ಕಾಯಕ' ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ನಮಗಾಗಿ ನಾವು ನಡೆಸುವ ಉದ್ಯೋಗವಲ್ಲ. ಜೀವನೋಪಾಯದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯ ಉದಾತ್ತ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ದುಡಿಮೆ. ಅದು ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು. ದುಡಿದವನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತುಂಬುವ ಸಂಕುಚಿತ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರದೇ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದೇ ಕಾಯಕದ ಉದ್ದೇಶ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿದರೆ ಕಾಯಕ ಇದೊಂದು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉಂಡುಟ್ಟು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆನ್ನುವ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಾರೆಯ ಸೊಪ್ಪಾದರು ಸರಿ, ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದುದು ಶಿವಾರ್ಪಿತ, ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಬಂದುದು ಅನರ್ಪಿತ'[೨೨] ಎನ್ನುವ ಶರಣರಿಗೆ ಕಾಯಕದ ಪಾವಿತ್ರತೆ ಶುದ್ಧತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಿಷ್ಠೆ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ಬೋನ ಸರ್ವಾರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಕುದಿಗೊಂಡು ದಾಸೋಹಭಾವದಿಂದ ಪಕ್ವವಾಗಿರಬೇಕು. ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ, ನಿರಹಂಭಾವಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸುವ ಶಿವಶರಣರು ಮಾನವನ ದುರಾಸೆ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಅಳಿಮನದ ಸ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದುಡಿಮೆಗೆ ಮೀರಿ ಪ್ರತಿಫಲ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕುಂದು ಎಂಬುದು ಅವರ ಖಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂಥ ದುರಾಸೆ ಸದ್ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಕಾಯಕದ ಪ್ರತಿಫಲ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವರ ವಿನಿಯೋಗವು ಅಷ್ಟೇ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದ ದ್ರವ್ಯವು ಮೊದಲು ಗುರು–ಲಿಂಗ–ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಬೇಕು. ಅಂತಹ ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹವೇ ಕಾಯಕದ ಗುರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಪಡೆದ ಪ್ರಸಾದವೇ ಶರಣರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೈವ–ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ. ಅಂತೆಯೇ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಬೇರಿಲ್ಲ ಮಾಡುವ ಮಾಟದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಟವರಿಯ ಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಶರಣರ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಗುರುವಾದರೂ, ಜಂಗಮವಾದರೂ ಕಾಯಕದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ. ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೀಳಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಂದುದು ಮಾತ್ರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತ ಎನ್ನುವ ಮಹೋನ್ನತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಶರಣರು ಮನುಷ್ಯನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ, ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ಅಸಮಾನತೆ ವರ್ಗ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಧೀನತೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ದುಡಿಮೆಗೆ ದೈವತ್ವದ ನೆಲೆ ಜೋಡಿಸಿ ಕಾಯವಾಗಿಸಿದರು. ಶೋಷಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದುಡಿಮೆಯ

ಪೋಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಯಕವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾದ ಕಾಯಕ ಕೈಗೊಂಡರು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾಯಕಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವರು ಕೆಲವರಾದರೆ ತಮ್ಮ ಪತಿಯ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿದರು ಹಲವರು.

ಕಾಯಕದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಸಂತೃಪ್ತ ಭಾವಸ್ಥಿತಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ವಚನಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಭಾವಗಳಾಗಿವೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಗಳಂತಿರುವ ಲಕ್ಕಮ್ಮನ ವಚನಗಳು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾವದ ಏಕಸೂತ್ರತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ನೀಡುವ ಪ್ರಸಂಗದ ಸ್ಥೂಲ ಚಿತ್ರವೇ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪತಿಯ ಮರವೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಸತ್ಯಶುದ್ಧ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕಾಯಕದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ವಿಚಾರ ಪತ್ನಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನುಭಾವಿ ಮಾಡುವ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಮಾಡಿನೀಡಿ ಹೋದನೆಂದಾಗ ಕೈಲಾಸವೇನು ಕೈ ಕೂಲಿಯೇ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರಜೀವಿ, ವಿನಯ, ನಿರಹಂಕಾರ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಮರ್ಪಣೆ, ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವ ಮುಟ್ಟಬಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯೆನ್ನುವ ಖಚಿತ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ಅಸಮಾನ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಶರಣರು ಸಾಮರಸ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ, ಅನುಭಾವ ಚಿಂತನೆ, ಕಾಯಕ ಪಾಲನೆ ಮತ್ತು ಗುರು ಲಿಂಗಸೇವೆ, ನಿತ್ಯದಾಸೋಹ ರಚನೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪತಿಯ ಅದ್ಭುತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಂತಿರುವ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯ ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತಾರ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯ ಒಳನೋಟವಿದೆ. ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ದರ್ಶನವಿದೆ.

"ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಶರಣಗಣ ಭಕ್ತಿಯಮಾಳ್ಪನೆಂತೊ
ಮಾದಲಾಂಬಿಕನಂದನನು?
ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳನರಮನೆಯ ನ್ಯಾಯನೋಳ್ಪನೆಂತೋ
ಮಾದರಸನ ಮೋಹದ ಮಗನು?
ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ ಲಿಂಗತೃಪ್ತಿ ಅನುಗೆಯ್ಯನೆಂತೊ
ಗಂಗಾಪ್ರಿಯ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮನ ಶರಣ ಚೆನ್ನ"
(ಪು.೨೦೪,ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ.ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ)

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡ ನೀಲಲೋಚನೆ ಬಸವಣ್ಣನವರಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು, ಲಿಂಗಚೈತನ್ಯವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿ, ಅನುಭಾವ ಚಿಂತನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿತ್ಯಜಂಗಮ ಸೇವೆಯ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹಿರಿದಾದ ಕಾಯಕದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜಂಗಮರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಕೆಳಸ್ತರದ, ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಕಸುಬನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ, ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ, ತಮ್ಮ ಕಾಯಕದ ಬಗ್ಗೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡದ್ದು, ನುಡಿಯಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಅನುಕರಣೀಯ, ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಕ್ರಮ, ಆದ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಮಾಡಿದ ಕೃಷಿ, ಅನುಭವಿಸಿದ ಅರಿವಿನ ಜಾಗೃತಿ ಇತರ ಶರಣರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ಕ್ರಮ ಶರಣರ ಸಬಲೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಪುರುಷರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಶರಣ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು, ವಚನ ರಚನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದು, ಅನುಭಾವದ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು, ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ-ಶರಣ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಸಮಾಜದ-ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಭಯ ಪಡದೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸಮಾಜದ ಮರುರಚನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಶರಣಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಬಲೀಕರಣ -ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೇವಲ ಸಂಖ್ಯೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರ, ನುಡಿದ ಮಾತು, ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ, ಸಾಧಿಸಿದ ಅನುಭಾವಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶಿವ ಶರಣೆಯರ ಸಾಧನೆ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಬ್ಬ ಸೂಳೆ, ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಕೀಳರಿಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅದರ ಮೂಲಕವೇ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಸೂಳೆಗೂ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ತಂದ, ಬದುಕುವ, ದುಡಿಯುವ ಹಕ್ಕು ನೀಡಿದ ಶರಣ ಚಳವಳಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಬಲೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಅದು ಪರಂಪರಾಗತ ಲಿಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಹೊಸದಾಗಿ ಮರುರಚಿಸಿತು.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯ Sensibilitas oxfard dictionary

೨. ಕಸ್ತೂರಿ ಕೋಶ, ರಾಮಾಶ್ರಮ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ ಧಾರವಾಡ ೨೦೦೧ ಪುಟ ೮೦೧

೩. New Oxfard Encyclopediya

೪. ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ಪುಟ.೨೨೦

೫. ಮೊಗಳ್ಳಿ ಗಣೇಶ, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ -೧೯೯೯ ಪುಟ ೧೨೩, Freud's Phychoanalytic Theory: Gender development

೬. ವಚನ ಪು.೧೮,೧೯,ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ೨೦೧೭.

೭. ವಚನಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪು.೧೫೮,೧೫೯, ಶೈಲಜ ಉಡಚಣ ೨೦೧೬

೮. ಶಿವಶರಣ ವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೨೨,೨೩,ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್,೧೯೯೩

೯. ಅದೇ ಪು.೨೨,೨೩.

೧೦. ಅದೇ ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಯ ವಚನಗಳು ಪು.೨೦೫ರಿಂದ೨೦೮., ಸಿ.ಟಿ.ಗುರುಪ್ರಸಾದ್ ನೀಲಗಾರರು; ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮುದಾಯದ ಅಧ್ಯಯನ

೧೧. ಶಿವಶರಣ ವಚನಸಂಪುಟ ಪು.೪೫,೪೬,೪೭,ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್,೧೯೯೩.

೧೨. ಅದೇ ೪೫,೪೬,೪೭.

೧೩. ಅದೇ ಪು.೩೨,೩೩.

೧೪. ಅದೇ ಪು.೩೭,೩೮

೧೫. ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿಯರವ ಶಿವಶರಣೆಯರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಶಿವಾನುಭವ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ವಿಜಯಪುರ ೧೯೫೧.

೧೬. ೧. ಪುಟ ೧೮೭, ಶಿವಶರಣೆಯರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಸಂ.ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿ, ವಿಜಾಪುರ,೨. ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ, ಕಾಳವ್ವೆ ಮತ್ತು ಇತರರು ಪು.೫೫, ಸ.ಹೆಚ್.ಕರಿಯಣ್ಣ, ಶ್ರೀ ಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಮೈಸೂರು.

೧೭. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ಪು.೪೦. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್,೧೯೯೩

೧೮. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ.೨೩, ,ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್,೧೯೯೩

೧೯. ಶರಣ ಪರಂಪರೆ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ ಪು.೪೯,೫೦.ಸಂ.ಪ್ರೋ.ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಎಲ್.,ಬಸಮಸಮಿತಿ,೨೦೦೭

೨೦. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪು.೧೯೨, ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ ಜಿ., ೨೦೧೬.

೨೧. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೧೯೯೩.

೨೨. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪು.೨೧೩. ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ ಜಿ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೮
ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎಂಟು
ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು

ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಪರ ಮನೋಭಾವನೆ ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಂದ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ಕುಟುಂಬ ಇವುಗಳ ಪರಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ತನ್ನಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವೈರುಧ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಅವನಾಗಲಿ ಆಕೆಯಾಗಲಿ ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕುಟುಂಬ ಎಂಬ ಘಟಕ ಸಮಾಜದ ಮೂಲ ಅಂಶವಾಗಿದ್ದು ಈ ಹಂತದಿಂದಲೇ ಮಾನವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗುವಿನ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಹೊಣೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತಿಲ್ಲ. ತಾಯಿಯೇ ಮೊದಲ ಗುರು ಎಂದಾಗ ಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುವಂದಿನಿಂದ ಸಾಕಿ ಬೆಳೆಸಿ ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ದಿ ಕಲಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಕೆಯದು ಆದರ್ಶ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯ ಬಂಧಿಸಿ ಕೇವಲ ಪುರುಷನ ಕೈಬೊಂಬೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಜನನಿ ತಾನೇ ಮೊದಲ ಗುರುವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಶರಣರು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಪುರಷನಂತೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸಿದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಪುರುಷನಿಗಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶರಣೆಯರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಹೊಸ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನಿಯರಾಗಿ ನಿಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ

ಬಾಳಿದ ಇವರು ಸಮಾಜವನ್ನು ಕುಟುಂಬಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಲೌಕಿಕ ಆಮಿಷಗಳಿಗೊಳಗಾದಾಗ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಸರಿದಾರಿಗೆ ತಂದರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಢಾಂಬಿಕತೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜಿಕ ಪಿಡುಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಕುರಿತು ಚಿಂತನ-ಮಂಥನ ಮಾಡಿದ ಸ್ತ್ರೀ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿ ಯಾದಳು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಶರಣೆಯರ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಕಾಲದ ಭ್ರಷ್ಟಚಾರ, ಲಂಚಗುಳಿತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಮೋಸ, ವಂಚನೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ಅಂಶಗಳು ಮಾನವನ ಎಲ್ಲಾ ನೆಲೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಜಾಗತೀಕರಣ, ಉದಾರೀಕರಣ, ಖಾಸಗೀಕರಣಗಳು ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶರಣರ ಕಾಯಕ-ದಾಸೋಹ, ನೇಮವ್ರತ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಜಗಜ್ಜನಿತವಾಗಿವೆ. ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಓದಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವಿರದೆ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಬಹು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ಕೋಮುವಾದ, ಜಾತಿವೈರುಧ್ಯ ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಪವಾಡ ಸದೃಶವಾಗಿದೆ.

> "ಕರಿಯನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೆ ಸಿರಿಯನಿತ್ತಡೆಒಲ್ಲೆ
> ಹಿರಿದಪ್ಪ ರಾಜ್ಯವನಿತ್ತಡೆಒಲ್ಲೆ
> ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಯ ಒಂದರೆಗಳಿಗೆಯಿತ್ತಡೆ
> ನಿನ್ನನಿತ್ತೆ ಕಾಣ! ರಾಮನಾಥ".[೧]

ಆದ್ಯವಚನಕಾರ ದೇವರದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಈ ವಚನ ಇಡೀ ವಚನಕಾಲದ ವಚನಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಶರಣರ ಸೂಳ್ನುಡಿಯ ಅಂದರೆ ವಚನ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಾನದ ಮುಂದೆ ಕರಿ ಅಂದರೆ ಆನೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬೇಡವೆಂದು ವಚನಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವಚನಗಳಮಹತ್ವದ ಜೊತೆಗೆ ವಚನಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರಗಳೇ ವಚನಗಳ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿವೆ. ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆ, ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ, ವಾಸ್ತವತೆ, ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನಿಲುವುಗಳೇ ಇವುಗಳು ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

"ಎನ್ನಕಣ್ಣೊಳಗಿನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಮುರಿದವನಾರನೂಕಾಣೆ
ಎನ್ನ ಕಾಲೊಳಗಣ ಮುಳ್ಳ ತೆಗೆದವರನಾರನೂಕಾಣೆ
ಎನ್ನ ಅಂಗದಲ್ಲಿಪ್ಪ ಅಹಂಕಾರವ ಸುಡುವವರನಾರನೂಕಾಣೆ
ಎನ್ನ ಅಂಗದಲ್ಲಿಪ್ಪ ಅಹಂಕಾರವ ನಾನೇಸುಡಬೇಕು
ಎನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚವ ನಾನೆ ಕಳೆಯಬೇಕು
ಅಮುಗೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವ ನಾನೇ ಅರಿಯಬೇಕು".[೨]

ಮೇಲಿನ ವಚನವನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅಮುಗೆ ರಾಯಮ್ಮನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆ, ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ, ವಾಸ್ತವತೆಯ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ವಚನದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದಬಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ.ಅನುಭವದಿಂದ ಅನುಭಾವದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಅವಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ತಾತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆಯ ವಾಸ್ತವತೆಯ ನಿಜಅಂಶಗಳನ್ನು ವೈರುಧ್ಯಗಳ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ,ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ, ಸಮಾಜಪರ ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಅಕ್ಕಮಾದೇವಿಯು

"ನೊಂದವರ ನೋವ ನೋಯದವರೆತ್ತ ಬಲ್ಲರು"

ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ಅಂದಿನಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕೇಳತ್ತಳೆ. ಇವಳ ಇನ್ನೊಂದು ವಚನ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಗೂ ಅದರ ಸುತ್ತ ನೇರವಾಗಿ ಹೆಣೆದು ಕೊಂಡಿರುವ ಅಮಾನವೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

"ತನುಕರಗದವರಲ್ಲಿ
ಮಜ್ಜನವನೊಲ್ಲೆಯಯ್ಯಾ ನೀನು
ಮನ ಕರಗದವರಲಿ
ಪುಷ್ಪವನೊಲ್ಲೆಯಯ್ಯಾ ನೀನು....,[೩]

ಇದು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ನಿಷೇದಾರ್ಥಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ, ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಬಳಸಿ ನಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ತನುಕರಗಿಸಿ, ಮನಕರಗಿಸಿ, ಅರಿವು ಕಣ್ದೆರಸಿ, ಮಾನವಿಯತೆಯನ್ನು ಮೊದಲಾಗಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಶರಣಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ನಿಲುವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹೆಣ್ಣು, ಹೊನ್ನು, ಮಣ್ಣು ಮಾಯೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು 'ಮನದ ಮುಂದಣಾ ಆಸೆಯೇ ಮಾಯೆ'[೪] ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳೇ ಮಾನವನ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದು

ಅವುಗಳು ಅತಿಯಾಗಿ ಮಾನವ ಇಂದಿನ ದಿನಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಂಕಟಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅರಿಷಡ್ ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಂದು ಮಾನವ ಸಂಕುಲದ ಕಂಟಕಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದೆ. ಅಂತರ್ಜಾಲ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಲತಾಣ. ಮಿತಿಮೀರಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಚಾನೆಲ್‌ಗಳು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎತ್ತರ ಧ್ವನಿಯ ಸಂಗೀತ, ಕುಣಿತ, ಕುಡಿತ, ಸೆಳೆತಗಳೆಲ್ಲಾ ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಮಾರಕವಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿವೆ. ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದ ಯುವಜನತೆ ಆಧುನಿಕ ಲೋಕದ ಮಾಯಾಂಗನೆಯ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಡ್ರಗ್ಸ್, ಗಾಂಜಾ, ಅಫೀಮುಗಳ ಉನ್ಮಾದದಲ್ಲಿ ಅರೆಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದವರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣ-ಶರಣೆಯರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ನಡೆ-ನುಡಿ ಅವರ ಹಿತವಚನಗಳು ಇಂದಿನ ಯುವಜನತೆಗೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಂಗಭೋಗ, ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಲಿಂಗಭೋಗ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆ, ದಾಸೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕಿದ ಶರಣೆಯರಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

ಇಂದು ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ವೃತ್ತಿಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಒಂದು ಕಡೆ ಮರೆಸಿದರೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮತ್ಸರ ಮತ್ತು ಕೀಳಿರಿಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಶರಣೆಯರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾದರೂ ತಾವು ಮಾಡುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೀಳೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕರಣಿಕ ವೃತ್ತಿಯವರೆಗೂ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಅತಿಯಾಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಬಡವರಿಗೆ, ಹಸಿದವರಿಗೆ ಶರಣರಿಗೆ ದಾಸೋಹ, ದಾನ ಮಾಡಿ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮೌಲ್ಯ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಹಂಭಾವದಿಂದ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ'ವೆಂದು ತಿಳಿದ ಶರಣರೊಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ, ವರ್ಚಸ್ಸಿಗಾಗಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಾ ಅತಿ ಆಸೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಲಂಚಗುಳಿತನಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸೋಮಾರಿತನ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆ ಮರೆತು ಮರೆಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆ ನಿಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾಯಕ-ದಾಸೋಹಗಳು ಮಾದರಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

'ಆವ ಕಾಯಕ ಮಾಡಿದರೂ ಒಂದೇ ಕಾಯಕವಯ್ಯಾ'[೫] ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾದರ ಕಾಯಕದ ಮಾರಯ್ಯಗಳ ಪತ್ನಿ ಗಂಗಮ್ಮ ಕಾಯಕನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ಅದನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತು ದೊರೆಯುವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಯಕದ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು ಎಂಬ ಭೇದ ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ದುಡಿದು ಉಣ್ಣುವ ಪರರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಅದರಿಂದ ಸಿಗುವ ಮಾನ ಸಮ್ಮಾನ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ಸಾರಿದರು.

ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಲ್ಲ ಕೀಳಿಲ್ಲ[೬] ಕಾಯಕ ತಪ್ಪಿದರೆ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಬಸವಯ್ಯಗಳ ಸ್ತ್ರೀ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಳವ್ವೆ 'ಕಾಯಕ ತಪ್ಪಿದಡೆ ಸೈರಿಸಬಾರದೆಂದು'[೭] ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಯ ಮೌಲ್ಯವು ಕುಸಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕುಡಿವ ಕೈಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಹಲವಾರು ಜನರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಂದು ಯಂತ್ರ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಕಾರಣ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸರಕಾರ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡೆಂಬ ಬೇಧಮಾಡದಿದ್ದರೂ ದಿನಗೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಾಳು-ಗಂಡಾಳು ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಾಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಗಂಡಾಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕೂಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪದಿಂದ ಅತಿವೃಷ್ಠಿ ಅನಾವೃಷ್ಠಿ ಉಂಟಾಗಿ ರೈತರಿಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ದುಡಿದ ಶ್ರಮ ಕೈಗೆಟುಕದಂತಾಗಿದೆ. ಕರೋನದಂತಹ ಮಾರಕ ರೋಗಗಳು ದೇಶವೊಂದರ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಜ್ವಲಂತ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಜನರೆದೆ ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ದಿನಗೂಲಿಗೂ ಪರದಾಡುವ ಜನರೊಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ ಜಾಗತೀಕರಣ ಖಾಸಗೀಕರಣಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಂಪನಿಗಳು ಬಡರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ದಿವಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಕೈಚಾಚಿ ಮೋಸ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಕೂಡಿಟ್ಟು ಅಪಾಯ ಎದುರಿಸುವ ಬದಲು ದಾಸೋಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಲಂಚವು ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕ ಅದರ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಲಂಚದ ಮೂಲಕ ವಂಚನೆಯ ಮಾಡುವ ಸಮಾಜ ದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಲಂಚವಂಚನಕ್ಕೆ ಕೈಯಾನದ ಭಾಷೆ
ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ವಸ್ತ್ರ ಬಿದ್ದಿದ್ದಡೆ
ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿದೆನಾದಡೆ ಅಯ್ಯಾ ನಿಮ್ಮಾಣೆ
ನೀವಿಕ್ಕಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯೊಳಗಿಪ್ಪನಾಗಿ
ಇಂತಲ್ಲದೆ ನಾನು ಅಳಿಮನವ ಮಾಡಿ
ಪರದೈವಕ್ಕೆ ಅಳೆ ಮಾಡಿದೆನಾದಡೆ
ನೀನಾಗಲೇ ಎನ್ನ ನರಕದಲದ್ದಿ
ನೀನೆದ್ದು ಹೋಗಾ ಶಂಭುಕೇಶ್ವರ ದೇವಯ್ಯಾ! ನಿಮ್ಮಾಣೆ[೮]

ಕಸಗುಡಿಸುವ ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆ ಮನೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತ ವಾದರೆ ಸಾಲದು. ಮನಸ್ಸು ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ನೇಮವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿ ದ್ದಳು. ತಾನು

ಮಾಡಿದ ಕಾಯಕದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ವಚನ ಲಂಚಕೋರತನ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಕುರಿತು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ. ಆಸೆ, ಆಮಿಷಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದಿದ್ದರೆ ಬದಕು ನರಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಲಂಚಕೋರತನದ ವಿರುದ್ಧ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ದುಡಿಮೆಯೇ ದುಡ್ಡಿನ ತಾಯಿ ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ತನ್ನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾದ ಫಲಸಿಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಲಂಚಾವತಾರ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳು ಸಾಂಕ್ರಮಿಕ ರೋಗದಂತಿದ್ದು ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದು. ನಿಜಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಇಂದು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು ಮಾನವನನ್ನು ತಪ್ಪು ದಾರಿಗೆ ನಡೆಯದಂತೆ ತಡೆದು ವೃತ್ತಿಯ ನಿಷ್ಠೆ, ಗೌರವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯೆಡೆಗೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ತರಲು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಒಬ್ಬಳು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಲಂಚಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮಾನವನಿಗಿರುವ ಅತಿಯಾಸೆಯೇ ಎಂಬುದು ಈ ವಚನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಆಸೆಯೆಂಬುದು ಅರಸಿಂಗಲ್ಲದೆ,
ಶಿವಭಕ್ತರಿಗುಂಟೇ ಅಯ್ಯಾ?
ರೋಷವೆಂಬುದು ಯಮದೂತರಿಗಲ್ಲದೆ
ಅಜಾತರಿಗುಂಟೆ ಅಯ್ಯಾ?
ಈಸಕ್ಕಿಯಾಸೆ ನಮಗೇಕೆ? ಈಶ್ವರನೊಪ್ಪ
ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮರೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ದೂರ ಮಾರಯ್ಯ್

ಅತಿಯಾಸೆ ಎಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅಧೋಗತಿಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಪತಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ತರುತ್ತಾಳೆ. ವಚನ ರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಪತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಮಾಜವನ್ನು ತಿದ್ದುವ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸಮಾಜನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗೊಂಡಿದೆ. ಅತಿಯಾಸೆ ಯಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗು ತ್ತದೆ. ಆಗ ಕೊಲೆ, ಹಿಂಸೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಅನ್ಯಾಯ, ತಾರತಮ್ಯಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಲೆ ದೋರುತ್ತವೆ. ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದ್ದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಾಗಲೇ ಬಡತನ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ದಾಸೋಹ, ದಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಬಡತನದೊಂದಿಗೆ ಕಳ್ಳತನ, ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗು ತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಇವರದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಶಿವನಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ದೂರವಾಗುತ್ತೇವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ನಗರ ಪ್ರದೇಶದ ಜೀವನವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಇಬ್ಬರೂ ದುಡಿದರೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೂಗಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಕಾರಣ ಹಲವಾರು ವಿವಾದ ಹಾಗೂ ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ, ಮರುವಿವಾಹ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇಂಥಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಹಣ, ಅಂತಸ್ತು, ಐಶಾರಾಮಿ ಜೀವನವೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಗೌಣ ವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಸತಿನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ವಯಸ್ಸಾದವರನ್ನು ವೃದ್ಧಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅಸಹನೀಯ ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದಾಗ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ತಾಳ್ಮೆ, ಅತಿ ಆಸೆಗೆ ಬೀಳದೆ ಪತಿಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಪರಮಾರ್ಥಿಕ ಬದುಕು ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾತಲ್ಲ. ಇಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರೇ ಅಸಂಸ್ಕೃತರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ, ಅಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳ ನಡೆವೆಯೂ ಉದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎತ್ತರದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಇಂದು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕೋಮುಗಲಭೆ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ರಾಜಕೀಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಮಾನವೀಯತೆ ಮರೆತು ಹೋಗಿದೆ. ಕಿವಿಗಡಿಚಿಕ್ಕುವ ಭಾರೀ ಸಂಗೀತ, ಪಾಪ್‌ರ್‍ಯಾಪ್‌ಗಳ ಭರಾಟೆ, ವಾಹನಗಳ ಕರ್ಕಶ ಶಬ್ದ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥ ಮರೆತು ದುಡಿಮೆಯ ಮೌಲ್ಯ ತಿಳಿಯದೆ ಬದುಕುವ ನಗರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೆ ನಗರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಣೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನ, ಸಾಲ, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ, ಬಡತನ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಕಾಡುವ ಅಸುಕ್ಷರತೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಇಂದಿನ ಸಾಗರದಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂದು ಇಂದಿನ ಯಾವುದೇ ಸೌಲಭ್ಯವಿರದಿದ್ದರೂ ಮಹಿಳೆಯರು ಅಂದಿನ ಕಾಲಮಟ್ಟದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಯಸಿದ ಶರಣರು ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರನ್ನೂ ಶರಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಶರಣಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ, ಸತಿ-ಪತಿಭಾವ, ಅನ್ಯಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣತೆ, ಸ್ತ್ರೀಸಬಲೀಕರಣ, ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವುಗಳ ಮೌಲ್ಯ ವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು.ಸಂ. ೭, ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಸಪ್ನ ಪ್ರಕಾಶನ.೨೦೧೧

೨. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪೂಟ, ಪು.ಸಂ. ೧೭೩, ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ೧೯೯೩

೩. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ. ೫೬,೫೭.,.

೪. ವಚನ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನಗಳು, ಪು.ಸಂ. ೧೪೯., (ಸಂ). ಎಂ.ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೧೭.

೫. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ. ೩೬೦, ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ೧೯೯೩

೬. ಅದೇ. ಪು.ಸಂ. ೧೬೮.

೭. ಅದೇ. ಪು.ಸಂ. ೧೬೮.

೮. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಪು.ಸಂ. ೩೧೬,೩೧೭, ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ೧೯೯೩

೯. ಅದೇ ಪು.ಸಂ.೨೦೦.

ಅಧ್ಯಾಯ : ೯
ಉಪಸಂಹಾರ
ಫಲಿತಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂಬತ್ತು
ಉಪಸಂಹಾರ
ಫಲಿತಗಳು

ಉಪಸಂಹಾರ :

ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವಚನಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯ ಪಡೆದಿವೆ. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಅದರಲ್ಲೂ ದಲಿತರು ಮಹಿಳೆಯ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಕೇವಲ ಮನೆಗೆಲಸ, ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈರುಧ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಹೊಸ ಬದುಕೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಮಾತೃ ಸ್ವರೂಪಿ, ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಅಬಲೆ, ಮೈಲಿಗೆ ದಲಿತ ಳೆಂದು ಬಿಂಬಿಸಿದ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ವಚನಗಳ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತಿರುಗೇಟು ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಕುಲ ಉದ್ಧಾರವಾಗದೆ ಸಮಾಜವೇ ಬದಲಾಯಿತು. ಅಂಧ ಆಚರಣೆ, ಅಜ್ಞಾನ, ಶೋಷಣೆಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ಜ್ಞಾನ, ಕಾಯಕದ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಜಾತಿ, ವರ್ಗ, ವರ್ಣ, ವೃತ್ತಿ, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬದಿಗೆ ತಳ್ಳಿ ಸಮಾನತೆ ಎಂಬ ಸುಲಲಿತ ಮಾರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರು.

ವಚನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಎದುರಿಸಿದ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಿದ್ಧ ಮಾದರಿಯ ಅಡ್ಡಿ-ಆತಂಕವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವು. ಮಹಿಳೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಂಚನೆ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಶರಣರ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾನತೆಯ ಆನಂದವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿವೆ.

ಪುರುಷ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯದೆ ಇರುವ ಸಂಧಿಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಅವಕಾಶಗಳು ಸಿಕ್ಕಾಗ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೋವಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಶರಣರ ಅನುಭಾವದಿಂದ ಆ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿಬೇಧಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ತುಳಿಯುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದ್ದು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೂಳೆ ಸಂಕವ್ವೆ ವ್ರತನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿ ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಸೂಳೆಯಾದರೂ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದದ್ದು ಅಂದಿನವರೆಗೂ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪುರುಷ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯ ತೊರೆದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಡುವೆ ಹುಟ್ಟಿದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಗೊಂದಲದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಲಿತರ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮ ಕ್ಷೌರಿಕ ವೃತ್ತಿಯವಳಾದರೂ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುವ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ವಿಧವೆಯರು ಎದುರಾದರೆ ಅಪಶಕುನ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಎದುರು ನಿಂತು ಅಕ್ಕನಾಗಮ್ಮ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ.ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿ ಮೊದಲಾದ ದಲಿತ ಹಿಂದುಳಿದ ಜನಾಂಗದವರು ಮಹಾಶರಣರಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಮಹಾನ್ ಸಾಧ್ವಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶೀಲ, ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ, ಸಹಗಮನ, ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹ, ವಿಧವಾ ಪದ್ಧತಿ ಇಂಥಹ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ನೊಂದ ಮಹಿಳೆ ಬದುಕಿಯೂ ಸತ್ತಂತೆ ಯಾತನೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಪುರುಷ ತಾನು ಪುರುಷ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಿಳೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಸದೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತಲೆತಗ್ಗಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಪನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿ ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅವಮಾನಿತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಹೊರಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೊಸರೀತಿಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಗೊಂಡಿದೆ. ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯವೂ ಹೌದು. ದುಗ್ಗಳೆ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ, ರೇಕಮ್ಮ, ಕೇತಲದೇವಿ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗಿಂತ ಮಹಿಳೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸರಿತೂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಲ್ಲಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದ, ಮಾತೃ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಫಲವಂತಿಕೆಯ ಸಂಕೇತಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಪ್ರತೀಕ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲ ಜೈವಿಕ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಭೇದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆರ್ಥಿಕತೆ, ಜ್ಞಾನ, ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಠಿಯಿಂದ ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಬೇಧವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಿದರು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದರು. ಕಾಯಕವನ್ನು ಅಂದರೆ ಕುಲವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪುರುಷನಂತೆ ಮಾಡಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಬಲತೆ ಪಡೆದರು. ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನುಭವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮನಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಮೈಲಿಗೆ ಎಂದು ಕರೆದು ದೂರವಿಟ್ಟು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ ಸಮಾಜದ ಎದುರು ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಕಾಯಕದ ಅರ್ಥ ಹಣಗಳಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಕಾಯಕದಿಂದ ಕೈಲಾಸ ಕಾಣುವ ತತ್ವ ಶೋಧಿಸಿದರು. ದೇಹದ ಬಗ್ಗೆ, ಕಾಯಕದ ಬಗ್ಗೆ, ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇಧ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ದೇಹವೇ ದೇಗುಲ ತತ್ವ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಸಾರುವ ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ಸಮಾಜದಿಂದ ದೂರಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡರು. ದುಡಿಮೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿ ಎಂದೆಣಿಸದೆ ದೈವೀ ಕೆಲಸವೆಂದು ವ್ರತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಜನಾಂಗ ಕೆಳಜಾತಿ-ಮೇಲ್ಜಾತಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರು-ಪುರುಷರೆಂಬ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬದುಕುವಂತಾಯಿತು.

ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಬಂದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಮಾತು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಾಧಿಸಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಈ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವ ಅಂಶವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಯಾವುದೇ ವಚನಕಾರ್ತಿಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯ ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಕೀಳರಿಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದು, ಸಬಲೀಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಎದುರಿಸಿದ ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪುರುಷನ ಅಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದೂ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕಮ್ಮ, ಈಸಕ್ಕಿಯಾಸೆ ಏಕೆ ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಆಸೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ನೆಮ್ಮದಿಯ ಬದುಕು ನೀಗಿಸಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಕೆಲಸ್ತ್ರೀವಾದಿಗಳ ಅತಿರೇಕದ ಪುರುಷ ದ್ವೇಷ, ವಿತಂಡ ವಿರೋಧ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದಂತಹ ವಾದವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದ, ಮೀಸಲಾತಿರಹಿತ, ರಕ್ತಪಾತಕದಿಂದ ಪಕ್ಷಪಾತ ರಹಿತ ನಿಶಬ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಯೊಂದು ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಮಾನತೆ ತರಬಲ್ಲದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಶರಣೆಯರ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ಹಾಗೂ ಭವಿಷ್ಯದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಮಗೆಲ್ಲ ದಾರಿದೀಪವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಫಲಿತಗಳು :

೧. ವಚನಪೂರ್ವಕಾಲ ಹಾಗೂ ವಚನಕಾಲದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡಿರುವುದು. ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧ, ನಿಷೇಧಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಾಮಾಜಿಕಾರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬಾ ಸುಧಾರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

೨. ಜೈವಿಕ, ಲಿಂಗಸಂಬಂಧಿ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ಕೇವಲ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶರಣರು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹಾಗೂ ಸಂವೇದನಾ ಅವಕಾಶದಿಂದ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸ್ತ್ರೀ ಕನಿಷ್ಟಳಲ್ಲ, ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮಾನಳು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಚನರಚನೆ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

೩. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗತಾರತಮ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದ ವಿಕೃತ ಕಲ್ಪನೆ, ಪುರುಷಸಮಾಜದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಜಾತಿವೈರುಧ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿರ್ಬಂಧ ನಿಷೇಧಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅದುವರೆಗೂ ಇದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದರೆ ಮಾಯ, ರಕ್ಕಸಿ ಎಂಬ ಪೌರಾಣಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಕಳಚಿ ಆತ್ಮತತ್ವ, ಜ್ಞಾನತತ್ವ ನೀತಿಯನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೪. ದಲಿತ ಹಾಗೂ ದಲಿತೇತರ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ದೊರೆತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರವೇಶ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಯೊಬ್ಬಳ ಬದುಕನ್ನು ಸುತ್ತವರಿದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೊದಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶರಣರ ಕಾಯಕ, ದಾಸೋಹ, ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮ ಕಲ್ಪನೆ, ನಡೆ-ನುಡಿ, ನೇಮ-ಭಕ್ತಿ-ಮುಕ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಆದರ್ಶಗ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಪರಿಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಶರಣ-ಶರಣೆ ಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನಿಜಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಒಂದಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೫. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸಂವೇದನೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು ಸಂಘರ್ಷವೆಂದರೆ ಬರೀ ಹೋರಾಟ ರಕ್ತಪಾತವಲ್ಲ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಚಲನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ತಮಗೆ ನೋವುಂಟು ಮಾಡಿದ ಕಷ್ಟಗಳ

ಸಂಕೋಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐಷಾರಾಮದ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದ ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಶರಣೆಯರ ಜೀವನ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಪುರುಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಗೆ ದಲಿತ ಹಾಗೂ ದಲಿತೇತರ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ಬೀಸಿದ ಚಾಟಿ ಏಟುಗಳಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಸೌಲಭ್ಯವಿರದಿದ್ದರೂ ಅಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ದೊರೆತ ಚಿಕ್ಕ ಅವಕಾಶದಿಂದ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತು ಮೆಚ್ಚುವಂತಹ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಫುಲ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಈ ಅವಕಾಶಗಳ ದುರ್ಬಳಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರಗೆ ಇಂತಹ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಇಂದು ವಚನಗಳ ಕೃತಿ ಇಂದಿನ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾದರೂ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಸರಳಭಾಷೆ, ಅನುಭವದ ನುಡಿ, ನವಿರಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಆಧುನಿಕ ಕವಿಯತ್ರಿಯರಿಗೆ ರಚನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸುವ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ.

೬. ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಗೆ ದೊರೆತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಪುರುಷಸಮನಾದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿದುಬರು ತ್ತವೆ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ವಿಚಾರ ಗಳು ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ ತುಂಬಿದ ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಯರ ನಿಲುವುಗಳು ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕೈಗನ್ನಡಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ತಿರಸ್ಕೃತಗೊಂಡ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸೂಳೆಸಂಕವ್ವೆವರೆಗೂ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಸುಧಾರಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆವ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹುನ್ನಾರಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸಂಘರ್ಷವಿರದೆ ನವಿರಾಗಿ, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಸಂವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷ ಕುರಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ದಲಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದೆ.

ಶತಶತಮಾನಗಳ ನಂತರವೂ ಜೀವಂತ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರುವ ವಚನಗಳ ರಚನೆ. ಅವುಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳು ಒಂದು ಚಳುವಳಿ, ಒಂದು ಹೋರಾಟ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿವೆ. ಇವು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿರುವ ಅಪರೂಪದ ಬಳುವಳಿಯಾಗಿವೆ. ವಚನಚಳುವಳಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ಶಕ್ತಿ ನಿಜಕ್ಕೂ

ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು ಹಾಗೂ ಅಮೂಲ್ಯವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳು ಹೊಸಹೊಸ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರವೂ ಇಂದಿನ ಮಹಾನ್ ಸಾಹಿತಿಗಳು ವಚನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡವು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿರುವುದು ವಚನಗಳಲ್ಲಿನ ಅಡಗಿರುವ ಅಗಾಧವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಅನುಬಂಧ–೧

೧. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದಕೋಶ
೨. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು
೩. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳು
   ಅ. ವಚನಗಳು
೪. ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳು
   ಅ. ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳು
   ಆ. ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು
   ಇ. ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು
   ಈ. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು, ಪತ್ರಿಕೆಗಳು
೫. ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳು
೬. ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆ ಚರ್ಚೆ

ಅನುಬಂಧ – ೧

೧. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದಕೋಶ

ಅಕ್ಕೆ	=	ದುಃಖ
ಅಕ್ಕೊತ್ತು	=	ಬಲವಾಗಿ ತಳ್ಳು
ಅಗಸೆ	=	ಊರ ಮಹಾದ್ವಾರ
ಅಘೋರ	=	ಭಯಂಕರ
ಅಚ್ಚುಗ	=	ಸಲುಗೆ, ಪ್ರೀತಿ
ಅಜ	=	ಬ್ರಹ್ಮ
ಅರ್ಪಿತ	=	ಪ್ರಸಾದ, ಅರ್ಪಿಸಿದ
ಅನ್ನಕ್ಕರ	=	ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ
ಅನುಮಾಡು	=	ರೂಪಿಸು
ಅನೃತ	=	ಸುಳ್ಳು
ಅರಿ	=	ತಿಳಿ, ವೈರಿ
ಅರಸು	=	ರಾಜ, ಹುಡುಕು
ಅಲಗು	=	ಕತ್ತಿ , ಚೂರಿ
ಅಶನ	=	ಅನ್ನ
ಅಸಿ	=	ಖಡ್ಗ
ಅಸು	=	ಪ್ರಾಣ, ಜೀವ
ಅಂಗ	=	ದೇಹ
ಆವ	=	ಯಾವ
ಆತರ	=	ಯಾತರ
ಆಯು	=	ಆಯುಷ್ಯ
ಆರೈ	=	ವಿಚಾರಿಸು
ಆಳ್ದ	=	ಒಡೆಯ
ಇಂಬು	=	ಅವಕಾಶ

ಇಕ್ಕು	=	ನೀಡು, ಕೊಡು
ಈರೇಳು	=	ಎರಡು ಏಳು, ಹದಿನಾಲ್ಕು
ಈಸು	=	ಇಷ್ಟ
ಉಡುಗು	=	ಕಡಿಮೆಯಾಗು
ಉತ್ತು	=	ಹಂಗು
ಉದರ	=	ಹೊಟ್ಟೆ
ಉದಾಸಿ	=	ನಿರ್ಲಿಪ್ತ, ಸೋಮಾರಿ
ಉರ	=	ಎದೆ
ಉಭಯ	=	ಎರಡೂಕಡೆ
ಉದಕ	=	ಜಲ
ಎನ್ನ	=	ನನ್ನ
ಎಡರು	=	ತೊಂದರೆ
ಒತ್ತೆ	=	ಅಡವು, ಸೂಳೆಗೆ ಕೊಡುವ ಹಣ
ಒರೆ	=	ತಿಕ್ಕಿ ನೋಡು, ಪರೀಕ್ಷಿಸು
ಒರೆಕಟ್ಟು	=	ಕತ್ತಿಯನ್ನಿಡು
ಒಳಗಾದವರು	=	ಸಹಾಯಕರು
ಕರಣ	=	ಇಂದ್ರೀಯ
ಕಳಲೆ	=	ಚಿಗುರು
ಕಾಲ	=	ಸಮಯ, ಯಮ
ಕಾಷ್ಠ	=	ಕಟ್ಟಿಗೆ
ಕೆಡೆ	=	ಬೀಳು
ಗರುವ	=	ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಗೂರವ	=	ಶಿವ, ಬಿಕ್ಷುಕ
ಘನ	=	ಪರವಸ್ತು
ಘೃತ	=	ತುಪ್ಪ

ಚರಣಾಯುಧ	=	ಕೋಳಿ
ಚಿತ್ತಾರ	=	ಚಿತ್ರ
ಚೂರ್ಣ	=	ಸುಣ್ಣ
ಚೇಗೆ	=	ತಿರುಳು
ಜಂಬೂಕ	=	ನರಿ
ಜರಿ	=	ಹೀಯಾಳಿಸು
ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ	=	ಚಕ್ರವಾಕ ಪಕ್ಷಿ
ಝುಂಕಿಸು	=	ಬೈಯುವುದು, ನಿಂದಿಸುವುದು
ಢಾಳಕತನ	=	ಡಂಭಾಚಾರ
ತರಗೆಲೆ	=	ಒಣಗಿದ ಎಲೆ
ತಲ್ಲಣ	=	ಕಳವಳ
ತಿಲ	=	ಎಳ್ಳು
ತೂಬುರ	=	ತುಂಬರದ ಗಿಡ, ಬಳ್ಳಿ
ತೆತ್ತಿಗ	=	ಸಂಬಂಧಿಕ
ತೆರಣಿ	=	ಗೆದ್ದಲು
ತೇಜಿ	=	ಕುದುರೆ
ತೊಡೆ	=	ಅಳಿಸು
ತ್ರಿಕರಣ	=	ಕಾಯ, ವಾಚ, ಮನಸ
ತ್ರಾಣ	=	ಶಕ್ತಿ
ದಂದುಗ	=	ಕಷ್ಟ
ದಧಿ	=	ಮೊಸರು
ದಿಟ	=	ಸತ್ಯ
ಧವಳ	=	ಬಿಳಿ
ನಖ	=	ಉಗುರು
ನಾರಂಗು	=	ಎಳೆನೀರು, ತೆಂಗು
ನಾಸ್ತಿ	=	ಇಲ್ಲದ

ನಿಃಕಾಮ	=	ಕಾಮವಿಲ್ಲದ
ನಿಧಾನ	=	ದ್ರವ್ಯ, ನಿಧಿ
ನಿರಂಗಿ	=	ಅಂಗವಿಲ್ಲದ
ನಿರೂಪ	=	ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ
ನಿಬ್ಬೆರಗು	=	ಆಶ್ಚರ್ಯ
ನಿರಾಳ	=	ಪ್ರಶಾಂತ
ನಿಸ್ಸಂಗಿ	=	ಸಂಗರಹಿತ
ನೆಲೆ	=	ಆಶ್ರಯ
ನೇತಿಗಳ	=	ತಿರಸ್ಕರಿಸು
ಪವನ	=	ಗಾಳಿ
ಪಾತಕ	=	ಪಾಪ
ಪಿಕ	=	ಕೋಗಿಲೆ
ಪಿನಾಕಿ	=	ಶಿವ
ಪುತ್ಥಳಿ	=	ಗೊಂಬೆ
ಬಟ್ಟೆ	=	ವಸ್ತ್ರ, ದಾರೆ
ಬಣ್ಣನೆ	=	ತೋರಿಕೆ
ಬಯಕೆ	=	ಆಸೆ
ಬರ	=	ಹಸಿವು
ಬರಸೆಳೆ	=	ಹತ್ತಿರಜಗ್ಗು
ಬಸುರು	=	ಹೊಟ್ಟೆ
ಬಾಣಸ	=	ಅಡಿಗೆ
ಬಾನ	=	ಅನ್ನ
ಬಿಡಾಡಿ	=	ಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲದವ
ಬಿನ್ನಪ	=	ವಿನಂತಿ
ಬೆಡಗು	=	ಸೌಂದರ್ಯ

ಬೆರೆಯುವುದು	=	ಸೇರುವುದು
ಭವ	=	ಸಂಸಾರ
ಭೇದ	=	ರಹಸ್ಯ
ಮಾಟ	=	ಕರ್ಮ, ಕ್ರಿಯೆ
ಮಾಣು	=	ಬಿಡು
ಮಿರುಗು	=	ಹೊಳೆಯುವುದು
ಮುಡಿ	=	ತಲೆಗೂದಲು
ಮರ್ಮ	=	ಗುಟ್ಟು
ಮೆಲ್ಲು	=	ತಿನ್ನು
ಮಳೆ	=	ಪೊದೆ
ಮೊನೆ	=	ತುದಿ
ಮೈಮರೆ	=	ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪು
ರತಿ	=	ಪ್ರೀತಿ
ರುಜೆ	=	ರೋಗ
ರೂಹು	=	ರೂಪ
ಲಲ್ಲೆ	=	ಪ್ರೀತಿ
ಲವಣ	=	ಉಪ್ಪು
ಲೆಪ್ಪ	=	ಗೊಂಬೆ
ವಾಚ	=	ಗುಟ್ಟು
ವಾನರ	=	ಮಂಗ
ವಿಹಂಗ	=	ಪಕ್ಷಿ
ವ್ಯಾಧ	=	ಬೇಡ
ಶಾಲಿ	=	ಅಕ್ಕಿ
ಶುನಕ	=	ನಾಯಿ
ಶುನಿ	=	ನಾಯಿ

ಶೂಕರ	=	ಹಂದಿ
ಶ್ವಾನ	=	ನಾಯಿ
ಸಂಕಲೆ	=	ಬೇಡಿ, ಬಂಧನ
ಸಬೆ	=	ಸುಳ್ಳು
ಸರ	=	ಧ್ವನಿ
ಸಲಾಕೆ	=	ಕಡ್ಡಿ, ಕೋಲು
ಸಿಂಗಿ	=	ಸರ್ಪ
ಸಿತಕ	=	ಡಕ್ಕ, ವಂಚಕ
ಸುನಿ	=	ನಾಯಿ
ಸೂಕರ	=	ಹಂದಿ
ಸೂತಕ	=	ಮೈಲಿಗೆ
ಸೋಹೊಂ	=	ನಾನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರ
ಸ್ವಯ	=	ಸ್ವಂತ
ಹಂದೆ	=	ಹೇಡಿ
ಹಗೆ	=	ವೈರಿ
ಹದುಳ	=	ಕ್ಷೇಮ
ಹಾಹೆ	=	ಗೊಂಬೆ
ಹೊರೆ	=	ಪೋಷಿಸು
ಹೊಸೆ	=	ಕಡೆ, ತಿಕ್ಕು

೨. ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ(ಲೇ), **ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ** (ಸಂ), ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೧.

೨. ಅಬ್ದುಲ್ ಬಷೀರ್ ಜಿ(ಲೇ), **ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನ**, ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೪

೩. ಅಮರೇಶ ನುಗುಡೋಣಿ(ಲೇ), **ನುಡಿವ-ಬೆಡಗು**, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ ೧೯೯೯

೪. ಅಮರೇಶ ನುಗುದೋಣಿ(ಲೇ), **ಬಸವಣ್ಣನ ವಚನಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ**(ಸಂ) ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

೫. ಆಶಾರಾಣಿ ಎಂ.(ಲೇ), **ಮಹಿಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಚಿನಗುಂಡಿ ಕುಕ್ಕೇಶ್ರೀ ಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೧೦

೬. ಇಂದಿರಾ ಆರ್(ಲೇ), **ಮಹಿಳೆ, ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೨೦೦೩

೭. ಇಂದಿರಾ ಜೈಪ್ರಕಾಶ, **ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ**, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ,೨೦೦೯.

೮. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ.(ಲೇ), **ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ವಚನಕಾರರು**, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ೨೦೧೫.

೯. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ.(ಲೇ), **ಸಂಕೀರ್ಣ ವಚನ ಸಂಪುಟ.೧**, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ೨೦೦೧.

೧೦. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ.(ಲೇ), ವಚನ ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨.

೧೧. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ (ಲೇ), ವಚನ ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬಸವ ಭವನ ಬಸವೇಶ್ವರ ವೃತ್ತ, ಬೆಂಗಳೂರು. ೨೦೧೨.

೧೨. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ(ಲೇ), **ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು**, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೩

೧೩. ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ(ಲೇ), **ಪುಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯರು**, ಜಿ.ಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು ೨೦೧೬.

೧೪. ಕಾಶಿವಿಶ್ವನಾಥ ಶೆಟ್ಟಿ, **ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು**, ಧಾರವಾಡ ೨೦೧೨.

೧೫. ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಅ.ನ(ಲೇ), **ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಅಶ್ವಿನಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಅರಳೆಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೪೬

೧೬. ಗಣೇಶ ಮೊಗಳ್ಳಿ(ಲೇ), **ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಜಾಗತೀಕರಣ**, ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಹಂಪಿ,೧೯೯೯.

೧೭. ಗವಿಸಿದ್ದಪ್ಪ ಹೆಚ್.ಪಾಟೀಲ್(ಲೇ), **ಶರಣರ ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ, ವಚನಸಂಗ್ರಹ** ಸ್ಟೂಡೆಂಟ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಗದಗ, ೨೦೧೫.

೧೮. ಗಾಯಿತ್ರಿ ನಾವದ(ಲೇ), **ಮಹಿಳೆ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ** , ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬

೧೯. ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜು(ಲೇ), **ವಚನ ವಿನ್ಯಾಸ**, ಹೆಗ್ಗೋಡು ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೭.

೨೦. ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಕೆ.ಎಲ್(ಲೇ), **ಲೆನಿನ್ ಮಹಿಳೆಯರ ವಿಮೋಚನೆಯ ಕುರಿತು**, ಪ್ರಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾಸ್ಕೋ, ೨೦೧೭

೨೧. ಗಂಗಮ್ಮಾರುಮ್ಮಾ(ಲೇ), **ಬಸವಣ್ಣ ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ**–ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ, ೧೯೯೭.

೨೨. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ ಎಂ(ಲೇ), **ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್, ೨೦೧೫.

೨೩. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ ಎಂ, **ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್ ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೫.

೨೪. ಚೆನ್ನಕ್ಕ ಎಲಿಗಾರ(ಲೇ), **ವಚನ ಮಂಜರಿ**, ಚೆನ್ನಗಂಗಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೮.

೨೫. ಜಗದಂಬ(ಲೇ), ೨೫ **ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು**, ಧಾರವಾಡ ೨೦೧೩.

೨೬. ಜವರಯ್ಯ ಮ.ನ(ಲೇ), **ದಲಿತ ವರ್ಗದ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಶರಣೆಯರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ**, ಸಿದ್ದಾರ್ಥಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೮೯೭.

೨೭. ಜವರಯ್ಯ ಮ.ನ., **ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಿದ್ಧಾಂತ**, ೨೦೦೮.

೨೮. ಜಹೋನಾ, **ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ದಲಿತರು**,ಲಢಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಗದಗ, ೨೦೦೯.

೨೯. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ, **ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಗುಲಾಮಗಿರಿ**, ೨೦೧೫, ಲಢಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ.

೩೦. ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ(ಸಂ) ಕ.ವಿ.ವಿ.ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೨೦೦೫

೩೧. ಡಾ ಬಿ.ಆರ್. ಮಂಜುನಾಥ, ನಿವೃತ್ತ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ವೀರಶೈವ ಕಾಲೇಜು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

೩೨. ಡಿ.ಮಂಗಳಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ, **ಸ್ತ್ರೀವಾದ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶಿಕೆ**, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಹಂಪಿ,೨೦೦೯.

೩೩. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಹೆಚ್(ಲೇ), **ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು. ೧೯೬೩.

೩೪. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಹೆಚ್ (ಲೇ) , **ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೈವಲ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಇಳಕಲ್ಲ, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ ೧೯೮೩.

೩೫. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಹೆಚ್.(ಲೇ), ಪ್ರ.ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, **ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೧.

೩೬. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಹೆಚ್(ಲೇ), **ಶರಣರ ಅನುಭಾವಸಾಹಿತ್ಯ**, ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೯

೩೭. ತೇಜಸ್ವಿನಿ ನಿರಂಜನ(ಲೇ), **ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ**, ಸೀಮಂತಿನಿ-ನಿರಂಜನ ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೪.

೩೮. ದೊಡ್ಡನಾಯ್ಕ ಹೆಚ್(ಲೇ), **ತಳಸ್ತರದ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಅಧ್ಯಯನ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೪-೨೦೧೫

೩೯. ನಜರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್(ಸಂ), **ರಾಮಮನೋಹರ ಲೋಹಿಯಾ ಚಿಂತನೆ**,ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೧.

೪೦. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ ಜಿ, ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ, ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು,ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೮.

೪೧. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಆರ್(ಲೇ), **ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೬೧.

೪೨. ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್(ಲೇ), **ವಚನಸಾವಿರ** ಸಂಕಲನ;ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ-೨೦೧೪.

೪೩. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್ (ಲೇ), **ವಚನಸಾವಿರ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೫.

೪೪. ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ, ಓ.ಎಲ್(ಲೇ) **ವಚನ ವಿಚಾರ**, ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕುವೆಂಪುನಗರ, ಮೈಸೂರು ೨೦೧೪

೪೫. ನಾಗರಾಜ ಎಂ.(ಲೇ), **ಮಹಿಳಾ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಂಪುಟ.೫**, ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂಕಲನಗಳು ಡಾ.ವಿಷ್ಣುಶಿಂದೆ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಹಿಳಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿಜಯಪುರ ೨೦೧೩

೪೬. ನಾಗರಾಜ ಡಿ.ಆರ್(ಲೇ), **ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಶೈವ ಪ್ರತಿಭೆ**, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ-ಹೆಗ್ಗೋಡು ೧೯೯೯.

೪೭. ನಾರಾಯಣ ಕೆ.ವಿ(ಲೇ), **ಬೇರು ಕಾಂಡ ಚಿಗುರು**, ವಿವೇಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೭.

೪೮. ನಾರಾಯಣ ಪಿ.ವಿ(ಲೇ), **ವಚನ ಸಾಹಿತ್ರ–ಒಂದು** ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಮುರುಘ ರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಮುರುಘಾಮಠ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

೪೯. ನಿಂಗಣ್ಣ ಚಿ.ಸಿ.(ಲೇ), **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೋಶ**, ಶ್ರೀ.ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ

೫೦. ಪಾಟೀಲ್ ಎಂ.ಎಸ್. (ಲೇ), **ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ಬಂಜಾರಪ್ರಕಾಶನ ಗುಲಬರ್ಗಾ, ೧೯೯೬.

೫೧. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ(ಲೇ) , **ಅಲಕ್ಷಿತ ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೭.

೫೨. ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಬಿಳಿಮಲೆ, **ಬಂಡಾಯ ದಲಿತಸಾಹಿತ್ಯ**, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೦೫.

೫೩. ಪ್ರಧಾನ ಗುರುದತ್ತ , **ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಬರಹ ಮತ್ತು ಭಾಷಣಗಳು**, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ೨೦೧೦.

೫೪. ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಅಗಸನಕಟ್ಟೆ(ಲೇ), **ದಲಿತಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಚಾರವಾದಗಳು**

೫೫. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ (ಲೇ), **ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ**

೫೬. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, **ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ**, ಅನ್ವೇಷಣಾ ಪ್ರಕಾಶನ,ಬೆಂಗಳೂರು,೧೯೯೧.

೫೭. ಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, **ವಚನ ಚಿಂತನಮಾಲೆ ೩೧ ಪುಸ್ತಕಗಳು**, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು. ೨೦೧೫.

೫೮. ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ(ಲೇ), **ಅನುಭಾವ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಹುಡುಕಾಟ**, ಬರಹ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಹಂಪಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೩.

೫೯. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ(ಲೇ), **ಬಸವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಶರಣ ಪರಂಪರೆ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ**, ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೮.

೬೦. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ(ಲೇ), **ವಚನ ಚಳುವಳಿ** , ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ೧೯೯೨.

೬೧. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ(ಲೇ), **ವಚನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಪಲ್ಲವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ೨೦೧೧.

೬೨. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ(ಲೇ), **ಬಸವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಪವರ್ಗೀಕರಣ ಹಾಗೂ ವೈರುಧ್ಯಗಳು**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.

೬೩. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ(ಲೇ), **ವಚನಕಾರರು ಮತ್ತು ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ** ,ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೨೦೦೪

೬೪. ಭೂಸನೂರ ಮಠ, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು,೨೦೦೬.

೬೫. ಬಂಜಗೆರೆ ಜಯಪ್ರಕಾಶ್,ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,೨೦೦೯.

೬೬. ಮದರಿ ಡಿ.ಎಂ(ಲೇ), **ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಹಿಳಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿಜಯಪುರ ೨೦೧೨

೬೭. ಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎನ್(ಲೇ). **ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀವಾದ**, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೬೮. ಮಲ್ಲಾಪುರ ಬಿ.ವಿ.(ಲೇ), **ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೨**

೬೯. ಮಹೇಶ ತಿಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ(ಲೇ), **ಬಸವತತ್ವ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೨೦೧೪.

೭೦. ಮೀನಾಕ್ಷಿಬಾಳಿ, **ಮನದ ಸೂತಕ ಹಿಂಗಿದೆಡೆ**, ಚಿಂತನಪುಸ್ತಕ,ಬೆಂಗಳೂರು,೨೦೧೦.

೭೧. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ(ಲೇ), **ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ**, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ,-೨೦೧೨.

೭೨. ಯಲ್ಲಟ್ಟಿ ಬ.ಗಿ(ಲೇ), **ವಚನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶರಣದರ್ಶನ**, ಪ್ರ. ಚಿತ್ತರಗಿ ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಮಹಾಂತೇಶ್ವರ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ ಮಂಡಳಿ, ಇಳಕಲ್, ೧೯೯೭.

೭೩. ರವಿ ಚಲವಾದಿ(ಲೇ), **ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘರ್ಷ**, ದೇಸೀ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೭೪. ರಹಮತ್ ತರಿಕೆರೆ(ಲೇ), **ಮನದೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು**, ಬೆಳ್ಳಚುಕ್ಕೆ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು ೨೦೦೩

೭೫. ರಹಮತ್ ತರಿಕೆರಿ(ಲೇ), **ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ**, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

೭೬. ರಾಜಶೇಖರ ಜಮದಂಡಿ(ಲೇ), **ವಚನಾವಲೋಕನ**, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೧೫.

೭೭. ರಾಠೋಡ ಪಿ.ಕೆ(ಲೇ), **ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ** ಸಂ ೧೧, ೧೨, ೧೩, ೧೪, ಚಿ. ವಚನ ಪಿತಾಮಹ ಡಾ.ಫ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ, ಬಿಜಾಪುರ, ೨೦೦೭.

೭೮. ರಂಜಾನ್ ದರ್ಗಾ(ಲೇ), **ಲಿಂಗವ ಪೂಜಿಸಿ ಫಲವೇನಯ್ಯಾ?** ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ ೨೦೦೭

೭೯. ಲಲ್ಲೇಶ್ವರಿ ಶಂ.ಮೂಗಿ(ಲೇ), **ಬಸವಯುಗದ ಶಿವಶರಣೆಯರು**, ಪಿ.ಬಿ.ಹೆಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ. ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೧.

೮೦. ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ ಎಸ್(ಲೇ), **ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ** ಸಂ.೧ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.೨೦೧೦.

೮೧. ವಿಜಯಶ್ರೀ ಸಬರದ(ಸಂ), **ಮಹಿಳೆ ಶೋಷಣೆಯ ನೆಲೆಗಳು**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,೨೦೦೫.

೮೨. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾಳೆಕುಂದ್ರ(ಲೇ), **ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿ**, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೮.

೮೩. ವಿಜಯದೇವಿ, ವಿಜಯಮಾರ(ಲೇ), **ಅನುಭಾವಿ ಮಹಿಳೆಯರು ನಮ್ಮ ಮಹಿಳೆ ನಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆ ಸಂಪುಟ-೨** ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮಹಿಳಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿಜಯಪುರ ೨೦೧೯.

೮೪. ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪ್ಪ ಬಿ(ಲೇ), **ಶರಣತತ್ವ ವಿವೇಚನೆ**, ಬಸವ ಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩

೮೫. ವಿವೇಕಾನಂದ ಸಜ್ಜನ(ಲೇ), **ವಚನ ವೈವಿಧ್ಯ**, ಬರಹ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೮.

೮೬. ವೀರಣ್ಣ ಸಿ.(ಲೇ), **ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಕಂಡ ಹೆಣ್ಣು**, ಕಾವ್ಯಕಲಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೦.

೮೭. ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ (ಲೇ), **ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ, ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಂಪುಟ ೫**, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೩

೮೮. ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ(ಲೇ), **ಬಸವಯುಗದ ಶಿವಶರಣೆಯರು**, ಮೂರುಸಾವಿರ ಮಠ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೮೧.

೮೯. ಶಾಂತವೀರಯ್ಯ, ಲೋ.ಹಿ.ಚೀ(ಲೇ),**ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ನುಡಿ ಪುಸ್ತಕ**, ಹಂಪಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

೯೦. ಶಿವಪ್ಪ, ಕೆ.ಸಿ.(ಲೇ), **ವಚನ ದರ್ಶನ**, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೭.

೯೧. ಶೈಲಜ ಉಡಚಣ(ಲೇ), **ವಚನಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ**, ಗಿನೋಬಲ್ಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ೧೯೯೧.

೯೨. ಶೋಭಾದೇವಿ ಚೆಕ್ಕಿ(ಲೇ), **ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು**, ಎಸ್.ಎಸ್.ಭಾವಿಕಟ್ಟಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ೨೦೧೪.

೯೩. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಎಂ.ಆರ್(ಲೇ), **ವಚನಧರ್ಮಸಾರ**, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೭.

೯೪. ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್ (ಲೇ), **ಕನ್ನಡ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ**

೯೫. ಶ್ರೀಮತಿ ಹೆಚ್.ಎಸ್.ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ, **ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಭಾಷೆ**, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

೯೬. ಸರಸ್ವತಿ ದು, **ದಲಿತ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಿಂದ**, ೨೦೧೪.

೯೭. ಸರೋಜಿನಿ ಮಹಿಷಿ(ಲೇ), **ಕರ್ನಾಟಕದ ಕವಿಯತ್ರಿಯರು**, ಶ್ರೀಪ್ರಕಾಶನ ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೦.

೯೮. ಸಾರಾ ಅಬೂಬ್ಕರ್(ಲೇ), **ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆ**, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೧೫.

೯೯. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಜಿ.ಎಸ್(ಲೇ), **ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿನೋಟ**, ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್,ಗಾಂಧಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೧೨.

೧೦೦. .ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ(ಲೇ), **ಬಸವ ಮತ್ತು ದಲಿತೋದಯ**, ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩

೧೦೧. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರರು ಮಾನಸ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು,೨೦೦೭.

೧೦೨. ಸುನಂದಮ್ಮ ಆರ್(ಲೇ), **ಮಹಿಳಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಕ್ತಿ**, ಪ್ರಿಯರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೧೦೩. ಸೋಮಶೇಖರ ಸಿ(ಲೇ) **,ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆ**

೧೦೪. ಹನುಮಂತಯ್ಯ ಎಸ್.ಕೆ.(ಲೇ), **ಪ್ರಭುತ್ವ, ಸಮಾಜ,** ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ–ದಲಿತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಪರಂಪರೆ,

೧೦೫. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ.ಗು.(ಲೇ), **ವಚನ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಭಾಗ ೨,೩** ,ವೀರಶೈವ ಆಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ತೂಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ , ಗದಗ ಡಂಬಳ, ೧೯೯೯.

೧೦೬. ಹಾಲಪ್ಪ ಚಿಗಟೇರಿ(ಲೇ), **ಶರಣೆ ಕಾಳವ್ವೆ ವಚನ ಕುಸುಮ**, ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ, ೨೦೧೪.

೧೦೭. ಹಂಜಿ ಎಸ್.ವೈ (ಲೇ), **ಶಿವಶರಣರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ**, ಮೂರುಸಾವಿರ ಮಠ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ

೧೦೮. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ.ಗು(ಲೇ), **ವಚನಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಭಾಗ ೨, ೩**, ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠ, ಗದಗ ಡಂಬಳ, ೧೯೯೯.

೧೦೯. ಹೇಮಲತಾ ಹೆಚ್.ಎಂ.(ಲೇ) **ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ**, ಪ್ರಕಾಶಕರು ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೪

Vachanasahitya.kannadasiri.co.in (ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ)

ಇದು ಸಮಗ್ರ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್ ಆಗಿದ್ದು ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೦,೦೦೦ ಪುಟಗಳ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರು, ಪ್ರಮುಖ ವಚನಗಳು, ವಚನಕಾರರ ವಿವರವಿದೆ.

(ಇದು ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರರ ವಚನ, ಅಂಕಿತ, ವೃತ್ತಿ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.)

೩.ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳು :

ಅ. ವಚನಗಳು

* ವಚನ- ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ
* ವಚನ ಸಾವಿರ-ಒ.ಎಲ್.ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ
* ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ- ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ.

(ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ವಚನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.)

೪.ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳು :

೧. ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳು :

೧. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಬರಹಗಳು ಮತ್ತು ಭಾಷಣಗಳು' ಸಂಪುಟ-೬, ೨೦೧೬, ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ.

೨. ಮಹಿಳಾಚಿಂತಕ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ್ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್-ಬಿ.ಜೆ.ಪಾರ್ವತಿ.ವಿ.ಸೋನಾರೆ

೩. ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್- ಎಚ್.ಎಸ್.ಅನುಪಮಾ

೪. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಚಿಂತನೆಗಳು- ಶಕುಂತಲಾ ನಾವಲಗಿ.

೫. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಒಂದು ವಿಮುಕ್ತಿಪರ ಚಿಂತನೆ- ವಿಜಯಾ ದಬ್ಬೆ.

೬. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮತ್ತು ಜಾತಿವಿನಾಶ- ಮಲ್ಲಿಕಾ ಘಂಟಿ

೨.ಕೃತಿಗಳು

೧. ದಲಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ–ಹಿರೇಮಠ.ಎಸ್.ಎಸ್.

೨. ಮೊದಲ ವಚನಕಾರ ದೇವರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ– ವಕ್ಕಪ್ಪಗೋರಂಟ್ಲ.

೩. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಸಂವೇದನೆ–ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ.ಜೆ.

೪. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವಚನಕಾರ್ತಿಯರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಧನೆ– ಶ್ರೀಮತಿ ಜಗದಂಬಶ ಮಲ್ಲೇದೇವರು.

೫. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ– ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ.

೬. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂವಾದ– ರಂಗಾರೆಡ್ಡಿ ಕೋಡಿರಾಂಪುರ.

೭. ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಸಂಪುಟ– ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ್.

೮. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ– ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ.

೯. ಕನ್ನಡಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ– ಶ್ರೀಮತಿ.ಎಚ್.ಎಸ್.

೧೦. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಘಟ್ಟ– ಶಾಂತಾ ಇಮ್ರಾಪುರ.

೧೧. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ–ಶಾಂತಾ ಇಮ್ರಾಪುರ.

೧೨. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸತಿಪತಿಭಾವ–ಶೈಲಜಾ ಉಡುಚಣ.

೧೩. ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು–ವೇದಾ.ಎಂ.ಎಂ

೧೪. ಹಣತೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ– ಶಶಿಕಲಾ ವಸ್ತ್ರದ.

೧೫. ವಚನ ಧರ್ಮಸಾರ–ಎಂ.ಆರ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ.

೧೬. ಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ– ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ.ಎಚ್.

೧೭. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣೆಯರು–ಎಂ.ಎಂ.ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ.

೧೮. ದಲಿತರಬದುಕು ಮೆಲುಕು– ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿಸೋಸಲೆ.ಎನ್.

೩.ಸಂಶೋಧನಾ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು

೦೧. ಅನಿತ ಎಂ.ಎಸ್., ವಚನಕಾರ್ತಿಯರು ಮತ್ತು ಬಂಡಾಯದ ನೆಲೆಗಳು,೨೦೧೮.

೦೨. ಎಸ್.ಮಂಜುಳ, ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ,೨೦೧೯.

೦೩. ಕಟಗಿ ಹಳ್ಳಿಮಠ ವಿ.ಎಸ್. ಬಸವೋತ್ತರ ಯುಗದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ೨೦೦೪.

೦೪. ಕಾಂಬಳಿ ಸಾವುಕಾರ, ಲಿಂಗಾಯತ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ,೨೦೦೨.

೦೫. ಕಿರಣರಾಯರ್ ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ರಾಯರ್, **ಶರಣರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲಜಾತಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ** ,೨೦೦೯.

೦೬. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಕೆ.ಆರ್. **ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಎಚ್ಚರ ಹಾಗೂ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟ.**

೦೭. ಗಣೇಶ ಅಮ್ಮೀನಗಡ, **ಕನ್ನಡ ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂವಿಧಾನ,** ೧೯೯೭.

೦೮. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್., **ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ,** ೧೯೯೮.

೦೯. ಡಾ.ಕೆ.ಜೆ. ರುಕ್ಮಿಣಿ, **ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಕೀರ್ತನೆಕಾರರು,** ಪಿ.ಹೆಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೨೦೧೨.

೧೦. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಹೆಚ್., **ಶಿವಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ,** ೧೯೬೯.

೧೧. ನಾಗರತ್ನ ಎ., **ಮಹಿಳಾ ವಚನಗಳು ಭಾಷಿಕ ಮತ್ತು ಶೈಲಿ ಅಧ್ಯಯನ,**೨೦೧೮.

೧೨. ನಾವಲಗಿ ಸಿ.ಕೆ.,**ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳು,** ೧೯೯೨.

೧೩. ನೇತ್ರಾವತಿ ಕೆ.ವಿ., **ದಲಿತಮಹಿಳಾ ಸಂಕಥನ,** ೨೦೦೭.

೧೪. ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಜಿ.ಜಿ., **ಕನ್ನಡ ದಲಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು,**೨೦೦೪.

೧೫. ಪವಾರ ಎನ್.ಬಿ., **ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ದಲಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ** ,೧೯೯೪.

೧೬. ಪಾಟೀಲ್ ಎಸ್.ಎಸ್.,**ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಜೀವನಸಾಹಿತ್ಯ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ,** ೧೯೮೭.

೧೭. ಪಾತಲಿಂಗಪ್ಪ ಪಿ. **ಕನ್ನಡ ಮೌಖಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘರ್ಷದ ನೆಲೆಗಳು,** ಪಿ.ಹೆಚ್.ಡಿ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ೨೦೧೭.

೧೮. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., **ಕನ್ನಡ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ,** ೧೯೯೯.

೧೯. ಪ್ರಭಾಕರ ಎಲ್.ಎಂ.,**ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ,** ೨೦೧೯.

೨೦. ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಮಠ ಸಿ.ವಿ., **ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಧ್ಯಯನ,**೧೯೯೨.

೨೧. ಮಟ್ಟಿ ಎಸ್.ಎಸ್., **ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ,** ೧೯೯೩.

೨೨. ಬಸವರಾಜ ಎಂ.ಸಾಲವಡಗಿ, **ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದ,** ೨೦೧೫.

೨೩. ಮಂಜುನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಬಿ.ಎಸ್., **ವಚನಚಳುವಳಿಯ ಆಂತರಿಕ ವೈರುದ್ಧಗಳು**, ೨೦೧೦.

೨೪. ರಂಜಾನ್ ದರ್ಗಾ, **ಶರಣರ ಸಮಗ್ರ ಕ್ರಾಂತಿ**, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೧೫.

೨೫. ವೆಂಕಟೇಶ ಎಲ್.ಎಂ., **ಕಲ್ಯಾಣಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶ**, ೨೦೦೧.

೨೬. ಸಿಂಧಗಿ ವೀರಭದ್ರ, **ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವತವಾದ**, ೨೦೧೪.

೨೭. ಸುಕನ್ಯ, **ದಲಿತ ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಣ**, ೨೦೦೯.

೨೮. ಸೋಮಶೇಕರ ಎಚ್. **ದಲಿತ ಚಳುವಳಿ-ದಲಿತಸಾಹಿತ್ಯ** , ೨೦೧೦.

೨೯. ಸ್ವಾಮಿ ಟಿ.ಹೆಚ್., **ಶಿವಶರಣರ ಅನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ**, ೨೦೧೬.

೪. ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು, ಪತ್ರಿಕೆಗಳು :

೧. ಬಸವಮಾರ್ಗ, ಮಾಸಿಕ, ಶಹಾಪುರ, ಸತ್ಯಂಪೇಟೆ.

೨. ಲಿಂಗಾಯತ ಕ್ರಾಂತಿ, ಮಾಸಿಕ, ಶಿವಾನಂದ ಎಂ.

೩. ಲಿಂಗಾಯತ, ಮಾಸಿಕ, ಲಿಂಗಾಯಿತ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಳಗಾವಿ.

೪. ಬಸವಕಿರಣ, ಮಾಸಿಕ, ರಾಜಾಜಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೫. ಬಸವಪಥ, ಮಾಸಿಕ, ಬಸವಸಮಿತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೬. ಸಂಕ್ರಮಣ ೧೯೯೮, ೨೦೦೫

೭. Veerashaiva Movement- A Gender perspective Akhila Bharatha Sharana Sahitya Parishat 1988, Mysore

೫. ಭೇಟನೀಡಿದ ಸ್ಥಳಗಳು :

೧. ಉಡುತಡಿಯ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೌಶಿಕನ ಕೋಟೆ.

೨. ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಊರಾದ ಲಕ್ಕುಂಡಿ,ಗದಗ ಜಿಲ್ಲೆ.

೩. ಕೂಡಲಸಂಗಮ-ಬಸವಣ್ಣನ ಐಕ್ಯಸ್ಥಳ ಹಾಗೂ ನಾಗಲಿಂಗರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳ ಮಠ, ಬೆಳಗಾವಿ.

೪. ಮುರುಘಾಮಠ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

೫. ಮುರಘಾಮಠ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೬. ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠ, ಗದಗ.

೭. ಕೂಡಲಸಂಗಮ ಮಾನ್ಯತಾ ಕೇಂದ್ರ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

೮. ಲಿಂಗಾಯತ ಸಂಶೋಧನಾ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಬೆಳಗಾವಿ.

೯. ಬಸವ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು.

೬. ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆ ಚರ್ಚೆ :

ಶ್ರೀಯುತ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ,ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ವಿಠಲ್ ಸಮಾಜವಾದಿಗಳು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ಶ್ರೀಯುತ ನಿಷ್ಠಿರುದ್ರಪ್ಪ, ಮಾಜಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ಶ್ರೀಯುತ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ಚೋರನೂರ ಕೊಟ್ರಪ್ಪ, ನಿವೃತ್ತ ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಲಾಖೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ.

ಅನುಬಂಧ – ೨

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಅನುಬಂಧ-೨

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು
ಲೇ : ಶ್ರೀಮಾತೆ ಮಹಾದೇವಿ

ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ

ಲೇ : ಆರ್. ಬಸವರಾಜ್

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ

ಶರಣೆ ಅಕ್ಕ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ

ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವ
ವೀರ ಮಾತೆ ಅಕ್ಕ ನಾಗಮ್ಮ.

ಬಸವಣ್ಣ

ಶರಣೆ ಧೂಪದ ಗೊಗ್ಗವ್ವೆ

ಗೌಳಗಿತ್ತಿ ಗೌರವ್ವ
ಗುರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ರಕ್ಷೆ, ಎಡವಿದ

ಕದಿರೆ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ

ಶರಣೆ ಕದಿರ ಕಾಯಕದ ಕಾಳವ್ವೆ

ಕೊಟ್ಟಣದ ಸೋಮವ್ವೆ

ಸತ್ಯಕ್ಕ

ಅಜಗಣ್ಣನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ದೇವರಿಂದ ಸಾಂತ್ವನಾ

ಶಿವಯೋಗಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆ

Ouriginal

Document Information

Analyzed document	KUH-PhD-DFS-Mangala B N.docx (D100386729)
Submitted	4/1/2021 9:55:00 AM
Submitted by	Shankaragouda S G
Submitter email	shankargoudas.mailbox@gmail.com
Similarity	8%
Analysis address	shankargoudas.mailbox.kanuni@analysis.urkund.com

Sources included in the report

W	URL: https://www.astro.virginia.edu.wstub.archive.org/stream/unset0000unse_z4s1/unset00 ... Fetched: 3/19/2021 12:30:21 PM	27
W	URL: https://archive.org/stream/dasohasiri0000sric/dasohasiri0000sric_djvu.txt Fetched: 11/6/2020 6:25:07 AM	86
W	URL: http://www.basavamarga.com/raviesh/ Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	5
W	URL: http://www.matthekalyana.in/rajya.html Fetched: 12/16/2020 12:12:07 PM	8
W	URL: https://kanaja.karnataka.gov.in/ebook/wp-content/uploads/2020/Text/174.txt Fetched: 3/26/2021 9:38:33 AM	244
W	URL: http://sribasavatv.com/Basava/sharana_biography Fetched: 2/3/2021 5:23:37 PM	54
W	URL: https://tumbe.org/index.php/TumbeJournal/fulltext/188 Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	7
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%B8%E0%B2%A6%E0%B2%B8%E0%B3%8D%E0%B2%AF:Ravike ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	2
W	URL: https://lingayatreligion.com/K/Vachanakarthiyara-Dhwanigalu.htm Fetched: 3/26/2021 9:38:18 AM	18
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%B5%E0%B2%9A%E0%B2%A8_%E0%B2%B8%E0%B2%BE%E0%B2 ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	5
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%95%E0%B2%A8%E0%B3%8D%E0%B2%A8%E0%B2%A1%E0%B2%B2% ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	2

W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%B8%E0%B3%8D%E0%B2%A4%E0%B3%8D%E0%B2%B0%E0%B3%80 Fetched: 2/19/2021 11:22:13 AM	18
W	URL: https://kanaja.karnataka.gov.in/%E0%B2%95%E0%B2%BE%E0%B2%AF%E0%B2%95%E0%B2%B5%E0%B ... Fetched: 3/19/2021 2:34:25 PM	3
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%95%E0%B2%A8%E0%B3%8D%E0%B2%A8%E0%B2%A1%E0%B2%2% ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	9
W	URL: https://www.kannadajournal.com/archives/2017/vol3issue4/PartC/3-4-27-441.pdf Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	1
W	URL: https://m.varthabharati.in/article/2017_09_14/93795 Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	2
W	URL: https://m.dailyhunt.in/news/india/kannada/uk%2Bsuddi-epaper-uksuddi/vachanagalu%2B ... Fetched: 3/6/2021 11:04:50 AM	6
W	URL: http://drjagadishkoppa.blogspot.com/2018/11/blog-post_28.html Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	3
W	URL: https://kanaja.karnataka.gov.in/%E0%B2%AC%E0%B2%B8%E0%B2%B5%E0%B2%A4%E0%B2%A4%E0%B ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	6
W	URL: http://karavenalnudi.blogspot.com/2011/08/ Fetched: 3/26/2021 9:38:46 AM	2
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%97%E0%B3%8C%E0%B2%AA%E0%B3%8D%E0%B2%AF%E0%B2% ... Fetched: 3/26/2021 9:38:17 AM	14
W	URL: http://giri-shikhara.blogspot.com/2013/03/blog-post_8577.html Fetched: 11/14/2020 9:43:35 PM	10
W	URL: https://m.dailyhunt.in/news/india/kannada/kannada%252Bnews%252Bnow-epaper-kanowcom ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	9
W	URL: http://www.basavamarga.com/sarvamangala-sakri-raichur/ Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	9
W	URL: https://tumbe.org/index.php/Tumbemagazine/fulltext/560 Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	4

URL: http://www.basavamarga.com/darga/

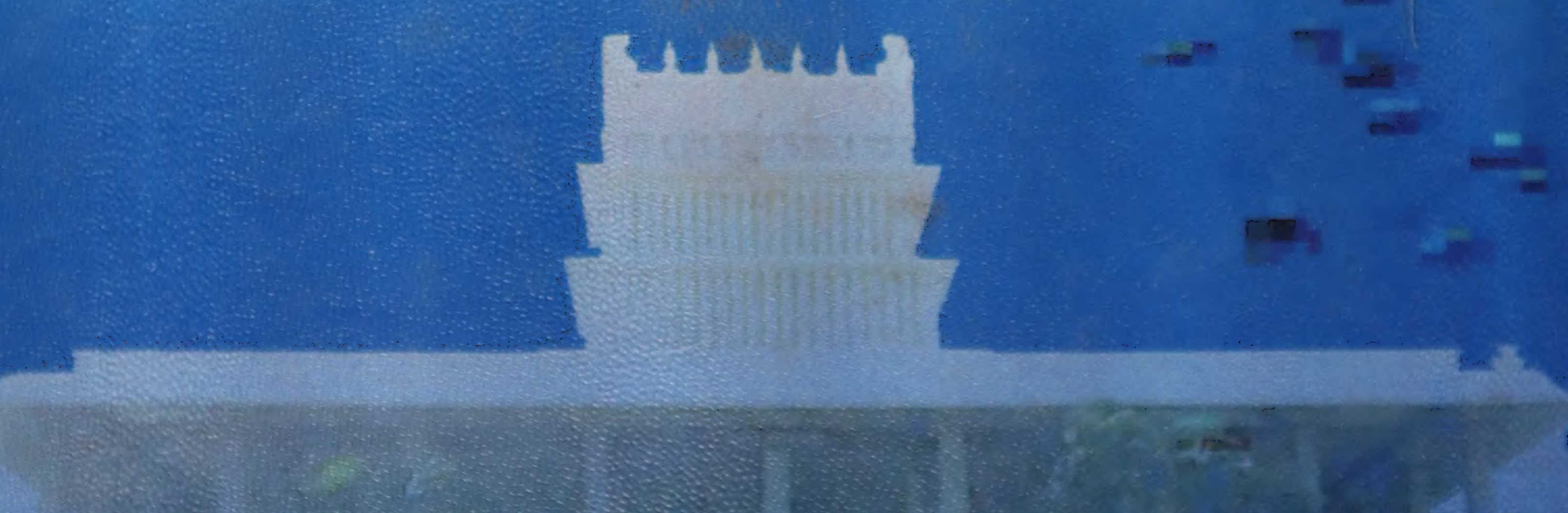
Ouriginal

URL: http://www.basavamarga.com/aarga/

W	Fetched: 2/3/2021 5:23:29 PM	2
W	URL: https://ambigarachoudayya.wordpress.com/page/3/ Fetched: 3/31/2021 3:05:08 PM	1
W	URL: https://lingayatreligion.com/K/Sharanaru/UrilingaPeddigalarasaPunyastreeKalavee.htm Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	10
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%B8%E0%B3%82%E0%B2%B3%E0%B3%86_%E0%B2%B8%E0%B2 ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	5
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%AC%E0%B2%B8%E0%B2%B5%E0%B3%87%E0%B2%B6%E0%B3% ... Fetched: 2/3/2021 7:23:54 PM	1
W	URL: https://lingayatreligion.com/K/VachanaSahitya/Sharana-Woman-Equality.htm Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	2
W	URL: https://kn.wikipedia.org/wiki/%E0%B2%89%E0%B2%B0%E0%B2%BF%E0%B2%B2%E0%B2%BF%E0%B2% ... Fetched: 4/1/2021 9:56:00 AM	2

15/04/2021

Shankaragouda S G
University Coordinator
Shodhaganga and Plagiarism
Detection Software
Kannada University, Hampi
Vidyaranya -583 276

ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ